Și ei au fost ostași

ÎI RECUNOAȘTEȚI?

Din galeria marilor actori români care au îmbrăcat, pentru un timp, tunica ostășească am ales doar cîțiva, din diferite generații, ale căror chipuri le reproducem aici, invitîndu-vă pe dvs. să îi identificați. Pentru a vă veni în ajutor redăm și cîteva date din prodigioasa lor activitate. În caz că doriți a vă verifica răspunsurile, citiți la pagina 238 a almanahului nostru nota intitulată Precizare.

Vă mai rugăm să rețineți, neapărat, că numele actorilor-ostași au fost trecute pe „afiș" în ordine strict alfabetică și nu după gradele avute, vechime în stagiu, număr de roluri interpretate etc. Singurul criteriu care ne-a determinat să-i „distribuim" sub același generic (cu regretul că nu i-am putut cuprinde pe toți) a fost (și rămîne) talentul lor de excepție

1. Ne pare rău că nu putem să vă oferim o fotografie de pe vremea cînd (mai exact, în 1921) era elev la Școala pregătitoare de ofițeri de rezervă de infanterie din Roman... După stagiu, cunoscutul actor de mai tîrziu, a făcut parte din Regimentul „Ștefan cel Mare" din Iași, cu gradul de sublocotenent. Tot timpul cît a fost militar s-a preocupat și de organizarea unor spectacole, pe care le-a regizat și în care a fost „cap de afiș". După intrarea în viața civilă a devenit repede unul dintre cei mai îndrăgiți actori comico-dramatici (vezi: *Dicționarul actorului de film*, Editura Științifică, 1971), profesor de conservator, rector, militant pe tărîm obștesc. L-ați văzut în numeroase piese de teatru sau în filme: „O scrisoare pierdută", „Telegrame", „Pădurea spînzuraților", „O poveste ca în basme"... Dacă vă reamintim și o replică a sa dintr-o celebră piesă a lui I.L. Caragiale sîntem aproape siguri că nu va mai fi nevoie să vă verificați răspunsul: „Eu cu cine votez?"

?

2. *„Filip cel Bun", „Actorul și sălbaticii", „Mere roșii", „Profetul, aurul și ardelenii", „Buletin de București" și „Buletin de Bolintin", iată numai cîteva titluri de filme în care a apărut simpaticul și talentatul actor din fotografie (autor al scenariului cinematografic „Pliciu", interpret de excepție al rolului lui Brînzovenescu din „O scrisoare pierdută").*

Într-un interviu consemnat recent de colaboratoarea revistei noastre, Cristina Bălteanu, și-a formulat astfel răspunsul la întrebarea „Cum v-ați descurcat ca soldat în viață și pe ecran?": „Am jucat tot felul de soldați, toți simpatici. Numai „jucîndu-mi" propria-mi armată m-am descurcat mai greu. Făcînd școala de ofițeri la București am continuat să joc la Teatrul Bulandra. La miezul nopții ajungeam la unitate stors de oboseală. Colegii mei dormeau de la 9... Dimineața, însă, la 5, suna deșteptarea, eram toți în picioare și începeam o nouă zi de armată adevărată, nu jucărie". Și mai departe: „După cum o spuneți, îmi dau seama că vă amintiți, totuși cu plăcere de acea perioadă". „Așa-i! Eram tînăr și ferice". Să mai precizăm, oare, că e vorba de ostașul (real) din fotografie ?!

?

îl RECUNOAȘTEȚI ?

3. A interpretat cu strălucire, timp de 53 de ani, zeci de roluri memorabile, mai cu seamă de compoziție, în tot atîtea piese din repertoriul național și universal: „Veste bună" de M. Ștefănescu, „Sufiete tari" de Camil Petrescu, „Cetatea de foc" de M. Davidoglu, „Azilul de noapte" de Maxim Gorki, „Regele Lear", „Richard al III-lea" și „Hamlet" de W. Shakespeare s.a. L-a cunoscut pe marele dramaturg I.L. Caragiale, la sfatul căruia (Vezi: *Prezențe militare în știința și cultura românească*, Editura Militară, 1982) se va înscrie la Conservatorul din București, clasa altui mare actor român, C. Nottară. Și-a satisfăcut stagiul militar la vînători de munte. În timpul primului război mondial a fost repartizat, mai întîi (cu gradul de sublocotenent) la Regimentul 16 infanterie din București și apoi la un Detașament de mitraliere moto, cu care a luat parte la luptele de pe frontul din Moldova. Și el a fost un entuziast animator al mișcării artistice din armată. Demobilizat, se dedică activității teatrale și obștești — a organizat și condus primul sindicat al actorilor din teatrele nesubvenționate de stat, a fost membru fondator al Asociației oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale din România etc. —, a colaborat, cu articole de specialitate, în presa vremii; eminent profesor de conservator, calitate în care a împărtășit din vasta sa experiență zecilor de generații de elevi pe care le-a instruit cu dăruire și pasiune.

?

4. Dialog între maiorul Ioan Luca, reporter, și fostul soldat t.r. din fotografie – actor și caricaturist – protagonist al filmelor „Primăvara bobocilor", „Singur de cart", „Acțiunea Zuzuc", „Piciu", „Muntele", „Pentru Patrie", „Ciocolata cu alune" ș.a.

— Ce ți-au adus evoluțiile pe scena... cîmpului de instrucție?

— Satisfacții necunoscut de mari pentru un fost neinstruit ca mine. Am făcut de toate: și instrucție de front, și tactică, și trageri; în poligon am tras foarte bine – cîte emoții, da, emoții, mai ceva ca pe scenă, m-au cutreierat pînă ce, lungit la pămînt, am țintit și am auzit rafala pistolului mitralieră.

— Dar cele care te-au însoțit cu artiștii amatori din armată?

— Am realizat împreună cîteva spectacole. Am avut bucuria de a vedea poezia primită cu multă receptivitate de către spectatorii și interpreții în uniformă ca mine.

— Ce datorezi experienței trăite pe „scena" ostășiei?

— Am cîștigat disciplina, pentru acum, pentru mai tîrziu. Apoi, cred că în alte împrejurări n-aș fi izbutit să-mi fac atîția prieteni (...) Așa m-am convins că dincolo de această disciplină, dincolo de „drepți", „ordonați", „să trăiți", „am înțeles", în armată găsești omul, omul adevărat care știe să iubească, să muncească și să glumească din toată inima. Și încă ceva. O să rîdeți, nu-i așa?! Pe onoarea mea de t.r.-ist cu vechime, fasole mai fainâ ca aici, gătită la „cazan", n-am mîncat în viața mea!

Curiozități

În Anglia circulă următoarea butadă: „Dacă vrei să traversezi o stradă fără să fii în pericol de a fi accidentat, lasă-te acompaniat de un ... cîine. Nici un englez nu va îndrăzni să lovească acest animal".

Autorul primei cabine de avion catapultabilă a fost inventatorul român Anastasie Dragomir. Invenția are o importanță deosebită pentru aviația reactivă, întrucît reprezintă singurul mijloc de salvare a piloților sau echipajului în caz de avarie în zbor a acestor avioane.

? ÎI RECUNOAȘTEȚI

5. Și în cazul de față se pare că nu va fi nevoie de mare efort pentru a vă da seama pe cine vă propunem spre... identificare. Excelentul interpret al Crăișorului Horea sau al haiducului Pantelimon (l-am mai admirat în filmele „Dincolo de pod", în serialul ardelenilor poposiți, de mult, în Vestul sălbatic, în „Semnul șarpelui", în numeroase alte filme și piese de teatru: iubitor de versuri și, fără îndoială, excelent recitator). Prezent și el în paginile revistei „Viața militară" cu un interviu, din care extragem o secvență — relatare a actorului din timpul turnării exterioarelor de la filmul „Horea": *„Cînd s-a filmat scena execuției au venit, cu sutele, sătenii din împrejurimi și, în ziua respectivă, cînd am apărut cu țundra pe umeri au îngenunchiat și și-au scos căciulile, aducînd un omagiu tulburător memoriei Crăișorului Horea, al cărui martiriu a făcut legende grele".* Fost și el ostaș, cum se poate vedea din fotografie, își aduce aminte cu plăcere de zilele cînd a îmbrăcat haina ostășească, de oamenii pe care i-a cunoscut și care i-au rămas, peste ani, în memorie.

6. În anul 1889 s-a înscris voluntar în armată și a făcut parte din Regimentul 1 geniu din București. A fost avansat caporal, apoi sergent, iar în 1902 i s-a acordat gradul de plutonier. Demonstrează reale calități de actor comic și regizor, organizînd în unitate și diferite garnizoane spectacole ce au avut un răsunet deosebit nu numai în rîndul militarilor. Cu îngăduința comandantului, se înscrie la Conservatorul de muzică și artă dramatică din București, clasa lui Nottara:

„M-am dus la maestrul Nottara și l-am întrebat dacă pot veni îmbrăcat militărește la școală. Maestrul mi-a spus că pot veni îmbrăcat și turcește, dar numai să vin. Colonelul Hârjeu a dat ordin să se facă de urgență formalitățile, și astfel am ajuns plutonier în Regimentul 1 geniu (...) Cînd făceam pe ofițerul de serviciu, scoteam pianul în curte, chemat de soldați, și-l ardeam niște cîntări în lege". Își întrerupe studiile din lipsă de mijloace materiale. În 1905 demisionează din armată pentru a se dedica în întregime teatrului. Curînd „s-a impus publicului de toate categoriile, atît în țară cît și de peste hotare printr-un talent interpretativ cu totul ieșit din comun".

În 1919 a înființat și condus vestita companie de revistă „Cărăbuș". În timpul războiului de reîntregire a luat parte la luptele de pe Valea Prahovei. A prezentat spectacole în fața răniților din spitale și chiar în fața luptătorilor din liniile avansate ale frontului din Moldova. A încercat să impulsioneze cea de a șaptea artă la noi, realizînd și un film în al cărui titlu îi întîlnim numele. De asemenea, un teatru din București îi poartă, astăzi, numele. În orașul natal, Vaslui, i s-a înălțat un monument.

Amintindu-și de viața petrecută în ostășie, marele actor povestește (vezi: Ioan Massof, monografia ce i-a dedicat):

„Eu, cum știam multe anecdote de ale lui Speranță, am început să trec drept actoraș al companiei, iar mai tîrziu am dramatizat aceste anecdote, astfel că organizam mici spectacole. Cum începusem să mă duc la Teatrul Național, am văzut „Curcanii" lui Ventura, piesă pe care am jucat-o apoi, cu mare succes, la regiment. Și astfel am organizat primul teatru ostășesc". Autorul cărții amintite scrie că actorul la care ne referim a întocmit chiar un jurnal ce avea un capitol intitulat „Armata", din care redăm un fragment de pe vremea cînd fusese repartizat la fortul Popești:

„– Bă, ăla cu nasu mare, bagă capul înăuntru! Tănase se retrăgea cît putea, dar alinierea nu era perfectă.

– Mă? n-auzi?

– Aud, don' sergent!

– Nu se vede.

– Poftiți acuma! – și Tănase se retrăgea pentru ca să se scuze:

– Am capul mare, domn' sergent!...

– Ce-mi pasă mie dacă-mi strici alinierea. Stai mai pe toate, dă-l dracului de cap!"...

DANA OPRIȚĂ

Floarea de cactus

Singurătatea ei
multiplicată-n petale -
ironia unui gest de adio
în plină iubire.
Uimirea ei -
naivă încredere în sine
printre spinii blajini.

Și cîtă viață trăiește
nemărginita floare de-o zi.

Infinit -
cuvînt nepămîntean -
oare cît chin a îndurat
cel care te-a rostit
întîia oară?

Un strop de ploaie

Un timp mi-am spus
că n-ai dreptate
și că întregu-ți trup
e doar o amăgire -
gîndea cu voce tare
un strop de ploaie,
căzînd ca o părere
peste aer.
Și-acuma ce mai zici?
Îi spuse vîntul,
izbindu-l cu durere
de pămîntul
ce tresări
sub zgomotul de ape.

Mnemotehnică

Iar norii grei au început să plîngă.
Îți amintești?
Mă iubeai,
și chipul mi se desfăcea în bucăți,
tăiat de gratiile ploii.
Pe drum -
noi doi și restul lumii-nfricoșate
de-atîta fericire
ce se-nălța din ochii tăi la stele.
Îți amintești?
Eram iubita ta
și te-amăgeam cu vorbe în care nu credeam,
întoarse apoi asupră-mi
și uitate,
blestem ciudat și tristă soartă
pe care nici un zeu
nu știe s-o desfacă.

Îți amintești?
Eram o pasăre ce te-nsoțea în zbor
o umbră ce-ți întuneca visarea
eram iubita ta
și mă iubeai
cum nimeni n-a iubit cîndva
uitarea.

FRAȚII VORNICELU

sau concert pentru două viori

Totul începe ca într-o poveste, cu o vioară minusculă, pe care căpitanul medic Constantin Vornicelu o cumpără pentru fiul său, Dan Claudiu, în vîrstă de... patru ani. Așa a fost să fie: cu mult înaintea alfabetului Dan Claudiu Vornicelu învață notele muzicale. Recitalul pregătit cu Filarmonica din Bacău (dirijor Ovidiu Bălan) îl propulsează în atenția iubitorilor muzicii. La turneele din Moldova, micuțul violonist este pus în dificultate cînd i se cer autografe: mai are încă un an pînă să înceapă școala! Cîteva luni mai tîrziu este prezent la Festivalul muzicii de cameră organizat la Brașov. Ascultîndu-l, marele violonist Ștefan Ruha exclamă: *„În sufletul acestui copil începe toată muzica lumii. E un fenomen de necrezut..."* ● Vara anului 1980. Dan Claudiu interpretează rolul lui George Enescu în filmul *„Săteasca"*, jucînd pe micul ecran, cu aerul său visător, propria copilărie. La Festivalul filmelor de televiziune (Praga) pelicula este distinsă cu înaltul trofeu *„Creanga de aur"*. Direcția renumitei fabrici de instrumente muzicale din Reghin se oferă să-i construiască o vioară specială, iar cunoscutul lutier Roman Boianciuc își pune semnătura pe cutia de rezonanță ● Concursul național de interpretare instrumentală „Ciprian Porumbescu" (Suceava): la doar șase ani, Dan Claudiu Vornicelu cucerește *premiul special al juriului*. Urmează, consecutiv, *premiul întîi și marele premiu „Lira de aur"*. Consacrarea este deplină, fiind și cel mai tînăr interpret care intră în posesia laurilor. În anul 1982 participă la Concursul internațional de interpretare „Wieniawski" (Polonia) unde i se acordă *premiul special*. Doi ani mai tîrziu obține *premiul I absolut* la concursul „Kocian" (Cehoslovacia). Și iată, cînd Dan Claudiu se găsește în plină ascensiune, Cristian, fratele său mai mic, obține mențiune apoi premiul II la concursul „Ciprian Porumbescu"! ● Din recitalurile și concertele susținute de Dan Claudiu Vornicelu cu filarmonicile din București, Brașov, Craiova, Arad, Bacău, Botoșani etc. se desprind cu claritate profunzimea gîndirii sale artistice, prospețimea, virtuozitatea. El cîntă cu o lejeritate jucăușă și o discreție mărturisită Enescu, Mozart, Vivaldi, Bach, Popovici, Bruch, Ciortea, Telemann, Filip, Paganini, Bartholdy, Symanowski... Este oare o simplă întîmplare că Enescu a cîntat „Dublu" de Bach cu Mihai Constantinescu iar acesta cîntă partitura la Ateneu cu Dan Claudiu Vornicelu?! ● În anul 1985 renumita violonistă Lola Bobescu (Belgia) îl ascultă interpretînd Concertul în la major nr. 5° de Mozart și spune: *„La acest copil totul este ingrijorător de înțelept, tema lui uimește prin discernămînt și un vibrato încîntător..."* Cînd îi înmînează *premiul revistei „Săptămîna"* pe anul 1985, scriitorul Eugen Barbu menționează că *este pentru prima dată în 15 ani cînd atenția juriului se îndreaptă spre un copil, dar un copil minune!* ● Dan Claudiu Vornicelu este acum elev în clasa a VI-a a Liceului de artă „George Enescu" din Capitală. Amîndoi frații își pregătesc lecțiile într-o cameră tapisată cu afișe de la cele peste 25 de concerte simfonice, recitaluri și concursuri la care au urcat pe scenă în minunatele lor fracuri albe ● Teatrul „Nottara" organizează spectacolul omagial de poezie „Primele iubiri" dedicat lui Nicolae Labiș. Pe fondul muzical al fraților Vornicelu recită mari actori ai scenei românești... În vîrstă de 83 de ani, violonistul Vasile Filip îl ascultă cu emoție pe Dan Claudiu și-i adresează o scrisoare în care își exprimă bucuria de a-l fi cunoscut și care începe așa: *„Dragului meu coleg, mai tînăr în vîrstă cu o jumătate de ciipă..."*

Maior C. HUȘANU

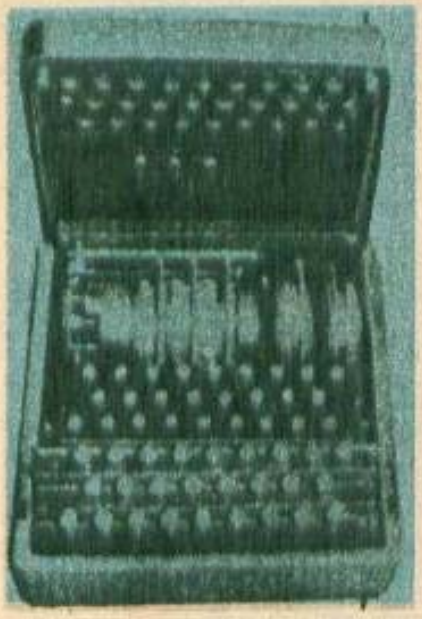

„ENIGMA" și alte ENIGME

Dr. FLORIN CONSTANTINIU

„Spargerea" mașinii germane de cifrat „Enigma" a fost, desigur, una dintre cele mai de seamă realizări în lupta împotriva Reichului nazist, care a dat lui Winston Churchill, ceea ce el numea *„my most secret weapon"* (arma mea cea mai secretă). Asupra împrejurărilor în care s-a izbutit această performanță remarcabilă a războiului secret s-a scris mult, astfel că cititorul român este bine informat și nu este în intenția noastră de a-i mai relata ceea ce el știe. Ceea ce dorim însă să subliniem este că în marginea revelațiilor despre „spargerea" codului german s-au născut legende (ca de pildă aceea că Winston Churchill ar fi preferat să nu avertizeze populația orașului Coventry de iminentul atac aerian german și să nu ia măsurile necesare pentru a o proteja, decît să-l lase pe inamic să înțeleagă că este în măsură să-i cunoască în prealabil planurile), ori s-au făcut evaluări incorecte asupra factorilor care au decis victoria asupra Wehrmachtului: prin exagerarea succeselor dobîndite grație descifrării codurilor germane s-a creat impresia în rîndul marelui public că Wehrmachtul ar fi fost un adversar lesne de înfrînt, de vreme ce planurile sale de luptă erau cunoscute dinainte. O astfel de imagine este falsă și ea umbrește giganticul efort care a fost necesar pentru a răpune una dintre cele mai puternice mașini de război create de-a lungul istoriei. Înfrîngerea Germaniei hitleriste și zdrobirea instrumentului ei militar — Wehrmachtul — au necesitat mobilizarea unor ample resurse umane și materiale ale coaliției antihitleriste, care a avut în fața sa un adversar nu mai puțin dibaci în desfășurarea războiului secret.

Un cercetător britanic, James Rusbridger (fost colaborator al serviciului secret de informații al Marii Britanii) a publicat de curînd (*„Encounter"*, 1985/5) un studiu despre succese ale spionajului german: *„În euforia victoriei* — scrie el — *și cu trecerea timpului se uită adesea că germanii și-au avut partea lor în loviturile date de serviciile de spionaj, tot atît de dramatice și cu consecințe tot atît de ample ca și cele puse la cale de Aliați"*. Faptele și datele prezentate de cercetătorul britanic dovedesc fără putință de tăgadă că Wehrmachtul nu a fost un colos de lut, ușor de doborît, ci unul de oțel, utilizînd toate mijloacele pentru a realiza obiectivele sale de expansiune și înrobire.

Printre episoadele dezvăluite de James Rusbridger se numără capturarea de către germani a unor cifruri și planuri britanice în împrejurări care ridică semne de întrebare, după cum tot semne de întrebare apar — cum se va vedea — în privința reacției celor mai înalți factori de decizie britanici — inclusiv Winston Churchill — față de pierderea unor documente pe cît de confidențiale pe atît de importante.

Astfel, în anul 1940, în largul coastelor germane a fost capturat submarinul britanic *HMS Seal*, cu un întreg set de cifruri ale marinei engleze. Este cel puțin straniu că, în ciuda faptului că deși echipajul a dispus de o oră, între ieșirea silită la suprafață a submarinului și predare, nimeni nu a întreprins nimic pentru a distruge aceste cifruri atît de importante pentru inamic.

Mai straniu este episodul capturării vasului cu aburi (steamer) comercial *Automedon* de către vasul german *Atlantis*, în largul insulelor Nicobar (Golful Bengal) la 11 noiembrie 1940. La bordul lui *Automedon* se aflau nu numai cifruri ale marinei de război și ale celei comerciale, care să fie utilizate de la 1 ianuarie 1941 și alte documente secrete, ci și minutele dezbaterilor cabinetului

de război din 8 august 1940 și raportul șefilor de stat major privind măsurile de apărare ale Singaporelui și ale altor posesiuni din Extremul Orient în eventualitatea unui atac japonez, destinate mareșalului aerului Sir Robert Brooke-Popham, comandantul șef al forțelor britanice din Extremul Orient. În aceste documente se arăta că Marea Britanie nu va fi în măsură să apere un șir de puncte de însemnătate strategică din Extremul Orient, precum Hong Kong, Singapore etc. întrucît nu dispunea de efectivele necesare. La 12 decembrie 1940, atașatul naval al Japoniei la Berlin, căpitanul Yokoi a fost informat asupra conținutului documentelor capturate la bordul lui *Automedon* și, la rîndul său, el a transmis informațiile la Tokio. Este interesant de menționat că raportul său — evident, cifrat — a fost interceptat de serviciul secret american care nu l-a putut descifra însă decît la 19 august 1945!

Pentru înaltul Comandament japonez, cunoașterea stării de pregătire militară a posesiunilor britanice din Extremul Orient era esențială în vederea declanșării războiului din Oceanul Pacific. Este semnificativ, din acest punct de vedere, că, după cucerirea Singaporelui de către forțele japoneze (15 februarie 1942), căpitanul Rogge, comandantul *Atlantis*-ului care capturase vasul *Automedon* a primit o spadă de samurai, distincție care a mai fost primită doar de Göring și Rommel, ceea ce pune în lumină prețul pus de înaltul Comandament japonez pe informațiile cuprinse în documentele transmise de germani.

Dacă decizia japoneză este lesne de înțeles, rămîne în schimb de neînțeles hotărîrea lui Churchill și a Cabinetului de război britanic de a nu comunica nici mareșalului Brooke-Popham, nici lui Sir Shenton Thomas, guvernatorul Singaporelui, pierderea prețioaselor documente care aveau să-i expună loviturilor armatei japoneze. Inexplicabilă tăcere, care avea să aibă consecințe dintre cele mai grave pentru apărarea Singaporelui.

La peste patru decenii de la desfășurarea evenimentelor, misterul continuă să înconjoare acest episod, cu atît mai greu de lămurit cu cît dacă în arhivele germane se găseau, în 1945, documentele capturate pe *Automedon*, autoritățile britanice refuză să admită pierderea lor! James Rusbridger a cerut, în 1983, primului ministru Margaret Thatcher să ordone o anchetă, dar după o așteptare de... șapte luni, ministerul de externe i-a comunicat că este „nepotrivit" să cunoască acest episod. Să recunoaștem că la enigma conduitei lui Churchill se adaugă enigma deciziei Foreign-Office-ului ca și a dispariției din arhivele britanice a surselor privind pierderea documentelor secrete de pe *Automedon*.

O situație similară a fost creată prin capturarea unui alt *steamer*, de astă dată australian — *Nankin* — la 10 mai 1942 de către nava germană *Thor*. Și de astă dată, la bordul vasului capturat se aflau documente confidențiale de cel mai mare interes: rapoarte recapitulative din perioada 21 martie—20 aprilie 1942, întocmite de Centrul de operații combinate de informații (*Combined Operations Intelligence Centre*, prescurtat C.O.I.C.) cu sediul la Wellington (Noua Zeelandă) și destinate comandantului șef al flotei de est, cu reședința la Colombo. Aceste rapoarte recapitulative cuprindeau date despre teatrul de operații, deplasarea vaselor aliate, informații privind alte sectoare, ca de exemplu Marea Britanie, informații privind economia și forțele militare japoneze și estimări asupra mișcărilor probabile ale vaselor japoneze din Oceanul Pacific și Indian. O parte din aceste informații proveneau din descifrarea de către americani a mesajelor japoneze transmise într-un cifru deosebit de complicat, numit de flota militară a S.U.A., JN—25. Documentele capturate la bordul lui *Nankin* dovedeau în chip limpede că Aliații erau în măsură să citească textele japoneze transmise în cifrul JN—25. Dacă germanii ar fi remis de îndată aliaților lor japonezi documentele capturate, aceștia, conștienți că cifrul lor fusese „spart" de adversar, ar fi putut lua măsuri de protecție, care ar fi putut influența deznodămîntul bătăliei de la Midway (3—5 iunie 1942), punctul de cotitură al războiului din Oceanul Pacific. Primul contact între atașatul naval german la Tokio, amiralul Paul Wenneker, și autoritățile de resort ale țării gazdă a avut loc la 29 august 1942, deci la aproape trei luni de la bătălia de la Midway. Japonezii au fost uimiți cînd au constatat că cifrul lor, care li se părea invulnerabil, fusese pătruns de către Aliați, în măsură să le cunoască astfel planurile și dispozițiile. Ei s-au grăbit să ia măsurile de rigoare pentru a asigura securitatea transmisiunilor lor. Printre aceste măsuri s-a aflat și procurarea a 500 de mașini germane de cifrat „Enigma" al căror sistem de cifrare era deja cunoscut de englezi, dar germanii — și ei siguri de invulnerabilitatea sistemului lor — nu voiau să ia în considerație mărturii incontestabile ale succesului serviciului britanic de informații.

Dacă importul de 500 de mașini „Enigma" nu putea asigura secretul comunicațiilor militare japoneze, alte măsuri ale Înaltului Comandament nipon s-au dovedit eficace. Schimbări în semnalele de chemare, reducerea traficului radio etc. au secat sursa de informații de care dispuneau pînă atunci americanii. După opinia întemeiată a lui James Rusbridger, măsurile de precauție ale japonezilor *„au afectat rezultatul a cel puțin trei mari confruntări navale în Pacific: bătălia de la Capul Speranței (11-12 octombrie); Santa Cruz (26 octombrie) și Guadalcanal (13-15 noiembrie), care s-au încheiat toate cu pierderi neașteptat de mari pentru flota S.U.A."*

Ceea ce conferă un caracter straniu acestui episod al războiului secret este că nici autoritățile militare britanice, nici cele australiene nu au dat nici un fel de informații aliaților americani, incapabili să înțeleagă de ce nu mai erau în măsură să-și procure, ca mai înainte, informațiile atît de prețioase prin citirea mesajelor japoneze. Au preferat englezii și australienii (ceea ce e mai puțin probabil) să provoace, prin tăcerea lor, pierderi ridicate forțelor americane din Oceanul Pacific, decît să-și mărturisească gravul eșec suferit? Sau există alte explicații?

Misterul este sporit de alte două fapte: dispariția din jurnalul amiralului Paul Wenneker a perioadei 1 iunie—31 octombrie 1942, adică tocmai a însemnărilor din zilele cînd el s-a ocupat de documentele capturate pe steamerul *Nankin* și refuzul autorităților britanice (în speță al *Foreign-Office*-ului) de a permite accesul la mesajele trimise din Tokio de amiralul german și descifrate de englezi. Cînd James Rusbridger a solicitat aprobarea pentru a vedea mesajele amiralului Paul Wenneker din lunile iulie-august 1942, Sir Geoffrey Howe, ministrul de externe al Marii Britanii (aceste mesaje sînt păstrate în arhivele *Foreign Office*-ului) l-a refuzat categoric și l-a spus că aceste mesaje nu vor fi puse niciodată la dispoziția publicului.

Dacă mecanismele „Enigmei" germane au fost în cele din urmă cunoscute, se pare că obstacole de neîntrecut se ridică înaintea celor care încearcă să dezlege enigmele comportării autorităților britanice față de capturarea

documentelor secrete de la bordul vaselor *Automedon* și *Nankin*. În ambele cazuri se poate admite că avem de-a face cu încercarea de a ascunde o gravă neglijență, aceea a transportării unor documente strict confidențiale, fără a se fi luat măsurile necesare de securitate. Dacă dorința de a ascunde gravitatea unor astfel de neglijențe prin distrugerea sau ascunderea urmelor lor documentare este pînă la un punct de înțeles, rămîne însă de neînțeles de ce factorii britanici de răspundere — inclusiv Winston Churchill — nu au luat măsuri, cînd documentele au intrat în posesia inamicului, pentru a înlătura sau diminua efectele, anunțînd, în primul caz, pe comandantul șef din Extremul Orient și guvernator, iar în al doilea caz, pe americani, de cele întîmplate. Iată întrebări care își așteaptă răspunsul și ei nu va putea fi dat decît atunci cînd sursele certe, astăzi inaccesibile, sau altele, a căror existență nici nu este bănuită, vor oferi date care să facă lumină în aceste enigme.

Ceea ce se desprinde însă cu limpezime din cele două episoade ale războiului secret relatate de James Rusbridger este că și Înaltul Comandament german — iar prin el și cel japonez — au dispus, în anumite perioade și pe anumite teatre de luptă, de informații secrete, smulse Aliaților, în măsură să le permită organizarea unor acțiuni militare cu grave consecințe pentru adversarii lor.

Pînă acum, serviciile secrete ale Germaniei hitleriste erau creditate cu o singură reușită importantă: Operația *Cicero* (Elyesa Bazna, valetul ambasadorului britanic la Ankara devenit agent al serviciului secret german); apoi, grație unui serviciu de ascultare calificat de specialiști drept „gigantic", instalat în Olanda, germanii au putut intercepta, în ianuarie 1944, o convorbire telefonică între președintele F.D. Roosevelt și primul ministru W. Churchill, care punea în lumină însemnătatea acordată de cei doi conducători apropiatei debarcări.

Față de rezultatele atît de modeste în comparație cu succesele agenților secreți ai U.R.S.S., Marii Britanii și S.U.A. s-a putut crea impresia că forța de șoc a Wehrmachtului nu a fost dublată și de acțiunea corespunzătoare a serviciilor secrete de informații și că, deci, înainte de a pierde războiul pe teatrele de luptă terestru, aerian și naval, Reich-ul nazist ar fi fost înfrînt în sfera invizibilă a războiului secret. Oricît de însemnată ar fi lupta în acest din urmă domeniu — nimeni nu-i poate tăgădui funcția — este tot atît de incontestabil că zdrobirea Germaniei hitleriste a fost rezultatul acțiunii unei serii de factori care au asociat resursele umane și materiale ale coaliției antihitleriste cu voința de libertate a popoarelor. În cadrul acestei coaliții, poporul nostru, care a găsit în Partidul Comunist Român un conducător energic și curajos, a adus o contribuție de preț scurtării războiului prin actul revoluționar de la 23 August 1944 cu cel puțin 200 de zile și angajînd efective care au plasat România pe al patrulea loc — după U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie — în coaliția antihitleristă. Reich-ul hitlerist s-a prăbușit sub loviturile popoarelor hotărîte să-și apere independența și nu ale unor abili agenți secreți. Germania hitleristă a încercat să înrobească om și națiune, iar oamenii și națiunile s-au apărat, unindu-și eforturile și nimicind astfel fascismul, flagelul teribil care a declanșat un devastator război. Amintirea acestei conflagrații mondiale cheamă popoarele să vegheze ca pacea, independența și securitatea lor să nu mai poată fi puse în primejdie de nici o forță tentată să le aservească. Istoria ne învață că numai prin frontul comun al popoarelor, agresiunea și expansiunea pot fi stăvilite și anihilate.

Curiozități

„Războinicii incași se iveau oruc — de parcă ieșeau din pămînt" — pe cîmpul de luptă și tot așa de fulgerător și de misterios dispăreau" — spun legendele peruane. De unde veneau însă și unde se mistuiau și, în genere, cît de mult credit se poate acorda acestei afirmații? se întrebau specialiștii. În iulie 1972, însă, lîngă orașul peruan Cuzco, s-a făcut o descoperire senzațională. Printre ruinele străvechii localități Saxahuaman, aflată la 3 500 m altitudine, a fost găsit un mare tunel care o leagă de Valea Cuzco, iar în jurul celebrului oraș Cuzco, pe care chiar indienii îl considerau un „miracol", există o întreagă rețea subterană — un labirint — care face legătura între oraș și o cetate aflată la trei km depărtare. Arheologii au mai explorat apoi și un al doilea tunel, cu o lungime de circa doi km, care ducea și el în Valea Cuzco. El a fost numit de specialiști „tunelul cu 100 de uși", întrucît avea 100 de luminătoare de o parte și de alta a culoarului principal.

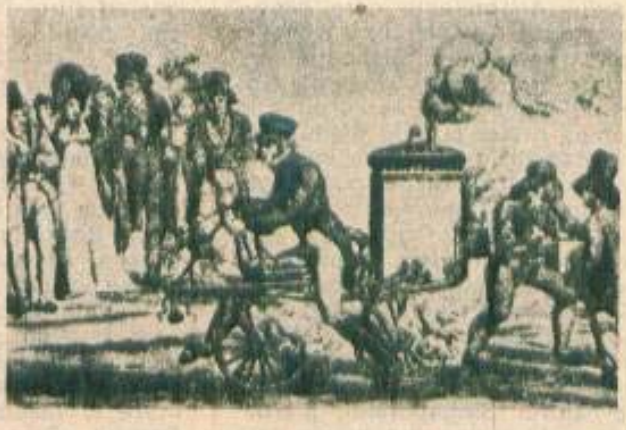

Desen care prefigurează străbunica motocicletelor de astăzi

Pe planșetele proiectanților — noi tipuri de nave interplanetare

OASPEȚI DRAGI

Scriitori și compozitori, dramaturgi și poeți, pictori și sculptori au fost, nu o dată, oaspeții ai ostașilor patriei socialiste. Infanteriști și marinari, aviatori și tancheiști, grăniceri și artileriști, pontonieri și transmisioniști — militari din toate armele, de toate gradele — aflați la posturile datoriei i-au întîmpinat cu dragoste și căldură, împărtășindu-le ginduri și preocupări, așa cum, la rîndul lor, au făcut-o cu aceeași dragoste și căldură creatorii de frumos. Un fructuos dialog. Dar și o dovadă în plus a transformărilor petrecute în armata noastră, în anii socialismului, armata care, odată cu însușirea măiestriei ostășești, și-a înscris la loc de frunte o temeinică pregătire politico-educativă, însușirea valorilor culturii și artei, far întîlnirile cu oamenii de cultură și artă oferă încă un prilej de îmbogățire spirituală. Pentru creatori o experiență în plus, care a fost sau va fi materializată în vibrante opere dedicate ostașului român — ostaș și cetățean — apărător de glie și iubitor de frumos.

Dintre numeroasele manifestări organizate în unități militare, școli sau case ale armatei — șezători, seri culturale, concerte, spectacole, vizite etc. — la reușita cărora și-au adus contribuția toți cei ce iubesc oștirea, fotoreporterii noștri au surprins pe peliculă o seamă de imagini pe care vi le înfățișăm în aceste pagini.

ÎN MIJLOCUL OSTAȘILOR

„În istoria noastră, soldații azi erau țărani și culegeau porumbul și secerau grîul, și mîine își apărau satele, pînea și copiii. Așa erau pe vremea lui Ștefan cel Mare, dincolo de el și dincoace de el. Pădurile, la nevoie, au devenit armate de soldați. Și ele au luptat împotriva cotropitorilor, scrie în cronici. Și iarba a devenit o armată. Și apa. Și cum rîul și ramul sînt eterne, am putea vorbi despre existența la noi a unei invincibile armate, armata română eternă" (Gînduri ale scriitorului D.R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, despre armata patriei)

„Glorie de-apururi ție, armată română, care ai stat de veghe secole întregi, întru apărarea drepturilor noastre hotare, și care astăzi ești scutul puternic de apărare a independenței și suveranității noastre naționale, armată română, glorie ție" (Fragment dintr-un eseu scris de Victor Eftimiu în 1970, în urma unei întîlniri cu militari ai armatei noastre)

1. Cunoscutul scriitor Radu Tudoran, fost ofițer de aviație, într-o discuție de specialitate cu pilotul și scriitorul, locotenent-colonelul Doru Davidovici 2) Regretatul Dragoș Vicol, poet și prozator, fost redactor la „Viața militară", autorul volumelor „Dinamica", „Drumuri ostășești", „Poeme sub drapel" ș.a., în documentare 3) Poeții Viorel Cozma și Dan Fruntelată, acesta din urmă familiarizat deja cu problemele ostășiei, deoarece, un timp, ne-a fost coleg, în uniformă, la redacția revistei „Viața militară" 4) Poetul și prozatorul Eugen Frunză răspunzînd (credem) la o întrebare pusă de ostași: „Maestre, cînd ne veți mai dedica un volum asemănător celor intitulate „Dintr-un post de observație" sau „Oameni și căști"? 5) Gestul sculptorului Ion Vlasiu parcă ar vrea să sublinieze cuvintele adresate poetului Ion Brad: „Iată un loc ideal pentru amplasarea unui monument dedicat ostașului român"

Dan Tărchilă, Ion Potopin, Vasile Băran și Haralamb Zincă la o demonstrație de strategie, la care, după cît se pare, cel mai interesat este H.Z., autor al atîtor cărți cu situații complicate și cu eroi militari în măsură... să limpezească lucrurile

1

1. Un documentat scenarist și regizor de filme cu ostași s-a dovedit a fi și Francisc Munteanu

2. Autorul „Vulturului", prozatorul Radu Theodoru

3. Un cuartet de creatori, poeți și compozitori (de la stînga la dreapta): Coman Șova, Dan Mutașcu, Zaharia Popescu și părintele cîntecului „Trecea fanfara militară" (și el, pe vremuri, militar) Temistocle Popa

4. Oare ce cîntece va mai dărui ostașilor compozitorul Ion Cristinoiu?

2

3

4

Și un rapsod printre militari — Tudor Gheorghe

ARTA UNUI FOTO-REPORTER

De aproape patru decenii străbate țara în lung și lat, purtînd cu sine nelipsita-i valiză în care sînt rînduite, cu meticuloziatea ce-i caracterizează, acele obiecte fermecate — aparate, filtre, obiective, filme — ce prefac lumina și umbrele în imagini fotografice. Și nu în imagini obișnuite, ci în adevărate lucrări de artă. Pentru că Iulian Marinof, colegul nostru, este un artist autentic. Un îndrăgostit de frumos, care pe lîngă talentul cu care este înzestrat, adaugă ișcusință profesională, intuiție, perseverență, grija pentru lucru făcut temeinic. Un maestru pentru care arta fotografică nu mai are multe taine. Ochiul lui știe să privească altfel decît al nostru. Amănuntul care nouă ne scapă, pentru el poate deveni un subiect ce se transformă, prin măiestrie, într-o excelentă imagine. Pentru Iulian Marinof lumina este pensulă prin intermediul căreia pictează pune culoarea acolo unde trebuie, iar pelicula — șevaletul. Imaginile sale — captate dintr-un unghi ținut numai de el — stăruie pe retină și vibrează. Iar Iulian ne-a făcut să vibrăm — și ne face — cu fiecare instantaneu, cu fiecare reportaj. Semnătura lui însoțește zeci de mii de imagini tipărite — în primul rînd în revista „Viața militară" —, în numeroase alte publicații românești și străine, premiate în multe și prestigioase expoziții de la noi și de pe alte meridiane.

Și puțini sînt acei care cunosc atît de bine ca el pe oștașii patriei, cărora le-a dedicat atîtea și atîtea pagini scrise cu lumină. Cu ei și pentru ei, pentru cei care vor veni după ei, a întocmit o adevărată cronică în imagini a oștirii socialiste. Căci l-a însoțit pe cîmpurile de instrucție, a urcat pe navele lor de luptă, în carlinga avioanelor, în turnelele tancurilor. Pretutindeni. În toate anotimpurile. I-au încîntat deopotrivă, și oțelul mării, munții, înălțimile amețitoare, dar cel mai mult l-au cîștigat oamenii. Oștașii. Poate de aceea fotografiile lui Marinof degajă atîta căldură și prospețime. Poate de aceea arta lui Marinof a adunat, cu timpul, atîtea cărți.

J. GH.

Premiere cinema

● Primele filme cu tematică militară au fost realizate în anul 1896 de Méliès în Franța (*„Regimentul”*, *„Eliberarea fo-colmicilor”*, *„Mari manevre”* — scurte pelicule improvizate) și de Oskar Mester în Germania (filmarea unei parăzi autentice, pelicula intitulîndu-se *„Întoarcerea trupelor de la manevrele de primăvară”*).

● Prima filmare a unor scene subacvatice a fost realizată de Méliès în 1898 cînd, pentru filmul *„Explozia cuirasatului «Maine» în rada Havanei”*, regizorul interpune între aparatul de luat vederi și macheta navei un acvarium populat cu plante și vietăți marine.

● Primul corespondent cinematografic de război din lume se consideră a fi englezul Joseph Rosenthal devenit celebru prin promptitudinea cu care se deplasa în orice punct al globului unde izbucneau tulburări. Astfel el a filmat aspecte din războiul anglo-bur, răscoala boxerilor din China, războiul ruso-nipon din 1904 etc.

● O primă incontestabilă dovadă a ecoului politic pe care cinematograful l-a avut încă de la apariția sa în viața publică ni-l oferă filmul francez *„Catastrofa Petropavlovskului”*, realizat în 1904 de Lucien Nonguet, cu aspecte din războiul ruso-japonez. La difuzarea filmului, realizatorii au folosit un insert scris în 6 limbi, pentru ca, în funcție de publicul căruia i se adresa, proiecția să se încheie cu lozinca „Trăiască Rusia” sau, dimpotrivă, cu „Trăiască Japonia”.

● Ideea utilizării cinematografului în instrucția militară a apărut pentru prima dată în România. În articolul lui C.D. Perepa, intitulat *„Aplicațiunile cinematografului în armată”*, apărut în 1898, se menționează că acesta *„poate servi de înregistrator al tuturor operațiunilor militare mari care au nevoie a fi revăzute, sau, în fine, de a reaminti unele succese și inovațiuni în arta militară care nu pot fi lăsate posterității prin mijloacele de care azi dispunem”*.

● Primele filmări aeriene s-au realizat în toamna anului 1913 pentru filmul belgian *„Blestemat fie războiul”*, regizat de Alfred Machin.

● Primul Serviciu Cinematografic Militar din lume a fost creat în Germania în anul 1914. Cooptat în arsenalul strategiei propagandistice prusace, cinematograful a invadat practic cîmpul de luptă, fiind folosite 500 de aparate de proiecție pe frontul de vest și peste 300 pe cel de est.

● Mobilizat în 1914 în calitate de corespondent de front pentru casa producătoare „Pathé”, Alfred Machin a brevetat primul aparat de filmare sincronă cu o mitralieră.

● Odată cu izbucnirea primului război mondial, s-a declanșat și o criză acută de materie primă pentru cinematografie. În loc de peliculă, fabricile de celuloid produceau explozibil, tone întregi de film virgin fiind topite și transformate peste noapte în dinamită!

● Revista *„Cinema”* din 1 septembrie 1925 își informează cititorii: *„De curînd a fost inventată la Paris așa-zisa «mitralieră-cinema» pentru exercițiile de tragere ale aviației. Să vedem ce este această invenție. S-a construit o mitralieră de aceleași dimensiuni și greutate ca aceea adevărată cu singura diferență că locul pe unde se vizează punctul ochit posedă o lentilă, iar în interior în loc să se ruleze o bandă cu gloanțe, se rulează o peliculă neimpresionată. Este ușor de priceput restul: ochitorul vizează avionul advers și învîrtește manivela, înregistrînd astfel pe film atîtea imagini ale avionului cîte gloanțe ar trage o mitralieră adevărată”*.

● Primul cinematograf aerian a apărut în Anglia în 1926. La bordul unuia dintre avioanele companiei aeriene *„Imperial Airways”* s-a proiectat în timpul zborului filmul *„Lumea pierdută”*, realizat după celebrul roman al lui Conan Doyle.

● Primele hărți cu situații tactice animate au apărut în anul 1927 în filmul lui Leo Lasko *„Războiul mondial”*.

VIOREL BREZEANU

Coincidențe stranii

După izbucnirea celui de-al doilea război mondial, în multe dintre țările beligerante a fost interzisă apariția cuvintelor încrucișate în publicații. Războiul crease psihoza spionomaniei care a avut consecințe pînă și în domeniul crucișalogiei: specialiștii erau de părere că prin intermediul cuvintelor încrucișate se pot transmite informații cifrate...

Debarcarea atît de așteptată a aliaților în Franța urma să devină în curînd o realitate. Pregătirile se aflau în plină destășurare. Criptonimele referitoare la această operațiune făceau parte din secretele de război cele mai bine păzite. Planul de debarcare avea denumirea codificată „Operațiunea Overlord”. Sprijinul logistic al marinei necesar acestei operațiuni era codificat sub denumirea de „Neptune”. Pentru debarcarea trupelor anglo-americane, fuseseră alese două plăji în Normandia, codificate sub denumirea de „Omaha” și „Utah”. Porturile artificiale care urmau să fie construite în vederea debarcării primiseră denumirea de „Mulberry”.

Pe neașteptate serviciile de securitate ale aliaților au intrat în stare de alertă și au început să supravegheze redacția ziarului „Daily Telegraph”. Pe data de 3 mai 1944, „Daily Telegraph” publicase un joc de cuvinte încrucișate în care, între altele, figura și cuvîntul „Utah”. Pe data de 25 mai, un alt joc conținea cuvîntul „Omaha”. Pe 26 mai, apărea, într-un alt careu, cuvîntul „Neptune”.

Asta era prea mult chiar pentru flegmaticii englezi. S-a hotărît anihilarea spionului. Cu toată fîlarsa strîșnă a autorului careurilor amintite, pe data de 31 mai, s-a mai tipărit un joc, care conținea cuvîntul „Mulberry”, iar pe 2 iunie, deci cu patru zile înaintea debarcării, în jocul din cotidianul „Daily Telegraph” figura criptonimul principal al debarcării, „Overlord”.

În ziua aceea de iunie, Leonard Sidney Dave, directorul unei școli din Leatherhead, întorcîndu-se acasă de la o plimbare cu cîinele, a fost foarte mirat cînd s-a văzut acostat de doi agenți ai serviciului de contrainformații. Cercetările intense, care au durat multă vreme, au dovedit însă totala nevinovăție a acestui pașnic cetățean britanic, pasionat compunător de cuvinte încrucișate. S-a constatat că nu cunoștea nici o persoană care să fi fost la curent cu criptonimele și datele invaziei. Termenii inserați de el în jocurile de cuvinte încrucișate ajunseseră acolo din întîmplare, datorită necesității de încrucișare. Nici specialiștilor nu le-a venit să creadă, dar fusese pur și simplu un joc al coincidențelor.

VASILE MATEI

NICOLAE DUMBRAVĂ

De dragoste

Dragoste lunară, țară,
lut și păsări, măr domnesc,
arbori ce nu pot să moară,
râuri ce se despletesc,
de din Vale de Rovine,
din Posada sau Vaslui
anonimi venim spre tine
și rămânem în statui.
Sus, pe Omul, azi îți bate
ora-n care circumscrii
cor din mândrele stindarde,
cor, de August și vecii.
Timpului meu timp, îți ară
zările-ți din care cresc
râuri ce nu pot să moară,
lut și păsări, măr domnesc.

Dragoste lunară, țară,
arbori care curg firesc.

Carnet de front

Nu mai știm de e joi sau vineri.
Păduri zbuciumate păduri.
Ne lepădăm de anii cei tineri
și umblăm prin destine maturi.
Ora se închide și iar se deschide.
Incineratele spații par câmpii de bazalt.
Pietrele devin dintr-odată balade lichide
apele împietresc într-un strigăt înalt.
Și totuși, comanda din inimi, comanda
de-a fi gata prin linii să treci.
Când s-a pornit peste Criș canonada
eram în pluton douăzeci, douăzeci...
După asalt am rămas numai trei.
Șaptesprezece căzură în timp ce cu sârg se luptară.
I-am luat pe suflet, și până sus, la Carei,
i-am plâns cu lutul acesta de țară —
peste vârste căzuse o noapte amară, amară...

Grăniceri

Pe soldații aceștia nu poți să-i îndoi;
am aflat că au suflet populat de eroi.
Jurați veșniciilor tricolore și roșii,
vorbesc noapte de noapte, prin somn, cu strămoșii.
Dimineața când ies din străbuni în afară
se spală pe față cu albastru de țară
și-n patrulare, fie pe țărmuri, fie în munții merei
iau și iubirile toate cu ei —
și nu le dau la magazie în primire,
nici când trec în rezervă, după luni de oștire
căci își zic cu privirea ușor tremurată
să n-avem nevoie de ele vreodată.
Încolo, ce să vă mai spun? Priviți-i bine
Seamănă leit cu această mulțime
care toarnă oțelul, care crește secara
și care poartă spre cântece țara.

NICOLAE TĂUTU

TRIPTIC OSTĂȘESC

În tanc

Uzina mea de foc, apărătoare,
urcă drumul ca o linie a vieții,
bărbatul-braț, e un oțel mai tare
doar l-a născut cuptorul tinereții.

O, țara mea, a demnității hartă,
Să știi că veghea-n posturi nu ne-apasă;
să-ți apărăm a fericirii soartă
în tanc schimba-vom fiecare casă.

În carlingă

Cînd se întorc cocorii iar din sud
se-nălnesc cu piloții-năia oară
o clipă inimile în văzduh s-aud
și din adîncuri le răspunde-o țară.

Cunosc cocorii c-au ajuns la noi
după-ndrăzneala șoimilor de-oțel
ce-au biruit și înălțimi și sloi
pe aripe cu jarul de oțel.

În cart

Cînt eroismul simplu
al omului de la timonă
trecînd prin vîltoarea mării;
și rîndurile curg solemne
în al hîrtiei chenar
ca dungile albastre
rîuri paralele
de pe o bluză aspră de marinar

Iubirea mea, pămîntul românesc

Mi-e fruntea grea de-atîtea oseminte
ce sprijină al patriei cald pămînt
pe visul lor mi-am ridicat fierbinte
grădinile din fiece cuvînt.

Cînd înfloreau garoafe în vocale
să-mpodobească-al țării tînăr mers
am scuturat pe-naltele-i spirale
livezile din fiecare vers.

Tu, casa mea, cu largi ferești deschise,
cu doinele ce amurgeau în prag,
ți-am adunat pe-altare mari de vise
cîntările din fiecare steag.

Ți-am strîns pe corzi culoare din culoare,
ți-am strîns pe umeri trainic curcubeu
și poate lîngă orgile solare
vei auzi, șoptit, și viersul meu.

Iar pe mormînt, cînd am să plec în moarte,
sădiți-mi brazi ce nu se veștejesc
să pot cînta prin ceții, mai departe,
iubirea mea: pămîntul românesc.

Este ultima poezie a poetului, scrisă în anul 1972, pe care compozitorul Florin Bogardo a realizat o foarte frumoasă melodie premiată cu premiul I la Festivalul cîntecului ostășesc „Te scriu și te cînt, patrie mea!", prima ediție.

SPORTURILE TEHNICO-APLICATIVE

PASIUNE, CUTEZANȚĂ ȘI INTELIGENȚĂ TEHNICĂ

Componentă inseparabilă a activității de educare patriotică și revoluționară, pentru muncă și viață, a tinerei generații, pregătirea tineretului pentru apărarea patriei valorifică din plin valențele educative și formative ce decurg în mod direct din concepția partidului nostru, genial fundamentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind apărarea patriei de către întregul popor. Pregătirea tineretului pentru apărarea patriei - activitate integrată organic în sistemul național de apărare - se desfășoară pe baza unui vast program de instruire și educare a tinerilor, în cadrul căruia, alături de însușirea și aprofundarea operelor tovarășului Nicolae Ceaușescu, a prevederilor Congresului al XIII-lea, a celorlalte documente de partid, și de perfecționarea continuă a pregătirii militare generale, un loc de mare însemnătate îl ocupă pregătirea tehnico-aplicativă de specialitate. Sporturile tehnico-aplicative - pe care le prezentăm succint în rîndurile de față - oferă tinerilor largi posibilități de afirmare a talentului și măiestriei, aducîndu-și o contribuție însemnată la formarea și modelarea trăsăturilor de caracter, a personalității lor, punîndu-și amprenta asupra conduitei acestora în dubla ipostază de constructori și apărători. Competițiile anuale organizate de Uniunea Tineretului Comunist, prin Secția de pregătire a tineretului pentru apărarea patriei și sport, cu sprijinul unităților militare și al organelor cu atribuții în mișcarea sportivă - cu faze de masă, județene și finale pe țară - se constituie într-o pledoarie pentru practicarea sporturilor tehnico-aplicative, devenite un adevărat izvor de cutezanță și romantism revoluționar.

BIATLON

BIATLON — sport tehnico-aplicativ de iarnă cuprinzînd două probe: deplasare pe schiuri și tir. Criteriile de apreciere a sportivilor sînt deci reprezentate, pe de o parte, de timpul în care este parcurs pe schiuri traseul cu obstacole (pe o distanță variabilă în raport cu vîrsta concurenților), iar pe de altă parte de punctajul obținut la ședința de tragere cu arma de calibru redus. Practicarea biatlonului solicită o bună pregătire fizică, rezistență la efort îndelungat, îndemînare, agerime, voință și spirit de întrajutorare. El constituie, prin toate acestea, cît și prin contactul cu relieful variat — traseele biatlonului străbătînd în majoritatea cazurilor zone muntoase împădurite, văi sau dealuri — o probă a măiestriei vînătorilor de munte. Așa se și explică larga popularitate și interesul tot mai crescînd de care se bucură, desfășurîndu-se în cadrul a peste 200 cercuri de profil în care sînt cuprinși peste 5000 de tineri.

DELTA PLANISM

DELTAPLANISM - sport spectaculos, de dată mai recentă, dar răspîndit deja la scară mondială, constînd în efectuarea zborului fără motor cu ajutorul deltaplanului (aparat construit dintr-un schelet ușor din duraluminiu, care susține o voalură de pînză specială în forma literei grecești delta, fără aparatură de bord). Deltaplanul se manevrează prin forța brațelor și solicită intens îndemînarea, forța fizică, curajul și priceperea pilotului în folosirea curenților de aer. Construindu-și singuri aparatele în cadrul a circa 35 de cercuri tehnico-aplicative, iubitorii acestui sport își dezvoltă, de asemenea, imaginația și fantezia creatoare, își lărgesc orizontul de cunoaștere tehnică.

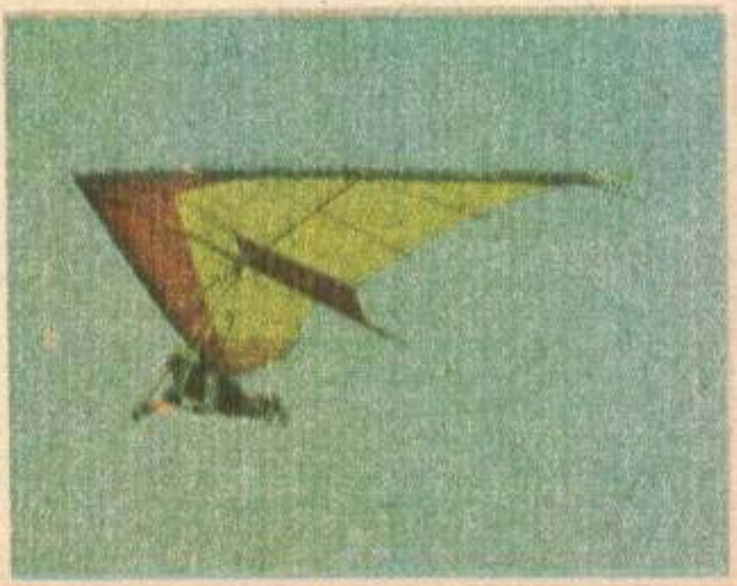

Sporturile tehnico-aplicative

PLANORISM

PLANORISM — sport tehnico-aplicativ al zborului fără motor, cu planorul, prin folosirea curenților de aer. Planoarele sînt dotate cu aparatură de bord complexă și oferă, față de deltaplan, posibilități mai mari de manevră, cu ele putîndu-se efectua adevărate acrobații aeriene. Peste 1400 de tineri se instruiesc în 54 de cercuri de profil și își perfecționează pregătirea în cadrul taberelor de vară unde primesc brevetul de planorist — adevărată opțiune pe drumul practicării zborului cu motor. Tinerii planoriști dobîndesc cunoștințe interesante despre aviație și legile zborului la altitudine, despre meteorologie ș.a.

Practicarea celor două sporturi ale zborului fără motor are și o deosebită importanță economică — aparatele respective fiind utilizate tot mai mult în agricultură și silvicultură la împrăștierea îngrășămintelor și a substanțelor împotriva dăunătorilor, la localizarea unor calamități etc. Dar, înainte de toate, deltaplanismul și planorismul reprezintă o pepinieră din care se recrutează viitorii piloți ai aviației civile și militare, oameni cu caractere tari, capabili să continue frumoasa tradiție a zburătorilor cu tricolor pe aripi.

Karting

KARTING – sport tehnico-aplicativ care contribuie la deprinderea profesiei de conducător auto, practicat de peste 5 300 de tineri, în cadrul a 204 cercuri de profil. Tinerii își dezvoltă prin activitatea de karting atenția, îndrăzneala, curajul, își însușesc cunoștințe de mecanică privind compunerea și funcționarea motorului cu ardere internă și a celorlalte instalații ale kartului (aprindere, frînare etc.)

Curiozități

O colecție de arme de epocă, în valoare de 400 000 de franci, a fost furată de la Muzeul din Perouge, în estul Franței. Hoții au demontat sistemul de alarmă și au sustras 32 de puști, 17 pistoale și o archebuză din secolul al XV-lea, din care nu există decît cinci exemplare în toată Europa. Un amănunt suplimentar: colecția a fost furată, acum, pentru a patra oară!...

Englezul Kenneth Crosby, scufundător pasionat, a găsit — pe fundul fluviului Tamisa — un medalion împodobit cu briliante. Specialiștii care au examinat medalionul au ajuns la concluzia că acesta aparținuse vestitului amiral britanic Nelson, mai exact, că marele comandant al flotei engleze îl purtase cu ornament al pumnalului său. Istoricii afirmă că acest medalion i-a fost dăruit amiralului în 1798, după una dintre victoriile sale navale.

RADIOAMATORISM

RADIOAMATORISM — sport tehnico-aplicativ foarte îndrăgit, practicat de peste 7000 de tineri înscriși în 268 de cercuri unde se învață transmiterea și recepția semnalelor Morse și se dobîndesc cunoștințele necesare susținerii examenului de radioamator — visul oricărui tînăr pasionat de acest sport. Dobîndirea autorizației de emițător presupune recepționarea unui anumit număr de emisiuni, fapt atestat prin QSL-uri (un fel de cărți poștale transmise reciproc între radioamatori pentru autentificarea legăturilor radio respective). Tinerii radioamatori români de performanță au stabilit legături cu stații din zone foarte îndepărtate, cum ar fi Noua Zeelandă ori Australia.

Uniunea Tineretului Comunist organizează anual întreceri cu finală pe țară (dotată cu „Cupa U.T.C.") la subramurile radioamatorismului (unde scurte, unde ultrascurte, telegrafie sală și radiogoniometrie)

TURISTICĂ — ORIENTARE

ORIENTARE TURISTICĂ – sport constînd în depistarea, contra-cronometru, într-o anumită ordine a unor obiective (puncte de control) aflate în teren. El probează spiritul de orientare, agerimea, iuțeala și rezistența fizică. Concurenții folosesc busolă și hartă. Evaluarea rezultatelor se face ținînd seama de numărul obiectivelor descoperite și de timpul realizat. Acest sport se desfășoară în aer liber, în păduri, indiferent de anotimp, ziua și noaptea, mijlocește contactul cu frumusețile patriei și îi pregătește pe tineri în vederea executării cu succes a unor misiuni ca agenți de legătură, călăuze, observatori etc.

Alături de aceste sporturi mai sînt practicate, cu satisfacții și rezultate deosebite, PARAȘUTISM, ZBOR CU MOTOR, JUDO, TIR, MODELISM etc., prin intermediul cărora tinerii își însușesc cunoștințe tehnice de specialitate și își dezvoltă aptitudini indispensabile pregătirii pentru apărarea patriei. Și încă un argument: numeroși sportivi de performanță, care prin rezultatele de excepție obținute în marile concursuri internaționale au contribuit la ridicarea prestigiului țării noastre, și-au început cariera sportivă, în domeniile care i-au consacrat, în cadrul activității tehnico-aplicative organizate de Uniunea Tineretului Comunist.

Locotenent-major
FLOREA BUJOREL

REALIZĂRI ALE INDUSTRIEI AERONAUTICE ROMÂNEȘTI

Elicopterul IAR 330 H

Zborul — fascinantă și eternă aspirație umană — are, în cuprinsul spațiului românesc, început de legendă. El izvorăște din dragoste pentru liniștea cerului și se înalță începînd cu neștiuta aripă de șindrilă ușoară a Meșterului Manole. Zborul, realitate spectaculoasă, are în istoria lui mondială fundamentale contribuții românești. La începutul secolului (1906), Traian Vuia realizează primul zbor mecanic din lume cu mijloace proprii de bord. După numai cîțiva ani (1910), Henri Coandă construiește și pilotează primul avion cu reacție pe care l-a cunoscut omenirea. Aurel Vlaicu, flăcăul din Binținți, își înscrie și el numele în panoplia pionierilor aviației românești și mondiale. Și exemplele de excepție ar putea continua, fiind pe cît de importante pe atît de numeroase. Continuînd linia ascendentă a bogatelor tradiții, aviația românească s-a dezvoltat și continuă să se dezvolte într-un ritm impetuos — îndeosebi în anii de după Congresul al IX-lea al partidului, de cînd întreaga noastră devenire poartă amprenta hotărîtoare a activității revoluționare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, activitate care a pus și pune în valoare, la dimensiuni fără precedent, genial constructiv al poporului. Industria aeronautică românească construiește astăzi aparate sigure și eficiente — ROMBAC, avion modern de transport, elicoptere, aparate ușoare pentru aviația utilitară, aeronavele de luptă cu reacție I.A.R. 93 etc. — capabile să răspundă la cel mai înalt grad exigențelor tehnicii contemporane de zbor. Aceste remarcabile realizări, înfăptuite din inițiativa și prin grija secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, constituie o îndrăzneață afirmare a potențialului nostru tehnologic, a inteligenței românești.

Zborul are, la români, înaintași ilustri: Vuia, Vlaicu, Coandă, Carafoli, Manicatide. Și toți, odată, continuatori pe măsură ai bogatelor tradiții, care poartă cu cinste, spre împliniri înălțătoare, culorile patriei îmănunchiate în semnul renumit al celor trei cercuri concentrice simbolizînd gloria aripilor românești.

Avion utilitar

Avionul de luptă IAR 93

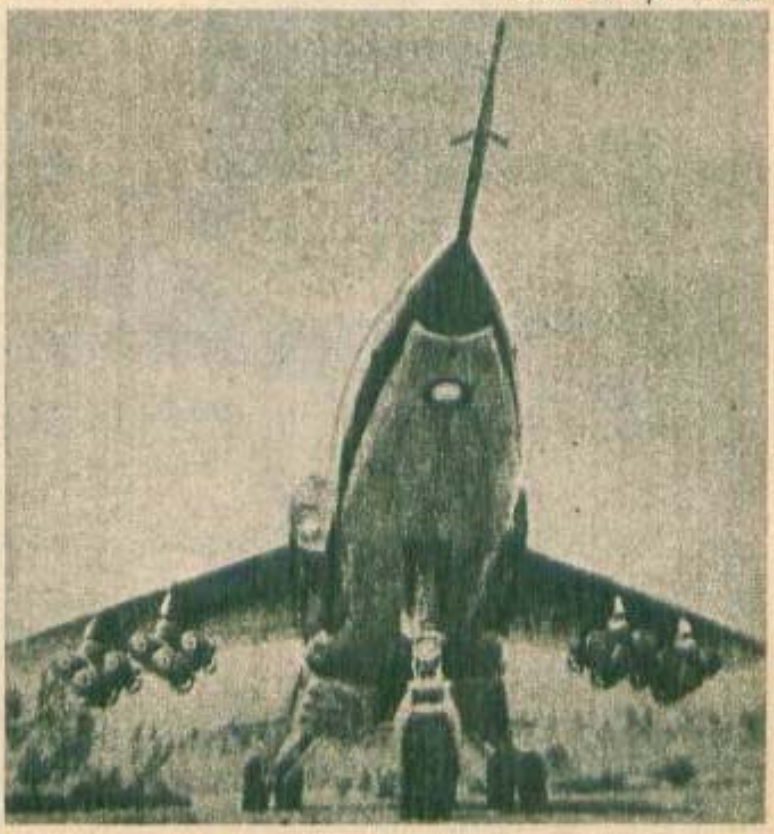

Aparate de zbor moderne, sigure, realizate de harnicii proiectanți, muncitori și ingineri români: elicopterul IAR 316—B și aeronava de pasageri ROMBAC 1—11

Cinema Caleidoscop

La 1 septembrie 1939, exact în ziua inaugurării primei ediții a Festivalului internațional al filmului de la Cannes, armata lui Hitler invadează Polonia. Războiul a început. Parisul declară stare de asediu. Invitații părăsesc în panică palace-urile. Orășelul se golește. Personalul angajat în organizarea și desfășurarea festivalului este chemat sub arme. Filmul propus pentru vizionare în acea zi, *„1001 de nopți"*, se amînă pentru **10 septembrie**, „dacă împrejurările vor permite": *Precum se știe, împrejurările n-au permis.*

● Un exemplu concludent al politicii de intimidare practicată prin film de Germania hitleristă în anii celui de-al doilea război mondial: în aprilie 1940, ambasadorii germani la Oslo și Copenhaga au invitat concomitent o serie de înalte personalități norvegiene și daneze să asiste la o serată cinematografică unde le-a fost prezentat filmul *„Campania din Polonia"*, documentar care înfățișa cu o cruzime rar întîlnită, făcînd apologia forței brutale, spectacolul tragic al prăbușirii Poloniei sub potopul de obuze și bombe ale Reich-ului.

A doua zi în zori, trupele hitleriste invadau Norvegia și Danemarca.

● Filmul cu partizani a fost inaugurat ca nou gen cinematografic în Uniunea Sovietică în plin război. Astfel, în 1942, Igor **Savcenko semnează regia filmului *„Partizani în stepele Ucrainei"***, pentru ca în 1943 să apară: *„Partizana"* de Fr. Ermler, *„Curcubeul"* de Mark Donskoi și *„În numele patriei"* de Vs. Pudovkin și D. Vasiliev.

● Dintre cele mai remarcabile filme documentare realizate în lume în timpul războiului antihitlerist se detașează *„24 de ore de război în U.R.S.S."*. La 13 iunie 1942, într-unul din momentele cele mai grele ale războiului, cînd lumea se aștepta la o nouă năvălire a armatei germane, 240 de operatori se răspîndesc pe nesfîrșita întindere a frontului sovieto-german și în spatele acestuia, **consemnînd în imagini o adevărată prelață la *„marea cotitură de la Stalingrad"***.

● Printre victimele cinematografului englez se numără și Leslie Howard. În 1942, el semnase pe genericul filmului „Primul *dintre puțini"* și o biografie a lui P.J. Mitchell, *creatorul avionului „Spitfire"*, unde interpreta rolul unui personaj care stîrșea tragic. La rîndu-i, un an mai tîrziu, avea să-și afle moartea printr-o întîmplare absurdă: părăsind Anglia spre frontul din sudul Europei, în momentul îmbarcării pe aeroportul din Londra, fiindcă fuma trabuc și purta pălărie cu boruri late, fusese confundat de către spionii germani cu Winston Churchill. Avionul cu care călătorea actorul avea să fie luat imediat în urmărire și doborît deasupra golfului Biscaya.

● În timpul războiului, filmele pe această temă, produse în toate țările lumii, au fost create pe structura sobră a tragismului situației. Singurii cineaști care au abordat războiul și în registru comic au fost englezii, exploatînd și în aceste împrejurări una dintre trăsăturile esențiale ale națiunii lor: umorul. Comedia muzicală *„Trei marinari"*, 1940, descrie într-un ritm antrenant capturarea unei nave inamice; în *„Mr. Smith, omul din umbră"*, 1941, se prezintă personajul comic al unui agent de spionaj care dejoacă vigilența naziștilor, organizînd evadarea unui grup de prizonieri, iar *„Gîsca o ia din loc"*, 1943, este o acidă satiră la adresa nazismului.

● În S.U.A., marii cineaști ai Hollywoodului au renunțat pentru moment la filmul artistic și s-au angajat să realizeze filme de instrucție militară în sprijinul pregătirii de luptă a trupelor. Astfel, John Ford — care se reangajase în marină ca locotenent-major — a semnat regia filmelor *„Bătălia de la Midway"* și *„Ne îmbarcăm la miezul nopții"*, John Huston — *„Raport asupra Insulelor Aleutine"*, iar Walt Disney a produs filme de învățămînt tehnic și militar precum și filme de propagandă pentru lansarea împrumuturilor de război.

De toate

Tun de artilerie construit în 1898 de colonelul român Perticari, model care a fost preluat și de către francezi

Cu prilejul turnării filmului „Serbările galante", realizat în țara noastră, celebrul actor francez Jean Marais a ținut să se fotografieze cu doi dintre componenții lotului nostru de box: Emil Cișmaș și Gh. Anghel

Un porumbel pregătit pentru... observații aeriene. E greu de presupus că experimentul a reușit

● Frank Capra și Anatol Litvak, cu colaborarea lui Raymond Griffith și a lui Joris Ivens au realizat pentru *„U.S. Army Pictorial Service"* seria de filme intitulată *„Pentru ce luptăm"* (1943) compusă din 7 documentare intitulate: *„Preludiul războiului"*, *„Naziștii atacă"*, *„A împărți pentru a stăpîni"*, *„Bătălia Angliei"*, *„Bătălia Rusiei"*, *„Bătălia Chinei"*, *„Statele Unite intră în război"*.

Avînd sarcina de a combate mentalitatea tradițională a izolaționismului american și de a-i convinge pe spectatori de necesitatea îmbrăcării uniformei militare, serialul *„Pentru ce luptăm"* a rămas în istoria cinematografiei militare ca una dintre realizările cele mai originale și mai inteligente.

● În timpul războiului, premiile „Oscar" au fost marcate puternic de angajarea celei de-a șaptea arte în efortul forțelor aliate pentru înfrîngerea hitlerismului. Două exemple: în 1941 „Oscarul" de interpretare i-a fost înmînat lui Gary Cooper (pentru rolul titular din *„Sergentul York"*) de James Stewart, venit de pe front în uniformă de colonel de aviație. În 1942, Tyrone Power, în uniforma forțelor navale americane, și Alan Ladd, în uniformă de aviator, au reprezentat la festivitatea „Oscarului" pe cei 27 677 de lucrători din industria de film americană aflați la ora aceea sub arme; în același an, în semn de solidaritate cu politica de economie impusă de război, statuetele „Oscarului" erau din ghips și nepoleite cu aur; „Oscarul" atribuit regizorului filmului *„Doamna Miniver"* a fost înmînat soției sale, maiorul William Wyler fiind în acea seară într-o misiune de zbor deasupra Germaniei.

● Mulți dintre actorii americani de film au fost mobilizați și au luptat efectiv pe front. James Stewart, Clark Gable, Wayne Morris, Wallace Beery, Gene Raymond își făceau datoria în unități de aviație. Robert Montgomery, Douglas Fairbanks jr., George O'Brien și Tyrone Power erau mobilizați în marină. Robert Young, Cesar Romero, William Holden, Ronald Reagan, Jackie Coogan, Burgess Meredith, Jeffrey Lynn erau încorporați în armata de uscat.

Laurence Olivier, David Niven și Richard Greene activau în unități ale armatei britanice.

În Franța, Jean Gabin a îmbrăcat uniforma de marinar, Pierre Fresnay pe cea de ofițer de infanterie, iar Gilbert Gil, Bernard Lancret și Jean Pierre Aumont s-au înrolat ca simpli soldați.

● Actorii nemobilizați participau entuziast la mișcările de solidaritate în favoarea efortului de război. Marlene Dietrich cînta, pe front, pentru soldați; Charlie Chaplin, pentru activitatea desfășurată în favoarea aliaților (ca și în primul război, de altfel) va cunoaște îndeosebi în perioada maccarthystă serioase probleme reproșîndu-i-se zelul său în favoarea Uniunii Sovietice. Și Greta Garbo va avea grave neplăceri, dar pentru motive diametral opuse. Invocînd neutralitatea țării sale, „divina" suedeză refuzase categoric să participe la orice manifestație în favoarea aliaților. Această atitudine fusese considerată neamicală și ea va fi cauza determinantă a dizgrației Gretei Garbo și, deci, a dispariției sale din viața artistică după succesul din *„Femeia cu două fețe"*, ultimul său film (1941).

● În monstruoasele campanii naziste de „purificare" a rasei prin exterminare, și cinematografia și-a avut martirii ei. Astfel, în 1944, actorului Kurt Gerron, închis în lagărul de la Theresienstadt, i s-a ordonat să realizeze o peliculă de propagandă, *„Führerul oferă evreilor un oraș"*, pentru această sinistră farsă lagărul fiind pavoazat cu flori, iar pe aleea principală apărînd peste noapte... magazine. După ce s-au încheiat filmările, Gerron a fost expediat la camera de gazare!

● Unul dintre cele mai impresionante filme documentare realizate vreodată este și *„Căderea Berlinului"* de Iuli Raizman, realizat în 1945. Imaginile filmate în timpul și la numai cîteva ceasuri după cucerirea orașului — culminînd cu aceea a sergentului Kantaria înălțînd drapelul sovietic pe clădirea Reichstagului — aveau să devină clasice, fiind reluate în mai toate peliculele de montaj realizate în lume pe acest subiect.

Pe genericul filmului lui Raizman figurau numele a 14 operatori căzuți la datorie în timp ce înregistrau pe peliculă viforul de obuze și sînge al luptelor.

Maior V. BREZEANU

De toate

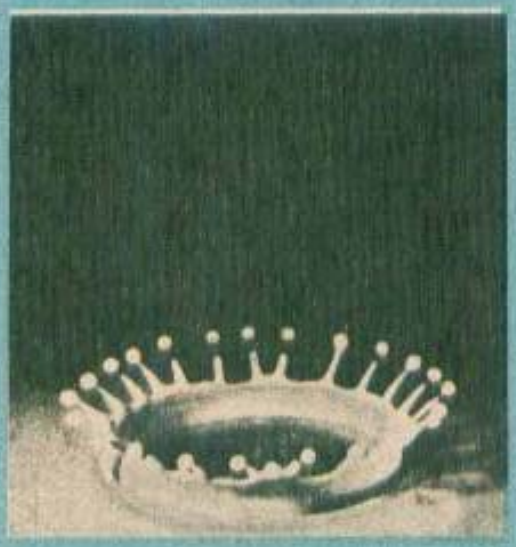

Nu, nu este o coroană princiară, ci fenomenul pe care îl produce o mînge de tuns după ce lovește o masă lichidă. Fotografia a fost realizată în 1938; expunerea 1/100 000 dintr-o secundă

Un ingenios car de luptă imaginat de genialul Leonardo Da Vinci (1482)

Acesta este, după cît se pare, primul blindat greu (șase tone) propulsat de motor, realizat la sfîrșitul secolului trecut

O altă variantă, mai evoluată, din perioada de pionierat a blindatelor — tancul „Little Willie" (1915)

UN EXPONAT ORIGINAL LA MUZEUL MILITAR CENTRAL

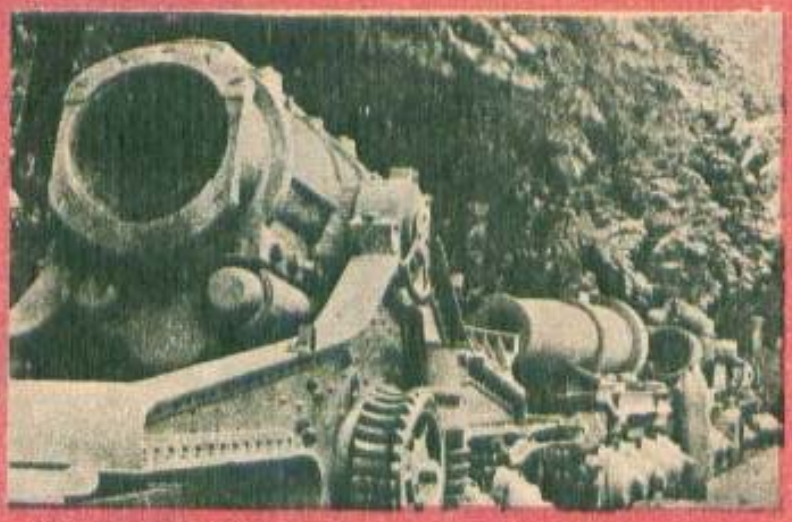

Printre cele mai valoroase piese de artilerie din colecția Muzeului Militar Central se numără și două obuziere de mare putere sistem Skoda, de 380 și respectiv 420 de mm. Unicate în țara noastră și chiar și pe plan mondial — cum este cazul obuzierului de 420 mm — piesele de artilerie mai sus amintite au fost capturate de armata română la sfîrșitul primului război mondial și au intrat în patrimoniul Muzeului Militar Național (vechea denumire a Muzeului Militar Central), după înființarea sa la 18 decembrie 1923.

În seria obuzierelor de mare putere Skoda — calibrul 380 mm — au fost construite doar două exemplare model 1916: „Barbara" și „Gudrun". Piesa din colecția muzeului nostru este exemplarul nr. 2 („Gudrun") compus din o trăsură portativă, una port-afet și două trăsuri port-postament. Fiecare trăsură este prevăzută cu patru perechi de roți pentru calea ferată, dotate cu cîte un electromotor pe fiecare osie. Prin aplicarea unor bandaje metalice speciale pe roți ele pot fi transformate în vederea rulării și pe șosea. În această situație intră în funcțiune electromotoarele, care primesc curent de la un autocamion-generator. Celălalt obuzier este format numai din trăsura port-țeavă și cea port-afet. Ca mod de construcție trăsurile sînt identice cu cele ale obuzierului de 380 mm. Purtînd numărul șapte și cunoscîndu-se că pînă la sfîrșitul primului război mondial firma Skoda a fabricat numai opt exemplare, exemplarul din patrimoniul muzeului nostru a fost penultimul obuzier de mare putere fabricat pentru armata austro-ungară.

C. KÖNIG

Tehnică militară

AVIOANE CARE DECOLEAZĂ CU... MACARAUA

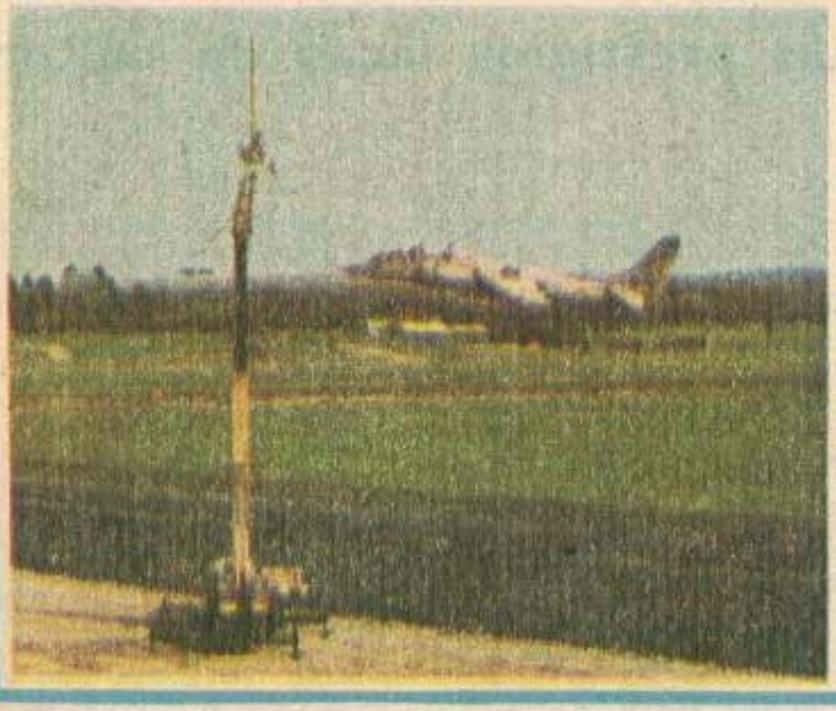

O idee îndrăzneață în curs de experimentare: posibilitatea extinderii utilizării avioanelor cu decolare verticală de către orice tip de navă, suficient de mare pentru a-l putea transporta. Ideea constă în a utiliza un braț de macara telescopică, montată la bordul navei, ce poate fi utilizată atît la lansarea avionului și scoaterea lui în afara bordului, cît și la alimentarea acestuia. O consecință a aplicării acestei metode ar fi dispariția portavioanelor (lucru îmbucurător) și extinderea folosirii avioanelor cu decolare verticală, ceea ce nu va duce, totuși, la reducerea bugetelor de înarmare.

În imagine: un avion de tipul Harriet ce efectuează manevra de apropiere de brațul robot al macaralei pentru realimentare cu combustibil.

Precursori ai pionierilor —

„CURCĂNAŞII"

Primele încercări de a da şcolarilor noştri o instrucţie premilitară au fost făcute în 1879 din iniţiativa generalului Davila, care a organizat cîteva grupe de copii echipaţi cu arme de lemn, cu căciuli de dorobanţi şi cu tobe pentru cadenţa marşurilor. Ideea n-a fost susţinută, astfel că, în anii următori, ziarele nu ne mai vorbesc nimic despre „mica armată de mici dorobanţi" care încîntase publicul bucureştean pînă în 1905, cînd o nouă iniţiativă readuce în preocupările educatorilor problema iniţierii şcolarilor pentru apărarea patriei.

„În ziua de 8 mai 1905, s-a văzut cum pe platoul Cotrocenilor, două companii de mici copilaşi, care frecventează cursurile primare rurale, au executat, înaintea unei mari asistenţe civile şi militare, diferite exerciţii de isteţime, îndemînare şi purtare a armelor, stîrnind lacrimi de admiraţie din ochii multora ce se aflau de faţă"... – aşa încep descrierile, făcute de ziarele timpului, cu privire la demonstraţia „curcănaşilor" veniţi în Bucureşti din satele judeţului Ilfov, ca să-şi arate măiestria sportivă învăţată odată cu citirea şi cu scrisul limbii române. Cum au luat fiinţă aceste formaţii? Un ofiţer inimos – Ioan Cristescu din Regimentul 4 Ilfov nr. 21 –, iniţiase, în toamna anului 1904, un curs de exerciţii

BIBLIOTECA ARMATEI

un prestigios lăcaş de cultură

O bibliotecă este înainte de toate un monument. O operă de sine. Cu mii de faţete, cu mii de dimensiuni. Este greu de imaginat, de pildă, rolul covîrşitor pe care l-au jucat pentru civilizaţia umană bibliotecile, aceste tezaure uriaşe de idei, de artă, de ştiinţă, în care a avut loc cea mai importantă conservare şi ordonare a spiritualităţii. Biblioteca din Ninive, cea din Alexandria... Imaginaţi-vă ce ar însemna antichitatea fără marii ei învăţaţi (ajunşi la noi numai prin biblioteci), ce ar însemna istoria omenirii fără antichitate. Biblioteca înseamnă istorie. Un monument mai tare decît timpul, ca să parafrazăm un poet latin.

Biblioteca Centrală a Ministerului Apărării Naţionale a luat fiinţă la 25 mai 1860. Prin ordinele de zi *pe toată oastea*, numerele 93 şi 111 date de ministrul de război al domnitorului Alexandru Ioan Cuza se constituia actul de naştere al unei instituţii militare care, în îndelungata şi continua ei existenţă, prin activitatea de răspîndire a cărţii, prin acumularea şi păstrarea unor valoroase colecţii, îşi va aduce o preţioasă contribuţie la pregătirea culturală şi militară cît mai amplă şi temeinică a cadrelor armatei române.

Este deosebit de semnificativ faptul că, încă de la începutul domniei sale, Al. Ioan Cuza a unit cele două biblioteci militare ale Principatelor (care fuseseră înfiinţate în 1845 — cea din Ţara Românească Moldova şi 1852 — cea din Ţara Românească Muntenia), în contextul apariţiei în acea perioadă a marilor instituţii culturale naţionale ce vor avea o mare însemnătate în istoria noastră modernă. Este, poate, interesant să citãm aici un fragment din *„Porunca de zi pe Miliţia Moldovei, nr. 122 din 1845"* care înfiinţa biblioteca militară de la Iaşi: *„Luînd în băgare de seamă că oştirea acestui principat este lipsită de scrierile militare pentru slujbă şi că din pricina aceasta atît comandirii, cît şi ofiţerii subalterni se ocupă mai mult în practică cu învăţătura exerciţiilor... am socotit de neapărat a înzestra corpul militar cu toate scrierile trebuitoare spre a se putea aduce învăţătură ofiţerilor şi a rangurilor de jos."* Cîteva din scrierile acestea trebuincioase *„de neapărat"* şi care pot fi consultate şi astăzi în bibliotecă sînt *„Istoria pentru începutul românilor în Dakia"*, *„Foaie pentru minte, inimă şi literatură"*, *„Magazinu istoricu pentru Dacia"*, *„Hronica românilor şi a mai multor neamuri"* şi multe alte cărţi de căpătîi ale culturii noastre, dar şi lucrări cu caracter profesional, de mare utilitate militară: *„Regulament ostăşesc pentru Miliţia cămînească a Principatului Valahiei"* (1831), *„Datoriile ostaşului"* (1844), *„Regiement militar pentru oştirea Moldovei"* (1845) şi altele, cărţi a căror simplă enumerare, pe care din lipsă de

spațiu nu ne-o putem permite, ar fi lămuritoare pentru importanța actului cultural al înființării acestor biblioteci.

După 1860 urmează ani fertili, de acumulări, de extindere, biblioteca își sporește continuu fondul de carte (în 1865 ia ființă în Regimentul 2 Linie Craiova și prima bibliotecă de unitate, pentru ca până spre sfîrșitul secolului trecut numărul acestora să ajungă la aproape 100), beneficiază direct de aportul unor mari învățați, este sprijinită sub diferite forme de întreaga oștire. Marile evenimente ale istoriei noastre din această perioadă sînt oglindite bogat în colecțiile sale. Dar adevărata amploare care i-a consolidat prestigiul este dobîndită de Biblioteca Centrală a Ministerului Apărării Naționale în anii construcției socialiste și cu precădere în **Epoca Nicolae Ceaușescu**.

Astăzi biblioteca dispune de un fond de carte care o situează printre cele mai mari și mai complete instituții de acest gen din țară. Forțînd imaginea, printr-un calcul aproximativ s-ar putea determina la mai bine de 2 kilometri lungimea șirului cărților sale puse una lîngă alta (deci o raftuiorl). Anual au loc aici aproximativ 400 000 de operații bibliotecare, numai în anul trecut expozițiile de carte organizate au fost vizionate de peste 50 000 de vizitatori. Competentul colectiv al bibliotecii realizează, pe lîngă operațiunile curente, numeroase investigații și studii bibliotecare, traduceri și sinteze documentare, fișe și referate adnotate etc. Se editează un *„Buletin bibliografic semestrial"*, au fost elaborate *„Bibliografia militară românească"*, *„Îndrumarul bibliotecarului din armată"*, filmul documentar *„Cărțile ostașilor"* un catalog special privind *„Clasificarea zecimală universală"*, este în curs de desfășurare laborioasa activitate de implementare a fondului de carte în cadrul unui sistem informațional unitar modern (pe calculator) etc.

Cine sînt beneficiarii acestor importante și complexe servicii ale bibliotecii? În primul rînd cadrele militare. Apoi membrii familiilor acestora. În ultimii ani a sporit însă și numărul solicitanților din alte domenii de activitate: zariști, oameni de cultură și artă, cercetători științifici și chiar colective de cercetare, instituții care apelează în fiecare chipuri la patrimoniul de carte al bibliotecii. A crescut în mod constant interesul pentru cartea cu tematică militară, pentru cea social-politică și de știință. Un loc important în solicitările cititorilor îl ocupă opera de inestimabilă valoare teoretică și practică a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

O bibliotecă, o poartă deschisă către lume, către prezent, trecut și viitor. Pentru că nici un act veritabil nu poate fi conceput în afara cunoașterii.

Astăzi Biblioteca Centrală a Ministerului Apărării Naționale îi se relevă ca o instituție de referință a armatei, a vieții noastre spirituale, pe bună dreptate încununată cu înalta distincție *„Meritul cultural"* clasa I, cu ocazia împlinirii a 125 de ani de la înființare. O instituție a noastră, a tuturor celor împătimiți de cunoaștere.

FLORIN MIRCEA

Cîteva dintre lucrările deosebit de prețioase din tezaurul Bibliotecii Centrale a Ministerului Apărării Naționale

sportive-militare, cu copii de școală primară, din satele învecinate lacului Grivița. Inscriși voluntar. După șase luni de pregătire acest căpitan „curcănesc" Capitala, defilînd în fruntea a două sute de „curcănași", spre marea admirație a miilor de bucureșteni adunați anume pe cîmpul de la Cotroceni pentru a asista la demonstrație. Erau școlari în vîrstă de 10–13 ani și li se dăduse numele de „curcănași" după uniforma pe care o purtau – asemănătoare cu a vestiților dorobanți din războiul nostru de independență de la 1877. Instrucția acestor mici ostași era făcută – după cum spunea inițiatorul ei – nu atît pentru cunoașterea tehnicii militare, cît mai ales „pentru obișnuirea școlarilor cu exercițiile fizice, cu îndeminarea și istețimea și, totodată, cu dragostea pentru armata apărătoare de neam și patrie". Programul zilnic de instrucție prevedea: mînuirea armelor, alergări, gimnastică, sărituri, cănotaj, marșuri, exerciții simulate de tragere.

MONITORUL OFICIAL din 12 mai 1905 semnala, printr-un comunicat, prezența în Capitală a companiei de „curcănași", aceasta fiind o recunoaștere oficială a existenței lor și, totodată, un îndemn deschis pentru extinderea inițiativei căpitanului Cristescu.

Micii curcănași, mîndri că exercițiul lor a reușit

ION MUNTEANU

STUDIOUL DE ARTE PLASTICE AL ARMATEI

(urmare din pag. 73)

„Evocare istorică" (pictură de Albin Stănescu)

„Pentru patria noastră" (gips patinat de locotenent-colonel Th. Zamfirescu)

„Bogdan Petriceicu Hașdeu" (gips patinat de locotenent colonel Th. Zamfirescu)

„Pe aerodrom" (pictură de Ion Țăruș)

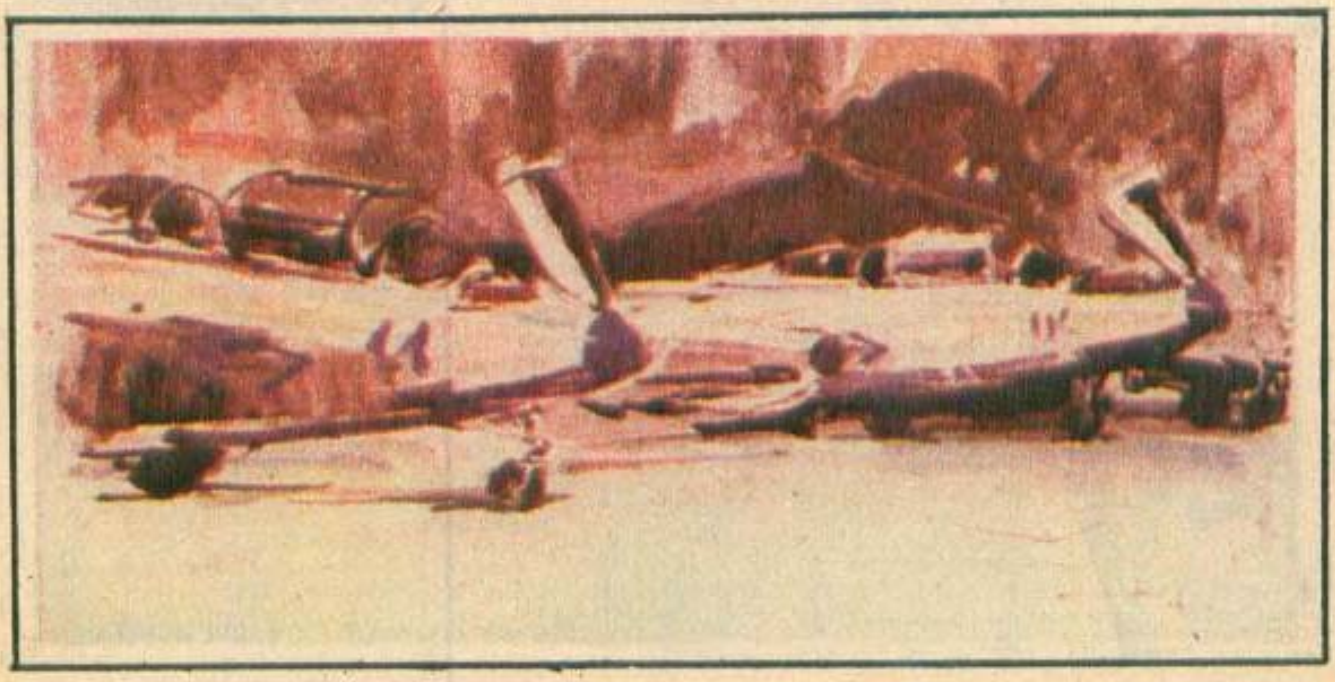

File din cronica eroismului românesc în anii primului război mondial

CU BAIONETA ŞI PATUL ARMEI

Îndreptăţit istoriceşte, ca şi alte popoare, la o viaţă liberă şi demnă în hotarele sale firești, poporul român a fost chemat la arme, în vara anului 1916, pentru a-şi înfăptui un ideal milenar — unirea tuturor fiilor săi în cadrul unui singur stat naţional şi independent. Cauza dreaptă pentru care România a intrat în primul război mondial — eliberarea teritoriilor strămoşeşti aflate sub stăpîniri străine şi întregirea naţională —, îmbrăţişată cu înaltă responsabilitate de masele largi populare de pe ambele versante ale Carpaţilor, a generat pe toată durata luptelor impresionante manifestări de vitejie, fapte de eroism individual şi colectiv care au rămas înscrise pentru totdeauna în cartea de aur a neamului românesc.

Moştenire de preţ a veacurilor de lupte ce ni i-au dat pe Mircea cel Mare, pe Ştefan cel Mare sau Mihai Viteazul, vitejia ostăşească a românilor s-a manifestat constant şi în anii războiului de întregire, atît în operaţiile cu caracter ofensiv — impuse, în chip firesc, de scopurile eliberatoare ale campaniei —, cît şi în fazele de apărare a fiecărei palme din pămîntul natal. Nimic nu poate ilustra mai convingător neînfricarea ostaşilor noştri pe cîmpurile de bătălie decît frecventele încleştări corp la corp cu inamicul — deseori superior ca număr —, cînd focul „la gura ţevii", baioneta şi patul armei se dovedeau factori decisivi în asigurarea succesului. Acest procedeu, folosit în cîmpul tactic cu deosebită vigoare şi măiestrie de luptătorii români, s-a impus chiar de la începutul campaniei anului 1916, suplinind în bună măsură atît inferioritatea armatei noastre sub raportul înzestrării cu armament modern cît şi plusul de experienţă de război a inamicului, acumulat în primii doi ani ai conflictului mondial.

Linie de tranşee pe frontul Oituzului

Contrar celor afirmate în unele lucrări de istorie apărute în străinătate, care minimalizează tăria dispozitivului defensiv al forţelor austro-ungare, ofensiva eliberatoare declanşată de trupele române la jumătatea lunii august 1916 a întîmpinat, pe anumite direcţii de înaintare, o acerbă împotrivire din partea inamicului chiar din primele zile. Astfel, în luptele pentru cucerirea muntelui Alion şi a culmii Ozoina, ostaşii Diviziei 1 infanterie au asaltat poziţiile puternic întărite din faţa Topleţului sub focul necruţător al mitralierelor inamice. După cum consemna un martor ocular, în înflăcărarea celui dintîi atac pe care îl dădeau în acest război, soldaţii Regimentului 57 Mehedinţi smulgeau cu mîinile parii reţelelor de sîrmă ghimpată, în vreme ce camarazii lor din Regimentul 1 vînători asaltau la baionetă tranşeele vrăjmaşe, sub o ploaie de obuze de artilerie. Mulţi au murit agăţaţi printre ghimpii sîrmelor încolăcite, mulţi au fost fulgeraţi de exploziile minelor subterane. În primele ore ale după-amiezii întreaga poziţie era însă cucerită.

Deosebit de înverşunate au fost şi luptele din fişia de ofensivă a Armatei 2 române, care la sfîrşitul lunii august 1916 primise misiunea să cucerească zona Văii Oltului şi a Văii Homorodului, de la Făgăraş la Mereşti. La forţarea Oltului prin vadul de la Crihalma, unde poziţiile defensive ale inamicului, puternic întărite, au fost atacate de front, a căzut în luptă, lovit în frunte de un

glonț, colonelul Bălătărețu, comandantul Regimentului 22 infanterie. Îndureraţi, dar şi îndîrjiţi de moartea bravului lor şef, ostaşii regimentului au executat un viguros atac la baionetă, au scos pe inamic din poziţie şi l-au silit să se retragă în dezordine pînă dincolo de Dăişoara.

Între 11 şi 15 septembrie 1916, la aripa dreaptă a Armatei de Nord, pe valea Răstoliţei, într-un teren foarte accidentat, cu pante repezi şi păduri, unităţile Diviziei 14 infanterie au dus lupte grele pentru a pune stăpînire pe un important nod de comunicaţii. În sprijinul apărării inamice era folosit un tren blindat, prevăzut cu mai multe mitraliere şi cu un reflector ce lumina cîmpul de tragere pe timpul nopţii. Printr-un impetuos asalt la baionetă, sfidînd

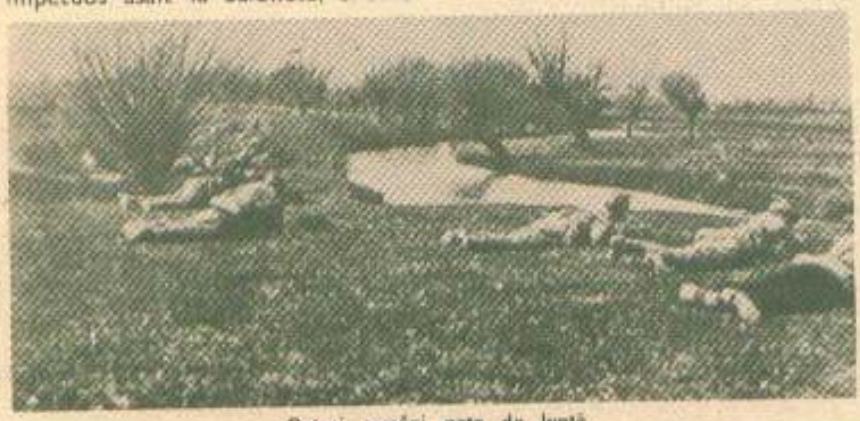

Ostaşi români gata de luptă

focul dens al armamentului automat inamic, infanteriştii români de sub comanda locotenent-colonelului Gheräescu au cucerit reduta de pe muntele Sălăşel, au scos pe duşman din poziţia fortificată de la Tomoioaga şi l-au aruncat în dezordine spre Mureş.

Reuşind să realizeze un raport de forţe favorabil în Transilvania, prin aducerea unui mare număr de unităţi de pe alte fronturi, Comandamentul Puterilor Centrale a trecut la contraofensivă, obligînd armata română să se retragă din teritoriile pe care le eliberase în primele săptămîni ale campaniei. În toamna anului 1916, în luptele extrem de îndîrjite duse de forţele noastre pentru apărarea trecătorilor Carpaţilor, iar mai apoi a Olteniei, Munteniei şi Dobrogei, a sporit frecvenţa ciocnirilor directe, corp la corp, în care folosirea grenadei de mînă şi a baionetei a devenit o modalitate obişnuită de tranşare a disputei pe viaţă şi pe moarte pentru fiecare palmă de pămînt românesc. Nu de puţine ori, terminînd cartuşele, ostaşul român apuca puşca de ţeavă şi, transformînd-o într-o temută ghioagă, lovea cu năduf în cei ce încălcaseră moşia străbună. Desigur, acest procedeu nu se încadra cîtuşi de puţin în canoanele artei duelurilor din epoca romantică, dar cei ce s-au năpustit cu gînduri vrăjmaşe peste crestele Carpaţilor, prin platurile Gorjului sau pe valea Oltuzului, i-au simţit din plin eficienţa.

În primele zile ale lunii octombrie 1916, inamicul atacă cu forţe superioare poziţiile apărate de Divizia 15 infanterie, încercînd să pătrundă în Moldova prin pasul Oituz. Lupte crîncene se dau în zona satului Hîrja, a dealului şi pădurii Vrînceanu. În prezenţa arhiducelui Carol, moştenitorul coroanei habsburgice, patru regimente austro-ungare pornesc, la orele 8 dimineaţa, în valuri la asalt, reluînd cu obstinaţie atac după atac, pînă către orele 22, sfărîmîndu-se de fiecare dată de eroica rezistenţă a ostaşilor români comandanţi de generalul Eremia Grigorescu. Cu rîndurile rărite de focul nimicitor al artileriei inamice, copleşite de numărul atacatorilor care îşi refăceau efectivele cu forţe proaspete aduse din rezervă, trupele române erau nevoite să părăsească o creastă de dealuri, repliindu-se în ordine pe o alta mai în spate. La scurtă vreme însă, se repezeau la contraatac cu baioneta şi recucereau poziţiile pierdute. Şi acest „joc al morţii" s-a repetat pînă seara pe coamele Manoilă şi Stăneica, pe vîrfurile Saroşa şi Bolovan, pe crestele Leşunţului şi Vrînceanului. După un ultim contraatac la baionetă, pădurea Vrînceanu a rămas în mîinile românilor. Ofensiva inamicului a fost respinsă pe toată linia. Planul invaziei prin pasul Oituzului se prăbuşise definitiv. Divizia 15 infanterie, care îşi cîştigase pe merit gloriosul renume de „diviza de fier", dăltuise în stîncile Carpaţilor deviza dîrzeniei româneşti: **„Pe aici nu se trece!"**

Bătălia pentru trecători continuă însă cu o maximă înverşunare în Carpaţii Meridionali unde inamicul masează forţe din ce în ce mai puternice. La jumătatea lunii octombrie, trupele române de pe Valea Jiului nu numai că rezistă eroic sub presiunea atacurilor germane, dar execută curajoase contraatacuri încununate de succes. La Tîrgu Jiu, o mînă de ostaşi în vîrstă, din miliţii, sprijiniţi de jandarmi şi tineri cercetaşi, de femei, copii şi bătrîni, resping o coloană de bavarezi care încerca să treacă pe podul de peste Jiu pentru a pătrunde în oraş. Pe bună dreptate istoricul C. Kiriţescu avea să scrie, referindu-se la acest episod: *„Dacă lupta de la podul Jiului nu va fi înregistrată în manualele de artă militară ca exemplu de înaltă concepţie strategică sau de iscusită execuţie tactică, ea va rămîne întipărită în sufletele românilor ca o mărturie a puterii pe care a putut să o dea dragostea de vatra strămoşească şi mîndria oltenească".*

Retragerea din toamna şi iarna anului 1916, sub puternica presiune a forţelor inamice, copleşitoare ca efective şi înzestrare, a reprezentat o veritabilă probă de foc a fermităţii şi bărbăţiei româneşti. Cu inimile pline de amărăciune, dar nu şi de descurajare sau desperare, ostaşii români au fost nevoiţi să se retragă spre Moldova, ducînd lupte de apărare pe aliniamente succesive, provocînd prin curajoase riposte ofensive însemnate pierderi inamicului şi obligîndu-l la un ritm foarte scăzut al înaintării, care în ultima fază nu a depăşit 3—4 km în 24 de ore. Pe malul Olteţului, în legendara şarjă de cavalerie de la Robăneşti, a căzut sub focul mitralierelor germane sergentul voluntar George Donici din Regimentul 9 roşiori, în vîrstă de 73 de ani, veteran al războiului din 1877, îmbrăcase din nou haina de oştean. Călare, cu sabia în teacă, el a pornit la atac agitîndu-şi chipiul în mînă ca pe un drapel pentru a îmbărbăta în luptă pe mai tinerii săi camarazi.

Acelaşi dispreţ faţă de moarte l-au arătat şi călăreţii din Regimentul 2 roşiori care, cu sabia şi lancea, au executat atacul vijelios asupra poziţiilor germane de la Prunaru, în dimineaţa zilei de 15 noiembrie 1916. A fost atunci un gest de sublim sacrificiu sau un act de nechibzuită bravadă? Poate şi una şi alta, dar mai presus de toate o nesfîrşită dragoste de patrie care i-a înălţat pe fiii acestui pămînt pe culmile nemuririi.

Reorganizată în iarna şi primăvara anului 1917, înzestrată cu material de război modern şi în cantităţi corespunzătoare, cu efectivele bine instruite şi dornice să reia lupta pentru alungarea inamicului din teritoriul naţional cotropit, armata română avea să se acopere de glorie în marile bătălii de la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz.

Colonel VASILE ALEXANDRESCU

(continuare în pag. 130)

UN AVION CU COCARDĂ TRICOLORĂ PE CÎMPIA LIBERTĂȚII

Încununare a aspirațiilor de veacuri ale poporului nostru pentru eliberare națională, rezultat al luptelor duse de cele mai înaintate forțe social-politice ale vremii, Unirea din 1918 a reprezentat o adevărată piatră de hotar în dezvoltarea României moderne. De evenimentele ce au avut loc în anul istoric 1918 se leagă și un episod scris de aviatorii români.

Avion de tip „Farman"

Iată ce publica ziarul „Unirea" din Blaj în ziua de 23 noiembrie 1918: *„Prima solie din Țara Românească ne-a sosit azi la ora 1 d.a.. Locotenentul pilot Niculescu din Armata Română și căpitanul Precup, originar din Transilvania, au sosit cu aeroplanul... Dînșii au plecat de la Bacău și au parcurs drumul pînă la Blaj în două ore. Lumea a alergat din toate părțile, aclamînd aeroplanul cu culorile românești. După cîteva virajuri peste oraș, aeroplanul a aterizat pe Cîmpia Libertății. Toată lumea a grăbit într-acolo, prin gheață, zăpadă și țină ca să strîngă mîna fraților ce ne-au adus solia mîntuirii... Visul lui Vlaicu și al milioanelor de români s-a izbîndit. Solia de azi e realitate, biruința principiului național peste toate obstacolele de pînă acum. Trăiască vestitorii acestei biruințe!"*

Sosirea avionului cu cocardă tricoloră a adunat pe Cîmpia Libertății o mulțime imensă, care într-un impresionant cortegiu a purtat echipajul în triumf spre orașul pavoazat ca pentru o mare sărbătoare. În acea noapte a avut loc o ședință a Comitetului Național de la Blaj, în care s-a hotărît participarea la marea adunare populară de la Alba Iulia, adunare care, după cum se știe, a avut loc la 1 Decembrie 1918.

În memoriile sale, aviatorul Vasile Niculescu avea să consemneze, după cum reiese din articolul publicat în revista *„Aeronautica Română"* (anul I, 1921—1922, pag. 393) și intitulat „La Blaj": *„Zborul a avut loc în condiții foarte grele, peste Carpați, pe un pui de ger de crăpau pietrele, la înălțimea de 2 600 metri, cu un șubred avion de tip Farman-40, veteran al primului război mondial"*. Se poate citi, în continuare, emoționanta primire ce le-a fost făcută după aterizare: *„Abia mă țineam de avionul ce-mi părea că fuge tras de motor. Oamenii ce se țineau de mînă, formînd lanțuri, trăgeau de montanți; unii țineau pe umeri coada avionului, alții mergînd pe lîngă aceștia, așteptînd să le ia locul, le așterneau o adevărată cale triumfală... Am ajuns la «Piatra lui Avram Iancu»... Așadar aici a fost împunătoarea adunare de la '48. Aici poporul a cerut energic dreptul la libertate și la stăpînirea propriului lui pămînt, moștenit din moși strămoși"*

A doua zi, la plecarea avionului, a asistat din nou o mulțime însuflețită, inclusiv delegați veniți de la Alba Iulia. *„La cîțiva pași de avion se formă un cor* — scrie Vasile Niculescu. *Cîntece naționale se ridicau armonioase, vesele în văzduhul luminat – «Pe-al nostru steag e scris unire». Se cînta acum unirea cîștigată. Cîțiva se iscăleau pe pînza avionului. Să-i rog să nu o zgîrie? Nu, din contră, să-i invit să se iscălească mulți, mulți, toți cîți erau acolo. Cîteva creioane treceau din mînă în mînă. Peste puțin timp, aripile inferioare, coada avionului, se arătau pestrițe de sute de scrisuri. Rămas bun, buchete de flori, urale"*

Cine erau cei doi ofițeri care au făcut legătura între Transilvania și România, în acele zile premergătoare Mării Uniri? Vasile Niculescu, posesor al brevetului de pilot nr. 61 din 15 august 1915, a fost unul dintre neînfricații piloți ai faimoasei escadrile Farman 40. El s-a evidențiat în focul marilor bătălii din vara anului 1917. Pentru faptele sale de eroism săvîrșite la Mărășești și Cireșoaia a fost decorat cu ordinul *„Virtutea Aeronautică cu spade și două barete"*. Căpitanul Precup Victor a avut, de asemenea, o activitate deosebită în slujba patriei. Participînd, după 1939, la o acțiune care avea drept scop detronarea lui Carol al II-lea, el a fost judecat și întemnițat la Doftana. În timpul evenimentelor din August 1944, colonelul Precup a primit importante sarcini din partea Partidului Comunist Român.

Zborul celor doi aviatori români constituie un episod deosebit în istoria aviației noastre.

D. BÎSCEANU

MĂRĂȘTI, MĂRĂȘEȘTI, OITUZ

1

Pe firul luptelor necurmate pe care poporul român a fost nevoit să le poarte de-a lungul existenței sale multimilenare împotriva invadatorilor, pentru păstrarea ființei de neam și a integrității teritoriale a vetrei strămoșești, pentru unitate și independență națională, la loc de frunte se înscrie și marea epopee de la Mărăști, Mărășești și Oituz.

Intrată în vîltoarea primului război mondial sub presiunile marilor puteri din amîndouă taberele militare — Antanta și Puterile Centrale —, România a urmărit unicul scop al desăvîrșirii unității naționale, aspirație și cauză înălțătoare pentru care au militat și s-au jertfit nenumărate generații, necesitate stringentă impusă de însuși mersul înainte al societății românești. Dar drumul pînă la victorie a fost greu și sinuos, plin de jertfe și sacrificii, a presupus eforturi imense care nu puteau fi materializate decît numai de un popor ce era gata să nu precupețească nimic pentru înfăptuirea idealului său național.

Cu toate că apăra singură un front lung de aproape 1 200 km și acționa împotriva a numeroase trupe dușmane — germane, austro-ungare, bulgare și turce — dotate cu armament și tehnică de luptă superioare și posedînd o vastă experiență de război, armata română a opus o rezistență tenace și a luptat cu eroism fără seamăn pentru apărarea trecătorilor Carpaților, pentru apărarea Capitalei, în bătăliile de pe Argeș și Neajlov și pe timpul retragerii spre bariera care s-a dovedit a fi de netrecut de la Focșani, Nămoloasa, Galați.

Condițiile grele pe care le-a traversat România la sfîrșitul anului 1916 și la începutul anului următor nu au avut darul de a descumpăni poporul român, ci, dimpotrivă, lăcînd front comun, toți românii, de pe toate plaiurile străbune au ripostat dușmanului invadator sub cele mai diverse forme, iar armata a fost reorganizată și întărită, astfel încît era capabilă să se confrunte și să dobîndească victoria asupra inamicului. Scriind despre „miracolul" renașterii armatei, poetul transilvănean Octavian Goga afirma: *„...oaste nouă mai virtoasă ca cea dintîi încercată de război, o oaste care e oțelirea țării așteaptă cu sete ordinul de înaintare. Niciodată n-a fost în sufletul românesc mai multă încredere și mai multă îndîrjire".*

Declanșată în vara anului 1917, a doua campanie pe frontul român avea să aducă laurii victoriei pentru armata română și încrederea nestrămutată a poporului în idealul său — făurirea statului național unitar român. **„În aceste clipe dramatice pentru soarta țării** — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu —, **forțele patriotice s-au ridicat la luptă, și-au adunat toate puterile și au hotărît să reziste cu orice preț în fața armatelor invadatoare. În acest cadru se înscriu eroicele bătălii de la Mărăști, Mărășești și Oituz, care au dovedit încă o dată că peste voința de fier a poporului ce-și apără dreptul la viață și libertate «nu se poate trece»".**

Luptele pentru alungarea trupelor germano-austro-ungare de pe pămîntul țării au început în dimineața zilei de 11/12 iulie 1917, la Mărăști, în sectorul de front al Armatei 2 române. Voievozii ofensive ale inamicului, bravii oșteni români le-au răspuns printr-o ripostă ofensivă viguroasă, care a surprins pe dușman prin tăria și tenacitatea acțiunilor, acesta a început o retragere generalizată, lăsînd în mîna românilor un mare număr de prizonieri și o importantă cantitate de material de război. Descriind crîncenele încleștări cu dușmanul în bătălia de la Mărăști, marele scriitor Mihail Sadoveanu — în acel timp redactor la ziarul „România" — nota următoarele despre ostașii noștri: *„Nu-i mai apri nimic. De mult așteptaseră ei ora aceasta... A fost o lovitură de trăznet... Zadarnice fură cele din urmă silinți ale inamicului. Veneau amenințătoare cu valurile neoprite regimentele 2 vînători și 4 Argeș", astfel încît vrăjmașii „cu răcnete nebune unii în cepură a fugi spre drumurile de scăpare cu capetele goale, aruncînd armele. Alții înălțau brațele și se constituiau prizonieri în masă, palizi, și tremurînd de groază".*

După lupte dîrze la Poiana Încărcătoarea, dealurile Mănăstioara, Momîia și platoul Mărăștilor, Armata 2 română a efectuat o străpungere adîncă de 20 km și largă de aproape 30 km, eliberînd 30 de localități și punînd într-o situație dificilă întregul front inamic. Comandantul Armatei 2, generalul Alexandru Averescu apreciind modul în care și-au îndeplinit misiunile ostașii români, arăta într-unul din ordinele sale de zi: *„V-ați măsurat cu un dușman care se credea a fi cel mai tare din lume și care nu cunoaște ce este a da înapoi. Cu avîntul vostru aminitor, de la prima izbire l-ați pus în toată puterea cuvîntului pe fugă"*, iar ziarul „România" din 23 iulie/5 august, elogiind eroismul ostașilor români, insera în paginile sale următoarele: *„Vitejia românească a depășit faima-i legendară. E unul din cele mai falnice și mai strălucitoare capitole din*

2

istoria neamului", care „ne-a dat dovada vechilor noastre însuşiri de rezistenţă, prin care în scurgerea veacurilor şi-n mijlocul furtunilor s-a putut menţine întreaga fiinţă a neamului românesc"

În situaţia creată prin victoria de la Mărăşti, comandamentul german a fost silit să-şi schimbe planul de acţiune şi să încerce două lovituri convergente spre Adjud, de-a lungul văilor Siretului şi Trotuşului, pentru a prinde ca într-un cleşte armata română care i-a produs înfrângerea. Punerea în aplicare a acestui plan a dat naştere la alte două bătălii ce s-au desfăşurat simultan: bătălia de la Mărăşeşti şi bătălia de la Oituz.

Bătălia de la Mărăşeşti (24 iulie/6 august—6/19 august) desfăşurată sub deviza **„Nici pe aici nu se trece"**, a oferit ostaşilor români prilejul de a înfrunta şi a învinge pe cel care era numit „spărgătorul de fronturi", feldmareşalul August von Mackensen, trufaşul duşman care afirmase că în două săptămâni va ajunge la Iaşi. Piepturile românilor au fost însă un zid de netrecut de care s-au sfărâmat toate încercările disperate ale inamicului.

Deşi a aruncat în luptă 12 divizii, susţinute de focul a peste 85 de tunuri şi peste 1100 de mitraliere, inamicul nu a reuşit să rupă frontul român apărat de Armata 1 română, comandată de generalul Eremia Grigorescu, şi să-şi atingă scopul strategic al scoaterii României din război şi, ulterior a Rusiei. După 14 zile de lupte grele, timp în care s-a desfăşurat cea mai mare bătălie de pe frontul românesc din tot cursul războiului, ostaşii români au repurtat o strălucită izbândă, îngenunchind duşmanul şi spulberându-i dorinţele de expansiune. Într-un înflăcărat ordin de zi, generalul Eremia Grigorescu îşi exprima admiraţia faţă de eroismul ostaşilor români în lupta pentru apărarea fiinţei naţionale: *„Prin rezistenţa ce aţi opus-o cu piepturile voastre la Mărăşeşti şi Muncelul aţi făcut să se întunece visele de cucerire uşoară a pământului ce ne-a mai rămas din scumpa noastră ţară. Aţi făcut să reînvie în mintea tuturor amintirea glorioasă a faptelor strămoşilor noştri. Fiţi gata să arătaţi că românul nu are de dat din pământul scump al ţării decât locul de mormânt. Din sângele vostru se va ridica, curat şi măreţ, o ţară românească a tuturor românilor"*

Au rămas încrustate pentru veşnicie în memoria poporului român faptele de eroism ale Regimentului 32 Mircea, ale companiei de mitraliere condusă de căpitanul Grigore Ignat, ale celei ce a fost „eroina de la Jiu", sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu şi ale miilor de eroi anonimi care nu au pregetat să aducă jertfa supremă pentru libertatea patriei, pentru făurirea statului naţional unitar român. **„Victoria de la Mărăşeşti** — arată tovarăşul Nicolae Ceauşescu — **a reprezentat o contribuţie importantă la înfrângerea militarismului german, un moment hotărâtor în lupta pentru eliberarea patriei noastre, pentru înfăptuirea idealului de unitate naţională".**

Concomitent cu bătălia de la Mărăşeşti s-a desfăşurat şi bătălia de la Oituz. Şi aici, unde a fost lansată pentru prima dată, în toamna anului 1916, deviza **„Pe aici nu se trece"**, tentativa inamicului de a pătrunde în valea Trotuşului s-a izbit de rezistenţa îndârjită a ostaşilor români, pe înălţimile Cireşoaia, Coşna, Chiuruite (unde a căzut sergentul erou Constantin Muşat), ofiţerii şi soldaţii noştri n-au precupeţit nici un sacrificiu pentru a-şi îndeplini misiunea.

Planul inamic de a scoate România din război a eşuat total, aceasta rămânând în continuare o entitate distinctă pe arena internaţională. Ca urmare a eforturilor depuse, a biruinţelor şi jertfelor armatei noastre pe câmpul de bătălie, poporul român şi-a deschis calea spre marile evenimente ale anului 1918, când, în împrejurările destrămării marilor imperii, masele populare au hotărât unirea tuturor românilor şi a teritoriilor locuite de ei în cadrul unui singur stat naţional, liber şi independent, împlinind, astfel, un drept şi un ideal pentru care au luptat multe generaţii de înaintaşi.

Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz sînt cuvinte cu valoare de simbol în istoria zbuciumată a poporului nostru, care n-a pregetat nici o clipă şi n-a precupeţit niciodată nimic pentru afirmarea sa deplină pe calea dreptăţii şi a progresului, a independenţei şi a suveranităţii naţionale, aducându-şi astfel contribuţia proprie la dezvoltarea civilizaţiei universale.

Maior COSTICĂ PRODAN

3

4

1. **Monument înălţat în Bucureşti în memoria eroilor români căzuţi pentru reîntregirea neamului**

2. **Atac impetuos al trupelor române**

3. **Post de mitralieră gata de a deschide focul împotriva cotropitorilor**

4. **Ostaşi români de veghe în tranşee**

Pagini de epopee

Eroina de la Jiu

ECATERINA TEODOROIU

Toamna anului 1916. Munții Gorjului. Armata română se afla într-o încleștare dramatică cu forțele Puterilor Centrale. În apropierea frontului, generalul erou Ion Dragalina o întîlnește pe cea ce a rămas în istorie cu numele de „Eroina de la Jiu". Fără să țină seama de vecinătatea luptelor și de frig, o fată slabă îngrijea răniții dintr-o ambulanță. La întrebarea generalului, cine este și ce a îndemnat-o la această acțiune curajoasă, fata a răspuns: *„Sînt infirmieră voluntară, mă numesc Ecaterina Teodoroiu. Țara este în primejdie... Nu m-a lăsat inima să stau deoparte"*. Ion Dragalina i-a dăruit, în semn de prețuire, una din mantalele sale și i-a spus: *„Bravo, copila mea! Ești o adevărată eroină!"* (11/24 octombrie 1916).

Ecaterina Teodoroiu, Cătălina după adevăratul său prenume, se născuse la 14 ianuarie 1894, pe meleagurile gorjene, în casa unor oameni nevoiași. Setea de învățătură și voința ei de neclintit au învins piedicile — obișnuite în acele vremuri — întîmpinate de tinerii săraci, care își alegeau drumul învățăturii. Bursa primită a ajutat-o să se înscrie la o școală din București, unde a urmat șapte clase de liceu. În august 1916, la decretarea mobilizării, merge la Tîrgu Jiu pentru a îngriji de răniți, la Spitalul nr. 9 Gimnaziul Tudor Vladimirescu.

Deși inamicul fusese înfrînt și respins, în ziua de 14/27 septembrie, o parte din trupele sale, s-au strecurat nevăzute pînă la podul de peste Jiu, la vest de Tîrgu Jiu. Orașul avea o mare importanță strategică, prin el făcîndu-se legătura telefonică cu comandamentul și trupele noastre. Cătălina a fost printre cei care au dat alarma în oraș. A adus muniții apărătorilor podului și, după cum preciza în însemnările sale, *„am scăpat viața la trei soldați, care fiind loviți și amețiți căzuseră în apa Jiului; i-am scos și i-am dus la spital"*. După această luptă s-a prezentat la comandantul Regimentului 18, din cadrul Diviziei I și a cerut să lupte alături de fratele ei, Nicolae. La puțin timp (1/14 noiembrie), Nicolae Teodoroiu a fost rănit mortal de o bombă germană. Cătălina ar fi spus *„La revedere, frate, mi-oi răzbuna eu"*, și i-a luat arma și cartușele. La 4/17 noiembrie compania sa a fost încercuită de inamic, care cerea să-i fie predați comandanții. Cătălina, fără șovăire, a luat arma la ochi și a doborît trei inamici, iar apoi a reușit, împreună cu alți militari români, să scape de încercuire.

În noaptea de 4/17—5/18 noiembrie, Cătălina a fost luată prizonieră, datorită înflăcărării în luptă ea neținînd seama de prudența necesară. A neutralizat sentinela care o escorta, cu ajutorul revolverului ce reușise să-l păstreze, și a ajuns în liniile noastre, unde a adus prețioase informații despre pozițiile inamice. Deși rănită în retragere, a dat dovadă de o vitejie legendară și, cu toată puținătatea forțelor ei de femeie, a luat parte la un atac la baionetă, ucigînd trei dușmani.

A doua zi, lîngă Filiași, Cătălina e rănită de un obuz vrăjmaș, care-i fracturează tibia, coapsa stîngă și îi atinge umărul. Este transportată de urgență la spital și, o dată cu retragerea din fața trupelor dușmane, ajunge la Spitalul Liceul Național nr. 266 din Iași. Deși nevindecată complet, Cătălina îngrijește de ceilalți răniți și nu se desparte de arma sa, pe care o ține lîngă pat.

După ieșirea din spital, la sfîrșitul lunii ianuarie 1917, se prezintă la Regimentul 43/59 infanterie unde se ocupă de îngrijirea bolnavilor de tifos exantematic.

Pentru faptele sale eroice a fost decorată cu *„Virtutea cercetășească în aur de război"* și *„Virtutea militară de război clasa a II-a"*, primind totodată gradul de sublocotenent. George Ranetti, gazetar patriot, scria entuziasmat, în aprilie 1917, în ziarul „România": *„Tu, Caterina, ai intrat de-acum pentru vecie în mîndra horă a zînelor din legendele trecutului glorios al neamului nostru"*.

Sfătuită să renunțe a mai lupta pe front, pentru a-i fi cruțată viața, Cătălina și-a îndeplinit, în continuare, cu multă hotărîre, datoria pe care și-a asumat-o, cu riscul jertfei supreme.

În ziua de 22 august/4 septembrie, ziua de glorie supremă a Cătălinei, eroina noastră a luat parte la luptele de la Mărășești, pentru recucerirea sectorului Muncelului. Se afla mereu în fruntea ostașilor, pe care-i îmbărbăta cu cuvintele: *„Înainte băieți, nu vă lăsați, sînteți cu mine!"* Un snop de mitralieră vrăjmașă a lovit-o mortal. Ultimele ei cuvinte au fost: *„Înainte! Răzbunați-mă"*.

Eroina poporului nostru, călăuzită de cele mai nobile sentimente față de țară, reprezintă o pildă de vitejie legendară, de ales patriotism, de dragoste pentru tovarășii ei de luptă, cărora le-a îngrijit rănile și i-a condus în luptă, încununînd cu noi lauri eroicul stindard românesc.

MIRCEA SOREANU

Confesiuni

CÎNTECUL „MAMA" S-A ZĂMISLIT ÎN TRANŞEELE MUNCELULUI

Personalitate proeminentă a muzicii româneşti, Ioan D. Chirescu, prin multilaterala şi însufleţitoarea sa activitate ca profesor, compozitor, dirijor, îndrumător permanent al mişcării noastre artistice, reprezintă o înaltă pildă de dăruire şi muncă neobosită pusă în slujba măreţelor idealuri ale artei. Mergînd pe calea trasată de marii săi înaintaşi (Dumitru G. Kiriac, Gheorghe Cucu, Ion Vidu ş.a.) maestrul şi-a îndreptat întreaga capacitate creatoare spre cîntecul coral de masă, de copii şi de tineret, precum şi spre prelucrarea folclorului, opera sa căpătînd semnificaţii aparte în tezaurul creaţiei noastre corale naţionale. De la colinde, cîntece de leagăn şi lucrări lirice, contemplative, precum: „Cucul", „Lunca mea", „Primăvara ne-a sosit", „Pluguşorul", „Cetinele-cetioară", la cîntece patriotice, marşuri tinereşti, imnuri festive sau eroice, melodii de o profundă inspiraţie şi cu un caracter avîntat, mobilizator ca: „Republică, măreaţă vatră", „Măreţ pămînt al patriei iubite", „Cîntecul partizanilor păcii", „Partid, pavăza mea", „Cîntare României socialiste", „Dobrogea de aur", compozitorul reuşeşte să realizeze o amplă cuprindere a genului coral.

Manifestînd, încă din prima sa perioadă creatoare, o mare apropiere faţă de oastea ţării, din dragostea profundă pentru tinerii aflaţi sub faldurile înaltului tricolor, pentru noua viaţă de ostaş, a dedicat militarilor un însemnat număr de cîntece pe care aceştia le-au îmbrăţişat cu o neasemuită căldură. Creaţii ca: „Vitează armată", „Sub mîndre flamuri", „Cîntec pentru Armata Republicii", şi atît de însufleţitoarea „Nava noastră-i România" (pe versuri de Jean Gheliuc, distinsă cu Marele premiu la prima ediţie a reputatului Festival al cîntecului ostăşesc „Te apăr şi te cînt, patria mea!") au aflat în inimile ostaşilor noştri un profund ecou, însufleţindu-i în nobila lor misiune de apărători ai patriei.

Ca ucenic al maestrului, semnatarul acestor rînduri a avut deosebita şansă şi satisfacţie de a putea consemna unele din gîndurile şi amintirile mai intime privind procesul de creaţie al unora dintre cele mai cunoscute şi mai îndrăgite cîntece ale sale. Însemnarea — care credem că va trezi interesul cititorilor — se referă la originala „poveste" a creării nemuritoarei lucrări „Mama".

Ne facem o frumoasă datorie de a oferi cititorilor interesanta sa mărturisire (consemnată în 1973), însoţită de transcrierea autografă a temelor principale ale cîntecului.

I. PELEARCĂ

Ajunsesem la vîrsta de 27 ani şi încă nu făcusem armata.

Cînd în noaptea de 14 august 1916 s-a sunat mobilizarea, pentru că şi ţara noastră intra în vîrtejul primului război mondial, sentimentul patriotic care mocnea în mine a căpătat o intensitate de necrezut. Mai ales pentru că suferisem o săptămînă de închisoare la Sibiu unde, aflîndu-ne în excursie, după ce trecusem examenul de licenţă, ne-am apucat — cei 31 absolvenţi şi studenţi — să cîntăm cîntece patriotice, inclusiv măreţul „Deşteaptă-te române", tocmai atunci cînd atmosfera era foarte încărcată. Abia în urma intervenţiei pe cale diplomatică între Bucureşti şi Budapesta am fost eliberaţi şi, cu singurul tren care s-a mai îndreptat către ţara noastră, după declanşarea războiului, ne-am putut reîntoarce la căminele noastre.

Imediat ce am primit „ordinul de chemare" m-am prezentat la Cercul de recrutare Constanţa, de care aparţineam, cu dorinţa fierbinte de a mă duce pe front. Cercul de recrutare însă mi-a pus în vedere să mă prezint imediat la Şcoala militară de ofiţeri de infanterie din Botoşani, pentru care mi s-a dat şi foaia de drum reglementară.

Ajuns mai întîi la Bucureşti mi-am luat cîteva lucruri şi am pornit mai departe. Mi s-a părut o veşnicie pînă am ajuns la Botoşani. Acolo m-am prezentat imediat la cazarma Regimentului 37 infanterie, unde funcţiona Şcoala militară de infanterie pentru viitorii ofiţeri. Am fost repartizat la compania a 5-a unde am întîlnit mulţi amînaţi ca şi mine: Emanoil Ciomac, Artur Enăşescu, Alexandru Chiriţescu, Cărpinişeanu etc.

După terminarea Şcolii militare de infanterie, cu gradul de elev plutonier, am fost repartizat la compania a 2-a sanitară, cartiruită în comuna Golăeşti, lîngă Iaşi. Mutat ulterior la Regimentul 2 Romanaţi ne-am deplasat mai tîrziu spre front trecînd prin satele Fîţineşti, Mînăstirea etc. în care rămăseseră numai zidurile caselor, ca mărturie că acolo fuseseră cîndva locuitori. Nu mai exista acum nici o vietate.

Eu am fost dat la compania con-

dusă de fostul căpitan Vasile Ghiţeanu, pe care-l avusesem comandant la Botoşani, unde mă apreciase pentru rîvna cu care mi-am îndeplinit sarcinile ce mi le dădea şi mai cu seamă pentru spectacolele pe care le organizam cu artiştii care se aflau acolo.

Aici, la Măgura Muncelului, eram cruţat de multe obligaţii dar în fiecare zi, dimineaţa, trebuia să-l însoţesc pe comandant care trecea prin faţa tranşeelor duşmane ca să vadă ce se petrece pe acolo. Deşi greul trecuse şi groaznica furtună se potolise, tot mai auzeam şuierînd cîte un glonte pe lîngă urechile noastre, sau vedeam explodînd cîte un obuz care, de multe ori, făcea victime. Iar noi înaintam cu curaj, dar şi cu grijă că puteam cădea oricînd victima unui glonţ sau obuz. Pe cîţi nu i-am văzut răpuşi în faţa noastră sau lîngă noi... pe negîndite.

Bordeiul în care ne adăposteam era destul de solid construit de înaintaşii noştri, cărora le luasem locul şi cînd ajungeam în el ne simţeam mai în siguranţă.

Pe aceste meleaguri, unde totul mirosea încă a praf de puşcă şi erau vizibile urmele vitejilor noştri ostaşi, mi-a căzut în mînă într-o zi „Foaia ostaşului" în care, pe lîngă altele, am citit şi poezia „În repaos", scrisă de inimosul şi bravul învăţător Gheorghe Roiban din Mehedinţi. Atît de mult m-au impresionat versurile înaripate ale acestui poet care, ca şi mine, se gîndea la mama sa pe care o lăsase departe... departe, şi cine ştie unde se mai afla, încît toată fiinţa mea s-a transformat într-o singură şi neîntrecută simţire şi, într-o noapte senină, fără vreun zgomot, nici un piuit de glonţ, s-a înfiripat în mine melodia refrenului.

Dar trebuia completat acest refren cu o introducere şi un final. În atmosfera calmă, netulburată de nimic, au apărut şi acestea ca un recitativ melodic, plin de linişte.

Şi aşa de temeinic s-a-nfipt în simţirea mea această melodie încît n-am putut-o uita şi am purtat-o în mine după demobilizare (13 mai 1918) pe la Iaşi, Fălticeni, prin Craiova şi în Bucureşti pînă cînd, în 1932, tînărul Gheorghe Niculescu, dirijor al corului bărbătesc „Cîntul nostru", m-a rugat să-i dau o compoziţie pentru viitorul său apropiat concert. M-am gîndit îndată la melodia pe care o purtam în mine şi care se zămislise în faţa „Măgurei Muncelului". Am aranjat-o pentru solo şi acompaniament de cor bărbătesc şi i-am dat-o sub numele de „Mama", pentru că despre ea se vorbeşte în poezie şi ea simbolizează patria noastră dragă. A fremătat de emoţie întreaga asistenţă din sală cînd a fost cîntată cu multă căldură şi simţire de către baritonul Constantin Şuţescu, acompaniat cu cea mai mare delicateţe de cor. Aplauzele furtunoase, care nu mai conteneau, au silit ansamblul să repete piesa şi, nepotolindu-se publicul, s-a mai cîntat şi a treia oară. De atunci au trecut mulţi ani, şi această creaţie continuă să mă înduioşeze de cîte ori o ascult.

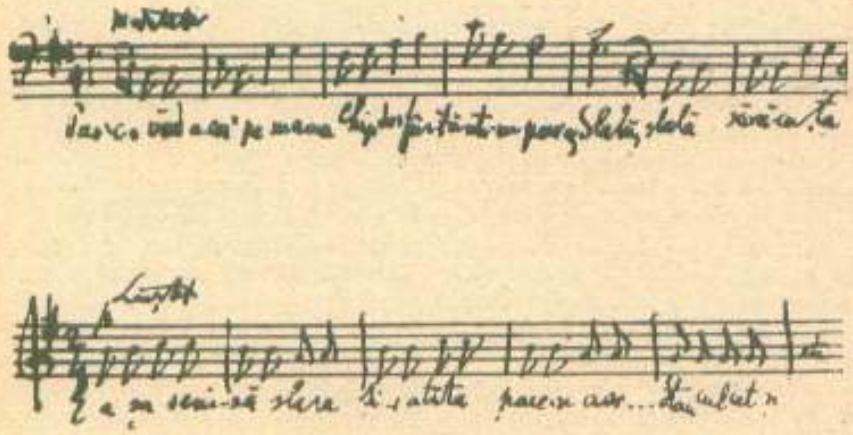

IOAN D. CHIRESCU

Caleidoscop

● *În secolul al VIII-lea, în timpul unui război dintre Birmania şi Thailanda, oştile birmaneze au pătruns pe teritorial Thailandei şi au asediat cetatea Nan. Asediul prelungindu-se peste măsură, numărul oamenilor care doreau sfîrşitul războiului devenea tot mai mare, atît în rîndul celor asediaţi, cît şi în rîndul asediatorilor. În cele din urmă, la tratativele purtate, s-a luat hotărîrea ca, în loc să mai continue acţiunile militare, cele două armate adverse să se ia la întrecere în a construi fiecare cîte o pagodă înaltă de 12 m, urmînd ca acei ce vor termina cei dinţi construcţia să fie declaraţi învingători, iar adversarii lor să se retragă fără luptă. Din această „bătălie" paşnică învingători au ieşit oştaşii armatei thailandeze, care au reuşit să înalţe pagoda în numai 7 zile, cîştigînd victoria fără vărsare de sînge. Armata birmaneză a respectat cu strictete condiţiile stabilite.*

● *Scufundătorii greci care au cercetat fundul golfului Ambrakikos, în Marea Ionică, au descoperit, sub un strat gros de sedimente, cîteva zeci de nave de război. Ele au făcut parte din escadra reginei egiptene Cleopatra, escadră care a fost scufundată în anul 31 î.e.n., în apropierea capului Actium, în timpul marii bătălii care s-a dat între flotilele Cleopatrei şi cele ale împăratului roman Octavianus. În acea încleştare militară au participat peste 400 de nave. Cleopatra şi Marcus Antonius, potrivit istoricilor, au fugit de la locul bătăliei navale, ceea ce, de altfel, a şi provocat dezastrul total al escadrei egiptene. Potrivit relatărilor celor care au descoperit navele scufundate, acestea se păstrează neaşteptat de bine datorită stratului gros de sedimente ce le-a acoperit.*

● *La asediul cetăţii Anevra, Salon a ordonat să se pună plante cu proprietăţi purgative în apa izvorului care alimenta cetatea. În scurt timp apărătorii n-au mai fost în stare să opună rezistenţă!*

TANGOU LA PIAVE

Munții Alpi. Sfîrșit de octombrie 1917. În aval, Piave șerpuiește legănîndu-se tumultuos, bolborosește înciudurat printre stînci colțuroase, dornic să se despovăreze cît mai grabnic de scursoarea monstrului. Murdar pînă-n gît, Piave visează adîncurile tainice, odihnitoare și limpezi ale Mării Adriatice. I s-a făcut leahamite de zgomotul infernal al obuzierelor, nu mai poate suporta bătaia brandurilor și măcinișul bombardierelor. Nici o secundă de pace! Între explozii, prin doline și lapiezuri latră mitralierele.

O comandă, una singură, și gurile de foc scuipă fără răgaz vîlvătăi și nori de plumb, care plutesc învîrtoșați și bezmetici pe deasupra tranșeelor șingerînde. Și totuși se aud vaietele răniților și nechezatul cailor scăpați din frîie, răzbat boncăluitul țapilor dintre steiuri și țipătul păsărilor cîntătoare, țipăt ce urcă în disperare, căutînd brațele ocrotitoare ale Madonei din ceruri.

Tranșeele celor două fronturi sînt postate față-n față, la zece ori la cel mult douăzeci de pași unele de altele, sînt uimitor de aproape încît soldații din cele două tabere se recunosc între ei, își strigă unii altora vorbe de duh, ca oamenii ce nu au nimic de împărțit, iar atunci cînd pot își aruncă țigări, se împrumută cu naționale și... nazzionalle. Printre ei circulă într-o limbă și într-alta, se mișcă fără de sfială, vorbe de ocară și un blestem imperial.

Aici, la Piave, și nu în altă parte, e teatrul de operații al Regimentului 43 bănățean, de infanterie, al celor patru „Marsch bataillone" și al companiilor aferente, desfășurate în dispozitiv, gata de contraatac. Și, tot în această zonă, la Costanovizza, o localitate montană, se află în poziție de așteptare și compania căpitanului Amos Pop, ofițer român, băștinaș din valea Almăjului. Soldații săi, cu păturile în banduliere, pături în care mișună păduchii, fumează pe rupte „tutun" din frunză uscată de gorun, gîrniță și ceroni, trag din trabuce, de parcă ar fuma regale de Ada-Kaleh! Acalmia de dinaintea urgiei!

La cotă, de veghe, în post de santinelă, Ion Domășneanu, cătană tînără. Se așează pe un butuc și netezește cu palma pe genunche un petic de hîrtie. Calm, moale între buzele groase și crăpate de vînt un capăt de creion chimic. Face haz de necaz scriind celor de acasă, picnișenilor din Valea Sfîrdinului: *„...is de priveghiu, ca la mort! Mi-s mumă atît de sus încît ajung cu baioneta la cer, iar la prinz, dodă, îmi pun capela după nor!..."*

Cineva, zău, nu se știe cine anume, dispunînd de timp berechet, a urcat pe tăcute tricolorul românesc în vîrful unui frasin, un copac înalt cît trei plopi la un loc! Se aude. Cum-necum se aude! Maiorul Juhasz e foc și pară de mînios. E foc și pară comandantul de batalion. Îi sare întruna pleoapa ochiului drept și-i tremură sfîrcurile răsucite în sus de la mustață! Nu-i vreme de cercetat! Țipă ca un apucat și ordonă ca negreșit în doi timpi și trei mișcări să fie dat jos stindardul „inamic!" Negreșit! E coborît cu grijă de sfîrdineanul Ion Tolea, care zîmbind mînzește îl adună și-l vîră la loc sigur, în raniță peste merinde. De această faptă damnabilă (cititorul are libertatea să răsfoiască în minte codul justițiar de la Viena și Budapesta) aude pînă și colonelul Herbert, comandantul Regimentului 43 infanterie, unitate constituită în exclusivitate din români bănățeni. Aude cu cîteva clipe înainte de ora haș, sortită declanșării contraatacului. Nu dispune nici dumnealui de timp pentru cercetările de rigoare. Privindu-și ornicul gălbui de la vestă se mulțumește să țină o alocuțiune moralizatoare, vreme în care privește încruntat spre liniile inamice. Translatorul traduce: *„Bănățeni! Ostași din imperiu! Ați jurat credință nestrămutată Coroanei. Să nu vă fie milă de acest popor, dușman al monarhiei!..."* Nu se aclamă! Nu se strigă ura! Mulțimea ascultă mută, privind senin spre frontul advers.

Soldatul Luță Iovița (în mijloc)

Într-o clipită cerul se înroșește, lăcrimează și plouă cu șrapnele. Potopul de schije sfîrtecă pădurea și dizlocă piatra, transformînd-o în pulbere. Bate năprasnic artileria! Se zguduie și se cutremură pămîntul! Carabinele și mitralierele țăcăne și răpăie de zor. Printre bubuituri străbate glasul plin de îmbărbătare al căpitanului Amos Pop.

— Luță!!! ia taragotul și trage-i o cîntare! Trage-i să se năruie munții aștia de piatră....

— Dom'le căpitan...

— Executarea, soldat...

— 'Nțeles, trăiți dom'le căpitan...

Soldatul Luță Iovița, scurt și gros, cu fața măslinie, plină de țepii unei bărbi nerase, se execută. Lasă din mînă pușca, o așează pe buza unui parapet, sub ochii fratelui său căprarul Iovița și apucă de alăturea taragotul, lese încet, timorat, cu pași mărunți și nesiguri. Apare întîi gura instrumentului, apoi iese și el din groapă și ieșind cîntă în culmea disperării, cîntă „La Paloma" luîndu-se la întrecere cu bateria de tunuri. Sunetele țîșnesc melodioase, se amplifică vertiginos și urcă spre înălțimi celeste, cucerind spațiile dintre fronturi. Inimile prind a se uni. Șrapnelele se răresc, se împuținează văzînd cu ochii, în final se predau necondiționat cîntecului. La Paloma — Porumbelul —, celebrul tangou, planează atotbiruitor de la pămînt la cer! Pogoară o tăcere sacramentală! Acum, rapsodul Luță Iovița, fără o altă comandă, închide ochii și zice o suită de doine, de briuri și hore bănățene. Cîntă soldatul Luță Iovița din Regimentul 43 infanterie-Caransebeș și ca el nimeni nu cîntă. La sfîrșit, pentru că există și un sfîrșit, dinspre tranșeele adverse izbucnesc zeci de mii de aplauze furtunoase, se aclamă necontenit și se strigă la vecini:

— Bravissimo!... Bravissimo seniore!... Bravissimo fratello!... Bravissimo!... Biss!... Biss!... Biss!...

Pacea a durat vreme de un ceas, ori poate cine știe? Poate a durat mai mult pînă cînd maiorul Juhasz alarmat de cineva, nu se știe de cine anume, a reapărut în dispozitivul companiei căpitanului Amos Pop, ordonînd reluarea focului...

NICOLAE DANCIU PETNICEANU

SERVICIILE DE INFORMAȚII ROMÂNEȘTI LA ÎNCEPUTUL ANULUI 1939

Alarmă asupra agresiunii hitleriste

Mutilarea teritoriului Cehoslovaciei de către statele fascist-revizioniste — Germania hitleristă și Ungaria horthystă — în urma acordurilor de la München (30 septembrie 1938) și Viena (2 noiembrie 1938) a produs o profundă îngrijorare în rîndurile poporului român și ale cercurilor politice conducătoare care vedeau amenințată independența națională și integritatea teritorială a țării. Înțelegînd gravitatea acestui pericol, N. Petrescu-Comnen, ministrul de externe al României, declara că „...dacă Cehoslovacia se va prăbuși acum, va veni rîndul Poloniei iar apoi al României". La rîndul său, Serviciul Secret de Informații Român preciza, într-un studiu consacrat acțiunii bandelor fascist-teroriste horthyste, la începutul lunii noiembrie 1938, împotriva Cehoslovaciei, că după ocuparea și lichidarea independenței naționale a acestui stat antirevizionist prieten, expansiunea statelor fasciste în frunte cu Germania fascistă se va îndrepta spre centrul și sud-estul Europei.

În fața creșterii pericolului iminent al agresiunii statelor fascist-revizioniste împotriva României, Partidul Comunist Român, demonstrîndu-și patriotismul său ardent, a adresat un fierbinte apel poporului român la solidaritate și sprijinirea poporului frate cehoslovac, precum și de a fi pregătit să lupte cu arma în mînă pentru apărarea hotarelor țării în cazul că cotropitorii hitlerișți și horthyști ar îndrăzni să încalce independența națională a țării.

Pentru prevenirea acestui grav pericol și asigurarea mijloacelor necesare apărării neatîrnării și integrității teritoriale a României, cercurile conducătoare românești au procedat la întărirea puterii de rezistență a Armatei române și la pregătirea morală a poporului român pentru respingerea agresorilor fasciști, și la trimiterea, la începutul anului 1939, în capitalele statelor europene antirevizioniste, a o serie de personalități ale vieții politice în misiuni diplomatice.

În fața virulenței activității serviciilor de spionaj naziste împotriva României, s-a indicat serviciilor de informații și contrainformații românești să acționeze cu mai multă fermitate pentru descoperirea și lichidarea acțiunilor puse la cale de acestea contra țării noastre, să informeze operativ conducătorii statului român. Demn de relevat, că toate acțiunile teroriste și de spionaj puse la cale, în anii 1938—1939, de serviciile de spionaj și organizațiile teroriste horthyste împotriva țării noastre s-au încheiat cu un eșec, fiind descoperite la timp de organele de contrainformații românești și negăsind sprijin la populația maghiară din Transilvania.

Pe baza informațiilor obținute prin sursele sale, Secția a II-a din Marele Stat Major al Armatei române a elaborat la începutul anului 1939, lucrarea intitulată *„Expansiunea Germaniei către estul și sud-estul Europei"*, destinată informării cercurilor politice conducătoare românești asupra pregătirilor politico-diplomatice militare și secrete naziste pentru declanșarea agresiunii împotriva țării noastre, acțiune în care urma să fie atrasă și Ungaria horthystă. Ocuparea României, țară bogată în petrol, lemn și cereale și cu poziții strategice deosebit de importante la gurile Dunării, trebuia să constituie „o bază de operații strategico-economică, în vederea desfășurării sigure a celei mai grele etape ale expansiunii hitleriste spre est și spre sud", adică împotriva Uniunii Sovietice.

Pentru prevenirea unei astfel de evoluții a expansiunii celui de-al treilea Reich în această zonă și pentru salvarea independenței naționale și a integrității teritoriale ale României, Secția a II-a de pe lîngă Marele Stat Major al armatei sugera cercurilor conducătoare române întreprinderea neîntîrziată a unor măsuri politico-diplomatice și militare dintre care enumerăm următoarele:

„1. Continuînd să păstreze aceeași atitudine corectă față de toate statele lumii, în contra cărora niciodată nu a conspirat și nu a rîvnit nimic, România să promoveze în politica sa externa aceeași lealitate, aceeași sinceritate și același răsunet al simțămintelor sale de pace și de bună înțelegere.

2. Așa cum România a procedat în trecut, îndeosebi față de Germania, tot astfel și astăzi să i se deschidă posibilități de cea mai largă și mai sinceră colaborare

pe teren economic, fapt care să satisfacă, pe de o parte necesităţile Germaniei şi, pe de altă parte, să ducă la o înflorire a statului român.

3. Dacă însă Germania hitleristă, aşa după cum istoria a înregistat evoluţia sistemelor de expansiune a diferitelor state, va înţelege că expansiunea sa economică înseamnă hegemonie politică în această parte a Europei şi deci stăpînirea ţării noastre, atunci România să pregătească barajul (rezistenţa – n.n.) care să se opună forţei brutale a cotropitorilor".

Trăgînd un semnal de alarmă asupra consecinţelor ce ar decurge pentru pacea şi securitatea popoarelor din sud-estul Europei prin ocuparea militară a României de către nazişti, autorii acestui studiu precizau: „Dacă expansiunea germană are nevoie neapărată de bogăţiile imense ale României, trebuie să facem să înţeleagă lumea întreagă şi în special statele ameninţate că cotropirea astăzi a României şi aşezarea Germaniei la Gurile Dunării înseamnă mîine aşezarea ei la Triest şi imediat apoi stăpînirea Peninsulei Balcanice şi calea deschisă spre Asia".

Posibilitatea unei agresiuni a Germaniei hitleriste în sud-estul Europei către Gurile Dunării era confirmată, la 5 ianuarie 1939, şi de o comunicare din sursă oficială italiană asupra unor noi manevre politice şi militare ale celui de-al treilea Reich, document ce a fost interceptat de serviciile de informaţii româneşti. Din el rezultă că ocuparea sud-estului Europei de către Germania hitleristă constituia o etapă importantă în pregătirea şi declanşarea „acţiunii decisive la est", ceea ce însemna invadarea teritoriului Uniunii Sovietice de către armatele naziste în vederea realizării planului „Drang nach Osten".

Pentru prevenirea expansiunii Germaniei hitleriste în sud-estul Europei către gurile Dunării, acţiune care ar fi însemnat şi ocuparea României, şi pentru salvarea independenţei ei naţionale în faţa acestui pericol iminent, Secţia a II-a de pe lîngă Marele Stat Major al Armatei române considera necesară sporirea vigilenţei din partea tuturor forţelor politice patriotice faţă de uneltirile naziste şi propunea conducătorilor statului român iniţierea a o serie de măsuri. Între acestea se recomanda „să caute să manevreze pentru realizarea «barajului» în vederea apărării hotarelor ţării". Dacă pericolul nu va putea fi înlăturat prin mijloace obişnuite, se sugera ca *„un număr important de personagii de mare suprafaţă din România, să fie trimise în străinătate, în Franţa, Anglia, Italia, Iugoslavia, Turcia şi eventual Polonia, care să dea alarma asupra pericolului german, aşa fel ca să trezească conştiinţa tuturor naţiunilor pentru a ajunge la un front comun".*

Paralel cu aceste măsuri politico-diplomatice pentru barareа expansiunii hitleriste în sud-estul Europei către Gurile Dunării se recomanda factorilor de decizie ai statului român întreprinderea unor acţiuni de natură educativă pentru pregătirea din punct de vedere moral a populaţiei pentru apărarea hotarelor ţării. În acest sens, se arăta: *„Este neapărată nevoie ca în ţară să înceapă imediat o acţiune puternică de dezvoltare a spiritului patriotic, a iubirii de ţară, a formării sufletului pentru sacrificiu, a dezvoltării şi a exaltării spiritului de război (eroismului şi spiritului de sacrificiu – n.n.) şi de încredere a naţiunii române".*

Subliniind necesitatea realizării acestui obiectiv, se menţiona în continuare: *„O acţiune de oţelire a sufletelor, a voinţei de a lupta şi de a învinge, o exaltare a datoriei ce avea de a păstra prin sacrificii şi jertfe patrimoniul naţional etern, existenţa noastră ca stat întreg liber".*

În încheierea acestei lucrări se evidenţiază faptul că ea este produsul activităţii organelor informative româneşti şi că problemele expuse în cuprinsul ei sînt redate în mod obiectiv. Totodată, se preciza că menirea Secţiei a II-a de pe lîngă Marele Stat Major al Armatei române ca şi a altor servicii de informaţii româneşti era de a informa la timp cercurile conducătoare ale ţării, de a preveni orice eventualităţi de surprindere şi de a da alarma asupra pericolului cotropirii patriei de către nazişti, astfel ca factorii de răspundere ai statului român *„preveniţi şi în deplină cunoştinţă de cauză, să avizeze la cele mai eficace mijloace şi să-şi aducă aportul lor salvator faţă de eventualităţile ce se întrevăd".*

Dorind să-şi aducă contribuţia la apărarea hotarelor ţării în faţa unei eventuale agresiuni a statelor fascist-revizioniste, se concluziona: *„În nemărginita dorinţă ca aportul acestui serviciu de informaţii, în asemenea momente, să aducă contribuţia cea mai largă în serviciul ţării, ne permitem să menţinem şi simple păreri care, coroborate cu altele mai competente, să constituie elemente de meditaţie pentru găsirea celei mai bune soluţii în multiplele variante de îndrumare a acţiunilor noastre".*

La rîndul său, organul de Siguranţă din Prefectura Poliţiei Capitalei, îngrijorat de acţiunile complotist-teroriste puse la cale de Garda de Fier, agentura nazismului în România, pentru subminarea rezistenţei poporului român în faţa expansiunii Germaniei hitleriste în sud-estul Europei, consemna într-un studiu de analiză şi sinteză pe anul 1938, că *„organizaţia legionară reprezintă cel mai mare pericol pentru siguranţa statului" român.*

Conştienţi de pericolul grav ce s-ar fi creat pentru independenţa naţională a ţării prin acaparrarea puterii politice prin forţă de către Garda de Fier, care acţiona ca o grupare de şoc şi rezidenţa de spionaj în solda serviciilor secrete şi poliţieneşti naziste, organele jandarmeriei rurale, poliţiei, siguranţei generale şi Serviciului Secret de Informaţii Român au participat cu energie, alături de Secţia a II-a de pe lîngă Marele Stat Major al Armatei, la reprimarea organizaţiei legionare în anii 1938—1939, acţiune iniţiată de primul-ministru şi ministrul de interne Armand Călinescu şi sprijinită de întregul popor, inclusiv de forţele patriotice şi antifasciste conduse de către P.C.R.

VASILE BOBOCESCU

OCUPAREA CAPITALEI CEHOSLOVACE DESCRISĂ DE UN ATAŞAT MILITAR ROMÂN

15 martie 1939. La puţin timp după miezul nopţii (14/15 martie), în urma dramaticei întrevederi desfăşurată la Berlin între Hitler şi preşedintele Cehoslovaciei, Emil Hácha, supus unor presiuni multiple şi concentrice, Cehoslovacia, ţară vecină şi prietenă României, era practic dezagregată ca urmare a incorporării Boemiei şi Moraviei de către Reichul nazist, după ce cu o zi înainte, Cehia, Slovacia şi Ucraina Subcarpatică fuseseră separate de statul cehoslovac, ultimele două proclamîndu-şi imediat „independenţa" (în următoarele două zile, Ucraina Subcarpatică a fost ocupată de Ungaria horthystă). După câteva ore, la 9 dimineaţa, în urma intrării trupelor germane în Praga, statul naţional cehoslovac îşi înceta existenţa.

Dezagregarea statului cehoslovac a lovit puternic în sistemul de alianţe politico-militare al României, slăbind vizibil capacitatea de rezistenţă a ţării noastre. Mica Înţelegere practic a încetat să mai existe. Posibilităţile de intrare în posesie a cantităţilor de armament comandate uzinelor de armament din Cehoslovacia au fost, de asemenea, anulate.

Ducînd „o politică a demnităţii naţionale" — aşa cum se exprima la 18 martie 1939 George Ivaşcu — România a rămas în permanenţă credincioasă aliatului său, fiind gata să dea ajutor poporului cehoslovac, să se opună cu arma în mînă expansiunii agresorilor nazişti. „Pentru integritatea teritoriului ei, sublinia Armand Călinescu, primul ministru al guvernului — România se va bate, se va bate împotriva oricui cu toate puterile ei şi fără să stea să cîntărească rezultatul luptei. Oricare va fi rezultatul, istoria va înregistra hotărîrea noastră de viaţă independentă şi curajul nostru de a o apăra". În faţa primejdiei, naţiunea română s-a aflat unită, solidară, gata în orice moment să-şi apere pămîntul strămoşesc. Chemînd poporul la unitate, Partidul Comunist Român a editat însufleţitoare manifeste în care putea citi: „Comuniştii vor lupta cu arma în mînă în primele rînduri. Uniţi-vă cu toţi într-un singur front puternic contra lui Hitler şi a aliaţilor săi revizionişti".

În continuare prezentăm raportul special nr. 517 din 20 martie 1939 al ataşatului militar român la Berlin, colonelul Titus Gârbea, în care se face o succintă sinteză a dramaticelor evenimente din martie 1939.

AL. O. DUTU

1

Istoricul evenimentelor

Ocuparea militară a Cehoslovaciei este o veche dorinţă a Germaniei hitleriste. Ea nu s-a făcut în octombrie 1938* pentru a nu revolta opinia mondială şi pentru că a crezut că nu va fi nevoie; se credea că noua republică confederativă va cere o uniune oarecare. Aceasta nu s-a produs şi, din contră, în urma manifestărilor antigermane din Polonia, desfiinţarea partidului nazist în Ungaria, schimbarea guvernului în Iugoslavia, au generat sentimentul în Germania că estul şi sud-estul european nu sînt sigure, că nu se poate conta în linişte pe puterile din est şi că libertatea de acţiune ca şi sprijinul aprovizionărilor nu sînt asigurate pentru a se trece la marea problemă a revendicărilor coloniale. Ideea mai veche a „spaţiului vital" îşi face mai persistent drum în presă, radio şi primul obiectiv este cel mai apropiat, cel mai slab şi cel mai puţin rezistent politiceşte.

După 5 martie începe campania de presă din ce în ce mai violentă contra cehilor şi de preamărire a slovacilor. Incidentele şi provocaţiunile au atins punctul culminant la 12 martie — „ziua eroilor germani" — care a fost sărbătorită în Cehoslovacia de minoritatea germană ca şi în Germania.

Trupele au început să fie mişcate pe ascuns încă din noaptea de 10/11 (martie — n.r.). Ofiţerii din Marele Stat Major german au explicat aceste mişcări ca pregătitoare pentru „ziua eroilor" sau pentru parada de la 20 aprilie la care urmau să participe 5 divizii. Aceste explicaţiuni verbale au fost confirmate printr-o notă circulară. În sfîrşit, cu mare reclamă s-a anunţat pentru 15

* *În urma acordului de la München (29 septembrie 1938), Reichul a cotropit regiunea sudetă din Cehoslovacia*

martie paradă imensă la Viena şi în Austria ca să se comemoreze Anschlussul.* Repetat şi prin toate mijloacele s-a căutat să se ascundă aceste mişcări pentru a se evita o intervenţie străină şi un eşec ca acela din 27 mai 1938. Nu s-a pus mare preţ în corpul diplomatic pe aceste explicaţiuni, dar nu s-a crezut că Germania va trece la o soluţie atît de radicală călcîndu-şi angajamentele solemne şi acordurile scrise de la München şi

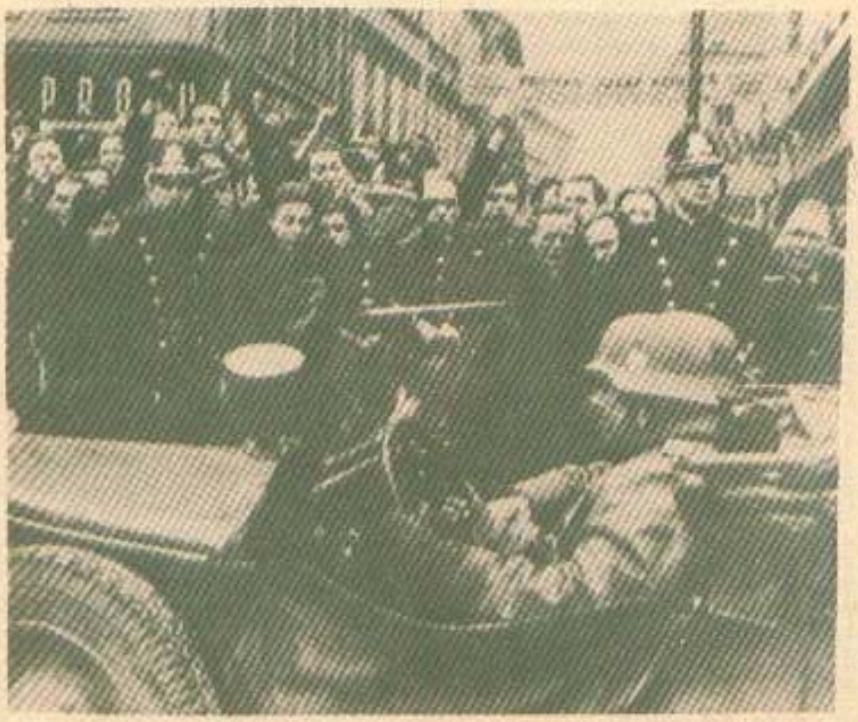

Populaţia capitalei Cehoslovaciei în dramaticele momente ale intrării trupelor hitleriste de ocupaţie

Viena.** De la Ministerul de Externe german nu s-a putut afla nimic, fiindcă începînd de sîmbătă cei în drept găseau mijlocul să fie absenţi sau să dispară, astfel că demersurile Legaţiei cehoslovace nu puteau fi adresate. Între timp îşi face loc zvonul că puterile apusene nu sunt străine de intenţiunile agresive ale Germaniei şi sunt bucuroase că Germania se preocupă atît de mult de Europa Centrală. Cred că această idee a fost lansată de propaganda germană pentru a zădărnici orice rezistenţă în Cehoslovacia.

Odată cu începerea operaţiunilor s-a făcut comunicarea oficială circulară corpului diplomatic pentru a interzice orice posibilitate de comunicare a modului cum s-a făcut invazia în Cehoslovacia. În septembrie 1938 a fost permis ataşaţilor militari a străbate zonele de concentrare. Ataşatul militar englez care se afla la Viena a fost invitat să părăsească regiunea. Subsemnatul am putut străbate fără incident zona Leipzig—Dresda, sîmbătă 11 oct.

La 14 martie se află că Slovacia s-a proclamat independentă cu sprijinul Germaniei care era gata să invadeze. În această zi s-a hotărît preşedintele Hácha să vină la Berlin cu speranţa ca să facă un aranjament care să preîntîmpine ocupaţia militară. La 2 ore după plecarea din Praga a acestuia, trupele germane invadau Boemia. Am putut vedea primirea ceremonioasă ce se făcea preşedintelui la Berlin în timp ce trupele erau adunate la fruntarii şi chiar ocupaseră cîteva oraşe. Informaţiunile din cercurile cehoslovace arată orele dramatice în care s-a semnat actul de la Berlin. Preşedintele a fost pornit repede înspre Praga din cauza sănătăţii zdruncinate, dar în teritoriul ceh trenul a fost oprit de 4 ori pentru a da timp cancelarului să ajungă înainte la Praga şi să consfinţească o ocupare personală a palatului de la Hradciany unde i s-a ridicat drapelul german. Astfel, în mai puţin de 24 ore de la primirea în gara Berlin a preşedintelui cu muzică, companie de onoare şi drapel, locuinţa sa de la Praga era ocupată şi acelaş drapel care-l onorase în ajun îl umilea (...).

2

Concluzii

1. Din desfăşurarea evenimentelor şi a informaţiilor ce s-au putut căpăta rezultă că, cu toată graba desfăşurării, ocuparea Cehoslovaciei a fost pregătită şi nu este o improvizaţie care a surprins. Pregătirea este pe planul politic internaţional, intern şi în domeniul militar.

2. Am credinţa că această ocupaţie este o opţiune premilitară a unor operaţiuni importante care se pot desfăşura.

În restricţiunile impuse cu privire la deplasarea corpului diplomatic, în noianul de înşelăciuni şi de neadevăruri este foarte greu în situaţia confuză de acum să se facă deducţiuni mai sigure, dar sunt două ipoteze mai probabile de desfăşurare:

— Germania să profite de marea creştere a potenţialului său de război prin ocuparea Cehoslovaciei şi să producă împreună cu Italia conflagraţia, prin formularea revendicărilor lor. Punerea în sistem a noului armament capturat necesită însă cîteva luni (2—3 luni). Linia de operaţie a puterilor totalitare s-ar părea a fi în această ipoteză Mediterana care se consideră regiunea cea mai sensibilă pentru Franţa şi Anglia. Sunt posibile operaţiuni fulgerătoare din Spania şi Marocul Spaniol pentru Gibraltar şi din Libia pentru Suez, după care s-ar ocupa Africa de Nord care este obiectivul principal (este o ipoteză împărtăşită de ataşatul englez);

— A doua ipoteză, Germania să continue consolidarea spre est prin organizarea Europei Centrale şi desvoltarea „spaţiului vital" lăsînd puterilor apusene iniţiativa declarării conflagraţiei (este o ipoteză de care se tem foarte mult cercurile iugoslave ţinînd seama de situaţia grea a ţării lor).

* *Anexarea Austriei de către Germania nazistă (12 martie 1938)*

** *Primul dictat de la Viena (3 noiembrie 1938) prin care Cehoslovacia a fost obligată să cedeze Ungariei un teritoriu de 12 400 km pătraţi, cu o populaţie de 1 084 000 de locuitori*

Despre „*Bodyguard*" — numele de cod al operației aliate de înșelare strategică a Înaltului Comandament german — destinată să faciliteze debarcarea în Normandia a forțelor aliate — cunoștințele au fost acumulate treptat. Treptat, adică în măsura în care arhivele de război au devenit accesibile cercetării istorice — în acest domeniu vital al informațiilor și contrainformațiilor —, or „actori" ai diverselor acțiuni secrete din cadrul conflictului mondial au putut vorbi și publica (să răspundă anchetei istoricilor sau să-și tipărească memoriile).

O cantitate impresionantă de informații în cazul operației „*Bodyguard*" a fost furnizată în anii '70 de lucrarea masivă a lui Anthony Cave Brown intitulată „*Bodyguard of Lies*"; s-au alăturat apoi acesteia, prin efortul unor cercetători români interesați în complexitatea acestei operații a serviciilor secrete aliate, date noi privitoare cu deosebire la rolul destinat României în ansamblul ei. Acest interes istoriografic românesc în „*Bodyguard*" își are explicația în faptul că, mai ales în anii din urmă se adîncește cercetarea unuia din „teritoriile" mai puțin străbătute ale evoluției României în anii celui de-al doilea război mondial. Anume, tentativele românești — ale opoziției, ale guvernului antonescian sau ambele — de rupere a legăturilor cu Germania hitleristă și alăturare la coaliția Națiunilor Unite, întreprinse prin canale diplomatice în diverse capitale europene și pe lîngă mari puteri antihitleriste.

Ceea ce se știa pînă de curînd în privința „componenței" românești a operației „*Bodyguard*" era faptul că negocierile trimisului român Barbu Știrbey la Cairo în martie 1944 au fost dezvăluite în mod deliberat în presă de oficialitățile britanice: *„Pentru a alarma conducerea hitleristă și a o determina să-și sporească efectivele din România au fost dezvăluite – prin indiscreții voite în presă – negocierile secrete de la Cairo: corespondentul ziarului „Daily Mail" de la Ankara, Monks, a transmis știrea despre sosirea lui B. Știrbey, anunțînd că el aducea propunerile de armistițiu ale guvernului român; ziarul „Daily Express" a transmis chiar pretinsele condiții de pace"*.

•

Misiunea lui Barbu Știrbey la Cairo în primăvara anului 1944 se situa ca un punct culminant al eforturilor instanțelor politice de la București de a negocia cu aliații din coaliția antihitleristă ieșirea României din Axă. Documentația la dispoziție — furnizată de arhivele deschise deja — evidențiază că anterior „momentului" Știrbey din martie 1944 fuseseră stabilite unele contacte cu scopul de a convinge partenerii la discuție ai negociatorilor români de seriozitatea cu care Bucureștii abordează întreaga problematică a „schimbării de front" a României. Arhivele americane, de exemplu, informează din acest punct de vedere următoarele:

1. La 15 septembrie 1943, Al. Cretzianu a avut o întrevedere la Istanbul cu șeful serviciului secret britanic pentru Orientul Mijlociu în care, acționînd din împuternicirea regelui și a lui I. Maniu, a confirmat faptul „că *România este gata să urmeze instrucțiunile anglo-americane și că va merge atît de departe chiar încît să se revolte* (împotriva germanilor — n.n.), *dacă primește încurajări în acest sens din partea englezilor și americanilor și dacă îi sînt date garanții că problemele de graniță cu Rusia vor fi tratate în chip corespunzător (fair)*". De notat că această informație a parvenit la Washington, la Departamentul de stat și la Comitetul unificat al șefilor de stat major (J.C.S.) printr-o filieră mai puțin obișnuită, relatată astfel în memorandumul din care am extras citatul de mai sus: „*Reprezentantul O.S.S.* (Serviciul de studii strategice — practic serviciul secret de informații american — n.n.) *la Istanbul la cererea șefului local S.I.S.* („Serviciul secret de informații britanic" — n.n.) *transmite următoarele informații pentru ambasadorul Steinhardt* (ambasadorul american în Turcia — n.n.) *solicitînd să fie luate toate precauțiile în ceea ce privește securitatea lor. Acest lucru s-a cerut datorită faptului că reprezentantul O.S.S. crede că el nu poate oferi cu încredere informația niciunui oficial american local*".

2. La 25 septembrie 1943 reprezentantul O.S.S. la Berna transmite că diplomatul român Raul Bossy, reîntors de la București, a comunicat lui Grigore Gafencu că: „*acorduri complete au fost deja făcute pentru acțiunea plănuită*" de răsturnare a regimului Antonescu. „*Este apreciat de Maniu* — continuă mesajul — *și de către cei care gîndesc ca el că chestiunea trebuie privită de către noi* (aliații — n.n.) *doar din punctul de vedere al necesității militare pentru aliați. Totuși, dacă mai sîntem convinși că a sosit timpul să fie declanșată acțiunea, ei sînt gata să riște*".

3. La 28 octombrie 1943 a sosit la Washington o copie a telegramei ambasadorului britanic din Ankara către Foreign Office (din 2 octombrie 1943). Relatînd convorbirea din ziua precedentă cu atașatul militar român la Ankara, el a informat că la București se dorește colaborarea cu orice forță anglo-americană care intră în Peninsula Balcanică înaintea trupelor sovietice. Acestei forțe aliate occidentale România i-ar pune la dispoziție: 42 vagoane de aur, 20 de vagoane de hîrtie monedă, 400 vagoane de grîu, 300 vagoane de porumb, 22 divizii echipate, rezerve de petrol, echipament militar pentru încă 1 milion de oameni. Atașatul militar român ar fi afirmat că această ofertă este

NOI INFORMAȚII ÎNTR-O PROBLEMĂ ÎNCĂ NEELUCIDATĂ

făcută oficial de Marele Stat Major român.

4. Un memorandum din 8 februarie 1944 al Comitetului unificat al şefilor de stat major (J.C.S.) american relatează propunerea făcută S.O.E.-ului prin viceconsulul român la Istanbul *„din partea unor elemente militare din România care declară că sînt gata să pregătească răsturnarea mareşalului Antonescu prin intermediul unei lovituri de stat efectuată în numele regelui"*. Această propunere a fost făcută în octombrie 1943 cuprinzînd şi *„planuri pentru o revoltă militară în România sprijinită de un grup de generali şi de o largă parte din ofiţerii superiori din armată"*.

5. La 7 februarie 1944, ambasadorul britanic la Lisabona a transmis la Londra că reprezentantul diplomatic român în aceeaşi capitală l-a informat *„că guvernul său este gata imediat să capituleze necondiţionat în faţa celor trei mari puteri* aliate cu *condiţia ca acestea să garanteze că după alungarea germanilor trupele ruseşti se vor retrage din România. În această eventualitate, un reprezentant militar român va fi trimis, dacă se doreşte, la Lisabona pentru a avea convorbiri cu reprezentanţii aliaţi"*.

Aşadar, în martie 1944, cînd Barbu Ştirbey sosea la Cairo situaţia de ansamblu a relaţiilor României cu Aliaţii se poate prezenta în felul următor:

a) multitudinea contactelor avute de reprezentanţi români — la diverse niveluri şi din variate însărcinări — cu aliaţii occidentali erau de natură să sădească în rîndul acestora opinia că România doreşte sincer o ieşire din Axă şi alinierea la Naţiunile Unite.

b) era nevoie pentru a aşeza ofertele pînă atunci făcute pe o bază fermă şi a stabili cu exactitate împrejurările şi condiţiile „întoarcerii de arme a României" de un reprezentant de calibru, împuternicit al factorilor politici de la Bucureşti. Venirea lui Barbu Ştirbey la Cairo răspundea acestei necesităţi.

În ceea ce priveşte aprecierea „deschiderilor" româneşti către Aliaţi ca serioase sînt revelatoare opiniile Comitetului reunificat al şefilor de stat major american. Astfel, în noiembrie 1943, relativ la propunerea viceconsulului român la Istanbul — poate nu întîmplător numită „ofertă românească de pace" — amiralul Leahy aprecia: *„interesele militare aliate concordă cu punctul de vedere al guvernului britanic că o capitulare necondiţionată a României ar fi de dorit chiar dacă această capitulare va atrage imediat ocuparea României de către Germania; că nici o altă ofertă românească de pace nu va fi luată în considerare de guvernele britanic şi american dacă oferte similare nu sînt adresate şi guvernului sovietic"*. Aşadar însemnătatea militară a „ieşirii din război" a României nu putea fi sub nici un motiv subestimată de forurile militare aliate occidentale de cel mai înalt nivel.

La 17 martie 1944 a avut loc la Cairo prima discuţie a lui Barbu Ştirbey cu reprezentanţii aliaţi (Novikov din partea U.R.S.S., lord Mayne din partea Angliei şi Mac Veagh din partea S.U.A.). Reprezentantul român a declarat că *„regele, opoziţia şi guvernul doresc să efectueze o schimbare de front"*, aşadar totalitatea factorilor politici din România erau gata să „iasă din război" şi să se alăture Naţiunilor Unite. *„El* (Ştirbey) *a declarat că atît la Stockholm cît şi la Madrid, mareşalul Antonescu se află în contact cu Aliaţii. Ştirbey a spus că, deşi el ştie ce gîndeşte mareşalul Antonescu, el reprezintă doar pe Maniu şi nu pe mareşal. El a spus că «oprecum orice Quisling tot ceea ce vrea Antonescu să facă este să-şi salveze pielea ştiind că războiul este pierdut». El a spus că guvernul dispune de efective mai mari ca opoziţia şi fiindcă se bucură de încrederea germanilor acesta se află într-o poziţie mai bună să declanşeze schimbarea cu pregătiri secrete mai adecvate. Dacă Aliaţii vor acţiune imediată, grupul Maniu e pregătit să făptuiască o lovitură de stat"*. Se vroiau doar asigurări asupra respectării drepturilor teritoriale ale României, asistenţei militare aliate în cazul unui atac armat al Ungariei sau Bulgariei asupra României, că va fi menţinută independenţa ţării şi că i se va garanta statutul de cobeligeranţă. În privinţa drepturilor teritoriale ale României, Ştirbey a arătat că *„România nu are pretenţii la partea din Dobrogea cedată Bulgariei în 1940; că ele acoperă Transilvania; că chestiunea Basarabiei poate să fie eventual decisă printr-un plebiscit"*.

În cazul executării imediate a loviturii de stat *„Ştirbey a spus că sprijin aerian şi debarcare la Constanţa sînt aşteptate ca un sprijin imediat din partea aliaţilor; cînd a fost întrebat cine va executa această operaţie* (de debar-

TRANSMISIUNILE ÎN TRECUT

● În anul 1888 s-a înfiinţat prima „staţiune de porumbei călători din armata română" şi făcea parte din Regimentul 1 geniu. Paralel se folosea, însă, şi telegraful optic inventat de Claude Chappé (1772). Se afirmă că autorul şi-ar fi denumit invenţia telegraf (scrie repede), dar a cunoscut numeroase alte nume: telegraful aerian, semafor, maşină care scrie la distanţă, semnalizator cu braţe etc. Transmiterea mesajelor se făcea prin aşezarea braţelor mobile într-o anumită poziţie corespunzătoare unei litere sau cifre. Este de la sine înţeles că avea eficienţă numai ziua şi trebuia montat în locuri cît mai vizibile cu putinţă

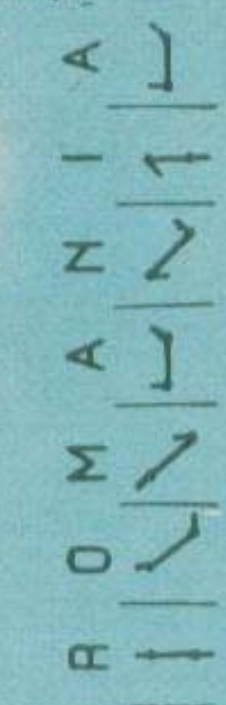

Telegraful Chappé şi cuvîntul ROMÂNIA în „limbajul" aparatului respectiv

care pe coasta pontică românească), *el a răspuns că singurii care au posibilitatea s-o facă sînt neîndoielnic ruşii*".

Propunerile lui Ştirbey — serioase — au fost receptionate ca atare la Washington. Departamentul de Stat a solicitat din nou J.C.S.-ului opinia asupra însemnătăţii militare a ieşirii României din războiul împotriva Naţiunilor Unite. La 21 martie 1944, amiralul William D. Leahy a răspuns: *„din punct de vedere militar, retragerea României din Axă şi asumarea de către ea a statutului de cobeligeranţă cu Aliaţii ar fi un eveniment ce ar putea să fie de o importanţă cardinală în desfăşurarea în continuare a războiului"*. În continuare Leahy arăta, relativ la condiţiile preliminare rezultate din relatarea lui Ştirbey: *„Înţelegerea de către reprezentantul român că Rusia este singura naţiune aliată în măsură să acorde asistenţă României în cazul unui atac al Bulgariei sau Ungariei este corectă, deşi se poate găsi util să se suplimenteze ajutorul rusesc prin operaţii aeriene din partea forţelor aliate în Mediterana. Din punctul de vedere militar al Statelor Unite, condiţiile româneşti sînt deci acceptabile fără rezerve (unobjectionable)"*. În încheierea adresei către Departamentul de Stat, Leahy exprima opinia J.C.S.: *„Situaţia militară în Ucraina sudică şi mult mai recent în Ungaria* (care la 19 martie 1944 fusese ocupată de trupele Wehrmachtului — n.n.) *este de asemenea natură încît cu cît poate fi încheiat mai devreme un acord pentru ieşirea României din război cu atît mai mare va fi magnitudinea pierderii pricinuite armatei germane"*.

Din relatarea de mai sus se cuvin reţinute următoarele:

A) La sosirea lui Barbu Ştirbey la Cairo exista un interes major al Aliaţilor pentru realizarea unei „ieşiri din război" a României şi pentru asumarea de către această ţară a statutului de cobeligeranţă în cadrul Naţiunilor Unite.

B) Propunerile făcut de Ştirbey au fost analizate cu atenţie de înalte foruri aliate şi avizul lor a fost înaintat imediat: România — devenită cobeligerantă — cu atît mai mare este lovitura aplicată Reichului nazist.

C) Şeful rezidenţei O.S.S. la Istanbul solicită mari precauţii în manipularea ştirilor privind oferta românească de pace întrucît el crede că — aşa cum am mai menţionat — *„nu poate oferi cu încredere informaţia niciunui oficial american local"*.

Se mai poate susţine atunci că publicitatea făcută de presa şi radioul englez misiunii Ştirbey a fost intenţionată, ea fiind parte a unui plan mai vast de „înşelare" strategică a germanilor (planul *„Bodyguard"*)? Miza „ieşirii" României din război — atît de importantă din punctul de vedere al intereselor militare aliate — oferită cu seriozitate de factori de răspundere de la Bucureşti, putea oare să fie rapid compromisă de Aliaţi printr-o „indiscreţie voită"? Chiar dacă asemenea „indiscreţie voită" ar mai fi „consumat" divizii germane pentru probabila ocupare a României — în cazul în care Berlinul ar fi hotărît aceasta în urma aflării de „misiunea Ştirbey"? Această „indiscreţie voită" putea să-i facă pe germani să creadă că debarcarea urma să aibă loc în Balcani şi nu în Normandia? Şi — fapt crucial — în afară de publicitatea făcută prezenţei lui Ştirbey la Cairo, cît de mult din relatările lui în negocierile cu Aliaţii a fost difuzat prin presă sau radio? În afară de faptul că de la Ankara corespondentul ziarului *„Daily Mail"* a transmis că Ştirbey aducea propunerile de armistiţiu ale guvernului român, pe care *„Daily Express"* chiar le detalia, prea multe mass-media anglo-americană n-a făcut cunoscut.

O explicaţie posibilă — şi în acelaşi timp o ipoteză fascinantă a cărei verificare necesită minuţioase cercetări documentare în viitor — asupra *„misiunii Ştirbey"* o oferă o carte recentă a specialistului american în activitatea O.S.S. în Europa, Anthony Cave Brown. Informaţiile aduse de acest autor în „enigma Ştirbey" — cum vom putea numi pînă la deplina elucidare evenimentele în care a fost antrenată România în a doua partea a lunii martie 1944 — vor putea să constituie piste de cercetare în viitor.

Mai întîi, Anthony Cave Brown aduce o informaţie esenţială în ceea ce priveşte sondajele de pace ale României, devansînd cu mult oferta făcută de Bucureşti la Istanbul în septembrie 1943. Astfel, el notează că la sfîrşitul lunii ianuarie 1943, un agent O.S.S. la Lisabona a primit o informaţie din partea industriaşului Max Auschnitt, cu următorul conţinut (elaborarea acestei scrisori putea să fi avut loc tot în luna ianuarie 1943): *„Politica lui Antonescu se ghidează după următoarele principii: 1) să fie păstrate frontierele dinainte de 1940; 2) să fie imediat elaborat un program constituţional democratic; 3) să fie introduse în viaţa publică dreptatea socială şi morala creştină; 4) să fie restabilit sistemul legii şi libertăţii; 5) să fie realizată o confederare a Europei centrale şi sud-estice; 6) vechea orientare şi cooperare cu guvernele democratice din occident să fie restabilită; 7) opunere faţă de restaurarea regimului habsburgic"*.

Departamentul de Stat a comunicat, la 10 martie 1943, lui A. Dulles că *„chestiunea românească"* este *„temporar suspendată"*, dar că *„deşi nu sîntem gata să intrăm în discuţie sîntem interesaţi în informaţii privind ceea ce se gîndeşte la Bucureşti"*; concomitent se transmitea O.S.S.-ului că *„noi sîntem aliaţii loiali ai Rusiei şi fără a avea acest lucru în minte nu putem întreprinde nimic"*.

Suspendarea *„chestiunii româneşti"* de către O.S.S. — arată Anthony Cave Brown — a făcut ca legăturile cu Bucureştii, între martie şi septembrie 1943, să fie menţinute de serviciul secret britanic prin reprezentantul său la Istanbul. Venirea lui Al. Cretzianu la Istanbul, în septembrie 1943, şi mesajul adus de el au resuscitat interesul americanilor. Dar — continuă Anthony Cave Brown — deşi rezultatul imediat al acestui mesaj a fost trimiterea lui de Chastelaine în România, teama că agentura O.S.S. din Turcia este penetrată de serviciile secrete inamice a făcut ca nici un american să nu fie inclus în această misiune pe lîngă guvernul sau opoziţia de la Bucureşti.

Un element important în activitatea serviciilor secrete ale Aliaţilor occidentali în Turcia a fost, în februarie 1944, defecţiunea a doi agenţi germani care operau în Istanbul (Erich Vermehren şi soţia sa, contesa Elisabeta von Plettenburg). După defecţiunea acestora, alţi trei agenţi germani au cerut protecţia aliaţilor occidentali. Ei au fost interogaţi în Anglia şi S.U.A.

Informaţiile furnizate de agenţii germani au determinat investigaţii „foarte serioase" în rîndurile serviciilor secrete engleze şi americane. S-a stabilit că unul din cei mai importanţi agenţi ai O.S.S.-ului în Turcia — Dogwood (în traducere Singer) — era sub controlul Abwehru-

lui şi că era un element comun în mai multe eşecuri ale operaţiilor serviciilor secrete aliate, între care şi *„misiunea Ştirbey"*.

Dogwood făcea parte din reţeaua *„Cereus"* (un gen de cactus american care înfloreşte nocturn), organizată în Turcia de ziaristul Coleman, asistentul şefului O.S.S. în Turcia, Lanning Macfariand. Reţeaua *„Cereus"* — membrii ei erau codificaţi cu nume de flori — avea ca principali membri pe A.V. Walker şi pe Dogwood. Acesta din urmă, un ceh care trăise mulţi ani în Turcia, şi-a desfăşurat activitatea de spionaj sub acoperirea unei companii comerciale, Western Elektrik, întemeiată la Istanbul. Principalul lui asociat şi colaborator a fost locotenent-colonelul von Hatz, ataşatul militar al Ungariei în Turcia, care purta numele de cod Trillium.

Interogatoriile luate lui Dogwood au constatat că acesta înaintase, între iunie 1943 şi februarie 1944, 730 de rapoarte cu informaţii superiorilor săi, provenind de la 58 de agenţi. Aceste informaţii priveau puterea economică, politică şi militară a Germaniei în Europa estică şi centrală, dar — s-a constatat la interogatoriile luate lui Dogwood — doar circa 3 la sută din ele erau realmente valoroase, restul fiind ficţiune sau „intoxicare".

Dogwood a refuzat să-şi dezvăluie sursele de informaţii în cadrul interogatoriilor care i-au fost luate; mai mult, în cursul lor s-a stabilit că von Hatz, principalul său asociat, era şi agent al Abwehrului. Despre Dogwood, ofiţerul care l-a interogat spunea că era un individ *„cu o voinţă puternică, egocentric, un om dominator care nu admitea nici o contrazicere. El avea izbucniri de mînie cînd era contrazis sau autoritatea lui pusă la îndoială... Era masiv interesat în combinaţii politice grandioase, care implicau personalităţi din cel mai înalt eşalon. Convingerea celor care au lucrat cu Dogwood era că el însuşi avea ambiţii politice în perioada postbelică"*.

În urma celor constatate, reţeaua Cereus a fost desfiinţată iar Dogwood a dispărut (poate lichidat — notează Anthony Cave Brown). Au existat zvonuri — afirmă autorul american — că Dogwood ar fi fost agent sovietic şi că ar fi fost văzut, după război, undeva în Odessa. Ataşatul militar ungur în Turcia, von Hatz, a fost retras; apoi, după două luni, Budapesta a anunţat că a fost executat, dar a fost identificat ulterior ca aghiotant al unui înalt demnitar din Ungaria, Imre Scatey, pe care Anthony Cave Brown îl consideră — eronat — prim ministru.

Aşadar, conchide Cave Brown, din cauza lui Dogwood *„reţeaua Cereus a fost infiltrată de agenţi germani, unguri şi britanici"*.

•

Informaţiile furnizate de cartea lui A. Cave Brown nu sînt suficiente pentru a înjgheba un „scenariu" plauzibil privind eşecul misiunii Ştirbey şi, în ansamblu, eşecul schimbării de front a României în primăvara anului 1944. Deşi aceste informaţii sînt extrem de tentante pentru a ne lansa pe terenul — totdeauna fragil — al supoziţiilor, ele sînt disparate şi fragmentare. Există încă multe lacune de informaţie privind activitatea desfăşurată de reţeaua *„Cereus"* şi de membrii acesteia, Dogwood şi von Hatz. Simpla menţionare a faptului că Dogwood a avut cunoştinţă de misiunea Ştirbey — şi odată cu el, von Hatz, serviciile secrete ungare şi Abwehrul — nu este suficientă pentru a acredita întemeiat acţiunea *„Sîngerului"* drept cauză principală a eşecului ei (mascat, oare, zgomotos de serviciile secrete înşelate printr-o publicitate fără precedent în asemenea cazuri?).

Oricum, informaţiile furnizate de A. Cave Brown adaugă, credem, noi piese esenţiale la dosarul deschis al *„enigmei Ştirbey"*. Dosar care cuprinde totalitatea ofertelor de pace făcute aliaţilor de diverse instanţe politice din Bucureşti, începînd din timpul bătăliei de la Stalingrad (noiembrie 1942 — februarie 1943) şi pînă în vara anului 1944. Dosar care a fost plasat doar în conul de interes al istoriografului odată cu declanşarea, la 23 August 1944, a revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă. Atunci, poporul român, sub conducerea partidului său comunist, a ales calea dreaptă şi grea a definirii propriului său viitor prin libera şi hotărîta lui voinţă, fără injoncţiuni străine de mare putere.

Dr. MIHAIL E. IONESCU

UN EROU DIN DEALUL SPIRII ÎN OŞTIREA LUI AVRAM IANCU

Septembrie 1848. După celebra luptă împotriva armatei otomane care pătrunsese în ţară pentru a înăbuşi revoluţia paşoptistă, sublocotenentul Dincă Bălăşeanu din compania de pompieri s-a retras, împreună cu o parte dintre soldaţi, în tabăra lui Gheorghe Magheru de la Rîureni. La 10 noiembrie 1848, după destrămarea taberei, sublocotenentul Bălăşeanu trece munţii înrolîndu-se voluntar în oastea lui Avram Iancu.

A luptat în legiunea prefectului Axente Sever distingîndu-se în operaţiile din ianuarie-iulie pentru apărarea Munţilor Apuseni asaltaţi de nemeşii maghiari. Conducînd o ceată de 150 de ţăranieni, Bălăşeanu participă la luptele de la Coşlea, din zona Blajului. În mai 1849 trece sub comanda directă a lui Avram Iancu. La plecarea din ţinutul Apusenilor, după înăbuşirea revoluţiei de către armatele intervenţioniste, Dincă Bălăşeanu a primit din partea lui Axente Sever un certificat (testimoniu) care evocă participarea sa la revoluţia din 1848 - 1849 şi la Transilvania.

Printre altele, în document se specifică: „fostul ofiţer la companiia de pompieri din Românie a servă cu căldură în castrele (taberele) mele pînă (la) 17 mai 1849... Cum că, cît fu la Iancu se purtă destul de vrednic, o ştie lumea. Cît fu cu mine se deosebi într-o bătaie ce o avurăm în 5 ianuarie 1849 la Vinţu de Sus, unde fiind dînsul demandat (cerut) în cel dintîi loc, se ţinu cu atîta bărbăţie, cît căzură din vrăjmaşi 40... şi mai mulţi plesuri (răniţi), el pierdu 3 feciori, 5 plesoşi şi căpătă o gloanţă prin hundă (mînă). Asemenea se purtă şi la Blaju, la 1 februarie. Exemplu de curaj personal dete la Daia, unde mă aflam cu 150 de feciori. Meritele d-lui care le făcu în legiunea mea cu depindere feciorilor no le poate cineva preţui cu cît mai puţin remunera. Ele sînt mari în sine şi vor rămîne monumente eterne în inimile noastre, care le ştim".

Eroul din Dealul Spirii a trăit mai mult timp şi a slujit în continuare, cu credinţă, oştirea română ieşind la pensie cu gradul de locotenent-colonel.

V. A.

CU BAIONETA ŞI PATUL ARMEI

(urmare din pag. 114)

În operaţia ofensivă din zona Mărăşti, Armata 2 română de sub comanda generalului Alexandru Averescu a obţinut un răsunător succes, silind forţele germane şi austro-ungare să bată în retragere pe o importantă adîncime a frontului. Îmbinînd cu măiestrie focul artileriei cu manevra de forţe şi mijloace, comandanţii diviziilor şi regimentelor române au angajat deseori forţele din prima linie la asalturi impetuoase împotriva poziţiilor fortificate ale inamicului. Prin atacuri la baionetă şi lupte corp la corp au fost cucerite importante obiective ca dealul şi satul Mărăşti, dealul Mănăstioara, Poiana Încărcătoarea etc.

La sfîrşitul lunii iulie şi începutul lui august 1917, eroica rezistenţă a Armatei 1 române, comandată de generalul C. Cristescu, apoi de generalul Eremia Grigorescu, în zona Mărăşeşti, concomitent cu înverşunatele lupte de apărare ale Armatei 2 române în zona Oituz, au dus la prăbuşirea definitivă a planurilor Puterilor Centrale de cucerire a întregului teritoriu al ţării şi de scoatere a României din război.

Dîrzenia ostaşului român în marile bătălii de la porţile Moldovei a intrat în legendă. La 25 iulie 1917, atacaţi continuu de valurile infanteriei germane, soldaţii Regimentului 32 Mircea făceau tot mai greu faţă pe poziţiile ce le apărau între Moara Albă şi Străjescu. Întrebat de comandantul de regiment dacă mai pot rezista şi dacă mai au cartuşe, sublocotenentul Emil Nicolau de la secţia de mitraliere a companiei 1 răspunde în numele ostaşilor săi: *„Cartuşele sînt pe terminate; terminăm cartuşele, luptăm cu grenadele, terminăm grenadele, luptăm cu baioneta, dar din loc nu ne va clinti duşmanul, lăsaţi pe noi!"*. În aceeaşi zi toridă de vară, ostaşii batalionului 3 din rezerva regimentului, în frunte cu maiorul Atanase Ionescu, pornesc într-un iureş de nestăvilit la contraatac, în cămăşi şi fără căştile metalice pe cap, asupra inamicului care, deşi superior la număr, *„bate în plină retragere din faţa fantomelor albe care înaintau cu hotărîre spre ei"*.

La Doaga, Mărăşeşti şi pădurea Răzoare, la Muncelu şi pe dealul Panciu, la Cireşoaia, Coşna şi Oituz, pretutindeni inamicul a simţit tăria braţului ostenaului român, pe care dragostea de patrie l-a făcut de neînfrînt. Curajul şi spiritul său combativ au fost recunoscute chiar şi de adversar. Generalul Kurt von Morgen, comandantul Corpului 1 armată german, scria despre bătălia de la Mărăşeşti: *„Rezistenţa inamicului, în special a românilor, a fost neobişnuit de îndîrjită şi s-a exprimat prin 61 de contraatacuri în timpul celor 14 zile de luptă. Cea mai mare parte au ajuns la lupta cu baioneta."* La rîndul său, generalul Henri Berthelot, şeful Misiunii militare franceze în România, care l-a cunoscut de aproape pe cei ce *„Au înscris Siretul alături de Marna şi Isonzo"*, declara în acele zile fierbinţi ale lui august 1917: *„Soldaţii români luptă admirabil. Ei sînt la înălţimea celor mai viteji apărători. Sînt cei mai buni soldaţi din lume"*.

MONITORUL OASTEI

OBSERVATORIU MILITAR

MONITORUL OASTEI

Prima publicaţie militară oficială din ţara noastră a fost *„MONITORUL OASTEI"*, care a apărut la 6 februarie 1860 (pînă în anul 1920). A avut două ediţii diferite: una la Bucureşti şi alta la Iaşi. Ediţia de la Iaşi era „retipărită dupre ordinul ministrului de rezbel". În articolul redacţional de prezentare, apărut în primul număr, ni se arată care va fi alcătuirea permanentă a publicaţiei: *„MONITORUL OASTEI"* va fi împărţit în: partea oficială, partea neoficială, nuvele (adică noutăţi) străine, studieri asupra diferitelor instituţii şi arme ale oastei, fapte diverse, varietăţi şi publicaţii ministeriale".

Cu un an mai înainte — la 23 iulie 1859 — apăruse la Bucureşti cea dintîi publicaţie oştăşească, neoficială: „Observatorul militar". A avut ca redactor-răspunzător pe locotenentul de artilerie, în demisie, Gr. Lipoianu. Au apărut în total 19 numere — pînă la 3 decembrie 1859. A publicat, cu precădere, ştiri şi articole de teorie militară.

ROMÂNIA
ÎN RĂZBOIUL ANTIHITLERIST

Moment important în istoria poporului nostru, participarea României la războiul antihitlerist a început la 23 August 1944, odată cu declanşarea, sub conducerea partidului comunist, a revoluţiei de eliberare naţională şi socială, antifascistă şi antiimperialistă. Intrarea ţării în războiul antihitlerist a întrunit de la început adeziunea totală şi sprijinul neprecupeţit al întregului popor român, care-şi exprima astfel adevăratele sale crezuri de libertate şi independenţă naţională, voinţa de a fi stăpîn pe propria soartă, de a-şi clădi singur viitorul. Evidenţiind aceste adevăruri, tovarăşul Nicolae Ceauşescu subliniază că **„România a intrat în războiul antihitlerist cu întregul său potenţial uman, militar şi economic, cu toate forţele sale, alături de Uniunea Sovietică, de întreaga coaliţie antifascistă. Poporul român a demonstrat astfel, prin nenumărate fapte de vitejie şi înalt eroism, că aspiraţia sa vitală, ţelul său suprem era lichidarea fascismului — cel mai mare duşman al libertăţii şi independenţei popoarelor, al civilizaţiei umane, asigurarea independenţei patriei, dreptul de dezvoltare liberă"**.

Începută într-un moment în care, aşa cum sublinia la Conferinţa de pace de la Paris, A.I. Vişinski, reprezentantul Uniunii Sovietice, *„nu erau încă evidente perspectivele dezvoltării viitoare a evenimentelor şi cînd soarta Germaniei hitleriste era departe de a fi clară"*, participarea României la războiul antihitlerist a avut o serie de caracteristici ce i-au conferit un grad sporit de originalitate.

Datorită ireproşabilei pregătiri politico-militare asigurată de Partidul Comunist Român întoarcerea armelor pe 267 km. din cei 654 ai aripii de sud a frontului sovieto-german şi declanşarea în întreaga ţară a luptelor împotriva trupelor germane a fost *imediată şi integrală*, chiar din seara zilei de 23 August 1944, fără nici o defecţiune organizatorică sau de execuţie, fapt ce a fost apreciat ca fiind fără precedent în istoria militară universală. Prezenţa armatei române pe frontul antihitlerist a fost, de asemenea, *continuă şi efectivă* de la 23 August 1944 şi pînă la 12 mai 1945, ceea ce nu s-a întîmplat cu armatele altor state aflate în situaţii similare.

La 23 August 1944, întreaga armată română, de la soldat pînă la general, a întors ca un singur om armele împotriva trupelor germane. Toate încercările comandamentului german de a provoca cel puţin o sciziune în rîndurile corpului de cadre al armatei române au eşuat. Consemnînd această realitate, jurnalul de război al Grupului de armată german „Ucraina de sud" menţiona că: *„Nici un general român nu este dispus să continue lupta de partea Germaniei"*. Semnificativ în acest sens este şi raportul colonelului Nicolae Ivănescu, şeful detaşamentului de legătură al Armatei 3 române pe lîngă Grupul de armate „Ucraina de sud", care la 27 august 1944 arăta: *„În noaptea de 23 August 1944, către orele 23, am fost rugat să mă prezint la domnul general Friessner /.../ care m-a rugat să fac succesiv legătura cu domnul general Dumitrescu şi cu domnul general Ştefiea, comandanţii armatelor 3 şi 4 române, care au fost întrebaţi prin mine, în prezenţa personală a domnului general Friessner, care îmi formula în limba germană întrebările pe care le transmiteam în limba română celor doi generali şi prin care succesiv i-am întrebat în esenţă dacă vor da ascultare noului regim din România. Ambii au răspuns categoric şi net că vor da tot concursul /.../ ţării şi guvernului"*. Acest lucru a fost confirmat la 3 septembrie, într-un raport către Ministerul de Război şi de generalul de armată Petre Dumitrescu, care în noaptea de 23 spre 24 august 1944, după audierea la radio a proclamaţiei şefului statului român către ţară, a ordonat, la ora 1,30 să înceteze *„Orice subordonare a comandamentelor şi unităţilor române faţă de comandamentele germane"*, precum şi *„lupta şi orice act de agresiune contra forţelor sovietice"*. În aceeaşi noapte, tot pe frontul din Moldova, colonelul Nistor Teodorescu a cerut unităţilor din subordine, la ora 23,30, următoarele: *„Luaţi măsuri pentru a dezarma elementele germane aflate în sectorul dumneavoastră. În cazul că nu se vor supune se va face uz de arme"*. Dispoziţii asemănătoare, care vizau lichidarea rezistenţelor hitleriste şi interzicerea oricăror acţiuni agresive ale inamicului, au fost transmise pe întreg teritoriul naţional.

Tehnică de luptă hitleristă distrusă în preajma Capitalei

Prin urmare, întreaga armată română, profund devotată cauzei naționale, a participat activ, din după-amiaza zilei de 23 August 1944, alături de întregul popor român, la lupta pentru eliberarea patriei, pentru asigurarea independenței și suveranității ei. Misiunile și felul în care trebuia să acționeze armata română în lupta *„fără cruțare cu toate armele, împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său"* — așa cum se arăta în chemarea adresată țării de Partidul Comunist Român, au fost precizate în directiva operativă emisă în noaptea de 23 August 1944 de noua conducere a Marelui Stat Major.

Elementul fundamental al efortului militar românesc l-a constituit armata (peste 1 100 000 de militari mobilizați) căreia i s-au adăugat formațiunile de luptă patriotice, organizate și instruite de comuniști, batalioanele de luptă regionale, formațiunile de premilitari etc. Înfruntarea militară cu trupele hitleriste a dobîndit caracteristici ale războiului popular, atît ca ridicare la arme a întregului popor cît și în privința formelor de luptă adoptate: ambuscade, baricade, lupte „în focare", acțiuni de hărțuire etc.

Într-un timp foarte scurt, armata română, sprijinită activ de întregul popor, a eliberat întregul teritoriu național aflat atunci sub jurisdicția guvernului român, a provocat numeroase pierderi trupelor hitleriste (circa 60 000 de militari, între care 14 generali și peste 1 400 ofițeri) și a capturat o importantă cantitate de material de război (222 de avioane și 438 de nave maritime și fluviale, însemnate cantități de material de război).

Victoria românească din August 1944 a avut remarcabile consecințe militare și politice în ansamblul celui de-al doilea război mondial, grăbind sfîrșitul acestuia cu circa 200 de zile. Referindu-se la amploarea acestor consecințe, Hans Kiessel aprecia că acestea *„n-au fost mai puțin grave ca cele ale bătăliei de la Stalingrad"*, iar H. Seaton Watson, reputat istoric englez, aprecia că *„acțiunea de la 23 August 1944 a fost unul din evenimentele decisive ale celui de-al doilea război mondial. Ea a deschis întreaga Europă sud-estică în fața Armatei Roșii"*.

Obiectivul fundamental imediat al efortului militar românesc după victoria revoluției din august 1944 l-a constituit continuarea luptelor pentru desăvîrșirea eliberării teritoriului național de sub ocupația horthysto-hitleristă și anularea dictatului fascist de la Viena din 30 august 1940 prin care Ungaria horthystă smulsese României 43 492 km pătrați cu 2 667 000 de locuitori, în marea lor majoritate români. Caracterul drept al războiului național de eliberare a făcut ca peste tot să se manifeste unitatea deplină de voință și acțiune între poporul român și armata sa eliberatoare. După ce au blocat încercările inamicului de a-și instala dispozitivul de luptă pe crestele Munților Carpați, cele două armate române, în cooperare cu trupele sovietice sosite în Podișul transilvă-

Coloană de tancuri românești în preajma orașului Carei

Un pui de român, cu Tricolorul în mîini, în întîmpinarea trupelor noastre eliberatoare

Ostașii români au dus lupte aprige pentru fiecare stradă, pentru fiecare casă din capitala Ungariei

Dovadă a omeniei, caracteristică dintotdeauna a poporului român: ostașii noștri împărțind hrană populației înfometate a Budapestei

nean, în Banat și Crișana, prin trecătorile menținute libere de diviziile române, au eliberat, pînă la 25 octombrie 1944, întregul teritoriu național de sub ocupația horthysto-hitleristă.

Participarea armatei române la războiul antihitlerist a continuat fără întrerupere pentru eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și Austriei, într-un sector de front care s-a înscris pe una din direcțiile strategice importante de pătrundere spre centrul Europei, pînă la victoria epocală din mai 1945.

De la 23 August 1944 și pînă la 12 mai 1945, armata română a străbătut prin lupte 1 700 km, de la țărmul Mării Negre pînă în apropiere de Praga, a traversat 20 de masive muntoase, a forțat sau trecut 12 cursuri mari de apă și a eliberat în total 8 717 localități, între care 138 de orașe, contribuind la eliberarea unei însemnate zone geografice.

Pierderile armatei române în războiul antihitlerist s-au cifrat la aproximativ 170 000 de militari (morți, răniți și dispăruți), iar cele provocate inamicului la 136 528 (prizonieri și morți). Suprafața eliberată în Ungaria (unde au luptat 210 000 de militari români) și Cehoslovacia (248 430 de militari români), adică circa 25—30 la sută din aria însumată a celor două state, evidențiază faptul că o pătrime din efortul militar strategic al forțelor aliate pe direcția Oradea (sau Arad) — Budapesta — Brno — Viena, deschisă practic de armată română, a fost depus de forțele militare ale României.

Semnificativ este și aportul economic românesc la marea victorie, desfășurat sub înflăcărata deviză lansată de P.C.R. — **„Totul pentru front, totul pentru victorie!"** —, care s-a cifrat la peste 1 000 000 000 de dolari valută 1938, ceea ce echivalează cu de peste 4 ori bugetul României din anul 1938, anul economic antebelic cel mai prosper, sau de peste 4 ori venitul național al României în anul 1945.

Comparația cu indicatorii realizați de alte armate ale statelor coaliției antihitleriste în operațiile desfășurate scoate în evidență, în mod convingător, contribuția remarcabilă pe care a avut-o armata română în războiul antihitlerist. Un indicator notabil îl constituie *adîncimea pătrunderii în dispozitivul inamic* – 1 700 km, care a fost comparabilă cu cea efectuată de armatele marilor puteri ale Națiunilor Unite: 2 400 km — armata sovietică; 775 — 1 500 km — forțele aliate occidentale pe frontul de vest; 1 150 km — forțele aliate occidentale pe frontul italian. În ceea ce privește *ritmul mediu de înaintare* (6,5 km pe zi), acesta a fost, în multe situații, superior celui realizat în alte operații ofensive luate ca termen de comparație. Sugestive sînt și *efectivele mobilizate*: peste 1 100 000 de ofițeri, subofițeri și trupă, la 23 August 1944, *sau angajate nemijlocit în lupte* — 538 536 militari —, precum și *cuantumul pierderilor înregistrate în luptă* (circa 170 000 de militari). Din punctul de

Nesfîrșite lupte a purtat armata română, prin viforo și ger, pentru alungarea hitleriștilor și de pe pămîntul Cehoslovaciei

În Ungaria, cele două armate române au acționat, între 8 octombrie 1944 și 15 ianuarie 1945, în strînsă cooperare de luptă cu armatele sovietice, în trei zone vitale ale dispozitivului strategic inamic, cu o importantă semnificație de ordin operativ strategic: în nord-estul Ungariei, în zona Tisei mijlocii, pe căile de acces spre Budapesta și în interiorul capitalei ungare. Acționînd pe un front de 100—120 km, armata română (17 divizii, un corp aerian, două brigăzi de artilerie antiaeriană și alte unități și formațiuni, totalizînd peste 210 000 de militari) a pătruns pe teritoriul Ungariei pe o adîncime de 250—300 km, a eliberat 1 237 de localități, între care 14 orașe, a cucerit 3 masive muntoase și a forțat 4 cursuri mari de apă. Pierderile provocate inamicului s-au ridicat la 30 789 de militari (morți și prizonieri), iar cele proprii la 42 700 de militari (morți, răniți și dispăruți).

În Cehoslovacia, pe parcursul a 146 de zile (între 18 decembrie 1944 și 12 mai 1945), armatele 1 și 4 române au acționat în regiunea muntoasă din estul și centrul țării, participînd, alături de trupele sovietice, la reducerea ieșindului pronunțat pe care frontul german îl prezenta în acest spațiu. Însemnate rezultate strategice au avut în ansamblul operațiilor militare aliate și bătăliile de la vest de Hron, din Munții Fatra Mică, Fatra Mare și Carpații Albi, precum și cele din Moravia. Forțele române care au acționat pe teritoriul Cehoslovaciei (17 divizii, un corp aerian și alte unități, totalizînd 248 430 de militari) au desfășurat într-un sector de front, larg de 50—130 km și adînc de 400 km, 259 de lupte mai însemnate în cursul cărora au eliberat 1 722 de localități, au cucerit 10 masive muntoase mai importante, au forțat 4 cursuri mari de apă. Pentru eliberarea poporului cehoslovac s-au jertfit 66 495 de militari români (morți, răniți și dispăruți); pierderile provocate inamicului s-au cifrat la 22 803 militari.

Pentru ca generațiile viitoare să nu mai cunoască ororile războiului și-au vărsat sîngele, pe frontul antihitlerist, mii de ostași ai României

În marșul ei eliberator, armata română a ajuns prin lupte grele pînă la capitala Austriei, Viena

vedere al acestui ultim indicator, media zilnică de circa 600 de militari (morți, răniți sau dați dispăruți) plasează România pe locul trei în rîndul statelor coaliției antihitleriste, după Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii. Un alt indicator îl reprezintă *lungimea frontului menținut de trupele române*: 150—520—1 400 km, adică o medie de 350 km, grăitoare pentru a evidenția intensitatea efortului militar românesc pe frontul antihitlerist.

O altă caracteristică a efortului militar românesc a constat în faptul că *s-a bazat exclusiv pe propriile resurse ale țării*, fără nici un sprijin din partea aliaților și s-a *desfășurat concomitent cu îndeplinirea unor împovărătoare sarcini de armistițiu*. Susținerea deplină a efortului de război a devenit în acei ani o sarcină națională, indiferent de poziția forțelor politice românești în ceea ce privește evoluția politică ulterioară a țării. În ceea ce privește susținerea la parametri maximi a frontului antihitlerist și îndeplinirea exemplară a prevederilor Convenției de armistițiu din 12 septembrie 1944, poporul român s-a manifestat unitar.

Contribuția remarcabilă pe care România a adus-o la înfrîngerea fascismului, plasează țara noastră pe locul patru în rîndul statelor care au participat la zdrobirea Reichului nazist, la obținerea istoricei victorii de la 9 Mai 1945. Aportul uman și material al României la înfrîngerea fascismului evidențiază cu mare putere de convingere adevărul că poporului român i-a fost străin acest funest fenomen politic, că a militat constant și cu abnegație împotriva lui, că a angajat totalitatea resurselor sale pentru obținerea cît mai grabnică a victoriei finale de la 9 Mai 1945. **„Participarea României, cu întreaga forță, la războiul împotriva Germaniei naziste, luptele grele purtate de ostașii români, sacrificiile uriașe făcute de întregul popor pentru obținerea victoriei finale asupra fascismului** — relevă tovarășul Nicolae Ceaușescu — **au demonstrat cu putere hotărîrea poporului român de a lupta pentru zdrobirea fascismului și lichidarea politicii imperialiste de dominație și asuprire, pentru democrație, pentru cauza independenței și libertății popoarelor, a înțelegerii și colaborării în întreaga lume".**

Maior ALESANDRU DUȚU

DOCUMENTE DE O INCALCULABILĂ VALOARE

Colonelul — regizor și operator — Ion Ostrovschi

Actori și regizori de prestigiu sînt colaboratori permanenți ai Studioului Cinematografic al Armatei (în foto, de la stînga la dreapta: maiorul Viorel Domenico, actorul Gh. Cozorici și colonelul D. Seceleanu, discutînd cîteva detalii ale unui nou film).

Vitrina cu trofee a studioului

Marele premiu „Soarele de aur", obținut la Festivalul filmului militar de cinema și televiziune de la Versailles

Înființat la 15 noiembrie 1916, Studioul Cinematografic al Armatei se înfățișează astăzi, la cel de-al 70-lea an al existenței sale, ca o instituție cu o bogată experiență și valoroasă tradiție, cu un loc distinct, inconfundabil în peisajul cinematografiei naționale. Filmele de scurt-metraj realizate aici — peste 350 numai în perioada 1965—1986 — constituie un suport trainic în educarea moral-patriotică și în instruirea ostașilor armatei noastre. Totodată, peliculele difuzate la rețeaua națională cinematografică — peste 80 în aceeași perioadă — vizionate de milioane și milioane de spectatori din întreaga țară — contribuie la integrarea armatei în viața social-politică a patriei, la întărirea puternică a unității dintre popor și armată. Datorită valorii lor artistice, patru filme documentare au fost distinse cu premiul întîi în Festivalul Național „Cîntarea României", iar cinci au primit premii ale Asociației Cineaștilor din R.S. România.

Filmele produse de cineaștii militari sînt binecunoscute și publicitate de peste hotare. Un exemplu concludent îl constituie „260 de zile pentru nouă istorie a României" care a rulat în 54 de țări de pe toate continentele. Distincțiile obținute la concursurile și festivalurile internaționale întregesc profilul unei „case de filme" prestigioase: de două ori „Marele premiu al Festivalului internațional al filmului militar" („Asaltul" și „Ascensiunea") și de șase ori Premiul întîi la același festival („Misa a.t. 44", „Conducerea tancului prin vad adînc și pe sub apă", „Metodica învățării deplasării pe schiuri", „Rezerva de aur", „Metodica instrucției alpine", „Baladă pentru independență"); Marele premiu „Soarele de aur" la Festivalul internațional al filmului militar de cinema și televiziune de la Versailles; Premiul întîi la Revista internațională a documentarului cinematografic de la Milano („Armata română în arta plastică"), la care se adaugă alte peste 40 de premii internaționale.

Această producție frumoasă a prezentului continuă o glorioasă tradiție a filmului militar românesc. Fiindcă în cei 70 de ani de existență, Studioul Cinematografic al Armatei a realizat filme care au intrat definitiv în istoria cinematografiei naționale. Dintre acestea prezentăm cititorilor cîteva dintre cele realizate în primii săi ani de activitate.

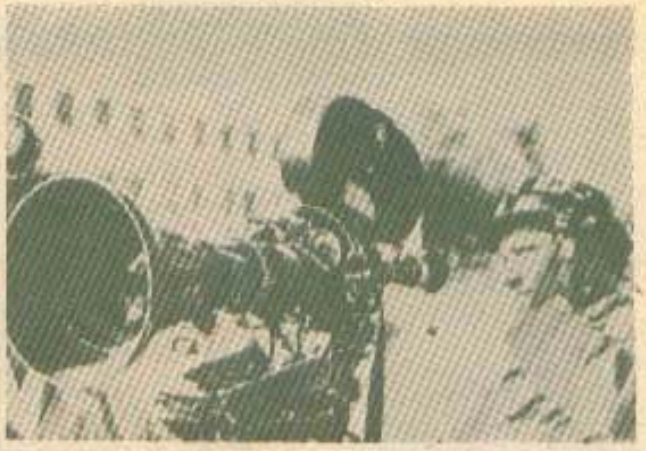

Platourile de filmare ale cineaştilor militari — cîmpurile de instrucţie, sălile de specialitate ale unităţilor noastre, instituţiile de cultură ale armatei, marile şantiere ale socialismului

ÎN JURUL ULTIMELOR LUPTE DE PE FRONTUL ROMÂN

Este primul film documentar de lung metraj realizat în România. Filmul prezenta, în cinci părţi, cca. 2 400 m de peliculă, eroicele bătălii ale ostaşilor români purtate împotriva invadatorilor la Mărăşti, Mărăşeşti şi Oituz.

Autor: Constantin Ivanovici care a fost nu numai operator şi monteur, ba chiar, la premiera filmului, şi proiecţionist!

Informaţii preţioase despre această peliculă întîlnim în „Memoriile" autorului, aflate în manuscris la A.N.F. (Dosar A 2972/ vol. 553, pag. 111—120):

„Conţinutul filmului era următorul: a) reorganizarea armatei române pe toate fronturile în toamna anului 1916 şi iarna anului 1917; aprovizionarea cu materiale de război: artilerie, muniţii şi subzistenţe, cu toate cele necesare unui război; b) scene operative din luptele din iunie-august 1917 de pe frontul român: Mărăşeşti, Mărăşti, Tg. Ocna, Oituz; c) imagini privind dezastrele produse de bombardamente: oraşe distruse, soldaţi răniţi etc.; d) ca parte finală am montat defilarea trupelor victorioase şi decorarea eroilor.

Inserturile aveau o lungime totală de cca 200 metri şi au fost scrise într-un stil poetico-militar de către serviciul de presă din Marele Cartier General.

Premiera filmului a avut loc la 25 septembrie 1917 la Teatrul Naţional din Iaşi în prezenţa guvernului, a altor oficialităţi. Scriitorul Mihail Sadoveanu, directorul Teatrului Naţional, m-a felicitat şi mi-a spus «md, ţîncule (Constantin Ivanovici avea pe atunci 19 ani) *ai făcut o lucrare grozavă. Vei rămîne în istorie!»".*

Iată cum se comenta într-un prospect conţinutul acestui film şi modul cum el a fost primit de publicul spectator: *„Lupta de la Mărăşeşti e nereconstituibilă, e prea gigantică. Din fericire însă, întreg episodul istoriei mondiale contemporane — Mărăşti, Mărăşeşti — există aşa cum s-a desfăşurat. E un singur document autentic care-l expune în întregime filmul Serviciului Cinematografic al Armatei (...) La Iaşi, acest film, reprezentat la Teatrul Naţional a fost prilejul unor adevărate manifestaţii naţionale"* (Arhiva M.M.C., dosar 4, corespondenţă referitoare la Serviciul Foto-Cinematografic al Armatei, pag. 553).

După premieră, filmul a rulat în continuare la Iaşi, în sălile „Modern" şi „Făclia Militară", beneficiile realizate fiind depuse, aşa cum îşi informează cititorii ziarul „România", din 18 martie 1918, *„la tezaur pe seama Ministerului de Război pentru a fi destinate jumătate Societăţii «Invalizilor de Război» şi cealaltă jumătate Societăţii «Orfanilor de Război»"*.

Cineaştii militari şi-au făcut datoria şi în timpul primului război mondial

ECATERINA TEODOROIU

În iunie 1921, apare pe ecrane ceea ce ziarele vremii numeau *„un episod în jurul Ecaterinei Teodoroiu, fecioara de la Jiu, înscenat cu concursul Armatei"*. Era vorba de un film care îmbina episoade reconstituite — rolul Ecaterinei Teodoroiu fiind jucat de Marietta Rareș — cu materiale autentice din actualitățile de război filmate pe front de Serviciul Foto-Cinematografic al Armatei Române.

Cineastul N. Barbelian

Filmul a fost realizat în colaborare cu Societatea Mormintelor Eroilor de Război.

Secvențele de luptă erau reconstituite și filmate de operatorul N. Barbelian, căruia îi aparținea de altfel și regia filmului.

Revista „Cinema" nr. 8 din 15 aprilie 1925, pag. 380, consideră filmul ca fiind prima mare operă cinematografică de după „Războiul Independenței", creație profund patriotică: *„Preluînd tradiția reconstituirii fidele a unor momente istorice, acest film aducea o inovație față de* (filmul) *Independența României: intercalarea în textura filmului a unor fragmente de jurnale de actualități autentice. Întrucît pelicula era formată în majoritate din scene reconstituite, linia narativă urmînd cu strictețe succesiunea faptelor istorice, ea poate fi pe bună dreptate considerată film artistic cu tematică istorică și nu documentar, chiar dacă din subiectul său lipsea factorul anecdotic"* („Contribuții la istoria cinematografului în România", Editura Academiei R.S.R., 1971, pag. 138).

Datorită probității „reconstituirilor", o mare parte din materialul filmat părea atît de autentic, încît un deceniu mai tîrziu regizorul Ion Niculescu-Brunăa avea să-l preia pentru a-l insera, în chip de „actualități de arhivă", ale vremii, în filmul său de ficțiune omonim.

POVESTEA NEAMULUI ROMÂNESC

Primul film documentar de sinteză avînd ca temă evoluția istorică multimilenară a poporului român a fost realizat de Serviciul Foto-Cinematografic al Armatei Române în anul 1923. Montajul și imaginea sînt semnate de N. Barbelian pe un scenariu și cu inserturi scrise de Nicolae Iorga.

Structurat în „șase părți" și avînd 2 500 m, filmul — realizat pe baza unor materiale ilustrative (îndeosebi stampe), dar și cu imagini filmate în timpul primului război mondial — a fost prezentat în premieră la 16 aprilie 1923 la cinema „Teatrul Popular" din București.

Cu adresa nr. 39873 din 21 mai 1923 Ministerul de Interne aprobă prezentarea filmului despre „istoria neamului românesc de la nașterea poporului român pînă în zilele noastre" în toate cinematografele din țară.

DATORIE ȘI SACRIFICIU

În anul 1925, cînd ecranele cinematografelor din București erau inundate de filme cu titluri dintre cele mai... comerciale gen „Răsfățata Parisului", „Prin crimă la avere", „Dama cu milioanele", „Aventuriera în mătase", „Amor și extravaganță", „Școala cocotelor", „Madona străzilor", „Păcatul maicelor", „Sclavele dragostei", „Răzbunarea amantei" etc., etc., Serviciul Foto-Cinematografic al Armatei Române realizează filmul artistic „Datorie și sacrificiu".

„Produs al d-lor căpitan Alexandru Dumitrescu (șeful S.F.C.A.R.) *și N. Barbelian, cu cheltuielile armatei, «Datorie și sacrificiu» este un film pregătit pentru educațiunea militară și patriotică a tineretului și în special*

Căpitanul-cineast A. Dumitrescu

a soldaților români prin evocarea episoadelor eroice și a spiritului de sacrificiu pentru patrie, din timpul războiului pentru întregirea neamului" („Cinema", 15 ianuarie 1926).

„Frumosul gest al autorităților militare superioare este cît se poate de lăudabil și merită cele mai înalte cuvinte de mulțumire.

Scenariul excelent din punct de vedere național, militar și sentimental este al d-lui căpitan Dumitrescu și sîntem siguri că această capodoperă de artă românească nu va fi rulată numai în sălile militare de proiecție și apoi să rămînă uitată în biblioteca Muzeului Militar, ci va fi dată spre reprezentare cinematografelor din Capitală și din toată țara pentru ca publicul românesc să aibă bucuria de a o admira.

Direcția de scenă o are d-l Ion Sa-

highian care a dirijat cu o mînă de maestru turnarea acestui film.

Partea tehnică este ţinută de cunoscutul operator N. Barbelian, unul dintre iniţiatorii acestui frumos eveniment.

În rolul principal apare d-l G. Vraca (debut cinematografic — n.n.), *cunoscutul artist de la Teatrul Naţional care depune multă sinceritate, suflet, temperament şi mai presus de toate are o excelentă mască*" („Cinema", 1 iulie 1925).

Intriga se axa pe o poveste de dragoste plasată în timpul şi în cadrul războiului din 1916—1918. Doi flăcăi din acelaşi sat îşi dispută dragostea frumoasei Ileana. Rivalitatea lor este întreruptă de sosirea ordinului de mobilizare. Înrolaţi în acelaşi regiment, ei participă la luptele de la Mărăşeşti şi Oituz, prilej pentru realizatori să insereze în acţiune fragmente de actualităţi filmate în timpul respectivelor bătălii.

Ion îşi face datoria pe deplin, în timp ce rivalul său, Ilie, dezertează pentru a fugi în sat s-o revadă pe Ileana. Un glonţ duşman îi curmă însă viaţa, între reţelele de sîrmă ghimpată prin care încerca să se strecoare.

„Şahighian a tratat cu o mînă sigură episoadele de război, reuşind o interesantă şi veridică reconstituire a unor lupte în care a avut de dirijat unităţi întregi (circa 5 000 persoane, „Cinema" 15 iunie 1925), *cu echipament de război, puse la dispoziţie de oficialităţi. Dar mai presus de aceasta, el a redat pregnant atmosfera războiului şi a zonei frontului, cu detalii de o mare veridicitate şi de un realism autentic*" (Jean Mihail: „Filmul românesc de altădată", Editura Meridiane, 1967, pag. 66).

Regretatul actor George Vraca în primul său film.

„Ideea de a reuni vederile autentice luate în timpul groaznicului măcel cu scenele propriu-zise ale filmului, completînd acţiunea fictivă cu documentele reale luate la faţa locului, este una dintre cele mai nimerite... Tablourile cu răniţi şi cu efecte nenorocite ale sălbăticiei războinice ne învaţă să preţuim mai mult timpul binecuvîntat al păcii" („Cinema", nr. 26/1926).

Revistă „*Cinema*" din 1 noiembrie 1925 îşi informa cititorii că filmul „*Datorie şi sacrificiu*" este „*cel mai mişcător fragment dramatic din războiul neamului... o înscenare ce rivalizează cu cele mai mari filme*".

Reprezentaţia de gală şi premiera au avut loc la cinematograful „*Vlaicu*" din Bucureşti, la sfîrşitul lunii decembrie 1925. Filmul a rulat în toată ţara, iar în armată a fost folosit inclusiv în timpul războiului antihitlerist, fiind prezentat ostaşilor aflaţi pe front în Ungaria şi Cehoslovacia (Arhiva M.M.C. Dosar Diverse III, nr. 1373, pag. 4).

Sînt doar patru filme dintre cele peste 170 identificate ca fiind realizate de *Studioul Cinematografic al Armatei* în perioada 1916—1945, unele păstrate în Arhiva Naţională de filme sau în Arhiva Ministerului Apărării Naţionale, altele, din păcate, pierdute. Sînt filme documentare, documentar-artistice, de instrucţie şi jurnale de actualităţi, pe baza cărora se poate reconstitui fidel, în imagini, istoria frămîntată a patriei, lupta poporului şi a armatei sale pentru libertate şi independenţă din ultimele şapte decenii.

Prieten apropiat al cineaştilor şi filmului militar, regizorul Sergiu Nicolaescu sublinia în acest sens: „*Ca cineast, sînt cu toată inima, cu tot sufletul alături de un studio care poate şi trebuie să adune de-a lungul anilor documente de imensă, incalculabilă valoare. Studioului armatei îi revin sarcini poate mai grele decît unei cinematografii documentele. El trebuie să înregistreze pe peliculă fiecare perioadă, fiecare epocă, fiecare eveniment important prin care trece armata română. Nu pentru noi, cei prezenţi, ci pentru istorie. Sfinţenia cu care cineaştii militari — pe care eu îi consider în primul rînd istorici ai imaginilor — vor aduna aceste materiale, le va aduce sau nu admiraţia urmaşilor*".

■ **Maior VIOREL DOMENICO**

Caleidoscop

● *Habicht SL 7x50 este un nou binoclu pentru marinari, fabricat de o firmă austriacă, în stare să reziste la şocuri şi în condiţii de umiditate. Prin alegerea unui coeficient mare de mărire şi a unui obiectiv de calitate, imaginea care se formează în ocular este de 7,1 mm în diametru, obiectele pot fi privite chiar în condiţii de furtună, cînd valurile depăşesc cîţiva metri. Lentilele tratate antireflex prin procedeul „Swarotop", garantează reproducerea fidelă a imaginilor, cu un contrast pronunţat chiar în condiţii de lumină crepusculară sau în contralumină.*

● În oraşul german Braunschweige, în anul 1829, a apărut cartea de şah „Secrete, gambituri şi manual". Cu toate ca avea un conţinut neobişnuit, cartea s-a bucurat de o bună apreciere a cititorilor şi numai după doi ani s-a reeditat. Cea de a treia ediţie, completată substanţial, a apărut însă numai în anul 1845, dar nu în Germania, ci în Anglia. În prefaţa acestei ediţii, autorul, în mod ironic, mulţumeşte autorităţilor germane pentru că l-au condamnat la 15 ani închisoare. În felul acesta autorităţile i-au oferit „suficient timp pentru reflecţii şi îmbunătăţirea modestei sale lucrări".

Tunuri multiple din timpul domnitorului Petru Rareş

Proiect de car de luptă din evul mediu

SPIONAJ și CONTRASPIONAJ

O NOAPTE FATALĂ

OLIMPIAN UNGHEREA

Pigulisem la cazul acela săptămîni de zile, îl știam pe toate fețele, îl cususem, îl descususem, îl mărunțisem, îl asamblasem iarăși — piesă cu piesă, filă cu filă, urmărindu-i firul capricios, imprevizibil.

Șeful, colonelul de securitate Andru Zăvoianu, mă chestiona cînd și cînd: „Ce faci, Puiule, cu turiștii ăia, îi mai plimbi sau te plimbă?" N-aștepta răspunsul, mă înfășura în privirile lui iuți, în două ape, schimba vorba și se interesa de alte treburi curente, operative, la zi...

De fapt, nu despre turiști era vorba. Ci despre Vasile Becheru, ghid la un oficiu de turism. Dar colonelul, cînd îmi azvîrlise cazul în brațe, adăugase, așa, într-o dungă: „la limpezește tu povestea asta cu turiștii!" Și așa i-a rămas numele în evidențele noastre: cazul „Turiștii".

Vasile Becheru e un tip rotofei, volubil, elegant, abia trecut dincolo de bariera unei jumătăți de veac. Vorbește fluent cîteva limbi străine, are un simț înnăscut al organizării, zîmbește mereu, gesticulează, spune bancuri suculente, știe o groază de lucruri interesante, picante, din toate timpurile, are cunoștințe prin toată țara, e „servus" cu toată lumea. Lucrează la oficiul de turism de peste douăzeci de ani, referințe bune, relații bune.

Firea meticuloasă, spiritul chițibușar, pedanteria și o prea mare iubire de sine l-au adus, însă, pe Vasile Becheru în pragul bătrîneții singur, fără familie, dar cu un cîrd de prieteni în urma lui...

Sub nasul colonelului Zăvoianu a ajuns întîmplător. Adică, odată și odată, tot trebuia să ajungă el acolo, dar întîmplările au și ele rostul lor. O informație colaterală, un semn de întrebare crescut din niște declarații stufoase, rutina profesională te obligă la tot felul de hîrtii, adrese, rapoarte, legături cu alte compartimente, travaliu deopotrivă obositor și necesar. Pentru că din hățișul ăsta a răsărit figura jovială, surîzătoare a lui Vasile Becheru...

Cu vreo trei ani în urmă, boxerului Titi Staicu, aflat într-un turneu oficial prin Canada, i s-a năzărit că ar duce o viață mai prosperă pe alte meleaguri, a părăsit grupul de sportivi români și dus a fost. Lumea — familia, prietenii, colegii — a vorbit fiecare așa și așa, unii l-au regretat, alții nu, rudele au plîns ca după mort. Titi dispăruse în visurile și-n sminteala lui după glorie și bani. Dispăruse brusc. După cum, la fel de brusc, acum vreo cîteva luni a apărut la frontierele României — slab, pigărit — solicitînd, nu, mai degrabă cerșind îngăduința de a reveni în patrie. Desigur, i s-a permis, omul s-a prezentat autorităților, a făcut declarații, mărturisiri, învățăminte pentru alți chilipirgii de aventuri prin țări străine, mizerii, umilințe, dezamăgiri...

●

Într-una din declarații, Titi Staicu relata că, traversînd piața din fața Marelui bazar din Istanbul, a zărit, la un moment dat un tip cunoscut, un compatriot, coborînd dintr-o limuzină elegantă. Titi a alergat spre el, a alergat să-i iasă sufletul, zvîcnea un dram de bucurie în ochii lui, îl recunoscuse, l-a strigat de departe: „Dom' Becheru, dom' Becheru!". Dar grăsunul ăla din București s-a făcut că plouă, a întors numai o clipă capul, l-a privit așa cu parapon, parcă și cu un soi de teamă, și a dispărut numaidecît într-unul din gangurile acelea întortocheate, topindu-se în mulțimea lărmuitoare, nepăsătoare a celebrului bazar. „Mi-am zis, atunci, că fuge lumea de mine ca de un ciumat", scrisese apoi în declarație Titi Staicu și trecuse mai departe la necazurile lui, la sfîșierile lui.

Semnalarea aceea pasageră, cernută prin sita rutinei, a ajuns, din resort în resort, pe biroul colonelului de securitate Andru Zăvoianu. Iar de acolo, în brațele căpitanului Eugen Drăgan, zis Puiu, adică eu. Pentru că întotdeauna un căpitan are deasupra lui un colonel. Asta-i regula jocului. Ehei, dacă aș fi inventat eu jocul!

Într-adevăr, în perioada respectivă, Vasile Becheru fusese în Turcia, condusese un grup de turiști, lucruri obișnuite, treburi obișnuite, ce să caute el într-o limuzină de lux, străină? Informația boxerului nu se confirmase. Titi Staicu fabulase? Se înșelase? Până una-alta, însă, Vasile Becheru a rămas în atenția noastră...

Și astfel, în comportamentul ghidului, în modul său de viață, în relațiile sale, au fost descoperite, cu acest prilej, unele bizarerii. La urma urmei, fiecare avem ciudățeniile noastre. Dar, când cineva se duce la teatru și, înainte de a intra în templul Thaliei, se uită atent în jur, se verifică, se întoarce, mătură cu ochii trotuarele, ca și cum ar preîntîmpina sau mai degrabă ar depista o eventuală și secretă urmărire, apoi în pauza dintre acte dispare, la fel de circumspect, pripit, ferit, cu priviri grele furișate în stînga și-n dreapta, iar acel cineva se numește Vasile Becheru, despre care Titi Staicu a spus ce a spus, cazi așa, dintr-o-dată, pe gînduri negre și te potopesc cele mai urîte bănuieli: vasăzică, Vasile Becheru, sub zîmbetul lui bonom, sub nonșalanța gesturilor, dincolo de aerul său curtenitor, cumsecade, ascunde alt chip, alte credințe, alte preocupări.

Și, când un ofițer de securitate ajunge la concluzia aceasta se cheamă că s-a mai născut un caz. Șeful mi l-a azvîrlit în brațe — „Ia lămpezește tu povestea asta cu turiștii!" — și iată-mă pe urmele lui Becheru.

La capătul cîtorva săptămîni de alergătură, investigații, cercetări, confruntări — tacîm complet pentru orice vînător de spioni — eram edificat. Vasile Becheru era vînat pînă-n gît într-o afacere de spionaj economic, împotriva României. Primea și transmitea informații secrete de stat. Îl țineam de-acum sub control. Puteam să-l arestez oricînd. Destinatarul informațiilor procurate de Becheru continua să fie, însă, învăluit în mister. Cine era? Cui transmitea Becheru informațiile alea? Cum se realiza legătura? În favoarea cui își trădase patria Vasile Becheru? La întrebările astea trebuie să răspunzi înainte de a aresta un spion.

Vasile Becheru își plimba mai departe grupurile de turiști prin țară, afabil, elegant și plin de bancuri grase, zemoase, care făceau delicul ascultătoarelor eteme. Eu mă perpeleam, așteptînd să facă gestul revelator, să-și plaseze informațiile, să ia legătura cu agentul străin, șeful mă întreba cînd și cînd: „Ce faci, Puiule, cu turiștii ăia, îi mai plimbi sau te plimbă?"...

E ușor să povestești ce și cînd și cum ai prins un spion, e simplu și ușor, totul e simplu, după. După ce ai prins spionul. Uiți, atunci, de toate necazurile, de toate îndrăcelile, de toate întrebările care ți-au ars zilele, nopțile. Uiți și scrii așa, că ai făcut și tu, acolo, niște investigații niște cercetări, că te-ai ținut pe urmele nu știu cui, ai observat cutare și cutare chestie, că ai analizat, ai comparat, ai prins momentul prielnic și gata, hap!, l-ai agățat pe tip de guler, ancheta, justiția, procesul, condamnarea. Încă o crestătură pe răboiul profesiei. După ce cazul s-a închis, s-a șnuruit, s-a sigilat, și vine așa o vreme cînd vrei să povestești ceva despre muoca ta, cînd trebuie să scrii cum a fost, chiar că te întrebi: Oare cum a fost?! Și totul ți se pare firesc, simplu, ușor...

Ce poate fi mai ușor, decît să te plimbi cu un grup de turiști și să-l ai ca ghid pe Vasile Becheru? Era un grup eterogen de turiști străini. Primul popas, cu autocarul, l-am făcut într-un orășel pitoresc, așezat între două ape curgătoare: Motru și Hușnița. Orașul Strehaia. Veche, cetate de scaun a banilor Olteniei. Am făcut un tur al orașului, apoi am vizitat mănăstirea Strehaia. Îmi amintesc și astăzi glasul inspirat al lui Vasile Becheru, mi-l amintesc aproape cuvînt cu cuvînt, vorbindu-ne despre acest celebru monument al culturii medievale românești:

„Ne aflăm pe lespezile din granit ce au fost, cu cinci veacuri în urmă, temelia bisericii ctitorite de neamul Craioveștilor, spiță de boieri care se pierde în negura istoriei. Mai tîrziu, prin 1645, Matei Basarab ridică, în același loc, mănăstirea Strehaia. După aproape o jumătate de veac, în 1690, un alt ilustru voievod, Constantin Brîncoveanu, îi adaugă faimosul pridvor sprijinit de zece stîlpi. La început, biserica avea, în imediata ei apropiere și Palatul Domnesc, care azi nu se mai păstrează...

În timpul revoluției de la 1821, mănăstirea Strehaia a constituit unul din punctele strategice alese de Tudor Vladimirescu. De altfel, aici a și fost instalată o garnizoană din nouă sute de panduri, condusă de Pavel (Papa) Vladimirescu, fratele domnului Tudor.

Se mai povestește că Matei Basarab se abătea adeseori prin aceste proprietăți domnești, departe de ochii iscoditori și geloși și aprigi ai doamnei sale, lepădîndu-și grijile și povara cîrmuirii în brațele unei jupînițe focoase și plină de harul iubirii, între atîtea și atîtea haruri cîte a rodit acest pămînt. Noaptea petrecută de voievod sub acoperișul tainic al mănăstirii se chema chiar noaptea voievodului. Oamenii mănăstirii îi ocroteau popasurile și iubirea. Și astăzi încă mai circulă prin aceste locuri legenda că Matei Basarab, unul dintre cei mai bogați voievozi ai românilor, știa să-și răsplătească oamenii de însoțire pe drumul nopții. Noaptea voievodului era noapte de petrecere nu numai pentru Domn, ci și pentru slujitorii săi de taină și credință. Și se mai spune că drumul secret al jupîniței trecea pe lîngă vadul Hușniței. Acolo, în dreptul unei sălcii bătrîne-bătrîne, unii zic că sălcia aia ar mai trăi încă și azi, o aștepta scutierul domnesc. Se întîlneau la cumpăna de noapte, niciodată mai devreme, niciodată mai tîrziu, jupînița se înfiora sub mantoul lung și negru și pleca însoțită de scutier. Noaptea voievodului putea începe...

Al dracului Becheru, frumos le mai aducea din cuvînt. Turiștii ăia îl ascultau cu gurile căscate, se umeau, pipăiau proștii zidurile străvechi și afumate, fotografiau.

Seara, am luat masa la debarcader, așa îi zice unui restaurant așezat pe buza unui lac pitit într-un ochi de pădure, noaptea am dormit la han, mîine aveam să plecăm la Turnu-Severin. În spatele hanului, susura molcom, purtînd în ape lui „taine de istorie, rîul Hușnița...

Fusesem mai devreme în oraș, dădusem niște telefoane, încropisem un scenariu pentru cumpăna acelei nopți. Știam că va fi o noapte albă. Păi, cum se cheamă altfel noaptea aia, cînd n-ai somn și te-apucă așa, deodată, amocul plimbării?

M-am sculat, am părăsit hanul tiptil, pînă la miezul nopții să tot mai fi fost vreun ceas, și am ieșit în briza nopții, la plimbare. Dinspre dealul Găvanului, răzbăteau arome de căpșunică neagră. Coaptă. Frumoase mai sînt nopțile strehăsene. Mai ales pe malul Hușniței. Oare sălcia aia bătrînă-bătrînă o fi chiar de pe vremea lui Matei Basarab? Și curios, foarte curios, mi-am îndreptat pașii într-acolo. Sălcia își resfiră maiestuoasă pletele deasupra apei, tăcută, singuratică, enigmatică. Nu eram însă unicul curios. Dealtfel, nici nu m-a surprins prea mult silueta bondoacă, rotofeie a lui Vasile Becheru. Ba chiar, ca să fiu sincer pînă la capăt, îl așteptam. Omul a venit, a apărut ca o nălucă, s-a apropiat de sălcie, a pipăit, s-a aplecat, a mormăit ceva acolo la tulpina ei, s-a ridicat și a dispărut iute, cu mersul lui caraghios, parcă rostogolindu-se. Va să zică, eram deja doi curioși. Trebuia să apară și al treilea. Fără al treilea, nici o poveste n-are miez. Trebuie să se împlinească triunghiul fatidic. Și s-a împlinit. Imediat după miezul nopții, ca și altă dată în nopțile voievozilor, sub coroana protectoare a sălciei s-a strecurat o jupîniță, siluetă pripită, aburoasă, alunecînd pe malul apei ca un duh al nopții, adăstînd acolo o clipă cît eternitatea. Numai că scutierul plecase. Dar și timpurile se schimbaseră...

În lumina violentă a lanternelor, s-a despicat brusc, în noapte, chipul tînăr al unei femei, năucă sub impactul surprizei. Era o duduie în adidași, cu bluza răstrîntă șic pe deasupra blugilor, cu alură ostentativ sportivă și de o frumusețe rece, siderală. Era una din turistele acelea străine, cazate la han. Ne privea buimacă, incapabilă de un gest reflex. Strîngea încă în palme un mic pachet de lîngă tulpina sălciei: semnul trădării lui Vasile Becheru. Femeia aceea străină pîngărise o taină legea ospitalității. Iar noaptea voievodului — consemn de relații oculte — îi fusese fatală.

Fotografii: ALEXANDRU CĂLIMINTE

În prima duminică a celei mai frumoase luni din an — luna cu salcii aromate, cu struguri dulci și pepeni sparți pe genunchi — în prima duminică de august sărbătorim stăpînii apelor, marinarii, cei ce ne lărgesc orizontul, cei ce ne veghează răsăritul lunii, apropierea visului și lunecarea în asfințitul oceanelor. Bucuria mea e să mă simt cu dimpla lipită de toate corăbiile României pleoînd spre țărmuri depărtate sau apropiindu-se de nisipurile Dobrogei și Brăilei. În prima duminică din august, un poem cît întreaga țară închinat celor ce stăpînesc inima copilăriei, adică drumul pe mări, drumul spre vis.

FĂNUȘ NEAGU

STĂPÎNII APELOR

LANSAREA NAVEI

Bărci, nave, șăici, bolozane, dumbaze, caice, acicuri, pînzare, bastimente, nave, vapoare, vase etc. sînt mijloace de navigație prezente de-a lungul vremii în apele noastre.

Dar, oare, după ce ele erau construite pe mal, lansarea la apă se desfășura după un anumit ceremonial? Probabil că da, ca și la alte popoare. De fapt, cum judicios constată Romulus Vulcănescu (*„Etnografia"*) și Paul Fauré (*„Viața de toate zilele în Creta lui Minos"*), ceea ce impresionează mai întîi pe cercetător sînt analogia, înrudirea sau chiar identitatea dintre obiceiurile și moravurile diferitelor popoare, care trăiesc în condiții asemănătoare. Multe sînt la număr trăsăturile vieții de toate zilele, ca și obiceiurile de tot felul, bineînțeles cu deosebiri la fel de bine precizate. La cretanii lui Minos, de pildă, o ceremonie deosebită, cu invocări și sacrificii, întovărășea lansarea navei la apă; mitul antic al Ifigeniei, victimă „necesară" la plecarea flotei, ascunde un ritual înlocuit recent de spargerea unei sticle de șampanie.

Normal, simbolul jerbei de șampanie abia se recunoaște în cele de odinioară, cînd popoare bătrîne ca vremea — neamuri de etrusci, sumerieni, egipteni, asirieni etc. — pricepute să construiască mijloace de navigație, le încredințau apei și echipajelor numai după ce se parcurgea un ritual. Participanții intonau cîntece de slavă și imnuri, apoi jertfeau diferite viețuitoare, pentru a „îmbuna" zeul (zeița) mării sau pentru a-i dobîndi „bunăvoința". Vechii greci făceau să gîlgîie pe bordaj sînge de berbec; romanii — sînge de pirați captivi; fenicienii — sînge din jertfa celor mai frumoase dintre sclave. În Europa creștină lichidul de jertfă își păstrează numai culoarea; simbolul sacrificiului devine vinul roșu, răsturnat pe punte din mari burdufuri. Risipă, au zis rafinații — prieteni ai lui Bachus, englezi și olandezi — din urmă cu cinci veacuri. Așa că burduful este înlocuit cu zvelte cupe din argint, golite la bord și azvîrlite în apă, în timp ce gurile de foc salută acest moment, bubuind. Cu vremea, europenii văd că efectul este același dacă vinul este „jertfit" nu în cupe, ci în sticle.

Deci drept simboluri ale sîngelui gîlgîit la jertfele de odinioară, civilizația a impus, de regulă, vinul de sci sau șampania, în cele mai dese cazuri. Dar nu peste tot este același lichidul care simbolizează jertfa. Indienii recurg la lapte de cocos, brazilienii la suc de portocale, iranienii la apă minerală, unii arabi la apă „sfîntă" adusă din Mecca. Uneori, lichidul-simbol este ales în funcție de navă: țiței, la petroliere; suc de ananas, la navele care transportă banane; apă din Oceanul Înghețat, la spărgătoarele de gheață etc.

Iată cum se desfășoară la noi, astăzi, festivitatea de lansare a unei nave, de pildă „Callatis". Participă reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat, navaliști, marinari, pionieri, membri din detașamentele de tineret pentru apărarea patriei și din gărzi patriotice, localnici. Persoanele oficiale sînt întîmpinate și invitate la bord.

...Persoanele oficiale coboară de la bord. Lîngă balustrada docului în care se odihnește nava, se aude un glas solemn: *Te numesc „Callatis"* și *îți urez drum bun*[1]. Imediat este tăiată o panglică tricoloră, sticla de șampanie este lăsată să penduleze spre bordaj, se sparge de el, eșarfa roșie de la prova navei este desfăcută, iar în soare strălucește șirul literelor de culoarea spumei de val: *Callatis*. Sirenele navelor din jur sună prelung, fanfara cîntă, lumea aplaudă, pionierii oferă flori, aparatele de filmat și cele de fotografiat țăcăne, se țin cuvîntări, se transmit felicitări pentru constructori și urări de noi succese.

Callatis! Așadar, ce nume primesc navele? Cuvîntul sau cuvintele rostite cu prilejul lansării navei reprezintă identitatea navei, se înscriu la pro vă și, uneori, la pupă, și aparțin noianului de cuvinte referitoare la: *a) localități:* Alba-Iulia, Constanța, Iași, Callatis, Tomis, Turnu-Severin, Galați; *b) rîuri:* Jiul, Oltul, Siretul, Dunărea, Bistrița, Prutul; *c) județe istorice:* Vedea, Prahova; *d) munți:* Caraiman, Bucegi, Carpați; *e) oameni de seamă (eponime):* Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Tudor Vladimirescu, Mihai Bravu; *f) ținuturi istorice:* Transilvania, Dacia, România, Basarabia, Bucovina, Ardealul, Dobrogea, Muntenia, Oltenia; *g) ostași eroi:* Maior Șonțu, Căpitan Dumitrescu, Locotenent-comandor Stihi; *h) victorii ale armatei noastre:* Grivița, Opanez, Mărășți, Mărășești, Rahova, Smîrdan; *i) misiuni sau destinație:* Santinela, Poterașul, Veghetorul, Sanitara; *j) calități:* Voinicul, Viteazul; *k) personaje legendare sau mitice, alte invenții onomastice:* Zmeul, Noe, Năluca, Cresta, Dris; *l) fenomene ale naturii:* Viforul, Fulgerul, Vîrtejul, Vijelia, Taifunul, Zborul, Briza, Văpaia; *m) obiecte:* Săgeata, Papucul; *n) apartenență:* România, Marina (șlepul Marinei); *o) simboluri ale puterii:* Urania, Titan, Hercules; *p) evenimente naționale:* Independența, Unirea; *r) păsări:* Pescărușul, Rîndunica; *s) animale acvatice:* Delfinul, Bizamul, Meduza, Aterina, Stavridul, Rechinul, Marsuinul; *ș) corpuri cerești:* Luceafărul, Sirius; *t) construcții hidrotehnice:* Ecluza, Digul, Portul; *ț) floră:* Nufărul, Liliacul. Recunoaștem acestora nu atît aspectul taxonomic, cît mai ales marea diversitate.

Numele de navă are nu numai valoare de simbol sau de identitate. Citeodată, prin el transpare și o normă de convieţuire, așa cum aflăm din „O călătorie pe Dunăre"; scriitorul, Ch.X. Palomas ne încredinţează că, în familia căpitanului Pandelis din Brăila, ivindu-se pe lume o fetiţă, „O botezară cu numele Roza. Atunci împrumutară numele fetiţei și șlepului care trebuia să-i rămînă ca dotă".

O navă — un nume; el va trăi, de regulă, cît trăieşte și nava.

Întîlnirea cu oceanul

Oamenii din echipaj au o vorbă a lor: „marea (oceanul) arată cine eşti". De aceea marinarul bătrîn este atît de respectat. De aceea, consideraţia pentru *nostromo* (numit și *botman* ori *şef de echipaj*) nu se clătină niciodată, oricîte furtuni s-au năpustit și s-ar năpusti asupra navei. Cînd pacea escalei sau calmul de după furtună se statornicește la bord sau după ce marinarii ies din serviciul de cart, în jurul lui nostromo se deapănă crîmpeie de viaţă trăită, se cîntă, se citeşte etc. Dorul se zbenguie prin suflete, nostromo simte și își desface bălerile sacului cu amintiri; omul trebuie să fie întreg la bord (cu gîndul, cu fiinţa), iar calcanii — marinarii proaspeţi — trebuie să înveţe mereu de la nostromo, ca în această relatare:

...Vară. Bricul „Mircea" suflete duce și doruri duce, cum spun bătrînii. Parcă-i aud pe elevii-marinari:

— Dincolo de Coloanele lui Hercule se intră în împărăţia Olandezului zburător.

— Și cine trece *întîia oară* dincolo de ele are de-a face cu acest personaj nevăzut, care înalţă valuri și-și bufneşte-n nas rafale și pumni de apă...

Vorbe! Dar tradiţia este tradiţie. Cîţiva marinari vîrstnici pregătesc pe îndelete și pe ascuns festivitatea întîlnirii cu oceanul. Și vine ziua cînd oceanul ni-i casă și gazdă la ceremonial.

...Un semnal prin sirena cu aburi și prin staţia de radioamplificare: onorul la general! „Mircea" vibrează; zgomot de paşi grăbiţi. Marinarii se adună pe punte și văd uimiţi elemente de decor inedit: lîngă catarg, un butoi plin ochi cu apă, în babord, cîţiva oameni trag icnit de parîmele unei macarale, iar din afara bordului se zăresc, pe rînd, o coroană, sprîncene albe, ochi bătrîni, barbă de spumă, mantie verde și trident svelt: soseşte Neptun! Îl întîmpină patru marinari, care stau de strajă la scara-pilot, apoi comandantul, care raportează că echipajul navei este adunat. Bătrînul zeu, însoţit de garda sa, păşeşte măreţ spre echipaj, se opreşte, desface un sul și rosteşte rar și răspicat, ca talazurile bubuite de furtună:

- Dragii mei!

Străbătînd sute de mile, din adîncurile albastre ale Mării Egee și pînă aici, mă simt nespus de fericit că mă aflu printre voi, la bordul lui „Mircea". Am venit... pentru a săvîrși ritualul străbun, care vă va fi de folos pentru a naviga nestingheriţi pe întinsul nemărginit al apelor.

Aşadar,

Eu, Neptun, zeul, singur stăpînitor al adîncurilor, protector al oamenilor mării și al tuturor vieţuitoarelor din Oceanul Planetar, urmărind cu atenţie sîrguinţa de care daţi dovadă pentru a deveni buni marinari, am hotărît să vă botez. Fie ca acest moment să vă amintească în întreaga voastră viaţă de datoria de a purta cu mîndrie tricolorul românesc la catarg.

Vă doresc BUN CART ÎNAINTE!

Echipajul, ochi și urechi la Neptun.

— Să vină Prislea! (Fiecare echipaj are un Prisle).

Neptun cere ca acesta să fie bărbierit cu un brici enorm, apoi înmînează „Certificatul de botez". Pe ceilalţi, îi udă din creştet pînă în călcîie cu vina de apă a furtunului. Rîsete, zîmbete, piepturi dezvelite, primind răcoarea. Acum ospăţul. Bucătarul rîde complice cînd înfăţișează o pîine aburindă. Mîncînd, ucenicii mării dau în miez și de bucăţi de sfoară. Talazuri de hohote. Dar nu se cuvine să lipsească de aici tocmai Bachus; o sticlă trece din om în om, fiecare gîlgîie de cîteva ori, mărul lui Adam le încremeneşte la un moment dat, însă ei se abţin să reacţioneze. Și așa sticla cu... apă de ocean trece pînă la ultimul om și este aruncată apoi în chiote, dincolo de bord. Fiecare-și primeşte certificatul de botez și, împreună cu Neptun, se lasă în voia cîntecelor și a glumelor marinăreşti, mai sărate parcă decît apa din sticla de adineauri.

Sigur, nu există un scenariu strict sau o regie tabu a acestei festivităţi, care depinde, indiscutabil, de marinarii vîrstnici. Am în faţă documentul cu activităţile care s-au desfășurat, mai demult, timp de o oră la bordul bricului.

09.45: Tot echipajul (exceptînd organizatorii și serviciile de cart) în șort și cu bustul gol. Botezul se va face de către ofiţerii numiţi de comitetul de organizare; 10.00: semnalul cu sirena, pentru întîmpinarea lui Neptun; 10.05: urcarea lui Neptun la bord. Prin staţia de radioamplificare — semnalul ATENŢIUNE; 10.10: cuvîntul lui Neptun; 10.15: bărbierirea simbolică a unui reprezentant din echipaj; 10.20: botezul în butoi al elevului X de către Neptun și ajutorul său — un elev marinar; 10.25: se oferă botezatului, de către bucătar, un pahar din licoarea... oceanului și o plăcintă; 10.30: furtună la... furtun — jerbe de apă din ocean asupra întregului echipaj; 10.45: înmînarea certificatelor de botez.

Trecerea Ecuatorului

Mult mai dinamic și mai bogat este spectacolul la care participă echipajul în zona calmurilor ecuatoriale, cînd navigatorii, după ce au verificat și răsverificat punctul navei, anunţă:

— Sîntem aproape de ecuator!

Începe... teatrul popular marinăresc — un spectacol unic pe scena mării neclintite. Normal, din ramurile vergilor răpăieli asurzitoare de tobă vestesc tunete; plesnitori și artificii, amintind fulgere, prevestesc ploaia cu grindină (boabe de fasole), bine ţintită în creştetul celor de pe punte. Vacarmul încetează doar cînd un bătrîn cu barbă de cîlţi și cu trident s-a lansat într-o interogaţie retorică:

— De unde vii? Unde te duci? Cum te cheamă? Răspunde ofițerul de cart. Intervine rotofeiul Tatăl Ecuator, care trimite un curier-paiață, coborît din arboradă val-vîrtej pe punte. Acesta aduce pentru Piaza-Bună de la bord permisul de liberă intrare în împărăția Tatălui-Ecuator.

Neptun este însoțit de Amfitrita (fiica Oceanului) și un întreg alai: străjeri cu epoleți de parîmă, piei-roșii, popă, astronom cu ditamai instrumentul de măsurat înălțimi la aștri, „După calculele mele, zice, trecem Ecuatorul". În acest moment, asupra alaiului și echipajului se năpustesc șerpi (ai Eumenidei? ai Furiilor?) și o cohortă de draci cu furci lungi în mîini. Vestimentație caraghioasă, strigăte scurte, gesturi grotești. Straja se așază în fața pîlcului de marinari nebotezați și îi apără cu strășnicie, nu care cumva să triumfe asupra lor vreun duh sau altă forță rea din apă. Aspectul nebotezaților: legați cu lanțurile sau saulă de la ancoroturile bărcilor, îmbrăcăminte sumară, piele mînjită cu gudron și presărată cu fulgi. Alte personaje: curier, încălecat acum pe jumătate-cal — jumătate-vultur; morar pîntecos și pudrat, care îi împroașcă pe cei din jur cu făină; Bachus tărcat roș-albastru; bărbier cu brici cît toate zilele, cu pămătuf-bidinea, înmuiată într-un ghiordel de clăbuci; lustragiu cu cremă-funingine; gîde fioros etc.

Forțele oarbe nu răzbesc. Neptun, cu alaiul, înaintează victorios și calm spre mijlocul punții, sub acoperișul pestriț, alcătuit din drapele multicolore ale codului de semnalizare nautică. Bătrînul zeu se așază pe un tron care scîrțîie, iar Cerberul improvizează un discurs: *„Vezi, Zeule, și taci! Pe Vasilică Berbecuț iartă-l pentru chica mițoasă, bine văzută de oițele țărmului* (aluzie la una din ispitele escalei, n.a.). *Și îl ai în fața felinarelor tale pe Georgică Baston, tare grijuliu să-ți hrănească vietățile cînd se înfurie valul. Să vezi ce se ceartă cu el și ce galben e de ciudă!* (aluzie la răul de mare). *Și grăiește-i cambuzierului să nu ne mai pedepsească stomacul cu zeamă de carcalaci, timonierului să nu mai picotească lîngă rază* (roza compasului magnetic sau, poate, vreo Roză cu fustă). *Iar de lonică Santină să nu te sperii; e așa moscolit de la herghelia lui de cai nărăvași* (cai-putere n.a.) *pe care-i aleargă sub punte* (aluzie la un motorist certat cu igiena) etc.

Bătrînul își șterge ochii; emoție?! ris?! Face semn să fie adus primul neinițiat. Acesta este cocoțat pe un tron-ciș, care se clatină (are doar trei picioare). Un drac îi sprijină tronul, bărbierul săpunește fața ucenicului mării (i se mai vede doar vîrful nasului), lustragiul îi dă lustru la picioare cu funingine, gîdele trage scîndura pe care stă tronul, dracul sare în sus, și iată-l pe marinar de-a berbeleacul în bazinul mascat de tendă. Cînd iese, primește atestatul.

Ceremonialul-parodie se repetă cu al doilea, cu al treilea marinar ș.a.m.d. Hohote de veselie, glume... Gata? Neptun citește registrul. Lipsește un marinar! Ceata de draci și de piei roșii pleacă în căutare și scotocește nava „de la măr la chilă", cum a poruncit zeul. Ascunsul este dibuit, adus pe sus, mușt ruluit mai dihai decît oricare, bărbierul îi săpunește tot capul, lustragiul îi unge picioarele cu cremă și îi pîrlește cîte un fir de păr; marinarul se zbate, este ținut zdravăn, bărbierul îi răstoarnă ghiordelul în cap, gîdele îl aruncă în bazin și îl ține un timp cu capul sub apă. Cînd să ia aer, marinarul se trezește sufocat cu jet de apă. Acum se încaieră dracii, la bord e un vacarm de neînchipuit, „ghiulele" lichide sînt azvîrlite cu nemiluita, pînă cînd intervine Neptun, împăciuitor. Se spală puntea, apoi începe o petrecere de neuitat. Sigur, și în acest spectacol imaginația are un rol de zile mari.

Ziua marinei

Traiul în blîndă comuniune cu apa este izvor nesecat pentru sărbători, ceremonialuri sau ritualuri care celebrează această realitate. Nimic mai firesc, deci, ca în anul 1933, la propunerea Ligii navale române, Ministerul Educației Naționale să instituie pentru localitățile riverane sărbătoarea numită Ziua apelor *„în una din duminicile din a doua jumătate a lunii iunie pentru toate școlile din vecinătatea apelor și cu concursul asociațiilor culturale și artelor"* (*„România maritimă și fluvială", iunie 1933*). Ministrul instrucției, cultelor și artelor, D. Gusti, într-un *„Apel pentru Ziua apelor"* aprecia că activitățile care vor fi organizate trebuie *„să dezvolte virtuțile marinărești"* și *„să cultive bucuria de viață în popor prin sănătatea ce o dau sporturile de apă"*. Program pentru o astfel de zi: excursii pe apă; concursuri de înot; canotaj, lecții speciale; șezători și conferințe publice privind aspecte geografice, istorice, naționale, economice și științifice ale apelor noastre; expoziții, campanii de presă, proiecții de filme și desfaceri de cărți care abordează problemele apelor etc. Se organizează și tabere cu specific marinăresc, numite *jamboree* — termen a cărui etimologie încă nu ne-a fost cu putință să o aflăm. Oricum, destul de multe din activitățile taberei sînt comune celor prilejuite de anuala zi a apelor, pe care, cu timpul, riveranii o subsumează Zilei Marinei, care se desfășoară an de an, la mijloc de august, în porturile maritime și dunărene.

Ziua aceasta era într-o vreme 15 august (la Muzeul Marinei Române sînt documente care atestă că în porturile noastre Ziua Marinei a fost sărbătorită întîia oară în anul 1902 la mijlocul lunii august). Secvențe din festivitățile desfășurate odinioară, așa cum rezultă din revista „Marea noastră", august 1939:

a) Cuvîntare omagială: „În semn de adîncă recunoștință pentru sufletele celor 350 marinari (17 ofițeri, 13 maiștri și subofițeri și 320 sergenți, caporali și soldați) al căror exemplu de sacrificiu constituie o veșnică amintire... am presărat cu flori mormintele lor pe apă... stabilind legăturile între cei care și-au făcut datoria și cei care sunt gata să și-o facă".

b) Citirea listei de eroi marinari căzuți pentru întregirea neamului.

c) Activități marinărești (despre care vom da amănunte mai încolo): școndrul miraculos (azi *purcelul la școndru*); vînătoare de rațe (azi *hora rațelor*); cavalerii de Malta; nuntă pescărească; surprize marinărești; tigaia miraculoasă; sărituri de

la trambulină; concurs de înot; concurs de bărci cu și fără vîslă; tras la parîmă; vînătoarea balenei; lupta cu saci pe școndru; demonstrație de salvare a unei persoane de la înec etc.

Despre momentele privind cavalerii, nunta, surprizele și tigaia miraculoasă lipsesc informațiile scrise, iar bătrînii marinari abia dacă își mai aduc aminte sau pun semnul egal între „nunta pescărească" și „răpirea miresei de către pirat".

În unele porturi, după citirea listei de eroi se scufundă în apă o ancoră făcută din flori, ceea ce îl impresionează pe Jean Bart într-atît încît se simte îndreptățit să scrie: *„O dată pe an, la Ziua Marinei, se aruncă ierbe, cocoane și ancore de flori în mare și în Dunăre, pentru cei fără morminte, pierduți în adîncul apelor". („România maritimă și fluvială", noiembrie 1931)*

Aceste momente, cum spuneam, aparțin Zilei Marinei de odinioară. Dar astăzi? În porturile unde tradiția marinărească este puternic consolidată, festivitățile prilejuite de sărbătoarea marinarilor conturează următorul tablou:

...Prima duminică a lunii august. Stîlpii înșirați pe faleză și pe străzi par catarge între care este întins șirul multicolor și fluturat al pavilioanelor (drapelelor) de semnalizare nautică. Digurile sînt și ele pavoazate, iar în spațiul pe care îl delimitează, adică în avanport, navele sînt gătite pentru sărbătoare: alămuri lustruite strașnic încît, privindu-le, crezi că sînt așchii de soare, suprafețe proaspăt vopsite, pe punți echipaje în mare ținută etc.

O veste răspîndită de difuzoarele prinse ca niște cercei în vîrful stîlpilor înfipși împrejurul avanportului:

— Este ora!

Oamenii rămîn neclintiți și solemni, la fiecare navă se aud șuierei sunînd prelung, se văd cum urcă tricolorul spre vergă și *geacul* spre baston, iar dinspre pupă și pupă cum înaintează domol și uniform, către catarg, șirul multicolor al marelui pavoaz, migălos și iscusit pregătit, astfel încît să sugereze, deasupra punții, încă un tricolor.

Echipajele prezintă onorul... Zi de sărbătoare în toate porturile românești și la bordul tuturor navelor, indiferent unde se află ele pe Oceanul Planetar. Zi de sărbătoare și la case de cultură sau case ale armatei, unde cei prezenți se întîlnesc cu marinari, cu istoria de ieri și de azi a flotei noastre.

Aici, în port — să luăm ca exemplu Mangalia — briza flutură pavilioanele, oamenii ascultă cu atenție Ordinul de zi, prin care se subliniază că echipajele de azi ale navelor militare și comerciale continuă glorioasele tradiții marinărești și sînt înflăcărate de un nemărginit devotament față de patrie, popor și partid, îndeplinind cu abnegație și răspundere misiunile încredințate. Ordinul se mai referă la starea prezentă și viitoare a marinei noastre, puternică și modernă.

Ora 10.00. Sosesc oaspeți de onoare — personalități din conducerea partidului, statului și a marinei, reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat, ambasadori, atașați militari aero-navali acreditați în România, alți invitați. Comandantul marinei militare prezintă persoanei oficiale raportul, aceasta urcă la bordul navei-comandant și deschide festivitățile propriu-zise:

– Tovarăși marinari! Vă felicit cu ocazia Zilei Marinei și vă urez tuturor noi și mari succese în viață și în activitate!

Imediat, fanfara începe Imnul Republicii Socialiste România, cadențat de salve de artilerie — 21 la număr... Acordurile Imnului de stat mai stăruie cînd pe cer trec avioane, la joasă înălțime; navigatorii văzduhului salută navigatorii apei. În acest timp, pionieri, pe obrajii cărora au înflorit bujorii emoției, aduc oaspeților de onoare trandafiri și garoafe.

Talazuri umane freamătă pe diguri, avanportul devine un amfiteatru uriaș, digurile — trepte spre arena lichidă: vuiet de motoare, cîntec prelung de sirene, zvîrcoliri de apă pe bici de petarde explodate. Sosește zeul mării, purtat de o balenă.

— *Bun sosit la sărbătoare, venerabile Neptun!*

— *Bun găsit, români destoinici! Bun găsit, din nou vă spun!*

Bătrînul, cum îi este obiceiul, va patrona și în acest an sărbătoarea marinarilor. Garda de onoare a zeului: în aer — elicoptere; pe apă — bărci. Cum e de așteptat, Neptun poartă sceptru și face semne prietenești cu tridentul care potolește furtuni și uragane. Heralzii îl întîmpină, sunînd din trompeți. Zeul suie pe tron, laudă, răspicat și rar, pe amfitrioni și declară deschise jocurile marinărești, anunțate prin trîmbițe și prin sirenele navelor.

Sosesc vijelios șalupe rapide, purtînd steme și steaguri ale patriei și ale partidului, apoi peste o sută de înotători țîșnesc de pe nava sportivilor și „scriu" cu trupurile lor, pe luciul apei, simboluri scumpe nouă, tuturor: R.S.R., P.C.R., precum și marile evenimente ale anului. Valuri de urale și de aplauze însoțesc retragerea înotătorilor și in-

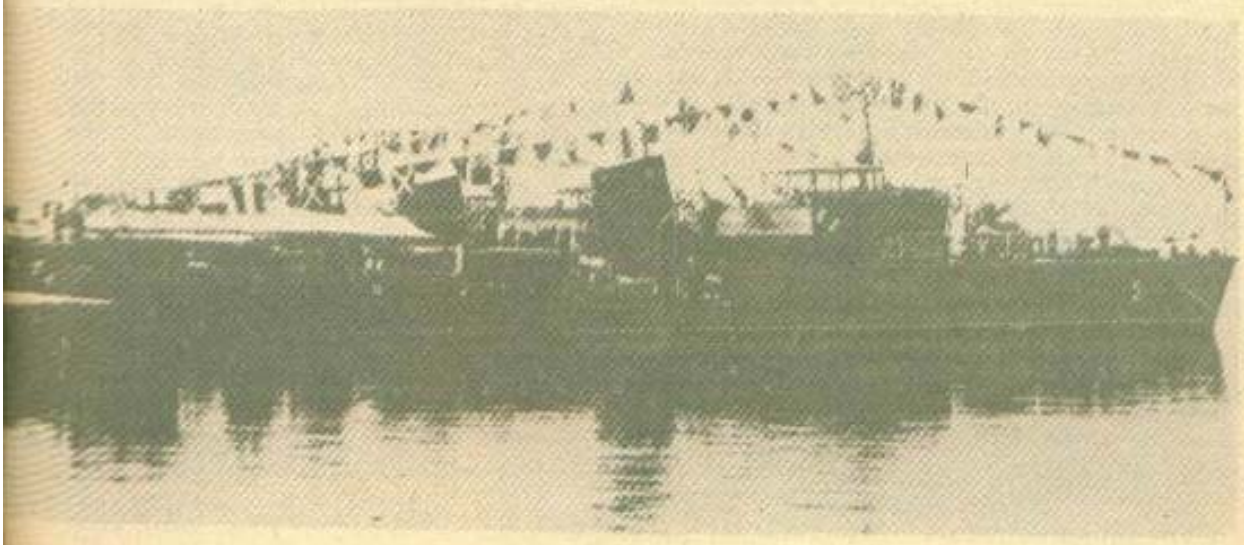

trarea platformei alegorice a pionierilor pe arena lichidă. Abia se încheie acest moment și iată plutind formația navelor alegorice: corabia dacică, adusă parcă de pe Columna lui Traian; liburna romană; pinzare din vremea viteazului Mircea și marelui Ștefan; „Mariţa" — prima corabie de comerț după redobîndirea dreptului de navigație în apele internaționale; „România" — primul nostru vapor de război; „Rîndunica" — șalupa torpiloare care în 1877 i-a purtat spre glorie pe eroii de la Măcin; bricul „Mircea" ș.a. Toate aceste mijloace de navigație sînt intrate în istoria marinei noastre, toate semnifică momente exemplare în evoluția marinei române. Fiecărei nave alegorice crainicul portului are grijă să-i prezinte viața, istoricul.

După navele alegorice, sosește remorcată platforma cu machetele ultimelor noutăți create de modernele șantiere navale românești: cargouri, mineraliere, petroliere etc.

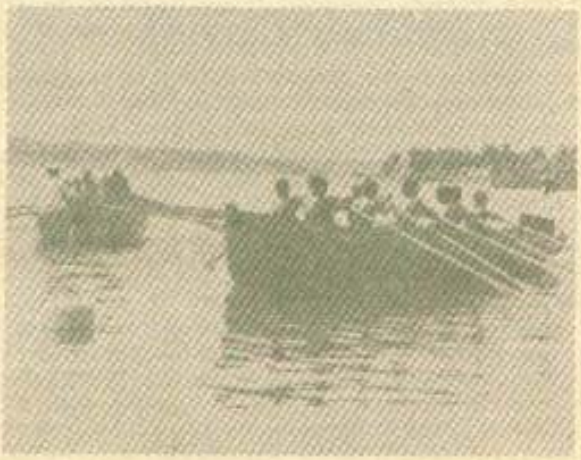

Ultimele platforme care trec remorcate sugerează, prin tot ce se află pe ele, aspecte diverse din viața celor de pe mare: pregătire de luptă și politică, sport, pregătire marinărească etc. Imediat, în arenă își fac apariția ambarcațiuni de canotaj și ambarcațiuni cu vele. Apoi, în prim-plan, ștafeta marinărească: dinspre mare zvîcnesc spre avanport cîteva din cele mai mici bărci numite „pui" și ajung iute la porticul ancorat pe un mic ponton care se clatină; ștafeta este predată, primul marinar care o primește se cațără pe scara de pisică și coboară pe partea cealaltă, sare în apă și înoată spre parîma care se vede pe apă, marcînd linia de sosire. Aplauze pentru cîștigător! Iată acum se zăresc venind bărcile mari. Se înțelege că marinarii sînt într-o strașnică întrecere. Sute de ochi urmăresc cît de virtos vîslesc oamenii. În sfîrșit, pe parcursul ultimului cablu al cursei larma susținătorilor atinge apogeul și se stinge în ropote de aplauze pentru merituoșii învingători — cei mai rezistenți, îndîrjiți și antrenați. Între timp, deasupra avanportului vin elicopterele, stau suspendate atîta timp cît din ele sar scafandri autonomi; după ultimul salt, ele dispar dincolo de blocurile înălțate pe umerii falezei.

Astfel ia sfîrșit prima parte a serbării. Urmează jocuri distractive:

Hora rațelor

O barcă sosește în mijlocul bazinului. De la bordul ei sînt aruncate rațe, după care barca se îndepărtează în mare viteză. Cîteva zeci de marinari vin înotînd spre ele, încercuindu-le și micșorînd cercul încet-încet, iar cînd sînt aproape de ele se năpustesc asupra lor, să le prindă. Este hazlie înfruntarea dintre om (terestru, prin excelență) și vieţuitoarele acvatice — înotătoare de clasă. Urmărirea continuă cîteodată pînă la diguri, unde palmipedele își caută scăpare.

Purcelul la școndru

La una din navele ancorate mai spre centrul bazinului, se montează rapid școndrul — bîrnă rotundă și unsă, scoasă în afara bordului, paralelă cu suprafața apei. De vîrful școndrului este agățat un sac, iar în el purcelul. Pe rînd marinarii pășesc pe bîrnă, dar tare greu le este să ajungă pînă la capăt: fac de obicei cîțiva pași, apoi bat aerul cu brațele, încercînd zadarnic să-și mențină echilibrul. Proba se încheie cînd, în cădere, unul dintre marinari a izbutit să agațe purcelul.

Sărituri de la trambulină

Momentul acesta dă prilej să se afirme îndrăzneala și deprinderile îndelung șlefuite; marinarii se dovedesc înotători strașnici, dar și acrobați de invidiat. Uneori săriturile-model alternează cu sărituri caraghioase.

Cînd rîsetele încetează, difuzoarele fac să răsune un cîntec domol ca marea unduindă; ochii descoperă venind platforma unei formații artistice marinărești. Cît durează trecerea, se epuizează repertoriul corului și recitalul de versuri. Acum intervine bătrînul Neptun, care este mulțumit, se pare, de cele văzute de-a lungul unei ore și jumătate; își ia rămas bun, urează pace și an rodnic în împliniri, după care, purtat de cumintea lui balenă, însoțit de bărci, de urale și de corul sirenelor, se retrage în împărăția lui, pe care i-a făurit-o legenda. Difuzoarele împrăștie invitația adresată mulțimii de a participa la spectacolul de seară.

Cînd noaptea învelește marea și pămîntul, deodată, la un semnal, în avanport înfloresc ghirlande de lumini — șiraguri alcătuite din mii de becuri care conturează silueta fiecărei nave; sînt pavoazele electrice ale navelor ancorate. Se văd apoi torțe și becuri, în fel de fel de culori, agitate pe suprafața apei; începe carnavalul bărcilor, pe care le vedem înaintînd în convoi pe lîngă nave și înconjurînd avanportul. Spectatorii au pus din vreme stăpînire pe dig și pe faleză, privesc încîntați acest spectacol feeric și înalță curioși privirea cînd pe cer se aud trosnete scurte, urmate imediat de rămurișurile luminoase și multicolore ale artificiilor izbucnite în bezna pe care o și învinge, dar numai pentru cîteva clipe, iar pe dig se văd pîlpîind roiuri de făclii; începe retragerea cu torțe a marinarilor. Ei trec prin orașul-port, vioi și veseli, aplaudați de mulțime — participantă entuziastă la marea sărbătoare, numită simplu și frumos: ZIUA MARINEI

Căpitan de rangul III ILIE MANOLE

DE PE BANCILE LICEULUI MILITAR ÎN PANTEONUL ȘTIINȚEI UNIVERSALE

HENRI COANDĂ

În istoria armatei române, învățământul militar a ocupat, prin rolul pe care l-a avut în ridicarea permanentă a nivelului de pregătire al cadrelor, și, ca urmare, și a organismului militar în ansamblul său, un loc aparte. Instituțiile militare de învățământ s-au transformat cu timpul în adevărate focare de cultură, căutate de un număr tot mai mare de tineri dornici să-și desăvîrșească cultura generală și să-și însușească o temeinică pregătire de specialitate. *Stadiul înalt atins de învățămîntul militar românesc explică, de altfel, și marele număr de ofițeri care, după absolvire, s-au dedicat diferitelor ramuri ale științelor, devenind specialiști de renume, unii dintre ei chiar deschizători de drum în anumite domenii ca, de pildă, meteorologia, seismologia, astronomia, geodezia, geografia militară etc.* **Între aceștia s-au remarcat, prin activitatea depusă și lucrările lăsate, generalii matematicieni Gheorghe Buicliu, Ștefan Burileanu, Grigore Cantilli, Constantin Coandă, Toma Ghenea, locotenent-colonelul astronom Constantin Căpităneanu, locotenentul astronom, meteorolog și seismolog Ștefan Hepites, generalul chimist și geolog Alexandru Budișteanu, generalii ingineri Constantin Hîrjeu, Gheorghe Negrescu, generalii medici Victor Anastasiu, Mihail Butoianu, Constantin Dimitrescu-Severeanu, generalii istorici Ion Manolescu, Radu Rosetti, Petre Vasiliu-Năsturel, generalii geodezi Constantin Brătianu, Constantin Barozzi, locotenent-colonelul etnograf și folclorist Tudor Pamfilie etc.**

Între absolvenții școlilor militare se detașează însă figura marelui savant Henri Coandă (1886—1972), de al cărui nume se leagă începuturile celei mai spectaculoase cuceriri din zilele noastre — aviația cu reacție.

Absolvent al *Liceului militar* din Iași și al *Școlii militare de artilerie, geniu și marină* din București, viitorul om de știință și-a început activitatea de inventator încă din vremea cînd era sublocotenent de artilerie, în 1907, concepînd și construind o serie de rachete pirotehnice cu scopul de a experimenta propulsia prin reacție a aparatelor de zbor mai grele decît aerul, ca și macheta unui avion propulsat de o rachetă.

Pasiunea pentru cercetarea științifică l-a făcut pe tînărul ofițer de artilerie să părăsească armata pentru a-și desăvîrși studiile. Preocupat de cercetările sale, în 1910, inginerul Henri Coandă a elaborat și ex-

O fotografie rară (de la stînga la dreapta): Henri Coandă, aviatorul Mircea Zorileanu și mecanicul Vasile Ionescu. Cotroceni, 1913

Viitorul savant, elevul plutonier Henri Coandă, Iași 1909

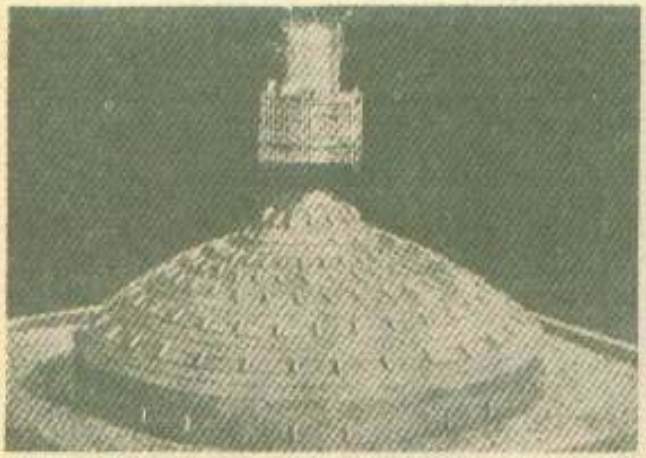

1

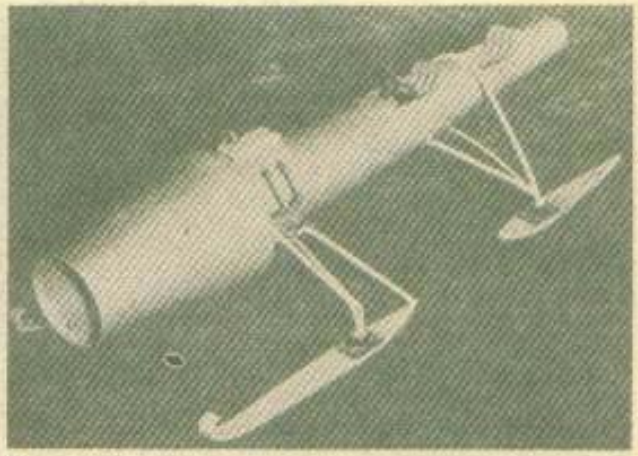

2

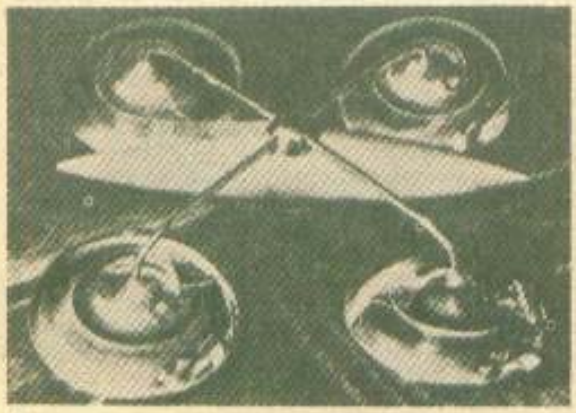

3

Cîteva dintre invenţiile marelui savant român: 1) rezervor oceanic 2) aerosanie cu reacţie 3) aerodine lenticulare cuplate la un fuzelaj

perimentat posibilitatea aplicării la avioane a unui motor cu reacţie, în acelaşi an expunînd, în cadrul celui de-al doilea Salon internaţional de aeronautică de la Paris, cel dintîi avion cu reacţie din lume, unanim apreciat de specialiştii, tehnicienii şi oamenii de ştiinţă aflaţi în capitala Franţei. *„Aeroplanul Coandă* — afirma cu acea ocazie directorul revistei „La Technique Aéronautique", George Espitalier — *este unul din rarele aparate în care totul este nou"*, în timp ce André Bié de la Muzeul Aerului din Paris aprecia noul sistem de propulsie al aparatului — un motor aeroreactiv montat în partea anterioară a fuzelajului — *„o adevărată revoluţie atît ca principiu cît şi ca aplicare"*.

Seria invenţiilor în domeniul aeronauticii ale inginerului Henri Coandă abia începea. Ea a continuat cu realizarea, în 1911, la Reims, a celui dintîi avion bimotor cu o singură elice, dar mai ales cu construirea, în cadrul Uzinelor de avioane şi motoare pentru avion „Bristol" din Anglia, al căror director tehnic era, a mai multor tipuri de avioane: bimotorul „Coandă-1911", „Bristol-Coandă 1914", „Bristol Fighter", „Bristol Canard" etc., apreciate în întreaga lume.

Activitatea inginerului Henri Coandă, de la a cărui naştere s-au împlinit, recent, 100 de ani (7 iunie) nu s-a limitat însă numai la aeronautică. Ea a fost mult mai vastă şi mai variată, cuprinzînd numeroase domenii ale ştiinţei. *Astfel, între cele 250 de invenţii care-i poartă semnătura s-au numărat:* aparatul pentru detectarea straturilor lichide subterane, sistemul de hipersustentaţie, trenul de aterizare escamotabil, sistemul de transport prin conducte, aparatul frînă-recul pentru guri de foc, dispozitivul pentru combaterea zgomotului şi a poluării atmosferei, trenul aerodinamic suspendat, automobilul echipat cu un motor cu reacţie, tunul fără recul pentru avioane, aparatul pentru extragerea apei potabile din mare, aparatul pentru folosirea energiei solare, sistemul de proiectare a betoanelor pentru pereţi şi planşeuri etc. Acestora li se alătură brevetarea, în 1934, a unei mari descoperiri: „procedeul şi dispozitivul pentru devierea unui fluid într-un alt fluid", cunoscut şi sub numele de „efectul Coandă", cu o largă aplicabilitate în cele mai variate domenii ale tehnicii, între care şi aşa-numitele „aerodine lenticulare" sau, cum li se mai spune azi, „farfurii zburătoare".

Activitatea prodigioasă depusă de ilustrul om de ştiinţă român a fost unanim apreciată în întreaga lume, o revistă new yorkeză subliniind, pe bună dreptate, că *„inginerul Coandă simbolizează, prin el însuşi, trecutul, prezentul şi viitorul progreselor aeriene"*, numindu-l drept „părintele aviaţiei reactive". Ca o confirmare a meritelor ştiinţifice deosebite, savantul român a fost ales membru titular al Academiei Române şi membru de onoare al Societăţii Regale de Aeronautică din Marea Britanie. Totodată, i s-a acordat, de către Institutul Politehnic din Bucureşti, înaltul titlu de „Doctor honoris causa". La rîndul ei, Organizaţia Naţiunilor Unite pentru Educaţie, Ştiinţă şi Cultură — UNESCO — l-a decernat, în 1960, ordinul „Meritul pentru cercetări ştiinţifice, în grad de comandor". În acelaşi timp, guvernul francez i-a înmînat „Medalia militară a aeronauticii franceze", iar cel american, „Medalia de aur", ca „părinte al aviaţiei cu reacţie".

Prin realizările sale excepţionale, savantul Henri Coandă şi-a înscris numele, în egală măsură, în galeria marilor oameni de ştiinţă români, ca şi în cartea de aur a ştiinţei mondiale.

Prin întreaga sa activitate, el avea să concretizeze afirmaţia potrivit căreia *„românii au dat omenirii, mai cu seamă în epoca contemporană, o mulţime de celebrităţi înscrise cu litere majuscule în fondul de cultură şi civilizaţie al epocii, de pe aceste meleaguri pornindu-şi zborul către înălţimi iluştri inventatori, descoperitori, mari oameni de cultură, adevărate genii cu care omenirea se făleşte"*, între care şi numele savantului Henri Coandă.

Dr. DORINA N. RUSU

PRIMII COMPOZITORI MILITARI LAUREAȚI AI PREMIILOR INTERNAȚIONALE

Celebrul compozitor român, ofițer al armatei noastre, Iosif Ivanovici

În țara noastră, cea dintîi distincție națională pentru compozitori a fost inițiată în 1911 de George Enescu, premiul de compoziție ce-i va purta numele, acordîndu-se creatorilor români pînă în anul 1945. Pe lista primilor laureați, alături de Dimitrie Cuclin, Ion Nonna Otescu, Alfred Alessandrescu și Ion Bohociu, s-a aflat și un șef de muzică militară: George Fotino (1858—1946). *Rapsodia română pentru fanfară* (orchestră) a muzicianului craiovean s-a bucurat, multă vreme, de succes, imediat după tipărire (în versiune pentru pian), intrînd în circuitul sălilor de concerte. Pentru compozitorii militari, menționarea la premiul național *George Enescu* dobîndită în 1912 de către George Fotino, a stimulat vizibil pe creatorii din armată care au părăsit obișnuitele forme mici (marșul, valsul, galopul, hora, sîrba, potpuriul), abordînd cu curaj lucrările de mari dimensiuni muzicale.

În absența unui concurs național de creație în secolul XIX, compozitorii militari au participat la întreceri internaționale, reușind să obțină o serie de prestigioase premii. Primul laureat a fost Iosif Ivanovici, autorul binecunoscutului vals *Valurile Dunării*. Cu ocazia Expoziției universale de la Paris din 1889, s-a organizat un concurs pentru realizarea unui *Marș de defilare*, destinat primirii țarului Alexandru al Rusiei care își anunțase participarea la marele eveniment din capitala Franței. Dintre lucrările celor 116 compozitori care au concurat la glorie de laureat al *Expoziției universale*, marșul *Alexandru* al românului Iosif Ivanovici a obținut premiul I. Prezent la festivitățile de la Paris, Iosif Ivanovici a fost invitat să viziteze Rusia. Cercetători români afirmă că Iosif Ivanovici ar mai fi obținut încă un premiu internațional și la *Expoziția universală* din 1900. Dar, dacă documentele precise încă lipsesc, în schimb, o medalie de compoziție la Paris a obținut, cu certitudine, compozitorul Mihail Mărgăritescu (1861—1924). Critic muzical prestigios la începutul veacului, compozitor de muzică vocală și ușoară de salon, Mihail Mărgăritescu a deținut între 1905—1916 funcția de inspector al muzicilor armatei, fiind primul capelmaestru român cu gradul de locotenent-colonel. În sfîrșit, în nr. 13 din revista *România Musicală* se anunța, că Nicolae Argințe, șeful muzicii militare a Regimentului 8 infanterie din Buzău, a fost premiat în 1898 la concursul internațional de compoziție de la Catania (Italia). Deși nu se cunosc prea multe detalii biografice despre acest creator și capelmaestru (s-a născut la 17 august 1855 și a murit în 1925?), totuși, se știe, că a militat în paginile revistei *Muzica* (1909) pentru îmbunătățirea soartei fanfarelor militare.

Distincțiile dobîndite de creatori militari în secolul trecut se înscriu printre primele premii de compoziție cucerite de muzicienii români pe plan internațional.

EUGEN VICOS

COMPOZITORUL FOLCLORIST COLONELUL EUGEN PAPP

Muzica și-a aflat în rîndurile armatei nu numai compozitori și interpreți profesioniști care au activat în cadrul fanfarelor, ci și creatori amatori, pasionați ai artei sunetelor, proveniți din alte arme (infanterie, cavalerie, artilerie ș.a.). Uneori, cînd talentul și-a spus răspicat cuvîntul, un ofițer de cavalerie (Mihail Mărgăritescu) a ajuns chiar inspector general al muzicilor militare! Se pare că, investigațiile de viitor vor aduce la lumină multe nume noi în circuitul componisticii românești, armata dovedindu-se peste timp un tezaur de autentice talente. Un nume pe nedrept uitat a fost colonelul ardelean Eugen Papp.

„Cele 10 compoziții ale d-lui Colonel Eugen Papp – remarca ziarul bucureștean Vremea, *nr. 110 din 1930 prin pana dramaturgului Mircea Ștefănescu, după răsunătorul recital al cîntăreței sibiene Adele Umling-Reissenberger* – au dovedit măiestria tehnică a autorului lor și puritatea înaltei lor inspirații. Discreționeu și arta cu care înconjoară elementul popular românesc, coloratura pe care știe să i-o dea pentru a-i face să reiasă, nu ca un element obsedant de artă națională, ci ca un prețios inițiator de artă pur și simplu, fac farmecul și originalitatea acestor compoziții". *Aceleași elogioase aprecieri le-am întîlnit și în cronicile muzicale semnate de Constantin C. Nottara în* Dimineața *din 13.IV.1930 și de prof. George Breazul în* Cuvîntul *din 5.V.1930*: „Concertul sopranei sibiene ne-a prilejuit cunoștința a încă două puternice personalități artistice: compozitorul E. Papp, în domeniul creațiunii și pianistul prof. Franz Xaver Dressler, în domeniul interpretării" – *concludea George Breazul. Cine a fost Eugen Papp?*

Născut la Sighetul Marmației în 1869, Eugen Papp a început să studieze de timpuriu pianul. Paralel cu Facultatea de drept din Oradea, tînărul muzician a aprofundat atît instrumentele, cît și compoziția. Tot în orașul de pe Crișu, a debutat în viața artistică, cercul revistei Familia *a melomanului Iosif Vulcan oferindu-i posibilitatea afirmării. Cariera militară l-a purtat la Viena și Budapesta, unde compozitorul-ofițer s-a familiarizat cu marea artă clasică, participînd la cenaclurile intelectualilor români grupați în societățile* România Jună *și Petru Maior. La 29 mai 1934 a murit pe neașteptate, după ce renunțase la cariera militară, spre a se dedica exclusiv muzicii.*

Moștenirea artistică a colonelului Eugen Papp cuprinde în special muzică de cameră și lieduri, întreaga creație fiind bazată pe melosul popular. Prieten cu Gheorghe Dima și Tiberiu Brediceanu, compozitorul-militar a pășit consecvent pe aceeași cale de valorificare a folclorului din Transilvania. Pînă și versurile unor lieduri (ca Mara curge prin grădini, Fluer*) le-a scris tot în stil popular. A tipărit mai multe caiete de cîntece pentru voce și pian, pe versuri de M. Eminescu, G. Coșbuc, Șt.O. Iosif, V. Alecsandri, Zaharia Bîrsan etc. A cultivat, în special, melosul din Maramureș* (Fîntîna cu trei izvoare, Măi fecior cu păr sucit, Mă dusei pe-o cărărușă), *pe care l-a armonizat și prelucrat cu o surprinzătoare măiestrie și maturitate componistică. Cu ocazia* Săptămînii muzicii românești *(1957) s-a organizat un recital la Cluj, exclusiv din lucrările compozitorului maramureșan.* „Socotim inițiativa direcțiunii Palatului Culturii de a comemora printr-un concert bine pregătit, personalitatea unui compozitor ardelean uitat — scria ziarul clujean Făclia *din 12.XII.1957* – o acțiune meritorie care poate constitui un exemplu". *Într-adevăr, muzica colonelului Eugen Papp merită să fie readusă în circuitul vieții noastre artistice.*

VIOREL COSMA

GÎNDURI CU ȘI DESPRE LAURENȚIU FULGA

Sublocotenentul Laurențiu Fulga

Un sfert de veac într-o formație de luptă cu un fost infanterist care avusese curiosul obicei să atace în fruntea subunității ținînd în mînă un baston. Nu l-am văzut niciodată în uniformă, dar cînd, la ocazii solemne, mă prezentam generalului în rezervă Fulga — vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor — în uniformă, raportîndu-i că maiorul de atunci îi așteaptă ordinul, oricît de tracasat ar fi fost de multele și încurcatele ițe ale treburilor breslei mele atît de orgolioase, se regăsea în postură militară și, amîndoi, începeam să găsim vechiul, lapidarul și esențialul nostru limbaj comun. Mă provocase la o întrecere ciudată și esențială: cartea fundamentală a conștiinței luptătorului român din cel de-al doilea război mondial. Nu despre cărțile lui de gen este vorba în cele ce urmează, cu toate că, adesea, s-a trecut prea ușor peste ele. Este vorba de Laurențiu Fulga cel torturat de demonii întrebărilor fundamentale, traumatizat de o viață interioară dramatică, marcat de experiențe existențiale tragice, adeseori halucinat de întîmplări care se însumau vizibil pe traiectoria unor deznodăminte fatale, împuținînd cu cruzime pe cei apropiați.

Laurențiu Fulga se leagă intim de gesturi social-obștești și strict intime pe care le-am întreprins, avîndu-l alături, cenzurîndu-mi entuziasmul cu rațiunea organizatorică, potențîndu-l cu autoritatea funcției, multiplicîndu-l cu rezervele de idei tactice deținute de el dintr-o experiență dură de viață. Crearea Asociației Scriitorilor din Brașov. Lansarea iahtului „Haï-Hui 2" pe itinerarul fabulos al redescoperirii maturității. Edificarea postului de luptă care este casa de la Grădiștea pe Argeș. Momentele solemne din viața mea familială, apariția cărților lui și a cărților mele, întîlnirea lui cu copiii mei care era o sărbătoare și vai, acele clipe cumplite cînd îl surprindeam bîjbîind cu mîinile întinse sau căutîndu-și prudent drumul în semiobscuritatea dulce a întrebărilor de la Neptun, amenințat de o orbire crudă, blestemul ultim care să-l prăbușească în obsesiile lui ucigătoare.

M-a fascinat devoțiunea cu care se dăruise obștii. Scrupulozitatea. Meticulozitatea militară. Dețin ciornele scrisorilor lui către diferite foruri, scrisori pe care i le ceream spre a-mi ușura formalitățile la autorități de toate genurile. Adnota rapid mostra prezentată de mine, apoi, nemulțumit, o rescria de mînă, indica în cîte exemplare se dactilografiază, ce hîrtie, și ce plic se folosește. Confident al gîndurilor legate de munca de ocnaș a prozatorului, martor înțelegător al momentelor de izbucnire, atunci cînd obtuzitatea își scotea capul pătrat în drum, primind ca pe-o purificare de sine și ca o penitență amărăciunea și înfrîngerile confraților, depășind cu mult limitele administrativului, care nu erau decît pretextul exercitării omeniei celei mai cuprinzătoare și adînc înțelegătoare, Laurențiu Fulga devenise acolo, la Uniune, o escală spirituală. Un punct de referință. O bază de alimentare cu statornicie și perseverență.

N-am bănuit niciodată că fostul luptător este măcinat interior de alte maladii decît cele ale întrebărilor fără răspuns. Mă obișnuisem într-un fel să-l consider o permanență a obștii, un alter-ego activ în treburile publice, dispus să-și sacrifice colectivității timpul, atît de nemilos scurt, răpit manuscrisului. Desigur, cum era și firesc, abordam tema noastră obsedantă din puncte de vedere deosebite și cu mijloace situate cîteodată la antipozi. N-a existat nicio-

Scriitorul Laurențiu Fulga (ani îndelungați redactor al revistei „Viața militară", apoi vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor) a luptat cu arma în mînă împotriva hitleriștilor

dată o umbră de îndoială, de suspiciune, de exclusivism, în legătură cu cărțile noastre. Dimpotrivă. Aveam și unul și altul sentimentul că ne acoperim reciproc punctele vulnerabile și că deschidem breșe largi într-un teritoriu cvasi-necunoscut, cucerind cu sînge poziții pe care le voiam inexpugnabile.

Stabilisem o excelentă cooperare între arme și nu știu dacă, în cazul nostru, aviatorul n-a apelat mai des la sprijinul infanteristului, decît infanteristul la sprijinul aviatorului. Universul de cucerit se arăta dificil, blindat cu conformisme și teritorii tabu, cu manierisme și cai de frizã împleciți din îngustime, din suficiență și rutină. Un război de uzură, secătuitor.

Ca în toate războaiele, infanteristul s-a jertfit cel dintîi.

Spitalul.

Face parte din destinul războinicului.

În primele zile l-am văzut optimist. Apoi resemnat. Apoi cînd abia s-a ridicat din patul suferinței spre a mă îmbrățișa cu disperată certitudine că o face pentru ultima oară, singura lui grijă au fost copiii mei. Și desigur, întrebarea cheie: „Ce face domnișoara Voica". Domnișoara Voica pe care o văzuse în scutece sorindu-se în soarele generos al Grădiștei.

Pentru că, în toate acele zile dramatice și crepusculare, cu demnitate firească și cu discreție absolută a trecut peste el și, ca întotdeauna, s-a interesat neformal, dintr-un sentiment de caldă umanitate, de alții.

Ce divină seară de poezie ne-a făcut Romulus Vulpescu, sub părul peste care se despletise noaptea aceea de vară, cînd auzisem scîrțîind în cer osiile Carului mare și cîte grele întrebări nu izvodise Laurențiu Fulga în lungul drum al lașilor făcut nu mai știu cînd, cu confrați care s-au retras discret în liniști și cum, după asemenea retrageri, a celor din generația noastră, ne reîntîlneam ca după un atac singeros la baionetă sau după o misiune de sacrificiu, cu locuri goale în stînga și dreapta și iată că prea devreme a sunat și clopotul lui.

Să-i fi auzit chemarea încă din dulcile înserări de pe malul mării treierate de briză, cînd se retrăgea în solitudine bîjbîindu-și drumul?

Oricum, a căzut la postul lui de luptă și am certitudinea că sfîrșitul n-a făcut decît să-i confirme stilul de viață și oferă și acel tragic roman „E noapte și e frig, seniori", roman-previziune; al cărui ultim rînd îl transcriu, luîndu-mi permisiunea generalului să îl interpretez: „Între noi amîndoi — neantul"...

Neantul, generale, dacă n-ar fi cărțile semnate Laurențiu Fulga!

RADU THEODORU

COLONELUL ȘI ETERNITATEA

(fragment)

LAURENȚIU FULGA

...Pe om îl chema Petre Soveja și avea gradul de colonel. Nu era chiar atît de vîrstnic pe cît vă puteți imagina. Dimpotrivă, destul de tînăr ca să fie invidiat și pentru frumusețea lui bărbătească și pentru culmea ajunsă în ierarhia militară. Fiindcă favorabile saltului de la un grad la altul îi fuseseră doar propriile sale virtuți de tactician și cutezanță în luptă, o inteligență pusă permanent în slujba acelui principiu care cere să cucerești obiective oricît de grele cu pierderi cît mai puține. Cel mult se poate spune că obrazul lui părea sculptat în piatră, cu trăsături prea de timpuriu înăsprite, ca ale unuia care a murit întrînsul pentru fiecare viață de soldat răpusă și care, nu de puține ori, a văzut el însuși moartea cu ochii. Din același motiv și privirea lui, dacă avea darul să pătrundă în realitate pînă la simburele cel mai ascuns, nu reușea în schimb să scape de imaginea parcă lipită de retină a celor care deveniseră umbre. Firește că asta îl răscolea și îl mistuia, ca și cum s-ar fi știut în fiecare dintre soldații și ofițerii căzuți sub comanda sa. De aci și rigoarea cu care lua hotărîri, spiritul de răspundere pe care, fără excepție, îl pretindea tuturor.

Și totuși, de cîte ori n-ar fi avut el nevoie de prezența ipotetică a acelei femei, cel puțin la răstimpuri să-i fie aproape de suflet. Și de cîte ori nu fusese nevoit să o respingă, fiindcă altfel s-ar fi trădat pe sine! Și de cîte ori nu visase la această întîlnire cu ea, și iată, în sfîrșit ora sunînd.

Colonelul Soveja se găsea la postul de observare, pe liziera unei păduri, chiar acolo unde îl prinsese vestea capitulării Germaniei. Se lăsase, deodată, o liniște incredibilă, aproape de nesuportat pentru nervii încordați pînă la paroxism ai unui luptător. Nu era vorba de o liniște pasageră, intermediară între un atac și altul, încărcată de confuzie și nepreväzut. Era, dimpotrivă, o liniște definitivă, purificată de orice alarme și greuri sufletești. Colonelul Soveja îi recepta, cel dintîi, noul conținut, ca pe o eliberare, dar în egală măsură se simțea și foarte obosit. O oboseală mai puțin fizică, obiectivă, cît una a gîndirii și a resorturilor intime.

Careva din preajmă-i încercă să-l sustragă acelei stări de reflecție, oferindu-i o cană cu surogat fierbinte, dar Soveja îl refuză cu un gest mut. Privirea lui sta concentrată asupra panoramei cîmpului de luptă, priveliștea era dintre cele mai neverosimile. Multe peisaje de sfîrșit de bătălie îi fusese dat să înregistreze pînă atunci, dar nici unul atît de deprimant ca acesta de pe urmă. Tunuri răsturnate cu țevile vizînd într-aiurea, blindate care fumegau încă... Dușmanul plătise scump speranța că se mai putea salva ceva, singura salvare o aflase în moarte. Astfel, de neexplicat nebunia cu care se agățase de acel teritoriu ca de un nod gordian al frontului, ca și presiunea metodică și acerbă la care-l supuseră ai noștri pentru a-l da peste cap. Încleștarea depășise dimensiunile obișnuite, sfîrșitul avea ceva de apocalips. Cum să nu trăiești, atunci, frenezia clipei cu care te descoperi viu la capătul unei experiențe atît de dure.

Ciudat este însă că Soveja își gusta triumful mai puțin pentru sine, cît pentru supraviețuitorii acestei ultime bătălii. Pe mulți nu-i văzuse niciodată la față, numele altora îi erau absolut străine. Masă compactă de biografii anonime, dar fiecare exemplară în felul său și pe care oricînd războiul le-ar fi putut înscrie la capitolul sacrificii. Colonelul Soveja nu-și făcea nici un merit de a-i fi comandat astfel încît să supraviețuiască războiului, dar era fericit pentru ei,că tot sub comanda lui, acum, la întoarcerea acasă, li se acorda un nou credit de viață. Justificîndu-i pe supraviețuitori, se justifica de fapt pe sine. Fiindcă avea și el dreptul la acest nou credit de viață, care se întîmpla să echivaleze, pentru el, cu însăși femeia din vis.

Un timp, făptura femeii se și constitui din pulberea de lumină de amiază, parcă de-aievea proiectată pe orizont. Era înveșmîntată în aceeași rochie de voal albastru, cu transparențe strălucitoare, cum sta încremenită pe pragul casei la o oră asemeni celei de acum, și care fusese ora despărțirii lor. Fața nu i se deosebea în trăsăturile esențiale, și nici un semn nu dădea superba ființă ireală care l-ar chema sau că ar fi gata să vină către el. Soveja îi zîmbi totuși cu o sfială de adolescent, și, oricît de misterioasă comunicarea, numai de el știută, gîndi că-i prea mult pentru gradul său de colonel. Dar nu la fel, oare, și ceilalți supraviețuitori, indiferent de vîrsta și gradul lor, tot de ficțiuni erau vizitați și tot cu sfială de adolescenți le invocau să se preschimbe în certitudini?

Cîteva clipe mai tîrziu, la colonelul Soveja se prezentă medicul regimentului și-i întinse un plic sigilat. Colonelul Soveja nu manifestă nici o mirare pentru coincidența întîmplării, se aștepta la acest act de oarecare solemnitate. Fiindcă nu era un plic în afara istoriei, cu atît mai mult lipsit de semnificație. Pe plicul trimis din țară cu șapte luni în urmă și nedesfăcut, el însuși scrisese cu litere mari, nervoase: „A mi se restitui la sfîrșitul războiului", după care-l sigilase și-l dăduse doctorului spre păstrare. Alternativa ca doctorul să nu aibă, la sfîrșitul războiului, cui restitui scrisoarea, colonelul nu o avusese în vedere. Era de la sine înțeles că doctorul ar fi știut ce să facă în astfel de eventualitate, foarte simplu — ce se face obișnuit cu lucrurile rămase de la morți! Nu asta însă îl tulburase și-l intrigase pe doctor, ci puterea colonelului Soveja de a nu dori să cunoască conținutul scrisorii. Faptul părea cu atît mai straniu cu cît era evident că scrisoarea vine de la o femeie: de ce o amîna colonelul Soveja pentru un timp nedeterminat? Motiv suficient ca doctorul să fie convins că Soveja tot va ceda pînă la urmă, chiar și pariase cu sine asupra duratei de rezistență a comandantului la ispită. Dar iată că războiul se terminase și colonelul Soveja își respectase cuvîntul, în schimb doctorul pierduse pariul cu sine. Se aflau acum față în față, unul — emoționat de clipa pentru care tremurase vreme de șapte luni încheiate —, celălalt, nerăbdător să i se explice rațiunea acestei decizii!

Colonelul Soveja ezita să deschidă scrisoarea, și nu din cauza prezenței doctorului; era în el ca o beție de miracol pe care tocmai dîrzul războinic nu și-o putea stăpîni. Ezitarea se dovedi însă cumplită, cînd exact pe clipa de cumpănă, destinul interveni cu brutalitate între el și destinul femeii ferecat în scrisoare...

Divizia îl chemă la telefon să-i anunțe că pentru el, cel puțin, și pentru oamenii de sub comanda sa, războiul totuși continua. Resturi ale unei armate hitleriste hărțuite, dar scăpate din încleștarea frontului de sud, deci nesupuse ordinului general de capitulare, vor încerca să răzbată prin foc, spre o Germanie despre care nu aveau cum știi că încetase să mai existe. Sinucidere curată, desigur, pe care n-o putea justifica decît desperarea ajunsă la punctul limită. Pentru prima oară de cînd se afla în război, colonelul Soveja socoti că istoria este nedreaptă cu el și cu supraviețuitorii pe care nici nu apucase să-i felicite pentru victorie. Avu însă tăria să-și ordoneze încă odată fluctuațiile conștiinței, iar femeii din vis fu nevoit să-i impună o nouă amînare. Ei bine, parcă mai avea importanță această amînare de cîteva ceasuri în comparație cu integritatea și luciditatea pe care colonelul Soveja și le voia, pînă la ultima clipă, la fel de ferme?!

Și-acum să vă lămuresc despre ce este vorba: despre acea bătălie înscrisă în calendar după ziua de 9 mai 1945, angajată pentru apărarea șoselei Brno —Praga, împotriva unor desperate resturi germane, care au și fost într-adevăr nimicite acolo, bătălie însă care a necesitat jertfele a 6 ofițeri, 11 subofițeri, 104 soldați români, în memoria cărora și-acum stă mărturie pe șoseaua Praga—Brno, într-un întrînd de pădure, o troiță românească în lemnul căreia au fost săpate aceste cifre de statistică simplă.

În această bătălie, prin urmare, de după anunțarea încetării războiului, cînd nu se mai credea posibil ca oamenii să moară pentru război, a căzut și colonelul Petre Soveja. Numele femeii din visul său rămînînd necunoscut, doctorul nu a avut cui să remită scrisoarea, cu atît mai mult cu cît nu și-a îngăduit să-i afle conținutul, și scrisoarea a coborît în mormînt odată cu cel căruia îi fusese adresată. Și nimeni nu va ști vreodată ce taină i-a stat pe suflet colonelului Petre Soveja, la ora la care a trebuit să pătrundă în eternitate.

REMEMBER

Macii roșii de la Păulișș

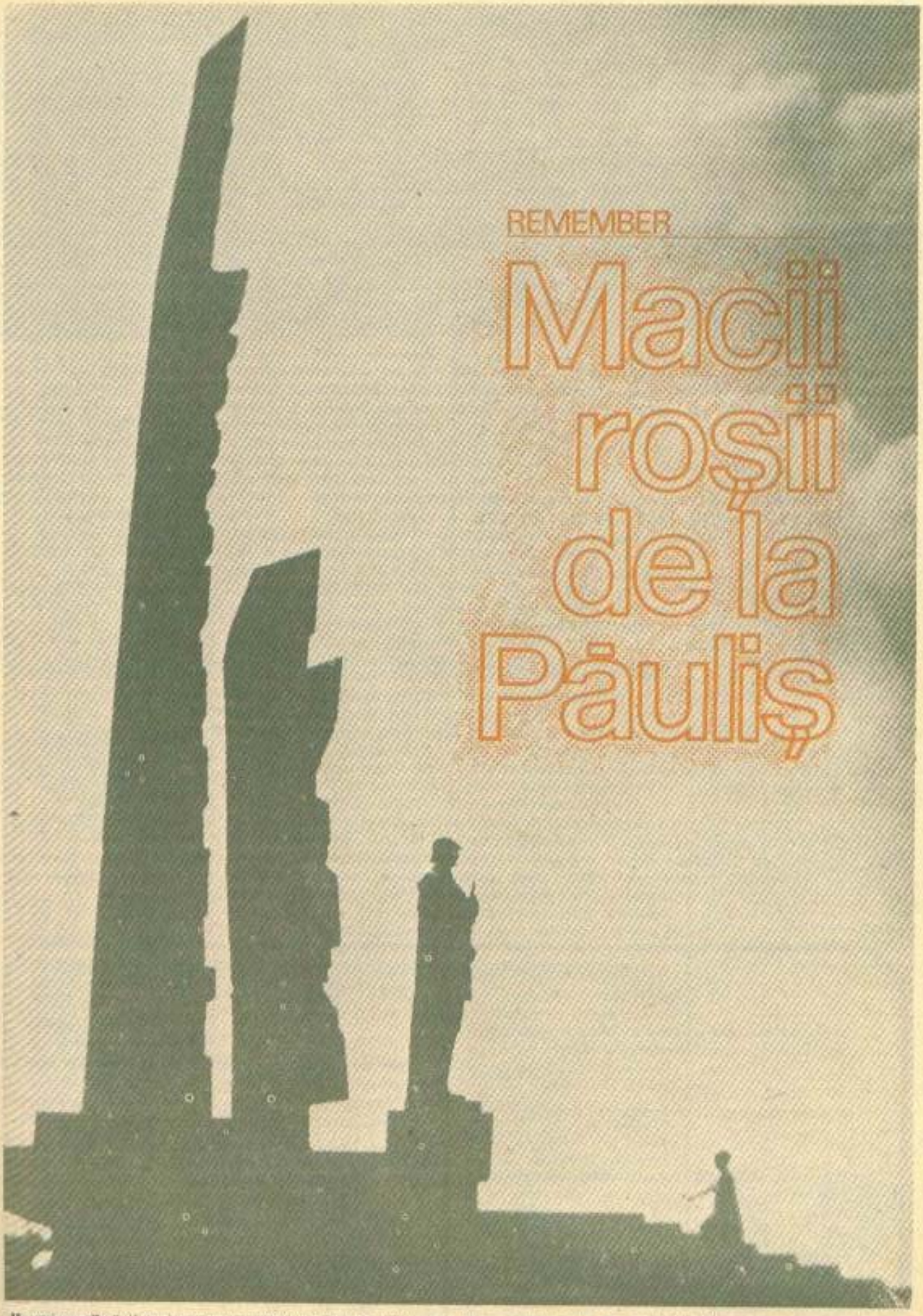

„Memoria eroilor" (foto locotenent-colonel ing. Gh. Rizeanu), după **Monumentul eroilor din războiul antifascist**, creație a sculptorilor Emil Vitroel, Ion Munteanu și a arhitectului Cristea Mitoșt

Eroi din Detașamentul Păuliș. Școala de subofițeri de rezervă Hălma, compania VI pușcași: căpitanul Ioan Fătu și sublocotenentul Gh. Cismaru (mijloc), elevii sergenți (de la stînga la dreapta): Lera Slobodan, Gheorghe Dumitru, Constantin Constănescu, Petre Coandă, Petru Motea, Tiberiu Iovi, Nicolae Șerb (de Motreanu, Dumitru Mechenici și Grigore Cașotă

Elevii mei sînt un pic emoționați. Îi înțeleg! Le-am povestit de atîtea ori despre faptele pline de eroism înălțător ale unor flăcăi care, în septembrie 1944, s-au luptat, pe viață și pe moarte, cu un dușman încrîncenat, iar acum, iată, s-a ivit prilejul de a păși prin acele locuri unde au căzut eroii Detașamentului Păuliș, din care și semnatarul acestor rînduri a făcut parte...

Ne oprim în dreptul monumentului care le eternizează memoria. Și eu și ei sîntem emoționați. Pentru a-mi ascunde sentimentele ce mă încearcă îmi plimb privirea peste locurile atît de cunoscute mie și caut cuvintele cele mai potrivite spre a reda, cît de cît, evenimentele petrecute cu mulți ani în urmă. Pe acest pămînt au căzut oameni pe care i-am cunoscut, care mi-au fost buni prieteni! Cum să redau întregul dramatism al acelor momente? Încep simplu...

...În luptele sîngeroase de acum peste patru decenii împotriva dușmanilor ce încălcaseră hotarele de vest ale patriei și voiau să ocupe întregul Ardeal, aici a căzut viteazul căpitan Ioan Fătu, comandantul companiei a VI-a pușcași, descendent dintr-o veche familie de răzeși din Bucium - Vrancea. El s-a prăbușit în ureșul celui de-al cincilea contraatac, după ce a semănat teilenul din fața sa cu trupurile cotropitorilor. Dincolo a căzut bunul și eminentul Gheorghe Cismaru, din familia unui ceferist bucureștean, în timp ce secera cu pușca mitralieră rîndurile dușmanilor ce încercau să învăluiască plutonul pe care-l comanda. Modestul elev-sergent Grigore Cașotă, din Bălănești - Gorj, a căzut și el eroic chiar lîngă sublocotenentul Cismaru, pe care-l sprijinea în contraatacul împotriva invadatorilor. Alt coleg, Petre Coandă, care ne cucerise cu optimismul său, a fost grav rănit de rafala unei arme automate și a murit mai tîrziu, la spitalul din Orăștie. La cîțiva pași mai încolo, elevul Constantin Comănescu, din județul Gorj, tăcut și discret, după ce a doborît patru dușmani ce-i atacaseră adăpostul, a fost răpus fulgerător de schijele unei grenade vrăjmașe. În crîncena încleștare au mai plătit cu sînge dragostea de țară maistrul-instructor Dumitru Gherghe, din Dăbuleni, elevul-sergent Tiberiu Iovi, din Vinga - Timiș (a scos din luptă șaptesprezece inamici), prietenul meu sîrb Slobodan Lera, dobrogeanul Dumitru Mechenici, cadetul Petru Motea, elevul-sergent Ion Motreanu, din Bănești Gorj (s-a strecurat în poziția inamică și, prin manevre rapide și abile, a distrus un tanc cu tot cu servanți, fiind apoi doborît de mitralierele dușmane), blîndul și liniștitul coleg din Gurahonț - Nicolae Șerb... Așa au căzut colegii mei din compania a VI-a, la care se adaugă ceilalți mulți eroi ai „Detașamentului Păuliș", al căror sînge a udat țărîna acestor cîmpii în care grînele-și șoptesc simfonia de aur împodobită cu roșul macilor aprinși.

Prof. DUMITRU SUSAN

— fost elev-sergent în compania a VI-a din „Detașamentul Păuliș"

MAXIME

Disciplina militară asigură unitatea armatei, disciplina socială asigură unitatea națiunii

I. JITIANU

O bună educație este izvorul și temelia cinstei

PLUTARH

Natura creează puțini oameni bravi, educația formează mulți

VEGETIUS

Mai bine să mori cu arma în mînă decît să nu cîștigi gloria militară și libertatea străbunilor lăsată drept moștenire

CAESAR

Faima ruginește dacă nu o cureți prin muncă zi de zi

N. IORGA

Nici un luptător cu minte nu-și disprețuiește dușmanul

J.W. GOETHE

Omul fricos umblă cu gheața în sîn

ANTON PANN

Sfătuiește-te cu toți dar rezervă-ți hotărîrea

W. SHAKESPEARE

Nimic nu este mai greu și mai important decît să te poți hotărî repede

NAPOLEON

O POZĂ ŞI PATRU... POZNAŞI

Ziarele din California au dezvăluit că două avioane militare americane „Grumman F-14 Tomcat" s-au tamponat în zbor, după ce se apropiaseră la mai puţin de trei metri spre a permite unuia din piloţi să-şi fotografieze camarazii!

Accidentul nu s-a soldat cu victime, iar cei patru locotenenţi au reuşit să-şi conducă aparatele avariate la baza militară San Diego din California. Daunele produse avioanelor au costat, totuşi, 240 000 de dolari. În plus, din cauza şocului, o rachetă aer-aer „Phoenix" s-a desprins din dispozitiv şi s-a prăbuşit în apele Oceanului Pacific. Ar fi putut să cadă, însă, asupra unei zone locuite. Poznaşii, care au vrut să se amuze „la mare înălţime", au raportat superiorilor că izbirea a vut loc într-un strat dens de nori, unde vizibilitatea fusese foarte slabă. Dar camerele de luat vederi instalate la bord i-au dat de gol: filmele arătau un cer incredibil de senin. S-a mai precizat că piloţii se aflau într-o misiune de acoperire a manevrelor navale din zonă.

După poza-suvenir, s-au ales cu o „amintire regulamentară" nu tocmai senină, ca s-o ţină... minte!

NEÎNTOARCEREA „FIULUI RISIPITOR"...

La Washington s-a anunţat că efectivele militare şi civile ale Pentagonului au atins, anul trecut, cel mai ridicat nivel din ultimul deceniu.

Studiul anual intitulat „Selected Manpower Statistics" relevă că, la 30 septembrie 1985, Departamentul Apărării al Statelor Unite dispunea de 2,15 milioane de persoane în uniformă şi de 1,17 milioane de angajaţi civili. A provocat nu puţină surpriză menţiunea că Pentagonul a reuşit să angajeze, în 1985, încă 42 de mii de persoane, în condiţiile în care S.U.A. erau şi rămîn puternic confruntate cu lipsa locurilor de muncă.

În capitala federală nu se ascunde, însă, faptul că Pentagonul continuă să fie departamentul cel mai pricopsit pe banii publici şi, de departe, fiul cel mai risipitor al Americii...

HAZUL TRECE, NECAZURILE RĂMÎN...

Un cetăţean american din Lewistown, statul Pennsylvania, s-a simţit şocat, aflînd din ziare că firma „Lockheed" încasa peste 600 de dolari pentru fiecare colac de toaletă instalat în avioanele militare pe care le fabrica.

Omul s-a adresat, în glumă, conducerii Pentagonului, oferind un scaun uzat, dar la preţul de 20 de dolari. Spre marea uimire a cetăţeanului, serviciile de intendenţă ale forţelor aeriene ale Statelor Unite i-au răspuns printr-o scrisoare oficială. Documentul sublinia că eşantionul oferit era „prea uzat", dar menţiona că „noi achiziţii vor fi organizate de Agenţia pentru logistică a Departamentului Apărării, prin oferte publice". Destinatarul din Lewistown era invitat să participe la respectivele licitaţii...

Un purtător de cuvînt militar, căpitanul Brad Goforth, a confirmat că „răspunsul este serios, forţele aeriene neavînd obiceiul de a lua lucrurile prea uşor". Numai banii contribuabililor americani sînt luaţi în derîdere!

„LA LOC, VACANŢA!"

Cea mai mare bază aeriană din nordul Suediei, amplasată în regiunea Luleaa, a fost închisă timp de trei săptămîni, pentru ca întregul personal militar să-şi ia concediul de vară!

Comandantul regiunii militare din Suedia septentrională, generalul Bengt Gustafsson, s-a declarat „uluit" de această măsură şi a dat asigurări că „o astfel de situaţie nu se va repeta niciodată".

Se pare că închiderea bazei pentru vacanţă totală a fost motivată prin faptul că, în apropierea Cercului Polar, sezonul estival este pe cît de aşteptat, pe atît de scurt. Cum s-ar zice, de vină a fost numai... vara!

CÎND SOŢUL VĂDUVEI DE RĂZBOI TRĂIEŞTE...

Văduvă de război de peste 40 de ani, Loni B., cetăţeană vest-germană, a aflat că soţul ei, Karl, declarat mort în al doilea război mondial, trăieşte!

Luat prizonier şi deţinut, un timp, în Marea Britanie, Karl B. nu s-a mai întors la căminul conjugal după eliberarea sa. Îndrăgostit de altă femeie, s-a stabilit în altă localitate din R.F.G., unde s-a ascuns atîta vreme. Afacerea a fost descoperită cînd, ajuns la 65 de ani, Karl B. şi-a făcut formele de pensionare. Pentru ordinatoarele administraţiei el era, însă, căzut pe front, în cursul ultimei conflagraţii mondiale şi lăsase în urmă o văduvă de război care primea pensie de aproape patru decenii. Prima soţie este ameninţată de riscul de a restitui pensia respectivă. Bigamul nu riscă nimic, deoarece fapta sa incalificabilă intră sub prevederile prescripţiei...

Situaţia rămîne destul de încurcată. „Văduva de război" nu poate intenta nici măcar „divorţ retroactiv", întrucît, la vremea respectivă, „piritul" era... mort!

METEOROLOGIA ŞI RĂZBOIUL

Aspectele diferenţiate ale vremii au influenţat din cele mai vechi timpuri pe locuitorii planetei noastre, obligîndu-i să se adapteze condiţiilor mediului natural, deosebit de variat în timp şi spaţiu.

Sînt suficiente dovezi păstrate în documente care atestă că multe evenimente din istoria omenirii s-au petrecut în strînsă interdependenţă cu condiţiile meteorologice locale. Nu o dată furia dezlănţuită a stihiilor naturii a decis soarta unor bătălii, mai cu seamă în perioadele istorice mai vechi. Asprimea, vizcolele puternice au constituit pentru unele popoare un veritabil zid de apărare împotriva cotropitorilor, după cum furtunile violente şi uraganele dezlănţuite peste întinsul nemărginit al mărilor şi oceanelor au nimicit adesea flote întregi pornite să cucerească pămînturi străine.

Din numeroase de fapte însemnate pe căluşul timpului am desprins doar cîteva în care implicaţiile vremii au avut un rol covîrşitor.

TRISTUL SFÎRŞIT AL „INVINCIBILEI ARMADA". În anul 1588, Filip al II-lea, regele Spaniei, pregătise un plan ambiţios de cucerire a Angliei, constituind în acest scop o flotă de război compusă din cca 130 de nave mari, pe care o denumi *Invincibila armada*. Pornind din Cadiz, sub conducerea ducelui de Medina-Sidonia, navele spaniole — ce purtau cu ele 8 000 de marinari şi 19 000 de luptători — sosiră în faţa portului Plymouth, de pe ţărmul sudic al Angliei, pregătindu-se de debarcare. Flota engleză, compusă din 197 de nave, inferioare celor spaniole ca tonaj, dar alcătuită din corăbii mai iuţi şi mai bine înarmate, aflată sub comanda lordului Howard, reuşită cu succes asaltului grenadelor nave spaniole şi, în cele din urmă, uriaşa armada se retrase ancorînd la Calais, fără a fi suferit pierderi prea serioase.

Acum fu rîndul englezilor să atace, cu ambarcaţiuni incendiare încărcate cu pulbere şi catran distrugînd multe nave spaniole. Spaniolii, pentru a scăpa de pericol, se îndepărtară în grabă spre Marea Nordului sperînd să ajungă, ocolind pe la nord Marea Britanie, în Irlanda, ţară catolică, aliata lui Filip al II-lea. Dar, pe neaşteptate, o puternică furtună se abătu asupra acestei mări, atît de agitate mai tot timpul anului. Flota, sub ploaia dezlănţuită, împrăştiată de furia vîntului care nu mai conteneа, fu împinsă spre stîncile ascuţite din preajma ţărmurilor inospitaliere ale Irlandei. Şi astfel, mai bine de jumătate din navele spaniole îşi găsiră sfîrşitul pe fundul mării ori se sfărîmară de stînci. Zeci mii de spanioli au pierit, iar din cea mai mare flotă de război cunoscută pînă atunci, abia 50 de nave aveau să se mai întoarcă. Tristul periplu al *Invincibilei armada* a însemnat, de fapt, sfîrşitul supremaţiei Spaniei ca putere maritimă. Şi poate, că toate acestea nu s-ar fi întîmplat dacă ducele de Medina-Sidonia n-ar fi avut nefericita inspiraţie să străbată apele atît de des bîntuite de furtuni ale Mării Nordului. Dar spre sfîrşitul veacului al XVI-lea nu se făceau încă observaţii meteorologice de care să se fi servit comandantul flotei spaniole.

CEAŢA ŞI SOARELE AUSTERLITZULUI. În aprilie 1805, Rusia, Anglia şi Austria alcătuiră o nouă coaliţie — cea de a treia — împotriva Franţei napoleoniene. După un şir de victorii fulgerătoare, armata franceză străbate Europa Centrală şi ocupă Viena la 12 noiembrie. Schimbînd direcţia de înaintare spre nord, Napoleon Bonaparte, în fruntea armatei franceze, se pregăti să dea bătălia decisivă cu armatele ruseşti şi austriece în apropierea localităţii Austerlitz (azi Slavkov-u-Brna) din sudul colinelor Morave. Armatele coaliţiei, conduse de însuşi împăraţii Alexandru I şi Francisc I, ocupau platoul Pratzeń, nu mai înalt de 250 de metri, situat la 5 km vest de Austerlitz, în timp ce francezii se grupaseră pe versantul drept al văii riului Goldbach (Bassantince). În ziua de 2 decembrie vremea era umedă şi rece, iar o ceaţă deasă se lăsase încă din ajun învăluind împrejurimile. Iată însă că spre dimineaţă negura se risipeşte de pe înălţimile platoului, lăsînd liberă vederea amplasarea trupelor ruseşti, dar acoperind încă valea riului Goldbach, unde francezii se pregătesc de atac. O jumătate de oră mai tîrziu soarele luminează întregul platou făcînd să strălucească cele 90 000 de baionete ale lui Kutuzov ce porneşc spre vale pentru a da piept cu armata franceză. Bătălia a durat pînă aproape de faptul serii şi francezii aveau să cucerească cea mai strălucită izbîndă din lungul şir al victoriilor napoleoniene. Geniul militar al lui Napoleon a înţeles că retrăgîndu-şi în ajun armata de pe platou va obliga trupele ruseşti să-i ia în primire, expunîndu-se însă privirii francezilor din vale, pe care, după cum am văzut, prezenţa ceţii avea să-i ocrotească, iar cînd norii s-au risipit, soarele Austerlitzului avea să şi aducă partea sa de contribuţie la desăvîrşirea cîştigării acestei bătălii.

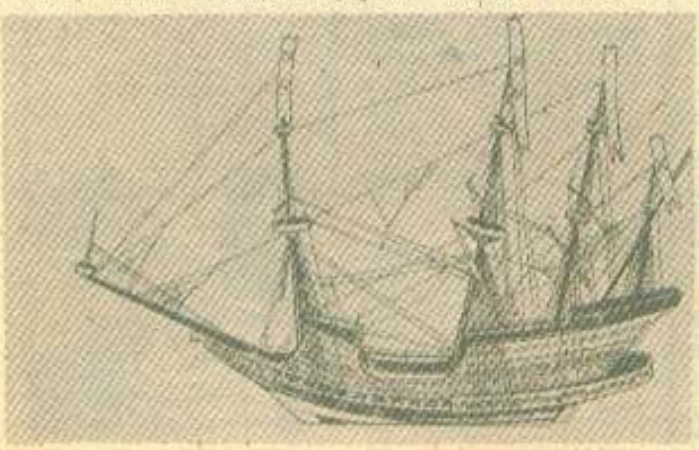

Navă de luptă spaniolă

DACĂ AR FI EXISTAT O REŢEA DE INFORMARE METEOROLOGICĂ. Deşi încă din primele decenii ale secolului al XIX-lea în majoritatea statelor europene se efectuau tot mai numeroase observaţii instrumentale asupra parametrilor ce definesc starea vremii, practic nu se putea vorbi de existenţa unei reţele de staţii meteorologice, care să furnizeze datele necesare nici măcar în cuprinsul aceleiaşi ţări. A trebuit ca un eveniment deosebit să impulsioneze, ba mai mult decît atît, să reclame interesul general pentru realizarea acestui deziderat. Acest eveniment este însuşi de campania din Crimeea (1854—1856) când a avut loc războiul purtat de Rusia împotriva Franţei, Angliei, Turciei şi Sardiniei.

În toamna anului 1854 flota anglo-franceză a început asediul Sevastopolului, principalul port militar al Rusiei la Marea Neagră. La 14 noiembrie, o furtună nemaipomenit de violentă s-a abătut cu toată furia asupra flotei aliate ce staţiona în faţa Balaklavei. Lanţurile groase de oţel ale ancorelor s-au rupt ca sforile sub presiunea vîntului. Corăbiile au devenit jucăria valurilor şi au început să se ciocnească între ele. Tunurile de oţel au fost smulse din lăcaşele lor distrugînd tot ce întîlneau în cale. Navele de război s-au scufundat unele după altele sau au fost aruncate pe ţărm eşuînd pe bancurile de nisip. În cîteva ore flota engleză a pierdut 32 de vase printre care şi nava „Prinţul Negru", mîndria marinei regale. A pierit, de asemenea, nava amiral a flotei franceze „Henric al IV-lea", împreună cu alte 26 de nave.

Pentru a elucida cauzele acestei mari catastrofe navale, ministrul de război al Franţei, mareşalul Jean-Baptiste Vaillant, l-a însărcinat pe cunoscutul astronom Urbain Le Verrier, directorul Observatorului astronomic din Paris, care era la curent cu cele mai noi realizări în domeniul meteorologiei. Le Verrier s-a adresat tuturor oamenilor de ştiinţă care făceau observaţii meteorologice în acea vreme. Adunînd datele necesare, el a însemnat apoi pe o hartă a Europei starea timpului cu cîteva zile mai înainte ca furtuna să se fi declanşat pe Marea Neagră. Astfel, Le Verrier a constatat că furtuna a luat naştere tocmai în vestul Mării Mediterane şi după ce a străbătut Italia, Marea Adriatică şi Peninsula Balcanică, după trei zile a pătruns în Marea Neagră. Consecinţele acestei dezlănţuiri a naturii puteau fi, deci, evitate dacă ar fi existat o reţea de informaţii meteorologice.

La 16 februarie 1855, Le Verrier prezintă împăratului Napoleon al III-lea proiectul înfiinţării primei reţele meteorologice pe pămîntul Franţei, a cărei organizare a fost terminată în 1856. Reţeaua a devenit apoi internaţională prin crearea unor reţele similare în Anglia, Prusia, Austria, Italia, Rusia ş.a. În 1860, amiralul şi meteorologul englez Robert Fitz-Roy întocmeşte primele hărţi meteorologice, folosind datele primite din ţările Europei. Începutul de drum fusese făcut!

O SCURTĂ AMELIORARE A VREMII. La 6 iunie 1944 a avut loc pe coastele Normandiei operaţia „Overlord", cea mai vastă acţiune de debarcare cunoscută pînă acum în istorie. Peste 2 700 de nave cu remorci şi 700 nave escortoare, aparţinînd forţelor aliate anglo-americane, cărora li s-au adăugat cca 11 000 de avioane de luptă şi aproximativ 1 000 de planoare, au fost angajate în această operaţiune

ce avea să deschidă cel de al doilea front în Europa împotriva Germaniei hitleriste. După o încleştare dramatică, forţele expediţionare aliate au reuşit să debarce, până la sfîrşitul zilei de 6 iunie, cîte o divizie în fiecare dintre cele cinci capete de pod de pe ţărmul Normandiei, în afara celor trei divizii care efectuaseră operaţia de desant aerian. Operaţiunea „Overlord" reuşise! Şi totuşi puţin a trebuit ca data declanşării acestei importante acţiuni să fie din nou amînată. Proiectată iniţial pentru primele zile ale lunii mai, cînd se realiza prima combinaţie prielnică între orarul fluxului şi cel al răsăritului Soarelui, debarcarea a trebuit să fie amînată din considerente de ordin tactic şi strategic. Înaltul comandament aliat, avînd în frunte pe generalul american D. Eisenhower, a hotărît ca operaţiunea să fie declanşată în intervalul 5—7 iunie, cînd se realiza, din nou, un context asemănător cu cel de la începutul lunii precedente. Dar iată că la orele 4 dimineaţa, în cadrul primei şedinţe zilnice a comandamentului aliat cu comisia meteorologică, condusă de colonelul britanic de aviaţie I.M. Stagg, aceasta, în urma unei temeinice analize a situaţiei sinoptice, anunţă cel puţin pentru 5 iunie o prognoză a vremii mai mult decît descurajantă. Într-adevăr, un câmp ciclonic, cu întreaga lui sucită de frenturi atmosferice, urma să traverseze zona Mării Mînecii, determinînd o vreme umedă şi rece, cu cerul acoperit de nori cu plafonul foarte jos, din care aveau să cadă ploi abundente, în timp ce rafalele vîntului se preconiza că vor atinge, temporar, 70—80 km pe oră. În asemenea condiţii devenea imposibilă debarcarea deoarece marea montată de vînt deosebit de tare împiedica accesul navelor de debarcare spre plajele normande. În plus, plafonul coborît al norilor făcea practic imposibilă protecţia aeriană. Ţinînd seama de condiţiile meteorologice atît de precare, generalul Eisenhower decide amînarea operaţiei. A doua şedinţă cu comisia meteorologică, ţinută în aceeaşi zi, la orele 21,30, nu lăsa nici o rază de lumină în sumbrul tablou al dimineţii, colonelul Stagg şi colaboratorii săi informînd înaltul comandament aliat că pe coastele nordice ale Franţei, condiţiile meteorologice sînt şi mai puţin prielnice. Tensiunea a sporit şi mai mult deoarece consecinţele inevitabile ale unei noi amînări a debarcării puteau periclita însăşi întreaga operaţiune.

În dimineaţa zilei de cinci iunie, la orele trei şi jumătate, în timp ce vîntul, de proporţiile unui uragan, zgîlţîia din temelii micul cantonament al cartierului general aliat, iar şuvoaiele de ploaie se înteţeau, meteorologii afişară un neaşteptat optimism: prognoza pentru 6 iunie anunţa o vreme mult ameliorată. După datele minuţios prezentate şi analizate de meteorologi, această ameliorare semnificativă a vremii avea, însă, să dureze doar cel mult 36 de ore, după care furtuna se va dezlănţui iar. Deşi perspectiva era departe de a fi strălucită, deoarece răgazul destul de scurt nu putea permite debarcarea în condiţii acceptabile decît a primelor valuri de asalt, totuşi, ţinînd seama de consecinţele nefaste ale unei noi amînări, se hotărî lansarea atacului în primele ore ale zilei de 6 iunie. Prognoza meteorologică s-a dovedit a fi excelentă şi astfel scurta perioadă de ameliorare a vremii a permis realizarea cu succes a operaţiunii „Overlord", care a avut o influenţă deosebită la obţinerea victoriei finale de către aliaţi.

IOAN STĂNCESCU
cercetător principal
la Institutul de Meteorologie
şi Hidrologie

PRIMII NOŞTRI AERONAUŢI

La 9 iunie 1874 s-a înălţat deasupra Capitalei primul balon cunoscut la noi. Era balonul „Mihai Bravul", confecţionat la Paris. În prima sa cursă a avut la bord doi cutezători: pe ziaristul Grigore Ventura şi pe negustorul M. Villemont. În a doua sa cursă, acest uriaş înalt de 25 de metri şi cu diametrul de 14 metri, a transportat trei ofiţeri — maiorii Constantin Poenaru, Jak Lahovari şi Dem. Demetrescu, plecaţi cu misiunea de a întocmi prima hartă militară aeriană a Bucureştilor. Misiunea fiind îndeplinită cu succes, Ministerul de Război a hotărît înfiinţarea primei secţii de aerostaţie, în cadrul Regimentului 1 Geniu. A fost trimis la Paris locotenentul Ion Gârdescu şi acesta, după o specializare de cîteva luni, s-a înapoiat în ţară aducînd un balon sferic achiziţionat pentru secţia prevăzută. Balonul a fost utilizat începînd din luna iunie 1892. În 1894, secţia de aerostaţie dispunea de primul său balon confecţionat în întregime în ţară. În 1905 şi 1906, locotenenţii Asachi şi Moruzi fac dese ascensiuni cu balonul „România" (în fotografie) — cel mai mare de pînă atunci folosit de armata noastră. În 1912, aerostaţia noastră activa sub forma unei companii, comandată de căpitanul Fotache Ionescu. La sfîrşitul lunii august 1916, compania aceasta avea cinci baloane de cîte 630 mc, care au conlucrat cu artileria, dînd rezultate mulţumitoare din primele operaţiuni.

ION MUNTEANU

SCOALA DE AVIAŢIE DE LA COTROCENI

Ministerul de Război a înfiinţat, în luna aprilie 1912, Şcoala de Aviaţie de la Cotroceni, unde tinerii ofiţeri români învăţau arta zborului. Şcoala era înzestrată cu zece aparate — patru biplane „Farman", cinci monoplane „Blériot" şi un hidroaeroplan (căruia i se spunea „Raţa"). Avioanele erau de tipul cel mai nou şi atingeau viteze de pînă la 95 de km pe oră, iar patru dintre ele puteau să se înalţe pînă la altitudinea de 500 de metri.

În fotografie: **hangarele în care erau adăpostite aparatele de zbor şi cîţiva dintre ofiţerii primei promoţii a Şcolii.**

Savanți în uniformă

În galeria marilor personalități ale științei, culturii sau artei românești și mondiale se înscriu, la loc de frunte, și numeroși militari români, care fac cinste uniformei armatei noastre și patriei în care s-au născut. Printre aceștia se numără, fără îndoială și Ștefan Odobleja, medic militar, căpitan, pe vremea cînd publica celebra sa lucrare de pionierat în cibernetică *„Psychologie consonantiste"*, **la o editură pariziană, în două volume (1938, 1939), care, așa cum afirmă dr. Mihai Golu în prefața cărții** *Psihologia consonantistă și cibernetica*, *„se adaugă ca o piesă deosebită la dosarul genezei și dezvoltării celei mai influente dintre științele secolului al XX-lea – cibernetica"*.

Ștefan Odobleja (născut la 13 octombrie 1902 în localitatea Valea Hoțului, jud. Mehedinți și decedat la 4 noiembrie 1978 la Drobeta-Turnu Severin) s-a preocupat și de fizică, filozofie, psihologie, drept, teatru, poezie, ziaristică. Despre meritele lui Ștefan Odobleja în fundamentarea și dezvoltarea ciberneticii s-a scris mult în cadrul acțiunilor de redescoperire și reevaluare a moștenirii științifice a marelui savant. În cele ce urmează ne vom referi la unele dintre preocupările sale mai puțin cunoscute în domeniul psihologiei, pedagogiei și sociologiei militare.

Locotenent-colonelul ȘTEFAN ODOBLEJA – PIONIER AL CIBERNETICII, CERCETĂTOR ÎN DOMENIUL PSIHOLOGIEI ȘI PEDAGOGIEI MILITARE

Ca ofițer medic, cu preocupări de cercetare interdisciplinară, Ștefan Odobleja a fost printre cei mai activi colaboratori ai revistei **„Spirit militar modern"**, o revistă de psihologie, pedagogie, sociologie și etică, care în primul număr din ianuarie 1939 publica articolele **„Sufletul ostășesc"** de profesor C. Rădulescu Motru, **„Forța autorității"**, **„Profesor și ofițer"**, **„Psihologia și pedagogia ordinului"** ș.a.

În Nr. 5/6 1939 al aceleiași reviste, după apariția și a celui de al doilea volum din **„Psychologie consonantiste"**, se tipărește o recenzie a lucrării, care este apreciată ca **„o încercare de a expune psihologia printr-o prismă psiho-fizică"**, **„o lucrare realistă cu caracter aplicativ și interesantă"**, iar consonantismul ca **„ultima expresie a fizicismului psihologic și ultima sa formă evolutivă"**, ce încearcă să explice misterul psihicului prin **„consonanțe și disonanțe de unde vibratorii"**. Recenzia se încheie cu speranța că lucrarea lui Odobleja **„nu va scăpa atenției celor în drept... ea făcînd proba elocventă a unei puteri de muncă științifică"**. În paginile revistei mai apar și două articole semnate de medic căpitan dr. Șt. Odobleja, intitulate **„Teorie și practică"** și **„Cantitate și calitate"**.

În contextul politic și militar al anului 1939, atunci cînd deasupra Europei se adunau norii grei ai războiului hitlerist, cînd independența și suveranitatea, integritatea teritorială a României erau grav amenințate, Ștefan Odobleja, alături de alte mari personalități române (C. Rădulescu Motru, semnatarul articolului semnalat, era președintele Academiei Române), se simte obligat să sprijine și cu condeiul acțiunea națională de întărire a capacității de apărare și de rezistență armată în fața agresiunii.

Primul articol al savantului abordează teoria și practica, în exclusivitate ca laturi ale învățămîntului militar și ale procesului instructiv-educativ cu toate categoriile de militari. După definirea noțiunilor și cîteva considerații critice asupra concepțiilor absolutizante în privința celor doi termeni, Odobleja pledează pentru **intensificarea teoriei** în pregătirea oștirii. Lecția scrisă (cartea) să se substituie și să se asocieze, „cu incomparabile avantaje", lecției vorbite. Adică, după părerea savantului, **„fiecare școlar-soldat să-și aibă cartea sa"**, să se încurajeze tipărirea de manuale bune pentru elevi, soldați și grade inferioare, să se încurajeze

publicistica militară, termenii tehnici militari să fie adaptaţi limbii române pentru a fi mai bine înţeleşi. Cărţile, manualele să fie **„scrise literar de către oameni cu talent"**, să fie bogat concretizate prin figuri, scheme, tablouri sinoptice etc. Autorul militează şi pentru încurajarea cititului în toată ierarhia militară **„prin exemple, distincţiuni, dirijare, promovare după acest criteriu"**. Pentru ofiţeri şi subofiţeri să se atribuie o notă specială pentru citit şi cultură militară. **„Studiozitatea trebuie să fie o notă atît de preţuită încît ea trebuie să acopere complet toate micile defecte** (lipsuri în pregătire, n.n.) **inerente cititului şi meditării"** spune Ştefan Odobleja. Tot pentru încurajarea studiului propunea să se acorde timpul necesar pentru citit, şi aceasta nu prin sacrificarea altor nevoi ale serviciului ci **„să se suprime unele pierderi de timp inutile sau formale"**, să se constituie biblioteci pentru companii, o bibliotecă a regimentului — **„organizată, clasificată, condusă de un om competent, activă şi deschisă în permanenţă"**, cu cărţi multe şi bune, **„cărţi de specialitate militară — apoi cărţi practice (de ştiinţă aplicată) şi, într-o proporţie cuvenită, cărţi de literatură extrem de selecţionate (istorice, patriotice, eroice, naţionale, morale etc)"**.

În ceea ce îl priveşte pe ofiţer, Odobleja considera că şcoala militară nu epuizează pregătirea teoretică a ofiţerului — **„Ea abia le însăilează"** —, ofiţerul fiind obligat să-şi continuie demersul instructiv-formativ. **„Cu terminarea şcolii nu înseamnă că trebuie terminat cu cartea. Orice profesiune intelectuală** — scria Odobleja — **cere pregătire continuă şi şcoală pe viaţă. Ofiţerul este intelectualul armatei el trebuie să citească mult. În carte stă superioritatea ofiţerului şi prin carte trebuie să se impună el în primul rînd."**

Pentru învăţămîntul militar savantul stabileşte cîteva imperative: **„Mai multă carte, mai puţine ore de program, dar mai mult citit... şi mai multe idei... mai mult realism, mai multă intuire şi demonstraţii practice"**. Şcolile şi unităţile să fie mai bine dotate cu material demonstrativ, chiar procurat cu forţe proprii, **„adunările să fie restrînse la minimum necesar, ordinile ca şi celelalte documente scrise, să fie de o concizie extremă"**, să se facă o mai strînsă legătură între teorie şi practică imediat după însuşirea teoriei. **„Ostaşului nu-i trebuie teorie pentru teorie, teorie-sport sau teorie-jucărie, ci teorie aplicată cu folos în viaţa militară şi la război"**. Pentru ofiţer trebuie să existe cărţi sau regulamente cu planuri de lecturi bine gîndite, cît mai sistematizate şi bine alese, după care el să se orienteze în expunerea lecţiilor şi, desigur, să le amelioreze în timp. Inspecţiile care dau **„tonul şi direcţia întregii activităţi a subordonaţilor"** să procedeze la **„înlocuirea vorbelor prin idei şi a ideilor prin fapte"**.

În pregătirea cadrelor „şcoala ofiţerilor" la unităţi trebuie să devină **„un fel de societate ştiinţifică, de specialitate, o mică academie militară"** în care să nu se repete aceleaşi subiecte, ci să se cerceteze ideile noi, să se dezbată probleme mari, să se facă propuneri de metode noi, să se argumenteze cu norme ale ştiinţei militare şi mai ales cu fapte experimentale. Conferinţele cu cadrele să vizeze cît mai mult originalitatea, contribuţia personală, noutatea, spontaneitatea, să se folosească o bibliografie bogată, iar dezbaterile să se facă disciplinat şi cu competenţă astfel ca întreaga **„şcoală a ofiţerilor să reprezinte un mijloc de emulaţie, un loc de încercare, un sistem de selecţionare"**.

Cea de a doua latură pe care accentuează Odobleja în instrucţia militară este **intensificarea practicii**, însuşirea tehnici militare, concentrată, fără multă frămîntare sau formalistică pedagogică, trebuie să cuprindă multă practică, **„să arătăm oamenilor cum să facă şi să fie puşi, apoi, să repete pînă cînd ajung să execute cu maximum de precizie şi rapiditate"**. Tot în sfera practicii, spune Odobleja, e nevoie ca fiecărui ostaş să i se insufle pasiunea pentru tehnică, să înveţe să înoate, să escaladeze, să urce dintr-o prăpastie sau să o coboare, să călărească, să pedaleze, să vîslească, să facă un pod, să lovească bine o ţintă terestră, dar şi aeriană etc.

În cel de al doilea articol, urmînd aceeaşi schemă, Ştefan Odobleja defineşte noţiunile de cantitate şi calitate, după care, transpunîndu-le fenomenului militar, le concretizează în consideraţii interesante asupra ofiţerului, subofiţerului şi soldatului...

Iată deci, prin prisma exclusivă a celor două articole, cîteva păreri ale savantului Ştefan Odobleja, în probleme importante ale gîndirii şi practicii militare româneşti interbelice. Desigur, majoritatea acestora vizau schimbări profunde în domeniile abordate, atunci, în epocă, iar multe dintre ele îşi păstrează actualitatea şi în zilele noastre.

Căpitan IOAN VLAD

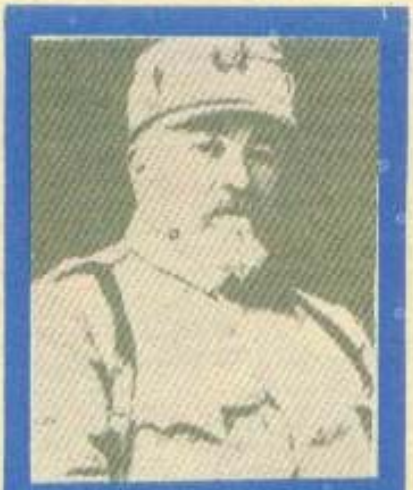

Locotenentul IOAN CANTACUZINO

Savantul bacteriolog de renume mondial s-a născut la 21 XI 1863 şi a decedat la 14 I 1934 în Bucureşti. Contactul cu armata datează din 1885 cînd îşi satisface stagiul militar, cu gradul de sublocotenent, într-o unitate de geniu. După o scurtă perioadă petrecută în Franţa, la studii, se reîntoarce în ţară şi este numit profesor la Facultatea de medicină din Bucureşti, iar în 1908 director al Serviciului sanitar civil. Conform Dicţionarului *„Prezenţe militare..."*, în 1913 este rechemat în armată şi i se acordă gradul de locotenent încredinţîndu-i-se *„sarcina de a iniţia acţiunile de combatere a epidemiilor de febră tifoidă şi holeră asiatică, izbucnite în rîndurile armatei, în care scop organizează carantinele de la Zimnicea şi vaccinează militarii din Corpul IV armată. În timpul campaniei din 1916–1918 este din nou mobilizat... În 1917 a fost numit directorul Serviciului sanitar militar şi civil pe întreaga ţară"*. A fost decorat cu numeroase ordine şi medalii româneşti şi străine. În 1921 a creat Institutul de seruri şi vaccinuri, care-i poartă numele, iar în 1931 Institutul sud-est"european de folclor şi medicină. A participat la viaţa culturală şi politică a ţării fiind unul dintre fondatorii revistei *Viaţa Românească*. Tot el a fondat (în 1924) *Revista ştiinţelor medicale*. În 1925 devine membru al Academiei Române şi al mai multor academii de peste hotare.

Locotenentul HORIA HULUBEI

S-a născut la 15 XI 1896, în oraşul Iaşi, a decedat la 23 XI 1972, la Bucureşti. Savant de renume mondial, întemeietorul şcolii româneşti de fizică nucleară, cercetător în domeniul aeronauticii. A fost elev al Şcolii de ofiţeri de infanterie Botoşani, pe care a absolvit-o în 1916, cu gradul de sublocotenent.

„Contactul cu şcoala militară de la Botoşani — va declara marele savant cu prilejul unui interviu acordat publicistului V. Firoiu —, *mi-a trezit curiozitatea care trăieşte în fiecare adolescent animat de prestigiul hainei militare: Cum o fi oare în armată, cum o fi oare la Şcoala militară? erau cele două întebări care mă frămîntau mereu. Trecerea prin tot cortegiul de forme şi contacte cu şcoala însăşi şi cu oamenii ei, cu tovarăşii mei de an şi cu regimul sever al disciplinei militare, fiind vreme de război, nu m-au impresionat prea mult în mod special, pentru că şi noi „civilii" eram preocupaţi de soarta armatei, de soarta ţării... Acolo, pe frontul Moldovei, am cunoscut lupta cu mitraliera şi cu puşca, precum şi rosturile folosirii baionetei, pe cînd nu le aflasem decît teoretic şi numai în perioada de aplicaţii la şcoala militară. La vîrsta studiilor universitare atît de mult visate pe băncile liceului, la vîrsta marilor idealuri, îmi făurisem o viaţă în tranşee şi trăiam emoţia luptătorului stăpînit de o supremă năzuinţă: să-mi apăr patria"...* Viitorul savant a fost trimis, cu gradul de sublocotenent, pe frontul de la Mărăşeşti, unde a primit comanda unui pluton format din rezervişti. *„Nu voi putea uita în tot cursul vieţii mele, recunoaşterile făcute ca infanterist, cu aceşti bravi ostaşi de sub comanda mea, care căutau să mă protejeze în timpul misiunii noastre comune: «ştiţi, noi sîntem mai bătrîni, e păcat de tinereţea dvs... ţara are nevoie mai multă de dvs.»".*

Ţinîndu-se seama de înclinaţiile sale pentru aeronautică (construia aeromodele, a realizat chiar un planor cu care a încercat să zboare), cît şi de rezultatele remarcabile obţinute la învăţătură, (a fost şef de promoţie), la sugestia generalului Berthelot, şeful Misiunii franceze în ţara noastră, a fost trimis la studii de specialitate, mai întîi în Anglia, apoi în Franţa, devenind curînd pilot militar. A îndeplinit cu succes mai multe misiuni împotriva armatei germane, după care a revenit în ţară şi a fost repartizat cu gradul de locotenent, la Grupul II aeronautică Tecuci.

După demobilizare şi-a continuat activitatea ştiinţifică contribuind la dezvoltarea fizicii nucleare în ţara noastră şi în lume. În 1955 a devenit membru al Academiei Române. A mai fost membru corespondent al Academiei de Ştiinţe din Paris şi al Academiei de Ştiinţe din Lisabona. A dus o activitate remarcabilă pe tărîm obştesc

Colonelul (r) C. DAICOVICIU

S-a născut la 1. III. 1898, în comuna Căvăran — azi Constantin Daicoviciu, judeţul Caraş Severin — şi a decedat la 22. V. 1973, la Cluj-Napoca. Istoric şi arheolog de renume mondial. În 1916, încă de pe băncile şcolii, a fost încorporat şi repartizat la Regimentul 43 infanterie din armata austro-ungară, unitate formată numai din români. Urmează cursurile unei şcoli de ofiţeri de rezervă. După absolvire a fost trimis pe frontul din Italia. *„În fruntea batalionului nostru* — avea să declare mai tîrziu savantul — *fîlfîia tricolorul românesc; ca rod al unei iniţiative proprii şi anonime... iar cîntecul pe care-l cîntau ostaşii acestui batalion în timpul marşului era însuşi Marşul lui Mihai Viteazul. Uniformele erau austro-ungare dar inimile, cugetele şi năzuinţele, ca şi graiul şi cîntecele, erau româneşti".* După doi ani revine la Caransebeş... În 1955 ţinîndu-se seama de meritele sale deosebite în domeniul arheologiei şi istoriei a primit titlul de membru titular al Academiei Române. A fost ales (vezi *„Prezenţe militare în ştiinţa şi cultura românească"*, Editura Militară, 1982) membru corespondent al Institutului arheologic din Berlin şi al Societăţii de studii latine din Paris. În 1968, Universitatea din Viena i-a decernat premiul „Gottfried von Herder". În 1969 autorităţile române hotărăsc înaintarea sa de la gradul de maior la gradul de colonel în rezervă... A fost distins cu titlul de Erou al muncii socialiste. A fost deputat în Marea Adunare Naţională şi membru al Consiliului de Stat. A scris numeroase opere ştiinţifice de o certă valoare, multe dintre ele cu privire la formarea poporului român şi a limbii române.

JEAN GHELIUC

MAXIME

Amar cetăţenilor a căror inimă nu bate pentru patrie

DIMITRIE BOLINTINEANU

Patriotismul este dreptul cel mai scump şi cea mai sacră datorie a fiecărui cetăţean

BOGDAN PETRICEICU HASDEU

Artişti plastici în uniformă

ISER

Cînd avea vîrsta de 32 de ani (în 1913), pictorul şi graficianul Iser a îmbrăcat haina militară, fiind concentrat. Avea gradul de soldat şi s-a mîndrit cu această haină, dovadă că a ţinut să aibă şi să dea prietenilor această fotografie pe care o reproducem (aflată astăzi în colecţiile Academiei R.S.R.). Reamintim că Iser a fost membru al Academiei Române şi a primit titlul de Artist al Poporului.

ION JALEA

Academicianul Ion Jalea, care ne-a dăruit remarcabile opere de artă — peste două sute de lucrări de compoziţie şi mai bine de o sută de portrete — s-a întîlnit cu viaţa ostăşească în 1913 cînd a fost încorporat, ca soldat cu termen redus, în cadrul Regimentului 34 infanterie, batalionul de la Babadag. Reintrat în viaţa civilă şi-a reluat activitatea de sculptor pînă cînd evenimentele din 1916 l-au chemat din nou sub drapel. A urcat treptele ierarhiei militare pînă la gradul de locotenent-colonel (r). În august 1917 se afla pe frontul de la Mărăşeşti, în zilele marii ofensive ale armatei române renăscute. În timpul unui intens bombardament inamic, un obuz explodează în preajma sa ucigînd mai mulţi ostaşi. Sculptorul va fi grav rănit rămînînd, de atunci, fără braţul stîng, amputat la spitalul din Galaţi. Cu toate acestea, după demobilizare, a continuat să sculpteze pînă la sfîrşitul vieţii. Şi-a reluat lucrul în atelier „*simultan cu educarea de a trăi cu un singur braţ*". Multe dintre lucrările sale poartă amprenta anilor de eroism legendar al ostaşilor români. De altfel, cum însuşi sculptorul a mărturisit într-un interviu acordat revistei noastre, chiar şi în timpul luptelor a continuat să sculpteze folosind lutul tranşeelor.

Despre anii petrecuţi la Iaşi, ca elev la şcoala militară, poartă amintiri frumoase: „*Acolo, la Iaşi, mi-a fost oţelită voinţa pe care o consider temeiul cercetării ştiinţifice; cele învăţate la Iaşi, la Liceul militar, m-au călăuzit să ajung pe drumul dezvoltării, să găsesc soluţia prin tenacitate*".

Caleidoscop

● *La 6 iunie 1944, dincolo de apele Mării Mînecii este pusă în mişcare armata aliată pregătită să debarce în Europa, unde o aşteaptă 57 de divizii germane eşalonate în spatele celor 3 000 de kilometri ai „Zidului Atlanticului", socotit inexpugnabil. La ora 4 dimineaţa, cea mai uriaşă flotă navală şi aeriană concentrată vreodată în lume se îndreaptă către locul ales pentru debarcare — o fîşie de 100 de km din coasta Normandiei. Sînt 3 000 de nave special construite pentru această acţiune, 500 de nave de război (crucişătoare, port-avioane, culegătoare de mine, submarine) şi 11 000 de avioane, dintre care 1 000 au la bord paraşutişti. Iar în urma lor, cîteva mii de genişti instalează reţeaua de conducte subacvatice necesare transportului carburanţilor. La apusul soarelui, cînd „cea mai lungă zi" s-a terminat, aliaţii trecuseră de „Zidul Atlanticului" şi debarcaseră în Franţa. Bilanţul bătăliei: 5 000 de morţi, 800 de avioane doborîte, 500 de ambarcaţiuni scufundate — numai din efectivul aliaţilor. Pierderile germane n-au fost anunţate niciodată. În următoarele trei luni au fost aduşi în Europa, pe calea deschisă la 6 iunie, aproape două milioane de ostaşi.*

● *Cetăţeanul Bogumil Kunicz din localitatea Kalisz (R.P. Polonă) este posesorul unei originale colecţii de figurine. El are nu mai puţin de 2 000 de soldaţi şi tunuri din plumb, reprezentînd diferite epoci istorice şi, mai ales, din timpul războiului de 30 de ani şi din epoca napoleoniană.*

M.B.

Saşa Pană:

ÎMI AMINTESC

În octombrie 1948 am fost rechemat în cadrele active ale armatei, cu gradul de colonel, adică acel al colegilor de promoţie (dar care nu fuseseră îndepărtaţi în virtutea legilor discriminatorii antonesciene). Am îmbrăcat cu plăcere uniforma militară, pentru că era a armatei republicii, a armatei populare. Am

Colonelul Saşa Pană

părăsit redacţia *Flacării*, organ al USASZ (adică al Uniunii Sindicatelor de Artişti, Scriitori şi Ziarişti) — bunica *României Literare* de azi, dacă socotim *Gazeta Literară* fiica ei legitimă — şi am trecut la conducerea revistei *Educaţia artistică*. Această revistă ostăşească, după o meteorică transformare în *Lumina*, a devenit *Viaţa militară* de azi. Educaţia artistică se subintitula organ al D.S.P.A., adică al Direcţiei Superioare Politice a Armatei (azi, Consiliul Politic Superior al Armatei).

Cei aproape patru ani cît am conlucrat cu colectivul redacţional al *Educaţiei artistice*, mi-au lăsat o neumbrită, frumoasă amintire. Revista, care apărea lunar (un timp bimestrial), în format de carte (100—200 pagini), publica material dedicat exclusiv echipelor artistice din unităţile militare (echipe a căror activitate o îndrumam şi inspectam). Aşadar conţinutul revistei era: scurte piese de teatru (unu-două tablouri), poezii, monoloage (umoristice), cîntece. Toate strîns legate de evenimentele (comemorări istorice, momentul politic ş.a.) lunii pentru care apărea respectivul număr. Pentru ca echipele să aibă răgaz să le pregătească, să le transforme în spectacole, aceste materiale se tipăreau cu cel puţin o lună anticipat. Şi niciodată această apariţie la timp, nu a fost eludată. În şedinţe stabileam, conform dorinţei fiecăruia, forma în care să scrie (teatru, poezie etc) şi fixam data cînd materialul trebuia adus spre lectură în plenul redacţional şi, eventual, ajutat cu sugestii la îmbunătăţirea lui. Cu plăcere îmi amintesc că întotdeauna acea dată a fost respectată de *toţi*. Chiar şi colaboratorii externi nu ne făceau greutăţi (...) Echipele artistice din ţară se prezentau, la sfîrşit de an... teatral, la un concurs. Nu-mi amintesc dacă se acordau şi premii sau numai satisfacţii morale!

Educaţia artistică conţinea ode, imnuri, poezii antologice, originale sau traduceri. (...) Poeziile erau precedate şi de un sintetic medalion bio-bibliografic al respectivului poet. De altfel şi colectivul redacţional avea poeţii săi: N. Tăutu, S. Sigartău, N. Dumbravă şi alţii absenţi la apelul memoriei. Umorul şi satira (necesar adjuvant educativ) erau prezente prin penele ascuţite ale lui Fred Firea, George Mihalache şi alţii.

Îmi amintesc de acei care m-au ajutat să facem din această tipăritură o revistă cu un nivel artistic, estetic mereu mai ridicat, ştiut fiind că numai atare pagini pot convinge, deci să-şi atingă scopul urmărit. Şi în primul rînd voi aduce aici numele harnicului, plinului de entuziasm căpitan Constantin Ghiban, secretarul de redacţie al revistei. A trecut prea curînd în lumea umbrelor delicatul, chiar timidul Ghiban, doborît de o boală necruţătoare. Numele lui îl asociez şi momentului de reînviere a operetei cu „*Cîntecul munţilor*" pentru al cărui libret, Viorel Doboş scrisese o muzică inspirată. Una din bucuriile scurtei vieţi a lui Ghiban a fost să-şi vadă apărută cartea la care robotise ani mai mulţi (din extrema conştiinciozitate care îl caracteriza), o monografie a vieţii şi operei lui Ciprian Porumbescu, — amîndoi de fel de pe aceleaşi meleaguri.

Prin acei ani, cînd făceam parte din colectivul de îndrumare a Teatrului Armatei, în fruntea lui era un destoinic maior (impunător şi prin statură) pe nume Nicu Răducu. Cîte titluri valoroase au devenit spectacole — cu sălile neîncăpătoare — datorită, în bună parte, şi perseverenţei acestui neobosit animator: *Vînt de libertate*, *Tarsiţa şi Roşiorul*, *Pericola*...

Cu melancolia inerentă cînd gîndul călătoreşte spre trecute şi ireversibile vremi, mă revăd conducînd dezbaterile în care pregăteam fiecare viitor caiet al *Educaţiei artistice*. Cei care citeau sau aduceau observaţii erau atunci mai tineri cu o pătrime de veac şi stele încă puţine le străluceau pe umeri. Ei se numeau maiorul Laurenţiu Fulga, căpitanul Nicolae Tăutu, soldatul în termen Ştefan Gheorghiu (care intra în colectivul redacţiei cu aureola de autor premiat al nuvelei „*Rotiţa*") şi alţii. În colectivul nostru erau şi angajaţi civili, poeţi ca Nicolae Dumbravă, prozatori şi dramaturgi ca Mircea Radina (cu vocea-i şoptită, parcă de departe), Aurel Drăghicescu, Vlaiculescu (...)

Mircea Radina, poet, prozator şi dramaturg

În 1950 am primit în colectiv un fruntaş în termen al cărui nume abia peste ani urma să devină notoriu. Se numea Alexandru Paşcanu. E actualul profesor la Conservatorul bucureştean, autor, printre altele, al unei rapsodii pe care o ascult cu plăcere, din cînd în cînd la radio. În compunerile pentru revistă era şi textier şi componist. Unele s-au bucurat de un deosebit succes printre ostaşii care le-au văzut interpretate, cum a fost scheta „*Înainte, spre gluma, marş!*". Într-o zi din toamna anului 1950, cînd plata drepturilor cuvenite colaboratorilor întîrziase multişor şi bugetele personale se anemiaseră, am găsit în cabinetul meu, pe birou, următorul catren cu explicitul motto:

Căpitanul Constantin Ghiban, pe frontul antihitlerist

„Deşi nu sînt în faţa unei instanţe de judecată, colaboratorii revistei Educaţia artistică *aşteaptă cu înfrigurare să fie... achitaţi.*

Telefoane şi demersuri,
Cereri, semnături, jelanii.
...„E uşor a scrie versuri"...
Dar e greu ca să îei banii!

Nu mi-a fost greu să descopăr pe autor în făptura (măruntă) a fruntaşului — de astă dată şi în epigrame — Alexandru Paşcanu. Pentru ca evocarea anilor de muncă la *Educaţia artistică* să fie mai completă, trebuie să mai aduc neapărat un nume: al locotenent-colonelului Nicolae Constantin, şeful secţiei din care făcea parte şi Biroul Creaţii. Acest om, cu mult tact tovărăşesc şi autentică minte clarvăzătoare, participa la lectura manuscriselor, dacă nu le lua la el spre „purificare". Drag mi-a fost şi mi-a rămas pentru inima sa caldă, pentru sinceritatea ce radia, pentru naturalul exprimării opiniilor sale, solid argumentate şi dovedindu-se — totdeauna, cred — juste. (...)

Am fost chemat la conducerea altei instituţii militare, curînd după ce revista îşi schimbase formatul (în cel actual al *Vieţii militare*) şi începea să-şi îmbogăţească sumarul cu cronici literare, muzicale, artistice (teatrale ş.a.) şi cu un interesant material iconografic precum şi cu medalioane de prezentare a scriitorilor români şi străini. Am plecat luînd cu mine amintirea unor ani fructuoşi la al căror roade am fost sprijinit necondiţionat de o echipă de tovarăşi înzestraţi şi care s-au dăruit din plin muncii de redacţie.

MONUMENTUL TĂCERII

– Povestire ştiinţifico-fantastică –

Femeia care venise în parcul aproape pustiu, deşi nu mai era atît de tînără, arăta o stranie frumuseţe. Nu era grăbită şi nici nu aştepta pe cineva, aşa cum nici atentă nu era la ce se petrece în jurul ei, semn că obişnuia să vină des aici şi cunoştea aceste locuri.

Din cînd în cînd şoptea ceva copilului care alerga înaintea ei rîzînd şi cum trecea aşa, adîncită în gînduri, puteai să-ţi dai seama de la bun început că nu era fericită. Prin nimic nu trăda chipul ei vreo durere. Dimpotrivă: trăsăturile-i blînde erau destinse, nici o grimasă nu le tulbura simetria armonioasă — doar în ochii mari, pentru cine ar fi privit-o cu atenţie, stăruia încă amintirea unei dureri îndepărtate, pe care curgerea timpului nu izbutise s-o şteargă. Ochii aveau o culoare albastră, deschisă, tulburătoare, de parcă rînduri nenumărate de lacrimi şterseseră ultramarinul lor viu de altădată.

Afară era iarnă, minus 90 de grade, dar în parcul acoperit aleile violet, arborii exotici, lacul cu debarcader şi ştrand se prezentau la fel ca-n timpul celei mai călduroase veri.

Femeia trecu împreună cu copilul podul arcuit peste lac şi se îndreptă spre Monumentul Tăcerii.

— Mamă, strigă copilul, şi ea tresări, mamă, dă-mi voie, te rog, să mă plimb cu căluţii resa.

— Bine, şopti ea! Du-te! Poftim ia cîte fişe doreşti!

Îi întinse o fişă de cont în alb. Privi cum coama părului lui roşu ca focul saltă grăbită printre arbuştii violeţi care străjuiau aleile şi, apoi, dispare spre hipodromul cu resa dresaţi.

O luă încet spre monument. Un obelisc de marmură galbenă tăiat în patru muchii pe care erau săpate cu litere albastre sute de nume. Deasupra, sculptura închipuia un scut, care se rotea încet în jurul unui ax, cu concavitatea în sus, sprijinind patru stele închipuind cele patru puncte tutelare. De jur împrejur totul era acoperit cu plăci de marmură.

Se aşeză pe o bancă. Ochii ei urmăriră coloanele lungi de nume săpate pe faţetele monumentului, apoi privirile îi coborîră. Rămase un timp aşa, dusă pe gînduri. Apoi deschise geanta şi scoase un pachet de scrisori legate cu grijă...

30 vorel, anul 34 λ

Scumpă Ran.

Este un lucru straniu dar, într-adevăr, aşa e — pe scrisoarea ce ţi-o trimit am pus data, dar n-am pus locul pentru că nu ştiu ce să pun: sîntem pretutindeni şi nicăieri.

De aici, planeta noastră se vede exact aşa cum ştii că se vede din cosmos — tu eşti acolo şi atunci totul este în ordine, eşti singurul meu punct de referinţă în acest univers mişcător şi haotic!

Mi-e dor de tine, atît de dor încît aştept în fiecare zi să primesc scrisorile tale, te visez cînd sînt treaz şi cînd dorm! Ran, dacă ai rămas însărcinată, aşa cum îmi scrii, aş vrea să aduci pe lume un băiat! Nu ştiu de ce, dar ţin atît de mult să fie aşa! Aici e o manie dorinţa de a avea un fiu — chiar şi comandantul, colonelul, o înţelege...

Am stat cu tine, Ran, doar două săptămîni. Mi se pare un vis! Aici viaţa este foarte alertă. Totdeauna trebuie să fim gata de ripostă... Am terminat Institutul, cum ştii, ca şef de promoţie. Acum îmi dau seama că am căzut victima propagandei celor care ridicau în slăvi ca merit suprem repartizarea pe front. Niciunul dintre cei care în ultimul an se băteau cu pumnii în piept pe această temă nu luptă acum, au locuri liniştite, „călduţe", la sol, pe cînd noi, cei care i-am crezut... Am fost un naiv, n-are rost să te chinui şi pe tine cu aceste probleme. Am fost repartizat pe escortorul „Scouth", o navă modernă şi puternică. Poate nu ştii ce înseamnă acela escortor — nu mai am timp acum să-ţi explic, sună alarma. Poate data viitoare îţi voi scrie mai mult. Te sărut, Ran, şi nu uita, ai grijă de tine. Mi-e dor de tine cînd lucrez, cînd lupt (ah, mai ales în acele groaznice clipe), mi-e dor cînd citesc ori cînd mă pregătesc să intru de cart, mi-e dor cînd expir, cînd inspir, mi-e dor, mi-e dor, mi-e dor...

Căpitan Jas Worishe Olistis Serp Haro Gamma.

Ea nu mai citeşte. Privirile ei fixează undeva, peste arbuştii din faţă, o pată de lumină. Mîna în care ţine scrisoarea tremură.

Într-un târziu împăturește hîrtia, o bagă în plic... Apoi ia din pachet o altă scrisoare...

*

07 narus, anul 34 X

Scumpa mea Ran,

Hotărîsem să-ți scriu în fiecare zi, dar iată că nu mă pot ține de cuvînt. Am trecut prin momente deosebit de grele... Sterer Beta a fost ucis ieri în timp ce îndeplinea o misiune. Poate ai citit în ziare.

Îmi scrii că ți-e groază să pui mîna pe vreo gazetă.

Îți înțeleg chinul moral. Listele celor dispăruți însă, ți-am spus, sînt înguste: numele meu nu are încă loc pe ele. Hei, moartea e grăbită, nu are timp, alege pe cei cu nume scurte!

Te rog să mă ierți dacă fac glume macabre, dar aici acestea sînt la modă. Rămînsexem data trecută la repartiția mea. Sînt ofițer mecanic principal pe escortorul „Scouth". Escortorul este o astronavă destinată apărării convoaielor de atacul torpilelor nucleare, al sateliților de asalt și al avioanelor de vînătoare, transatmosferice ale inamicului. „Scouth" face parte din flota NKY cosmică, este dotat cu cea mai modernă tehnică de luptă, ce să-ți mai spun... grup energetic de 800 000 K.P., orbită elastică, baterii de tunuri laser, lansatoare... o fortăreață invincibilă.

Cu toate acestea izolarea noastră e groaznică. În acest univers tehnicizat relațiile sînt inexistente. Vorbim în limbajul cibernetic al mașinilor. Deși inexpugnabili, sîntem veșnic hărțuiți de inamic fiindcă tocmai invulnerabilitatea noastră îl afișă. Acest război absurd în care murim și ne consumăm, eu nu-l înțeleg pe deplin. Ne apărăm și atacăm, atacăm și ne apărăm, conform unor ordine pe care noi nu avem dreptul să le contestăm.

Ni se spune că apărăm frumoasa noastră planetă violet, dar ce căutăm aici, în cosmos, nu ni se spune. Ni se spune că trebuie să creăm o centură de apărare strategică, în jurul planetei. Oare ce apărăm? Împotriva cui luptăm? În spatele nostru este neantul. În față, Planeta Roz pe care-o ținem sub observație permanentă, precum adversarii pe-a noastră. Închei aici. Soneria sună pentru schimbarea cartușelor. Te sărut, Ran! La revedere și pe curînd!

Jas Worthse Olistis Serp Haro Gamma

E liniște în parc. Nici o frunză nu se mișcă, nici un zgomot nu tulbură adînca tăcere care s-a instăpînit. Femeia care stă pe bancă și citește culege scrisorile una cîte una, le parcurge, apoi le leagă din nou în pliculeț. Din cînd în cînd, în timpul lecturii, fruntea i se luminează pentru o clipă, un surîs fermecător îi alungă tristețea din ochi...

10 tisir, anul 34 X

Ran dragă!

Poate că războiul se va termina în curînd. Forțele Planetei Roz și forțele Planetei Violet vor ajunge probabil la o înțelegere care să aducă pacea în sistemul nostru planetar. În caz că voi supraviețui, voi duce cu mine amintirea unor zile pierdute, traumatizante. M-am maturizat, aproape că nu m-ai cunoaște.

Aici vorbim foarte puțin despre noi înșine, fiindcă chiar grija pentru propria-ți sănătate poate fi luată drept abandonarea intereselor de serviciu în favoarea intereselor personale. De două zile am rămas fără muniții. Magaziile sînt goale. De jos, de la sol, ni s-a indicat să ne apărăm prin metoda krüker. Haak Lambda și Wall Sigma au salvat nava cu propria lor viață în acest fel. Am să-ți spun ce înseamnă metoda krüker. La semnalarea rachetelor dușmane, se execută manevra clasică: nava este orientată astfel încît expune rachetei care vine o suprafață cît mai mică de lovire (pupa). La bord se dă alarma neagră și toată lumea trece la posturi. Un pilot, cel mai experimentat, se îmbarcă într-un avion cosmic de luptă și decolează cu toată viteza în direcția armei dușmane. El rîsecă enorm, pentru că trebuie să se interpună între racheta inamică și navă. Operatorii de pe sistemele „Chimere" intensifică la maxim bruiajul radioelectronic. Urmează apoi evitarea propriu-zisă a loviturii: racheta inamică se va dirija spre avionul care i-a ieșit în întîmpinare și, derutată, se va conforma mișcărilor acestuia. Pilotul va căuta să o scoată cît mai departe din zona de acțiune, apoi, în ultimele secunde, acționînd toate motoarele, părăsește brusc în unghi de 90 de grade traiectoria lăsînd arma dușmană să treacă înainte și să se piardă în spațiu, acolo unde nu mai poate fi periculoasă pentru navă. La ultima misiune de acest gen trebuia să plec eu. Îmbrăcasem deja vesta radioactivă și-mi pusesem casca dar, văzîndu-mi tulburarea, Wall Sigma s-a oferit să meargă în locul meu. Și a murit! Wall Sigma a murit! Mișcarea nu i-a reușit, nu a părăsit traiectoria atît de repede: torpila l-a atins, dar nava a fost salvată... Am văzut clar pe monitoare cum a fost lovit avionul lui — era unul din aparatele „Docile"; fragmente din el ne însoțesc și acum în zborul nostru pe orbită, ca un repros amar. E groaznic...

Ieri a explodat escortorul „Parph", socotit a fi cel mai bun după noi. Nu știm ce misiuni ne mai așteaptă. Aici este o tristețe imensă, asemenea nopții spațiale. Te rog să mă ierți acum. Închipuie-ți că te-am sărutat și te-am strîns în brațe.

Aveți grijă... de voi! (Știi tu ce am vrut să spun!)

Căpitan Jas Worthse Olistis Serp, Haro Gamma

40 ieri, anul 34 X

Scumpă Ran,

Te sărut de mii de ori! Îți mulțumesc pentru casetele video holografice pe care mi le-ai trimis. Te-am văzut cum pregătești mîncarea, cum faci cumpărăturile, cum speli! Filmele au ieșit excelent. Tot echipajul este îndrăgostit de tine. Ești frumoasă cu părul lung, frumoasă cînd rîzi, cînd te miști, cînd vorbești, frumoasă, frumoasă, frumoasă!

Și viața mea păcătoasă, aici, nu mai este chiar atît de sumbră. A venit aprobarea pentru permisia mea de zece zile — colonelul m-a anunțat oficial. În două zile plec.

Aici este tot la fel cum știi. Au fost distruse, în ultima luptă, vedetele astrotorpiloare „Atlas" și „Meteor" ale inamicului. Am consumat în ultimele lupte peste patru mii de lovituri nucleare, dar am primit de curînd o centrală cosmică pentru conducerea focului echipată cu cei mai moderni laseri.

Mi-e groază de fiecare zi! Mi-e silă cînd văd atîta moarte și distru-

gere oarbă! Abia aştept să te văd. Aici, lîngă stele. Ran, vai, ce mocirlă iubito! Oare pentru asta să fi învăţat noi să zburăm?

Închei aici. Pe curînd! Şi iubeşte-mă aşa cum te iubesc.

Maior Jas Wortshe Olistis Serp Haro Gamma

P.S. Am ajuns un maestru în apărarea krüker. După Haak Lambda şi Wall Sigma sînt cel mai mare erou — am salvat nava de opt ori de o lovitură mortală. Ieri am fost avansat la gradul de maior. Să nu-ţi facă impresia că mă bucur. Am primit vestea cu indiferenţă. Festivitatea a fost simplă. Am ciocnit cu comandantul şi am băut fiecare cîte un pahar de şampanie...

Acelaşi

Scrisorile s-au terminat. Ochii femeii se înceţoşează brusc. Ea culege de pe fundul pachetului un ziar de lux, vechi, tipărit special pentru *„Cartierul Milionarilor"*. Ziarul s-a păstrat foarte bine, deşi este vechi de peste şapte ani, dacă ar fi să citim data de pe el: *„TEXEL"* nr. 48i, 42 lert, anul 34 X (Ediţie specială).

Pe prima pagină a acestuia, LISTA EROILOR:

...Aseară la orele 24,00 în sectoarele frontului patru au avut loc lupte violente. Duşmanul nu a reuşit să se infiltreze, fiind respins de forţele noastre şi înregistrînd pierderi mari. În cursul luptelor a fost lovit grav escortorul *„Scouth"* din cosmoflota NKY. Au pierit eroic, la datorie, următorii membri ai echipajului:

Norm Tournis Alfa — 21 de ani, colonel, comandor, comandantul astronavei

Larce Ostenheut Beta — 19 ani, maior, şef de stat major de bord

Porthe Olistis Sigma — 18 ani, sergent, ochitor-torpilor

Maws Clens Teta — 17 ani, sergent, bucătar

Arur Pattevs Omega — 18 ani, locotenent, medic specialist chirurg

Kumba Lazave Omega — 19 ani, sublocotenent inginer, translator pentru limbaje cibernetice kobon

Pirre Ordonez Gamma — 20 ani, locotenent, copilot şi ofiţer de stat major de bord

Parter Dubei Teta, 18 ani, sergent, tunar

Reymo Stulde Alfa — 21 ani, maior, inginer locatorist

Vitox A. Omega — 19 ani, maior, copilot şi ofiţer de stat major de bord

Jas Wortshe Olistis Serp Haro Gamma, 19 ani, maior, copilot, ofiţer mecanic principal specialist

*

Umerii femeii se cutremurară de un plîns nestăpînit...

Locotenent IOAN POPA

DE PRIN ARMII ADUNATE

KAKI ŞI NEGRU...

În urma unei decizii a Vaticanului, s-a stabilit ca forţele armate din 29 de ţări să aibă... episcopi proprii.

Noile episcopate ar avea misiunea de a oferi „asistenţă spirituală" atît soldaţilor şi ofiţerilor, cît şi membrilor familiilor lor. Hotărîrea Sfîntului Scaun mai prevede ca episcopii să deschidă, dacă socotesc necesar, seminarii pentru militarii care doresc „să urmeze calea sacerdotală, rămînînd în cadrele armatei".

Numai de n-ar trece eventualii sacerdoţi-militari la miruit cu... patul puştii!

SUBMARIN PE ROŢI!

Autorităţile norvegiene au reuşit să captureze un submarin militar străin, care încălca integritatea teritorială a ţării!

La Oslo s-a menţionat, totuşi, că submersibilul nu a fost dibuit în apele teritoriale ale Norvegiei, ci ascuns într-un... camion gigant. Submarinul, de fabricaţie italiană, fusese expus la un tîrg din Stavanger, după care proprietarii l-au îmbarcat pe un camion uriaş, fără să anunţe şi fără să ceară derogările necesare. Oricum, autorii capturii erau gata să se înece de... uimire.

STOP... SECRET!

Guvernul britanic a hotărît să supună ascultării convorbirile telefonice ale tuturor funcţionarilor din Ministerul Apărării.

Într-o intervenţie în Camera Comunelor, ministrul apărării a precizat că operaţiunea de ascultare va fi efectuată de tehnicieni de transmisie din forţele aeriene şi că ea va viza toate aşezămintele Ministerului Apărării, atît cele din Marea Britanie, cît şi din R.F.G. Titularul apărării insulare a adăugat că acţiunea urmăreşte să descurajeze acei funcţionari care obişnuiesc să evoce subiecte secrete la telefon. El a reamintit că există de mai multă vreme obligaţii foarte stricte, care interzic acest gen de conversaţii, dar pe care unii funcţionari nu le respectă.

Altfel spus, la Ministerul britanic al Apărării cine nu ascultă e... ascultat!

APTE PENTRU SERVICIUL... PENITENCIAR

Ministerul britanic al Apărării a hotărît ca fosta bază aeriană de la Lindholme, din nord-estul Angliei, să fie reamenajată şi transformată în... penitenciar.

Noua închisoare va putea primi pînă la 1 000 de deţinuţi, a precizat un purtător de cuvînt. Măsura a fost explicată prin creşterea vertiginoasă a numărului de puşcăriaşi din Marea Britanie. Ca urmare, multe închisori şi aresturi de poliţie sînt supraîncărcate. Potrivit ministrului de interne, o soluţie durabilă nu va putea fi găsită înainte de 1990, cînd vor fi date în folosinţă încă 16 puşcării, cu o capacitate de 11 700 deţinuţi. Pînă atunci, se recurge la reprofilarea unor tabere militare. În afară de baza de la Lindholme, vor fi prefăcute în închisori încă trei foste tabere militare.

N-ar fi rău dacă şi bazelor militare active li s-ar găsi o destinaţie... civică.

TRANŞEELE ŞI... FEMEILE

Ziarul „The Globe and Mail" din Montreal a publicat cîteva extrase ale unui raport al armatei canadiene privind „condiţia femeii în uniformă".

Autorii apreciază că femeile canadiene nu ar trebui folosite în unităţi combatante, pe linia întîi, în caz de conflict, întrucît „atitudinea protectoare a bărbaţilor faţă de femei şi farmecul acestora din urmă ar putea ameninţa executarea întocmai a ordinelor şi ar mina disciplina"! Raportul avertizează că ţările din NATO „Cu mentalităţi mai conservatoare" ar putea refuza amplasarea unor forţe militare canadiene cuprinzînd şi femei. Se adaugă, în context, că femeile sînt complet excluse din forţele armate ale Greciei, Italiei, Spaniei şi Turciei. Ce-ar rămîne de întreprins pentru Comandamentul militar canadian?

Soluţia e la mintea cocoşului: să fie complet evitate conflictele militare şi interzisă amplasarea trupelor canadiene pe teritorii străine...

ARTILERIŞTII CAM... AERIENI

În regiunea Halmstad, din Suedia, s-a petrecut un neobişnuit incident aerian.

Efectivele de rezervă ale regimentului LV 16 din Göteborg, profilate pe protecţie antiaeriană, au executat un exerciţiu de tragere. Artileriştii rezervişti aveau sarcina de a lovi baloanele zburătoare tractate de un avion civil, tip MU-2. Deşi aparatul se găsea la mare distanţă de lanţul cu baloane, trăgătorii de la sol l-au nimerit în plin, doborîndu-l.

De ce or fi tras tocmai în aparat? S-or fi gîndit, pesemne, că baloanele plesnesc şi singure!

ION JERCAN

SFÎRŞITUL ZEPELINULUI Z-181

După intrarea României în primul război mondial, avioanele şi zepelinele germane atacau Capitala, declarată oraş deschis. Bombardamentele aeriene au ucis femei şi copii provocînd şi mari pagube materiale, sute de clădiri fiind avariate sau incendiate.

Dirijabilul Z-181, cu baza la Timişoara, primise misiunea să bombardeze Bucureştiul prin atacuri de noapte. Echipajul dirijabilului era experimentat în acest fel de atacuri bombardînd, cu cîtva timp mai înainte, Londra. Pe frontul românesc nu a mai ajuns să-şi îndeplinească misiunea pentru că artileriştii români l-au lovit în plin în noaptea de 26/27 septembrie 1916. O revistă românească a publicat impresiile celor care s-au înfruntat în acea noapte: sergentul artilerist Scipione Şerbănescu (care mai tîrziu îşi va zice şi Zepelin), cel care a lovit dirijabilul, şi căpitanul J. Reinstrom, secundul dirijabilului atacator.

„La depozitul de muniţii de la Cotroceni (arăta Scipione Şerbănescu-Zepelin într-un carnet de însemnări), *postul nostru a fost prima formaţie de artilerie antiaeriană. Pîndeam de multă vreme „dihania", dar nu ştiu cum, parcă n-aveam noroc. În noaptea de 26/27 septembrie 1916 făceam de serviciu la tun împreună cu domnul căpitan Vasile Ionescu din Huşi, cu domnul Marin Matei şi sergentul infirmier Bucur Ştefan. Clopotul Mitropoliei anunţă apropierea duşmanului. Mi-am preparat tunul – model Negrei de 75 mm – şi am început să urmăresc jocul reflectoarelor pe cerul senin. Balonul venea cu luminile stinse şi căutarea lui era foarte grea. La un moment dat l-a prins un reflector de la fortul Cătelu. Imediat a fost prins în raza celorlalte reflectoare şi am văzut că „dihania" se îndrepta glonţ spre noi. Niciodată n-am fost mai liniştit ca atunci cînd l-am ochit. Ştiam că dacă va arunca o singură bombă în curtea depozitului însemna o catastrofă. Am fi zburat cu toţii în aer, ca să vedem mai de aproape pe duşman. Am îndreptat ţeava tunului spre el, pe cînd se afla asupra Gării de Nord. După ce am tras primul foc, am urmărit efectul. Cînd l-a lovit proiectilul meu în burtă a icnit. S-a înălţat un moment, nehotărît, cu botul în aer, gata, gata să scape din crucea reflectoarelor, dar în momentul acela i-am trimis o a doua „salutare" care l-a găurit ceva mai jos. S-a văzut foarte clar cum namila s-a cutremurat. Cînd a văzut că nu e rost să se mai apropie de noi, a fugit ruşinat în direcţia Alexandriei. La 27 septembrie a sosit, la prînz, o escadrilă de avioane cu misiunea precisă să sfărîme cuibul nostru (bateria). Veneau ca la nuntă. Sosind din aceeaşi direcţie, se îndreptară direct spre depozitul de muniţii. I-am primit cu o ploaie de şrapnele atît de deasă şi de apropiată încît nu numai că nu au avut curajul să se apropie de depozitul de muniţii, dar au părăsit Capitala fără să arunce o bombă. Au coborît la Chitila unde au tras cu mitralierele în femeile şi copiii de pe ţarini. La 30 septembrie s-a aflat de la nişte prizonieri că zepelinul lovit de mine s-a prăbuşit la Tîrnovo"...*

Scipione Şerbănescu fotografiat, în 1970, lîngă tunul cu care a doborît Zepelinul Z—181

Agonia acestui pirat aerian a fost relatată chiar de secundul său, căpitanul J. Reinstrom: *„După ce am trecut Dunărea, inginerul de bord a examinat dirijabilul şi a constatat că din două celule se pierduse tot gazul şi că dirijabilul mai prezenta şi în alte părţi pierderi destul de însemnate. Dat fiind faptul că dirijabilul cobora din ce în ce mai mult, am fost nevoiţi să aruncăm peste bord toate obiectele care nu erau indispensabile. Din cauza spargerii celulelor, dirijabilul pierduse 10 000 m³ de gaze. Trebuia să aruncăm mereu obiecte peste bord spre a preîntîmpina prăbuşirea. Am sacrificat pînă şi paraşutele şi începusem să demontăm chiar instalaţiile de radio-telegrafie şi unul dintre motoare. Ştiam că nu vom putea ajunge pînă la Timişoara. Pe la patru dimineaţa, cînd ne aflam la vreo şase kilometri de Tîrnovo, dirijabilul s-a prăbuşit cu mare iuţeală de la o înălţime de 1000 metri. Se prăbuşea aproape vertical, cu vîrful înainte. Cînd s-a lovit de pămînt ne-am pierdut cunoştinţa. Cînd ne-am revenit în fire am ieşit de sub dărîmături şi priveam buimăciţi ceea ce mai rămăsese din frumoasa noastră navă".*

Astfel şi-a încheiat cariera Zepelinul Z-181. Artileria română va mai dobori încă unul la 21 noiembrie 1916, îngropînd echipajul sub rămăşiţele sale în apropierea Timişoarei.

A. VALERIU

Pe scurt

În bătălia de lîngă Delhi, din anul 1398, indienii aveau 120 de elefanţi îmbrăcaţi în zale, de colţii cărora erau legate săbii otrăvite. Tamerlan a rupt această „divizie blindată" a elefanţilor îndreptînd împotriva lor bivoli cu făclii aprinse legate de coarne.

Într-un număr din anul 1885 al Buletinului Societăţii Adriatice de Ştiinţe Naturale din Triest se poate citi o întîmplare interesantă. Acolo se povesteşte păţania unui grup de genişti care, săpînd o galerie în minele din Arsia, au lovit, la o adîncime de 2 200 m, să facă o spărtură laterală. Explozia a provocat un jet violent în care geniştii au văzut un număr imens de viefuitoare filiforme cu o piele roşiatică, pe care le-au numit „şerpişori". Ele erau de fapt animale amfibii adaptate vieţii subterane, ulterior numite de savanţi „Proteus anguineus". Aceşti Proteus au ochii atrofiaţi şi acoperiţi cu piele. Picioare mici şi înot la fund din apă. Coada îi propulsează în timp ce înoată. Ei îşi trăiesc în mediul lichid din subteranele carstice prima parte a vieţii, respirînd oxigenul din apă prin bronhii. Ulterior bronhiile lor se metamorfozează — ele devin plămîni care le asigură viaţa pe pămînt.

Împăratul Napoleon Bonaparte a ridicat un monument la Austerlitz în memoria sfîntului „Mouvache", care a salvat steagul regimentului de gardă.

„Grand Old Irma" a fost căţeaua ciobănesc-teriier care în cel de al doilea război mondial a salvat 233 de oameni, dezgropindu-i de sub ruinele Londrei bombardate.

ROMÂNIA ÎN CENTRUL MARII BĂTĂLII A INFORMAȚIILOR (1940—1944)

Dr. GHEORGHE BUZATU

Pentru desfășurarea conflagrației mondiale dintre 1939 și 1945 activitățile purtate pe tărîmul „frontului secret", al spionajului și contraspionajului au avut, în raport cu toate conflictele militare precedente, pe care de altfel le-a depășit în toate privințele, un rol și un loc indiscutabil mai importante. Pe „frontul subteran" ori în „bătălia informațiilor" s-au înrolat atunci, spre deosebire de ostilitățile purtate pe planurile politico-diplomatic, militar și economic, *toate statele* de pe mapamond; vrem să subliniem că *în războiul secret dintre 1939 și 1945 nu au existat neutri*. Războiul a fost nu numai *mondial*, ci și *total*, ceea ce a presupus că a mobilizat integral eforturile și resursele beligeranților. Într-o asemenea situație, acțiunile de pe frontul secret au constituit, indiscutabil, cu mult mai mult decît un divertisment, un angajament, cavaleresc ori nu, între „lorzii" birourilor de spionaj și contraspionaj din marile și micile capitale ale lumii; ele au reprezentat însă *una dintre coordonatele, dintre dimensiunile conflictului general în ansamblu*.

Războiul secret fiind global și total între 1939 și 1945 nu a ocolit, natural, România. Prin pregătirea desăvîrșită, declanșarea și desfășurarea cu succes a revoluției din August 1944, România s-a situat, în unele privințe, în centrul *bătăliei generale a informațiilor*, repurtînd finalmente o victorie de prestigiu: hitleriștii neaflînd nimic despre preparativele forțelor patriotice în vederea doborîrii lui I. Antonescu și abandonării *Axei* fasciste, au fost ținuți consecvent în eșec, evenimentele de la București au constituit pentru ei o surpriză de proporții, Hitler însuși aflînd despre decizia României la cîteva ceasuri după producerea ei și, fapt semnificativ, *nu* prin canalele secrete. Deși avertizați despre iminența cotiturii, Aliații, la rîndul lor, au fost și ei surprinși într-un fel, gestul României fiind așteptat de ei la 26 august 1944, iar toate detaliile acțiunii neputîndu-le pătrunde decît ... după derularea evenimentelor. Sub alt aspect însă, serviciile secrete aliate, îndeosebi cele britanice și americane, au repurtat succese aparte în ceea ce privește *radiografierea* situației României în epoca preinsurecțională și după aceea. Faptul a ținut, înainte de toate, de interesul cu totul deosebit al puterilor Națiunilor Unite de a determina ca țara noastră să abandoneze, cu un ceas mai degrabă, Axa fascistă, provocîndu-i, cum s-a și întîmplat după 23 August 1944, mari complicații militare, politico-diplomatice, psihologice, economice etc.

Pentru anii 1939—1941/42, Aliații, preocupați tot mai profund de evenimentele din sud-estul continentului, au ținut sub „supraveghere" evoluția României, față de care au promovat o politică în raport cu interesele și posibilitățile lor, ca și cu realitățile de la București. Studii de specialitate mai recente au evidențiat în ce grad marile capitale aliate ajunseseră a fi „la curent" în privința evoluțiilor românești, situație în care s-a manifestat, mai ales din partea S.U.A., o mai mare înțelegere față de politica cabinetelor de la București ori s-au avansat planuri de acțiune corespunzătoare, precum, în mod special, cel făurit la Londra privitor la scoaterea lui Iuliu Maniu din țară și constituirea unui guvern român „în exil", mai precis în Marea Britanie. Corespondența diplomatică recepționată de *Foreign Office* și *Departamentul de Stat* de la membrii legațiilor lor la București, ca și de la celelalte reprezentanțe de pe continent dovedește o cunoaștere profundă a realităților românești.

În desfășurarea războiului secret, anii 1942—1943 au coincis unei alte etape importante: în disputa cu serviciile de spionaj ale *Axei*, inclusiv în România, „acoperită" de birourile proprii și de nu mai puțin de 11 organisme germane, centralele de informații ale Aliaților au reușit în răstimp să-și activizeze rețelele mai vechi și să implanteze altele noi, să preia — ca pretutindeni pe teatrele de operațiuni — inițiativa, realizînd, în vederea asaltului decisiv din 1943—1944, un acord de cooperare și, totodată, de delimitare a acțiunilor proiectate în zona sud-estului european (26 iulie 1943).

Rapoarte și sinteze

Britanicii au apelat, în perioada de referință, îndeosebi la serviciile *S.O.E.*-ului, care, încă de la retragerea personalului Legației britanice din București, în februarie 1941, lăsase la dispoziția lui Iuliu Maniu un aparat de emisie-recepție. Descoperit în august 1941, aparatul a fost curînd înlocuit cu un altul, ce a funcționat însă fără o eficacitate deosebită. În 1942—1943, S.O.E. și *Foreign Office*-ul s-au preocupat de aplicarea planului „evadării" lui Maniu din România, plan la care s-a renunțat în urma indeciziei liderului național-țărănist, căreia i s-au adăugat la un moment dat calculele politice ale Londrei. Britanicii dispuneau și de rețele de informații, unele în domeniul economiei naționale, cea mai cunoscută, a lui Valeriu Georgescu, „căzînd" în 1942.

În ceea ce-i privește pe americani, activitatea lor în 1942—1943 poate fi apreciată ca sporadică. Nu le-au lipsit, cel puțin din cîte cunoaștem în stadiul actual de documentare, unele informații interesante despre România. Astfel, *O.S.S.*-ul a „capturat" copiile unor documente reflectînd poziția cercurilor politice de la București ori a primit relatări pe teme precise. Din rîndul primelor documente face parte, cu deosebire, scrisoarea adresată de mareșalul Antonescu lui Iuliu Maniu și C.I.C. Brătianu, la 15 februarie 1942, ca răspuns la un memoriu al celor doi politicieni români.

Beneficiind de cele mai diverse „surse" (în 1942—1943, îndeosebi consulul general al S.U.A. la Istanbul, Burton Y. Berry, serviciile de informații polonez și al Franței libere), *O.S.S.*-ul a primit ori a întocmit sinteze precum cele intitulate: *Naționalitățile în Bucovina; Bucovina; Transilvania; România și problema Transilvaniei; Diferendul maghiaro-român; România: Activitățile comuniste* ori *C. Davila și relațiile între U.R.S.S.*

și România. Ultima *sinteză* insista asupra întrevederii fostului ministru al României la Washington cu ambasadorul sovietic interimar, M.M. Litvinov, la 1 martie 1943. Fostul diplomat român a exprimat, cu acel prilej, convingerea sa fermă că *„politica externă a României trebuie să tindă înainte de orice către o adoptare prietenească și colaborare cu U.R.S.S."* El a remarcat (și ambasadorul a fost de acord) că *„nenorocirile României au început o dată cu demiterea în 1936 de către regele Carol al II-lea a lui Nicolae Titulescu, care a fost singurul om de stat român în care Sovietele au avut o încredere completă"*

Despre starea de spirit din România, *O.S.S.*-ul recepționa din Alger, de la serviciul de spionaj francez, la 16 iunie 1943, știrea că mareșalul Antonescu continua să creadă în „eficacitatea" cooperării Bucureștilor cu Berlinul, deși poporul era sătul de război, iar cei reveniți de pe front se declarau ostili germanilor. Oamenii politici, Casa regală, ținuți departe de treburile publice, erau ostili războiului și regimului reprezentat de mareșal.

Din informațiile de care dispunem, credem că în 1943 cea mai bună „sursă" a Departamentului de Stat în privința „documentării" asupra situației globale a României a constituit-o consulatul general american din Istanbul, unde titularul, neobositul Burton Y. Berry, cu tenacitate, „colecta" toate știrile demne de interes sosite de la București în Turcia neutră. Rapoturile între București și Ankara făceau ca schimburile să fie „normale" chiar și în vreme de război, ca deplasarea persoanelor să se efectueze fără dificultăți anume, nici pentru particulari și nici pentru oficiali, care — bine și abil chestionați — se dovedeau destul de „guralivi" în a-l combate pe mareșal ori în a descrie situația României. În condițiile date, Istanbulul oferea toate avantajele unui „balcon" din care privirile interesate puteau „cerceta" România, ca și toată zona sud-estului european. Burton Berry și-a înțeles menirea și a valorificat la maximum avantajele ivite, ajungînd un foarte bun specialist în problemele românești, motiv pentru care, după cotitura de la 23 August 1944, el va fi trimis în misiune la București de către Departamentul de Stat din Washington. Rapoartele sale din prima parte a anului 1943, toate destinate personal secretarului de stat american, Cordell Hull, abordează probleme distincte și ardente ale României aflată într-un război nedorit de națiune și lipsit de orice șanse. Multe dintre aceste documente sînt veritabile micro-studii, căci diplomatul american știe să fie prudent, să cîntărească valoarea informațiilor (indicînd adesea „izvorul" inspirațiilor sale), să evalueze critic situațiile și șansele unor posibile schimbări politice și militare. Elocventă ni se dezvăluie fie și numai o trecere în revistă a rapoartelor prezentate de Burton Berry lui Cordell Hull în prima parte a anului 1943: *Schimbarea atitudinii opiniei publice românești față de război; Semne de îngrijorare în România; Politica internă românească și politicienii; România și vecinii ei; România: cum este văzută de către turiștii recenți; Situația internă în România, după cum este reflectată în presă și la radio; Semne ale îngrijorării interne în România; Un turist recent descrie condițiile românești; Condițiile politice actuale în România; Un raport asupra condițiilor din România la sfîrșitul lunii martie 1943; Condițiile prezente în România; Armata română; Presa bucureșteană prezintă condițiile interne românești; Fostul ambasador al guvernului de la Vichy la București informează asupra condițiilor românești la sfîrșitul lunii iunie 1943* ori *Situația internă în România*. O serie de telegrame destinate de Berry lui Hull se refereau, de asemenea, la mutațiile sociale, politico-diplomatice sau militare survenite în România. Acestora li se adaugă diverse raporte neintitulate, semnate fie de Burton Berry, fie de Laurence A. Steinhardt, ambasadorul american în capitala Turciei.

Pulsul opiniei publice

Primul dintre rapoartele menționate expediate de Burton Berry la Washington efectua un sondaj al opiniei publice românești, avînd la bază mai multe surse (ataşatul de presă al ambasadei polone la Ankara, un fost avocat român și un agent secret aliat). Se reținea schimbarea radicală a pulsului opiniei publice, cunoscîndu-se — fapt deosebit de semnificativ — că *„poporul român a pierdut definitiv speranța într-o victorie germană"*. În schimb, se aprecia ca fiind *„în creștere rapidă"*, în toată țara, *„sentimentul pro-aliat"* (adică american și englez), preferîndu-se o prezență pe teritoriul românesc a trupelor tuturor celor trei mari puteri ale Națiunilor Unite — U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie. Printre cauzele certe ale fenomenelor constatate se indicau: succesele Armatei Roșii și cele ale anglo-americanilor în nordul Africii, comportamentul nemților în țară și „realismul" liderilor politici români. În ceea ce-l privea pe mareșal, un alt raport purtînd aceeași dată considera că Antonescu se asociase cu Reichul în 1940—1941 numai cu scopul de „a asigura integritatea țării sale", devenind pe moment și el convins că Axa nu va obține victoria. Documentul examinat, supunînd atenției întreaga politică internă românească și pe făuritorii ei, se oprea, de asemenea, asupra lui Mihai Antonescu, Gh. Brătianu, Iuliu Maniu, V.V. Tilea, cît și a legionarilor. Despre Iuliu Maniu, calificat drept „marele lider" al Partidului Național-Țărănist, raportul formula această judecată severă ce surprindea conduita politicianului din trecut și că perspectiva evenimentelor: *„... Este mai mult un om de idei decît un om de acțiune și, ca atare, se poate pune o mică speranță pe ridicarea oricărui grup activat contra guvernului, în vremea războiului, sub conducerea sa"*. Atitudinea opiniei publice față de problemele aflate la ordinea zilei revenea ca subiect central și în raportul lui Burton Berry din 17 februarie 1943: *„...Sentimentul în România este pesimist în ce privește o eventuală victorie germană, iar curentul antigerman se raportează a fi în creștere și devenind tot mai deschis. Pe de altă parte, sentimentul pro-aliat se dezvoltă concomitent cu declinul simțămîntului public față de Axă"*. „Declinul prestigiului german" în România va reveni în atenție și într-un raport din 20 aprilie 1943.

Între organismele de spionaj de la Washington, *Office of War Information (O.W.I.)* ocupa un loc distinct, îndeletnicindu-se cu adunarea informațiilor și dirijarea întregii activități de propagandă și contrapropagandă a S.U.A. Oficiul cuprindea mai multe birouri pentru strîngerea și prelucrarea știrilor, precum: *„biroul faptelor și cifrelor"*, *„biroul informațiilor și probleme foarte importante"*, *„biroul informațiilor străine"* sau *„biroul pentru informații militare"*. *O.W.I.* a ținut, am putea spune, în mod natural, sub atenție și România, de unde, ca și *O.S.S.*-ul cu alt prilej, primea la un moment dat un important „colet" cuprinzînd schimbul de scrisori și memorii între C.I.C. Brătianu și Ion Antonescu. Tot din Istanbul se afla, la 28 iulie 1943, că Iuliu Maniu și C.I.C. Brătianu își refăcuseră organizațiile, fără a fi fost „tulburați" de regimul antonescian; nemții erau la curent cu faptele, dar se mulțumeau, deocamdată, să facă presiuni asupra mareșalului Antonescu, altminteri trebuind să ocupe țara. Peste cîteva săptămîni, *O.W.I.* lua act despre activitatea ilegală a Partidului Comunist Român, care s-a intensificat în ultima vreme, ceea ce determinase dictatura să ia „drastice măsuri". În sfîrșit, un raport al centralei (nr. 238 din 27 mai 1943), indicînd drept sursă „un diplomat pro-aliat" (?), prezenta personalitățile politice românești. Regele Mihai, lipsit de pu-

tere, era considerat „doar o jucărie în mîinile mareşalului Antonescu", acesta din urmă fiind onest, dar „un spirit îngust şi prea ambiţios". Mihai Antonescu, cel mai apropiat colaborator al mareşalului, speriat de evoluţia ostilităţilor, inaugurase contacte politice secrete cu Aliaţii şi opoziţia internă. Iuliu Maniu, spre deosebire de C.I.C. Brătianu, avea numeroşi partizani, fiind liderul neoficial al opoziţiei. Pentru întregul popor, *„războiul devenise foarte nepopular": „nimeni* — se conchidea — *nu crede azi în victoria finală a Germaniei"*.

În vreme de război, mai cu seamă în cursul conflictului mondial din 1939—1945, o însemnătate particulară o prezintă serviciile de informaţii şi contrainformaţii din cadrul Ministerului de Război *(War Department)* şi Marinei *(Navy Department)*, respectiv *Military Intelligence Division (M.I.D.* cunoscut, de regulă, sub iniţialele *G-2)* şi *Office of Naval Intelligence (O.N.I)*. În cazul ambelor birouri, activitatea de spionaj se desfăşura sub supravegherea ataşaţilor militari şi navali acreditaţi în capitalele în care Departamentul de Stat avea ambasade şi legaţii.

Referitor la *Biroul de spionaj naval (O.N.I.)*, documentele depistate de noi reprezintă, pe de o parte, informaţii receptate la Washington de la „surse" aflate în vecinătatea României, iar, pe de altă parte, sintezele săptămînale prezentate Administraţiei Roosevelt cu regulalitate de la 28 ianuarie 1942. Aşa, de pildă, pentru a insista numai asupra României, la 31 mai 1942 ataşatul naval al S.U.A. la Ankara, bazîndu-se pe ştiri culese din Istanbul, prezenta lui *Navy Department* o notă consacrată relaţiilor internaţionale ale Bucureştilor. Din toate punctele de vedere sintezele săptămînale ale *O.N.I.* prezentau avantaje cu totul remarcabile şi în depozitele lui *F.D. Roosevelt Library* din S.U.A. am putut cerceta toate aceste documente, depistînd informaţiile interesînd România care, sub raport numeric şi calitativ, au sporit periodic între 1942 şi 1944. Fără a intra în detalii, vom reţine că în vara anului 1943 *sintezele O.N.I.* au stăruit asupra faimosului raid întreprins la 1 august de aviaţia S.U.A. asupra zonei petrolifere Ploieşti. Se aprecia, în stadiul preliminar, că pagubele provocate erau considerabile, obiectivul lovit fiind *„o importantă sursă petrolieră a Axei"*, care extrăgea din zona Ploieşti circa 1/3 din cantităţile sale de combustibil lichid. Curînd după aceea, *O.N.I.* a beneficiat de primele rapoarte pe marginea operaţiunilor din 1 august 1943 (denumirea cod: *The Tidal Wave/ Furia Mării)*, indicîndu-se pagubele evaluate în cazul unor societăţi petroliere („Astra Română" 40%, „Vega" 30%, „Columbia" 80% etc.). Cu alt prilej, *O.N.I.* punea la dispoziţia preşedintelui F.D. Roosevelt personal mai multe fotografii executate chiar în cursul raidului ori după aceea de către avioane de recunoaştere ale S.U.A cu baza în Algeria de Nord.

Intensificarea acţiunilor de spionaj

Sub raport cantitativ, cercetările noastre ne-au oferit, comparativ cu *O.N.I.*, mult mai numeroase documente provenind de la *M.I.D.* Aşa cum am menţionat, unele documente ale acestui organism au fost examinate de specialişti români, mai precis rapoartele din 1940—1941 ale ataşatului militar al S.U.A. la Bucureşti, locotenent-colonel J.P. Raty. Ştirile culese de Ratay în România priveau cele mai diverse aspecte ale ţării aflată în pragul războiului ori după 22 iunie 1941: o alarmă în sensul că, la 15 martie 1941, se vor încheia toate pregătirile militare, după aceea fiind posibilă, potrivit declaraţiei unui general român, mobilizarea generală; detalii despre pregătirile militare ale lui I. Antonescu pentru o campanie alături de Hitler contra U.R.S.S., date despre producţia de petrol şi exporturile în Germania; examenul obiectiv al pierderilor teritoriale suportate de România în vara anului 1940; organizarea armatei române în primăvara anului 1941 ş.a. La 23 iunie 1941, orele 17,10, Ratay expedia din Bucureşti cablograma confidenţială 94 ce anunţa Washingtonul despre evenimentele din ajun: intrarea României în război, alături de Germania hitleristă, împotriva U.R.S.S., prima alarmă aeriană la Bucureşti.

După intervenţia stării de război între România şi S.U.A. în 1941—1942, „punctul de observaţie" esenţial asupra Bucureştiului l-au reprezentat pentru *M.I.D.* colaboratorii săi din Turcia, iar informaţiile obţinute au devenit cu atît mai interesante cu cît serveau la planificarea operaţiunilor militare ale Washingtonului şi, în caz de necesitate, aliaţilor săi din cadrul Naţiunilor Unite. Deducem, aşadar, că natura şi semnificaţia documentelor referitoare la România parvenite faimosului *G-2* au fost în 1942—1943 altele faţă de perioada anterioară.

Ştirile „smulse" despre situaţia militară, politică, economică, financiară, socială ori culturală a României au îngăduit lui *Military Intelligence Division* să-şi făurească o „imagine" nu numai globală , ci şi clară şi mereu actuală graţie periodicităţii şi seriozităţii cu care funcţionau „sursele". Nu încape îndoială că, pentru oficialităţile din Washington, cunoaşterea atitudinii poporului român faţă de regimul antonescian şi de războiul hitlerist era de un real interes. Tocmai de aceea, ataşatul militar în Turcia, apelînd la serviciul omologului său francez fost în misiune la Bucureşti, transmitea lui *G-2* că poporul român era deja *„obosit şi resemnat"* de război, în care fusese implicat fără ca *„el să fi înţeles, cîndva, ceva"*. Tot în ianuarie 1942, un român de origine americană a plecat din Bucureşti, ajungînd la New York peste şase luni; raportul său a fost prezentat lui *M.I.D.*, care, desigur, a reţinut această concluzie: *„Majoritatea românilor se opun războiului cu Rusia."*

Cu un interes lesne explicabil erau aşteptate şi primite la Washington informaţiile militare despre România, ca şi despre oricare dintre statele cu care S.U.A se găseau în război. Adeseori, prin eforturi susţinute ori graţie şansei, agenţii americani obţineau detalii surprinzătoare, precum ştirile privind participarea unor unităţi române la campania din Est — Divizia 4 infanterie şi brigăzile 2 armate şi 2 cavalerie. Tot pe atunci, Legaţia S.U.A din Cairo transmitea *M.I.D.*-ului, după ce coroborase diversele rapoarte recepţionate, documentul intitulat *Order of Battle - Roumanian Army*. Anexa documentului „inventaria" majoritatea diviziilor româneşti, indicînd pentru acestea numărul lor şi localitatea de staţionare, în ţară sau pe front, în acel moment ca, de exemplu, următoarele: Divizia 3 infanterie — Piteşti; Divizia 5 infanterie — Buzău; Divizia 6 infanterie — Focşani; Divizia 7 infanterie — Roman (în momentul transmiterii documentului ajunsă, probabil, în Crimeea); Divizia 21 infanterie — Galaţi; Brigada 2 munte — Braşov; Brigada 1 cavalerie — Craiova ş.a.m.d.

După aproape un an de zile, pe acelaşi canal, *M.I.D.* primea un nou raport: *Order of Battle of the Roumanian Army*, semnat de locotenent-colonelul W.S. Moore. Anexa, ca de obicei, preciza numărul unităţii şi poziţia ei: Divizia 3 infanterie la Piteşti, Divizia 21 infanterie — Galaţi; pentru alte unităţi se indicau localităţile de staţionare sigure ori posibile, de pe frontul de Est, W.S. Moore oferind ştiri şi despre diviziile române nimicite ori serios atinse în cursul războiului.

Un alt raport din Cairo *(Roumanian Battle Order)* releva că generalul N. Macici fusese însărcinat să pregătească forţe speciale cu ajutorul cărora să apere România. Dispunerea forţelor armate ale României a

făcut, în luna mai 1943, obiectul a cel puțin două rapoarte întocmite de atașatul militar al S.U.A. la Ankara, locotenent-colonelul G.O. Jadwin. Unul dintre acestea apela la formula celor deja cunoscute, iar cel din 14 mai 1943 era mai complet: indica numărul și locul diviziilor, comandamentele unor armate și, în primul rînd, inventaria forțele disponibile ale statului român: 15 divizii de infanterie, 3 divizii de infanterie în rezervă, 1 divizie tancuri, 1 divizie de frontieră, 1 divizie de gardă, 1 divizie de fortificații, 2 brigăzi de munte, 2 brigăzi de cavalerie și un grup de artilerie grea.

În cursul anului 1943, *M.I.D.* a „colectat" o serie de alte rapoarte interesînd situația militară a României: *Informații despre armata română; Armata română* sau *Forțele aeriene române. Ordinea de bătaie.* Ultimul document cuprindea, în anexă, relatarea lui Bill Arthur, inginer de mine, care plecase din România în decembrie 1941, după ce efectuase fotografii ale unor obiective militare (fortificații etc.).

Diverse alte domenii au prezentat interes pentru „observatorii" lui *M.I.D.* din Washington: producția de cauciuc sintetic; pregătirea bugetului pe anul financiar 1943—1944; industria lemnului; importul unor materiale de război; agricultura României; activitatea unor oameni politici din opoziție (Iuliu Maniu, Grigore Gafencu, Al. Vaida-Voievod, dr. N. Lupu, G.G. Mironescu, I. Lugoșianu, M. Popovici, dr. E. Ene ș.a.), ca și a politicienilor de orientare pro-germană (F. Connert, dr. I. Micescu, Ion Antonescu) ori a unor membri ai guvernului (I. Petrovici, C. Bușilă ș.a.). Revenind la sentimentele opiniei publice, la care s-au referit atîtea dintre documentele secrete examinate de noi, ajungem la persoana lui Jacques Truelle, fostul ministru la București al guvernului de la Vichy. Plecat din România spre Alger, acesta, după cum se știe, a făcut la Istanbul relatări complete despre situația țării unor agenți aliați. Din declarațiile sale reținem aceste precizări retransmise Washingtonului de către observatorii *M.I.D.*-ului la fața locului: *„Cel puțin 90% din populația românească dorește victoria Națiunilor Unite. Germanii sînt detestați, îndeosebi ministrul german von Killinger, care face constant declarații amenințătoare la adresa românilor care sînt pro-britanici sau pro-americani. Sentimentul filofrancez este puternic și invazia Balcanilor ar fi mult înlesnită prin includerea unor trupe franceze în rîndul forțelor debarcate. Informatorul este sigur că românii nu ar lupta împotriva democrațiilor apusene".*

Amploarea acțiunilor conduse de serviciile secrete ale Aliaților, pregătirile intense în vederea operațiunilor decisive planificate pe vechiul continent pentru anul 1944, preocuparea de a evita unele „conflicte de competență" au impus marilor organisme de informații din Washington, Moscova sau Londra să încheie veritabile acorduri de colaborare ori de precizare a unor angajamente reciproce. Aceste acorduri s-au realizat în etape, mai întîi între anglo-americani, în 1943, iar în 1944 între aceștia și sovietici. Ele „acopereau" practic întreaga arie a „fortăreței europene" a lui Adolf Hitler, pentru care 1944 se anunța, evident, ca anul asaltului decisiv. În asemenea împrejurări, zona sud-estului european s-a impus în atenția Aliaților sub raporturile strategic, politico-diplomatic, militar și, nu în ultimul rînd, informațional. O dovadă dintre cele mai concludente în această privință ne-o oferă acordul realizat, la 26 iulie 1943, la Londra, între împuterniciții *S.O.E.*-ului britanic și ai *O.S.S.*-ului american, acord care, după declasificarea unor fonduri arhivistice din S.U.A., a fost tipărit. Potrivit documentelor de care dispunem, în cazul de față un memorandum al lui William Donovan, „directorul" *O.S.S.-ului, care a supus cazul atenției Comitetului reunit al* șefilor de state majore din Washington (*Joint Chiefs of Staff – J.C.S.*), conducerea *S.O.E.*-ului a solicitat centralei americane *„să facă orice efort pentru a pătrunde în Bulgaria și România"*. Pînă atunci, agenții *O.S.S.*-ului lucraseră în Iugoslavia (alături de Tito ori de Mihailovici), Grecia și Albania „sub controlul" *S.O.E.*-ului, situație menținută și după 26 iulie 1943. Apreciindu-se ca fiind „excelente" contactele *O.S.S.*-ului în România și Bulgaria, acordul îndrituia pe agenții americani, în coordonare cu oamenii rețelelor deja în funcție ale *S.O.E.*-ului, să-și creeze organizații proprii de spionaj în cele două țări. Misiunile agenților *O.S.S.*-ului, ca și ale acelora ai *S.O.E.*, constau îndeosebi în: I) extinderea activității în Balcani, în România și Ungaria, prin a) crearea de noi rețele; b) stabilirea de legături cu grupările din rezistență; c) crearea de organizații de contraspionaj; II) dezvoltarea unor acțiuni de gherilă și sabotaje în țările satelite ale Axei; III) să se întrerupă, la momentul indicat de comandamentul aliat, comunicațiile Axei în zonă; IV) să realizeze un „program subversiv", exploatîndu-se sentimentele de prietenie ori de teamă ale populației. Pentru ambele organisme aliate de spionaj și contraspionaj, obiectivul fundamental al acțiunilor lor românea unul singur, excelent surprins de către Donovan: să facă *„anume presiuni subversive care pot conduce aceste țări* (din sud-estul Europei — n.ns.) *să se retragă din război ori, cel puțin, să provoace dificultăți Axei."*

La sfîrșitul anului 1943 a fost „șansa" unui agent britanic („dl. House"?) de a fi avut o întrevedere cu regele Mihai I, regina mamă și doi dintre colaboratorii apropiați ai suveranului — I. de Mocsony-Styrcea și Grigore Niculescu-Buzești. House căzuse prizonier de război, fusese internat de naziști vreme de trei ani într-un lagăr din Danemarca și, prin România, ajunsese în Turcia, unde a devenit expert în problemele românești. În trecere prin București fusese primit, la 26 noiembrie 1943, de regele Mihai și colaboratorii săi, cu care s-a întreținut o oră și 35 de minute. Suveranul și-a mărturisit, de la început, dorința sinceră *„de a coopera cu Aliații, în interesul României"*, subliniind că sentimentele sale personale au fost permanent pro-aliate. Regele nu și-a ascuns nemulțumirea față de tratamentul ce i-l rezervase mareșalul Antonescu, lui și anturajului său, fiindu-i „foarte greu" să suporte condițiile prezente. A planificat, cu cei mai apropiați colaboratori, demiterea „conducătorului", cu care nu putea afla nici o cale de compromis. În două rînduri însă, regele și cei prezenți la întrevedere cu „dl. House" au insistat asupra faptului că un „puci" ar eșua, rezultînd doar *„ocuparea totală a țării de către nemți"*, în cazul în care trupele aliate erau departe de București. La un moment dat, Mihai a precizat cu fermitate: „Dacă Aliații ar debarca în Balcani, toate s-ar simplifica". Guvernul mareșalului nu reprezenta decît o „minoritate neglijabilă", susținută de nemți, iar după înlăturarea lui Antonescu s-ar constitui un guvern condus de Iuliu Maniu, care ar dirija destinele țării în perioada „de tranziție" inaugurată către o structură democratică pentru care ar decide românii înșiși. Documentul examinat, coroborat cu altele ce au sesizat pe Aliați în ultima parte a anului 1943 despre planurile făurite la București de reprezentanții opoziției anti-antonesciene, pune, pentru perioada de referință, cel mai bine în evidență faptul că forțele patriotice din România, sub conducerea P.C.R., nu mai aminau posibilitatea unor acțiuni concrete în vederea reorientării țării în cel de-al doilea război mondial. Cu toate îndoielile ce-i frămîntau pe cei implicați și cu toate semnele mari de întrebare în privința consecințelor, *cotitura României* în conflictul general nu mai putea întîrzia prea mult. *Anul 1944 se anunța, din cele mai multe puncte de vedere și pentru toate părțile angajate în conflict, decisiv.*

DUREREA DE DINȚI

— Schiță —

Către seară a apărut peste lagună un nor negru, fierăstruit în margini, care a înghițit soarele ca pe o bulină. Aerul s-a cutremurat mai întîi, apoi a început să se agite alergînd ușor pe plajă. Mi-am strîns cearșaful, cele cîteva lucruri și m-am îndreptat spre hotel.

Am vrut să citesc ceva, dar n-am reușit. Textul cărții aceleia nu se lăsa pătruns. Iată, mi-am zis, m-am plictisit. Hm! Ce ușor se plictisește omul la mare!

Pe alee am găsit o bancă liberă și m-am așezat să fumez o țigară. Fiul meu, cu un pumn de monezi în buzunare, dispăruse cu cîteva clipe înainte într-o sală de jocuri mecanice și electronice. De-acolo ajungeau pînă la mine stranii zgomote, nepămîntene.

Atunci a apărut *acela*. Mărunt, cu fața smeadă, ochi negri, ușor asiatici, păr bogat pe brațe, pe piept, pe picioare. Purta un tricou azuriu, cu un albatros imprimat pe spate, și pantaloni scurți, bej. Un bărbat de vreo cincizeci de ani. A cerut din privire voie să se așeze lîngă mine. I-am răspuns tot din privire.

Nu-mi amintesc dacă era într-adevăr foarte brunet sau doar exagerat de bronzat. La început nu l-am observat prea bine, iar după aceea n-am mai îndrăznit să-l privesc cu luare-aminte. A cerut un foc.

— Dumneavoastră ați scris romanul „Gloria...”? a întrebat el în timp ce se îndrepta după ce-și aprinsese țigara, ridicînd privirea spre mine.

Mărturisesc că m-am descumpănit puțin, cu toate că, de la o vreme, începusem să mă obișnuiesc cu gîndul că mă cunosc mai mulți oameni decît cunosc eu însumi.

— Da, am declarat cu jumătate de gură.

— Interesant, a zis el stăpîn pe sine, așezîndu-și un picior peste celălalt.

Am văzut că avea pe un deget un inel neobișnuit, împletit, dintr-un aur roșu ca jarul. M-am fîstîcit.

— Nu mi-a ieșit prea bine, înțelegi, eu aș fi vrut de fapt să...

M-am oprit repede, dîndu-mi seama că nu avea nici un rost să mă explic în fața acelui om necunoscut. El mă judecase deja după carte, mă clasase.

— O, nu, eu nu prea mă pricep la literatură. Importanța acestei cărți pentru mine e de altă natură. Da o natură cu totul deosebită...

A zîmbit enigmatic și a tras din țigară lung, ca și cum ar fi dorit să se calmeze. Era liniștit însă.

— Vă dor des dinții? m-a întrebat privind undeva în largul mării, peste plaja de față.

Nu pricepeam deloc unde vrea să ajungă.

— Rar, am spus totuși. Nu prea-mi amintesc...

— Exact cum am bănuit! a exclamat el lipindu-și o palmă peste genunchi. Dom'le, totul pe lume e supus întîmplării. Noi sîntem fiii întîmplării!...

N-am îndrăznit să-l contrazic. Am considerat însă că am dreptul să-i cer unele lămuriri.

— Sincer să fiu, nu înțeleg ce vreți să spuneți.

— Domnule, a continuat el atunci sentențios, aveți în mine o persoană căreia i-ați făcut un bine enorm. Pot spune că sînteți binefăcătorul meu. Mi-ați schimbat viața...

În acel moment al discuției, recunosc, m-am îndoit de sănătatea mintală a celui cu care vorbeam. Era clar însă că nu aveam de ce să mă tem prea tare.

— Nu-mi dau seama, am murmurat.

— O, nici n-ați avea cum. Dumneavoastră ați fost doar o unealtă a destinului.

— Totuși...

— *Totuși*...

— Am să vă lămuresc cît de cît. *Atît cît îmi este permis*, bineînțeles. „Gloria...” dumneavoastră este *o carte terapeutică*...

— Nu înțeleg.

— Știu. O să vă mai dau însă cîteva lămuriri. Un anumit oxisar din ea, aparent neînsemnat, provocă, la lectură, încetarea bruscă a durerilor de dinți!...

Mi-a fost imposibil să-mi rețin un gest de mirare. Am privit în jur stînjenit, ca și cum mi-ar fi fost teamă să nu fi auzit discuția noastră și careva dintre cei care pășeau pe alee. Trecătorii își vedeau însă impasibili de calea lor.

— Ciudat, am rostit întorcîndu-mă, observînd cu un sentiment nelămurit că vecinul meu de bancă își pusese între timp pe nas o pereche de ochelari fumurii, cu ramele aproape pătrate.

— Ciudat, mi-a confirmat el în șoaptă.

— Care pasaj? am îndrăznit totuși.

— Un pasaj *anume*. Nu prea mare...

— N-aveți voie să mi-l spuneți?

— Nu.

— Bănuiam, am recunoscut dezamăgit.

— Știți, a încercat el să se scuze, între noi o asemenea deconspirare este un lucru cu desăvîrșire interzis.

— Care „noi”? nu m-am putut abține.

— Cei care am descoperit, mai mult sau mai puțin întîmplător, un *text terapeutic*. Indiferent pentru ce boală. Totul e să se verifice.

— Se verifică?

— Bineînțeles, a zîmbit înțelegător interlocutorul. Pînă nu se verifică bine textul, nu ți se pot încredința tainele celorlalți. Adică ți se pun la dispoziție textele terapeutice cunoscute.

— Sînt mulți? Multe texte de-astea, terapeutice, vreau să zic.

— Vreo sută patruzeci și șapte. Cunoscute. Texte din cărți scrise în diverse timpuri și limbi, cu diverse subiecte. Ele vindecă tot atîtea boli cunoscute.

Eram siderat. Nu mai simțeam nici vîntul rece care îmi înfiora pielea.

— Formidabil! m-am entuziasmat. Dar asta e o... o...

— Da, da. O taină extrem de importantă. De aceea e păzită cu atîta strășnicie încă din antichitate, cînd s-au găsit primele asemenea texte. Nu-mi cereți să vă spun mai multe. Și așa...

— Bine, dar eu cînd am scris nu m-am gîndit niciodată la chestia asta.

— Ha, ha! Păi tocmai aici e farmecul. Fiți sigur că nici unul din autorii celorlalte texte, oameni celebri sau obscuri, n-au avut această intenție. Unii au murit chiar de bolile pe care scrisul lor le vindeca. Sîntem fiii întîmplării, v-am spus-o doar.

Avea un rîs înnebunitor. Mai curînd un țînțar înfrînat, colorat pe alocuri cu sunete mai agreabile.

— N-aș zice că sîntem chiar fii ai întîmplării, am încercat o diversiune provocatoare.

— Sigur, e doar o părere, s-a apărat el cu abilitate. De altfel eu chiar vroiam să vă rog să mă scuzați. E tîrziu și s-a făcut tare frig. Nu simțiți? Trebuie să mă întorc la sanatoriu.

S-a ridicat tăcut, a privit o clipă cu discreție în jur, apoi mi-a întins mîna.

— Am ținut în mod special să vă cunosc. Mi-a făcut realmente plăcere!

O mînă rece, o piele ca de animal de peșteră, sclipirea incandescentă a inelului roșu de pe deget. S-a îndepărtat cu mers sigur, egal, pierzîndu-se printre cei ce-și continuau plimbarea de seară pe alee.

Am rămas pe bancă o vreme, pradă unei gîndiri fără obiect. Mai corect spus, secătuit de gînduri. Adică fără putință de a le prinde într-o idee. Nici nu știu cînd și cum am ajuns la hotel, am urcat scările, am pătruns în cameră. Băiatul meu sosise mai înainte. Aprinsese veioza de pe noptiera sa și răsfoia un pliant turistic cu nervozitate evidentă.

— Ce-i? l-am întrebat cu teamă. S-a întîmplat ceva?

— Mă doare iarăși măseaua, s-a schimonosit el fără să mă privească. Nu mai ai un algocalmin?

Mai aveam, într-adevăr, două fiole în buzunărașul geamantanului. Am scos una și i-am oferit-o.

Căpitan VASILE PREDA